En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan

Ds 2026:4

Regeringskansliet
Socialdepartementet

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss
Statsrådsberedningen, *SB PM 2021:1.*
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Omslag: Regeringskansliets standard
Tryck och remisshantering: Multiply Solutions, Stockholm 2026

ISBN 978-91-525-1487-0 (tryck)
ISBN 978-91-525-1488-7 (pdf)
ISSN 0284-6012

Förord

Socialdepartementet gav den 5 april 2024 dåvarande kammarrättslagmannen, numera justitierådet, Mikael Westberg i uppdrag att biträda departementet med att se över 2021 års bidragsbrottsutrednings (S 2021:03) förslag om ett administrativt sanktionssystem och förslag om en bidragsspärr. I uppdraget ingick också att lämna förslag om hur en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas.

Som sekreterare anställdes den 6 maj 2024 utredaren Anna Fors, den 15 maj 2024 verksamhetsområdeschefen Daniel Johansson och den 5 augusti 2024 hovrättsassessorn Ylva Svensson. Som huvudsekreterare anställdes den 19 augusti 2024 kammarrättsassessorn Leo Willman. Som sekreterare anställdes den 1 oktober 2024 förvaltningsrättsfiskalen Elsa Holmgren Hörling och den 7 januari 2025 förvaltningsrättsfiskalen Anna Mohlin. Den 31 maj 2025 avslutade Anna Fors sin anställning som sekreterare i utredningen. Utredaren Cecilia Smitt Meyer anställdes som sekreterare den 18 augusti 2025. Den 6 februari 2026 avslutade Daniel Johansson sin anställning som sekreterare i utredningen och den 23 februari 2026 avslutade Cecilia Smitt Meyer sin anställning som sekreterare i utredningen.

I denna promemoria redovisas den del av uppdraget som gäller hur en särskilt avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott ska utformas. Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i mars 2026

Mikael Westberg

/Leo Willman
Daniel Johansson
Ylva Svensson

Elsa Holmgren Hörling
Anna Mohlin
Cecilia Smitt Meyer

Innehåll

Förord **1**

Sammanfattning **21**

1 Författningsförslag **29**

1.1 Förslag till lag (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet 29

1.2 Förslag till lag (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 33

1.3 Förslag till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612) 42

1.4 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken 43

1.5 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken 44

1.6 Förslag till lag om ändring i förvaltningslagen (2017:900) 45

1.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 46

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 55

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 60

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 62

1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 64

1.12 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 66

1.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter 68

1.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister 70

1.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister 72

1.16 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning 74

1.17 Förslag till lag om ändring i lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna 75

1.18 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 76

1.19 Förslag till lag om ändring i lagen (2025:1268) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd 77

1.20 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem 78

1.21 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder 80

1.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument 81

1.23 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse 83

1.24 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat 84

1.25 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden 85

1.26 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster 86

1.27 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043) 87

1.28 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:755) om elektroniska pengar 88

1.29 Förslag till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder 89

1.30 Förslag till lag om ändring i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag 90

1.31 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag 92

1.32 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering 93

1.33 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt) 95

1.34 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar 97

1.35 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot 98

1.36 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism 99

1.37 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400) 100

1.38 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659) 101

1.39 Förslag till förordning (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet..... 103

1.40 Förslag till förordning (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område..... 104

1.41 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan 107

1.42 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2018:1942) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område..... 108

1.43 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2020:208) om stöd vid korttidsarbete 109

1.44 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2022:620) om finansiell information i brottsbekämpningen 110

1.45 Förslag till förordning om ändring i delgivningsförordningen (2011:154)..... 111

1.46 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:1188) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om Schengens informationssystem..... 112

1.47 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister 115

1.48 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister 116

1.49 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet 117

1.50 Förslag till förordning om ändring i förordning (2017:504) om internationellt polisiärt samarbete 119

1.51 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1980:995) om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter 121

1.52 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2025:000) om underrättelseskyldighet för Polismyndigheten, åklagare och domstolar i fråga om överträdelser som rör bidragsbrott 122

2 Inledning 125

2.1 Bakgrund 125
2.1.1 Utredningens uppdrag i korthet 125
2.1.2 Omfattningen av bidragsbrott och utredning av dessa i dag 126
2.1.3 Behovet av en ny ordning för att bekämpa bidragsbrott 128

2.2 Utgångspunkter för förslagen 132
2.2.1 Förslagen ska vara rättssäkra och kostnadseffektiva 132
2.2.2 Tidigare lämnade förslag och utformningen av andra myndigheters brottsbekämpande verksamheter ska beaktas 133
2.2.3 Förslagen utgår från att redan lämnade förslag om administrativa sanktioner genomförs 134

2.3 Försäkringskassan får en ny brottsbekämpande uppgift 135
2.3.1 Nuvarande ordning i korthet 135
2.3.2 Försäkringskassan som brottsbekämpande myndighet 135

2.3.3 Den brottsbekämpande verksamheten bör inledningsvis bara omfatta vissa bidragsbrott 136

2.4 Polismyndighetens fortsatta arbete med utredning av bidragsbrott 138

2.5 Definitioner 139

3 Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet 141

3.1 Inledning 141

3.2 Hur den brottsbekämpande verksamheten ska regleras 142
3.2.1 Den brottsbekämpande uppgiften ska framgå av instruktionen för Försäkringskassan 142
3.2.2 Verksamheten ska regleras i en särskild lag 144

3.3 Brott som ingår i den brottsbekämpande verksamheten ... 145
3.3.1 Verksamheten ska omfatta bidragsbrott avseende förmåner eller stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten ... 145
3.3.2 Verksamheten ska även omfatta vissa andra uppräknade brott 149

3.4 Biträde i utredning om brott 153

3.5 Biträde i utredning om självständigt förverkande 160

3.6 Försäkringskassans befogenhet att hantera tvångsmedel .. 161
3.6.1 Försäkringskassan ska ges vissa befogenheter som avser tvångsmedel och liknande åtgärder 161
3.6.2 Befogenheterna får bara utövas av tjänstemän med viss behörighet 175

3.7 Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet och arbeta brottsförebyggande 176
3.7.1 Vad är underrättelseverksamhet? 176
3.7.2 Försäkringskassan ska förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet 177

3.8 Informationsutbyte mellan den brottsbekämpande verksamheten och verksamheterna som avser förmåner och stöd 184

3.8.1 Skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd ... 184
3.8.2 Skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ... 196
3.9 En jävsregel i den brottsbekämpande verksamheten ... 198
3.10 Ändring i förvaltningslagen ... 200
3.11 Ändring i delgivningsförordningen ... 202

4 Hur Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan organiseras och bedrivas ... 205
4.1 Inledning ... 205
4.2 Arbetet i den brottsbekämpande verksamheten ... 206
4.3 Praktiska förutsättningar för den brottsbekämpande verksamheten ... 209

5 Särskild åtalsprövning för bidragsbrott ... 213
5.1 Inledning ... 213
5.2 En bestämmelse om särskild åtalsprövning för bidragsbrott ... 213
5.3 Underrättelseskyldighet för åklagare ... 219
5.4 Sekretess hindrar inte uppgiftslämnandet ... 221

6 En brottsdatalag för Försäkringskassan ... 225
6.1 Inledning ... 225
6.2 Det finns behov av en ytterligare dataskyddsreglering för Försäkringskassan ... 226
6.3 Utgångspunkter vid utformningen av en ny brottsdatalag för Försäkringskassan ... 227

6.3.1 Den enskildes integritet ska värnas samtidigt som Försäkringskassan har rättsligt stöd för sin personuppgiftsbehandling 227
6.3.2 Lagen ska utformas med beaktande av den generella brottsdatalagen och de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar 228
6.3.3 En ny lag om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 229

6.4 Lagens tillämpningsområde 230

6.5 Lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen ska ha företräde 232

6.6 Försäkringskassan är personuppgiftsansvarig 233

6.7 Grundläggande bestämmelser om behandling av personuppgifter 234
6.7.1 Rättsliga grunder 234
6.7.2 Behandling för nya ändamål 235
6.7.3 Behandling av känsliga personuppgifter 238
6.7.4 Sökning och känsliga personuppgifter 239

6.8 En sekretessbrytande bestämmelse för internationellt informationsutbyte 240

6.9 Gemensamt tillgängliga uppgifter 244
6.9.1 Bestämmelser om gemensamt tillgängliga uppgifter 244
6.9.2 Uppgifter som får göras gemensamt tillgängliga 249
6.9.3 Särskilda upplysningar för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga 253
6.9.4 Sökning 257
6.9.5 En sekretessbrytande bestämmelse för uppgiftslämnande till brottsbekämpande myndigheter 263
6.9.6 Uppgiftslämnande till Europeiska åklagarmyndigheten 268

6.10 Elektroniskt utlämnande 271
6.10.1 Direktåtkomst 271
6.10.2 Elektroniskt utlämnande på annat sätt 274

6.11 Längsta tid som personuppgifter får behandlas 276
6.11.1 Bestämmelser om längsta tid som personuppgifter får behandlas 276
6.11.2 Personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga 277
6.11.3 Gemensamt tillgängliga personuppgifter i en brottsanmälan som inte har lett till någon utredning om brott 280
6.11.4 Gemensamt tillgängliga personuppgifter i utredningar om brott 281
6.11.5 Gemensamt tillgängliga personuppgifter i underrättelseverksamhet 283
6.11.6 Gemensamt tillgängliga personuppgifter som behandlas för att fullgöra internationella åtaganden 285
6.11.7 Undantag från bestämmelsen som tillåter fortsatt behandling för arkivering 286
6.11.8 Rätt att meddela föreskrifter 287

6.12 Behandling av uppgifter om juridiska personer 288

6.13 Övrigt 289
6.13.1 Administrativa sanktionsavgifter 289
6.13.2 Skadestånd 291
6.13.3 Överklagande 292

6.14 Kompletterande reglering i förordning 293
6.14.1 Inledning 293
6.14.2 Begränsning av uppgifter som kan tas fram vid sökning 293
6.14.3 Förteckning över tjänstemän 294
6.14.4 Krav för direktåtkomst 295
6.14.5 Avskiljande för digital arkivering 296
6.14.6 Fortsatt behandling av vissa personuppgifter 298
6.14.7 Rätt för Riksarkivet att meddela föreskrifter 300
6.14.8 Rätt för Försäkringskassan att meddela verkställighetsföreskrifter 302

7 Informationstillgång och uppgiftsskyldigheter 305

7.1 Inledning 305

7.2 Uppgiftsskyldigheter för myndigheter och vissa andra 309
7.2.1 Uppgiftsskyldighet enligt lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna 309
7.2.2 Uppgiftsskyldighet vid samverkan mot penningtvätt eller finansiering av terrorism 313
7.2.3 Uppgiftsskyldighet för socialnämnden och hälso- och sjukvårdspersonal 315
7.2.4 Uppgifter i beskattningsdatabasen 317

7.3 Tillgång till uppgifter enligt de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar 320
7.3.1 Gemensamt tillgängliga personuppgifter 320
7.3.2 Uppgifter i biometriregister 324
7.3.3 Personuppgifter i forensiska uppslag 326

7.4 Tillgång till uppgifter i misstankeregistret och belastningsregistret 329
7.4.1 Uppgifter i belastningsregistret 329
7.4.2 Uppgifter i misstankeregistret 331

7.5 Tillgång till finansiell information 333
7.5.1 Uppgiftsskyldighet i rörelselagarna 333
7.5.2 Finansiell information från finansunderrättelseenheten 338
7.5.3 Uppgifter genom konto- och värdefackssystemet 341

7.6 Tillgång till uppgifter i det internationella samarbetet 344
7.6.1 Tillgång till uppgifter i Schengens informationssystem 344
7.6.2 Tillgång till uppgifter i utländska fingeravtrycksregister 348
7.6.3 Försäkringskassan ska vara behörig brottsbekämpande myndighet enligt informationsutbytesdirektivet 350

7.7 Undantag från vissa underrättelseskyldigheter 351

7.7.1 Undantag från underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 351
7.7.2 Undantag från underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd 353
7.7.3 Undantag från underrättelseskyldighet i fråga om stöd vid korttidsarbete 355
7.7.4 Undantag från förordning om uppgiftsskyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten 356

8 Offentlighet och sekretess 359

8.1 Inledning 359

8.2 Rätten att ta del av allmänna handlingar 359

8.3 Sekretess på området för brottsbekämpning och behov av nya sekretessbestämmelser 360

8.4 Sekretess till skydd främst för intresset av att förebygga eller beivra brott 364
8.4.1 Uppgifter i den brottsbekämpande verksamheten som inte hänför sig till någon brottsutredning 364
8.4.2 Underrättelseverksamhet 365
8.4.3 Myndigheter som biträder åklagarmyndigheter m.fl. 367
8.4.4 Internationellt rättsligt samarbete och Schengens informationssystem 368

8.5 Sekretess till skydd för enskild i verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott 369

8.6 Sekretess till skydd för enskild i Schengensamarbetet 372

8.7 Sekretessbrytande bestämmelser 373
8.7.1 Sekretessbrytande bestämmelse för uppgift som inhämtats genom kamerabevakning 373
8.7.2 Sekretessbrytande bestämmelse för uppgift i förundersökning, brottsförebyggande verksamhet, register m.m. 374

9 Integritetsskyddsfrågor 377

9.1 Inledning 377

9.2 En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan medför behandling av personuppgifter 378
- 9.2.1 Den brottsbekämpande verksamheten och behandling av personuppgifter 378
- 9.2.2 Personuppgifter som rör brott kommer behandlas 379
- 9.2.3 Känsliga personuppgifter kommer behandlas 379
- 9.2.4 Ökad behandling av personuppgifter i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd 380
- 9.2.5 Informationsutbyte med andra brottsbekämpande myndigheter 383
- 9.2.6 Informationsutbyte med myndigheter samt andra offentliga och enskilda aktörer 384
- 9.2.7 Informationsutbyte med banker och andra finansiella företag 387

9.3 Risker för enskildas personliga integritet 388

9.4 Behovet av ny reglering 392

9.5 En begränsning av skyddet för den personliga integriteten 399

9.6 Sammantagen proportionalitets- och nödvändighetsbedömning 401

10 Utvärdering och uppföljning av förslagen i denna och tidigare promemorior 407

10.1 Inledning 407

10.2 Effekterna av förslagen om administrativa sanktioner ska utvärderas och följas upp sammanhållet 407

10.3 Utvärderingen och uppföljningen av utredningens förslag ska göras av en aktör med goda förutsättningar för uppgiften 409

10.4 Fler än en aktör ska följa upp och utvärdera förslagen..... 411
10.4.1 Statskontoret ska ges i uppdrag att utvärdera och följa upp effekterna av de administrativa sanktionerna..... 411
10.4.2 Det nya systemet behöver vara legitimt..... 412
10.4.3 Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska utvärderas och följas upp..... 412
10.4.4 Brottsförebyggande rådet ska utvärdera och följa upp den brottsbekämpande verksamheten vid Försäkringskassan 414

11 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser 415

11.1 Ikraftträdande 415

11.2 Inga övergångsbestämmelser..... 417

12 Konsekvenser..... 419

12.1 Inledning..... 419

12.2 Utgångspunkter för förslagen..... 420
12.2.1 Problemet och vad som kan uppnås..... 420
12.2.2 Antagandet om att utredningens övriga förslag genomförs..... 422
12.2.3 Är förslagen kostnadseffektiva och effektiva?..... 424
12.2.4 En avvägning mellan olika intressen måste göras 426
12.2.5 Förslagen är utformade i enlighet med uppdragsbeskrivningen 427
12.2.6 Förslagen är utformade så att rättssäkerheten i brottsbekämpningen och allmänhetens förtroende för Försäkringskassan kan upprätthållas..... 428

12.3 Samhällsekonomiska konsekvenser 434
12.3.1 Utgångspunkter..... 434
12.3.2 Få anmälningar om bidragsbrott leder till åtal..... 434

12.3.3 Ett riktat fokus till en högre kostnad 436
12.3.4 Konsekvenser i fråga om personalförsörjning..... 439
12.3.5 Förslagen medför parallell hantering av bidragsbrott 441
12.3.6 Fler brottsbekämpande myndigheter kan påverka effektiviteten..... 441

12.4 Konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet..... 442

12.5 Ekonomiska och administrativa konsekvenser..... 445
12.5.1 Inledning..... 445
12.5.2 Försäkringskassans brottsutredande verksamhet..... 446
12.5.3 Försäkringskassans underrättelseverksamhet 455
12.5.4 Sammantagna uppskattade kostnader för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet..... 459
12.5.5 Pensionsmyndigheten..... 461
12.5.6 Polismyndigheten 462
12.5.7 Åklagarmyndigheten..... 465
12.5.8 De allmänna domstolarna..... 467
12.5.9 Statskontoret..... 468
12.5.10 Brottsförebyggande rådet..... 469
12.5.11 Övriga förvaltningsmyndigheter..... 470
12.5.12 Kommunerna..... 471
12.5.13 Sammantagna ekonomiska och administrativa konsekvenser 471

12.6 Finansiering av förslagen..... 472

12.7 Konsekvenser för det kommunala självstyret..... 473

12.8 Konsekvenser för företag..... 474

12.9 Konsekvenser för enskilda..... 475
12.9.1 Konsekvenser för barn..... 477

12.10 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män 478

12.11 Skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen m.m. 478

13 Författningskommentar 479

13.1 Förslaget till lag om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet 479

13.2 Förslaget till lag om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 492

13.3 Förslaget till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612) 517

13.4 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken 518

13.5 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken 519

13.6 Förslaget till lag om ändring i förvaltningslagen (2017:900) 520

13.7 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 522

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 529

13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 533

13.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 535

13.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 536

13.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område 538

13.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter 540

13.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister 541

13.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister 543

13.16 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning 544

13.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna 545

13.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 546

13.19 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem 547

13.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder 549

13.21 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument 550

13.22 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse 551

13.23 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat 552

13.24 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden 554

13.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster 555

13.26 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043) 556

13.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:755) om elektroniska pengar 557

13.28 Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder 558

13.29 Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag 559

13.30 Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag 560

13.31 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering 562

13.32 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt) 563

13.33 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar 564

13.34 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400) 565

13.35 Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659) 566

13.36 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism 568

13.37 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot 569

13.38 Förslaget till lag om ändring i lagen (2025:1268) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd 570

Bilaga 1 Uppdragsbeskrivning 571

Sammanfattning

Uppdraget

Utredningen har haft i uppdrag att se över 2021 års bidragsbrottsutredning förslag om ett administrativt sanktionssystem och förslag om bidragsspärr (SOU 2022:37 och SOU 2023:52). Utredningen har också haft i uppdrag att analysera och föreslå hur en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas och vilka brottsbekämpande befogenheter myndigheten ska ha.

Utredningen har lämnat tre delredovisningar av uppdraget. I mars 2025 lämnade utredningen promemorian *Administrativa sanktioner i socialförsäkringen*, Ds 2025:8, i november 2025 lämnade utredningen promemorian *Administrativa sanktioner i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen* och i februari 2026 lämnade utredningen promemorian *Återstående frågor om administrativa sanktioner i välfärdssystemen*.

Genom denna promemoria lämnar utredningen den sista delredovisningen av uppdraget. Promemorian innehåller förslag på hur en brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan kan utformas. Det lämnas också ett förslag om en särskild åtalsprövningsregel för bidragsbrott.

Utgångspunkter och bedömningar

En utgångspunkt för uppdraget har varit att förslagen ska vara kostnadseffektiva och rättssäkra. I syfte att uppnå kostnadseffektivitet är förslagen utformade så att Försäkringskassan i så hög grad som möjligt ska kunna agera självständigt i sin brottsbekämpande verksamhet. Samtidigt finns det rättssäkerhetsskäl som innebär att Försäkringskassan inte bör ges alltför långtgående befogenheter i

den brottsbekämpande verksamheten. Förslagen som lämnas är utformade för att i så stor utsträckning som möjligt tillgodose både kravet på kostnadseffektivitet och kravet på rättssäkerhet. Den brottsbekämpande verksamheten föreslås till exempel endast omfatta brottslighet som har koppling till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd. Utredningen bedömer att en sådan avgränsning av verksamheten kan leda både till effektivitetsvinster och tillgodose kraven på en rättssäkerhet.

Frågan om att ge Försäkringskassan en brottsbekämpande verksamhet för att mer effektivt bekämpa bidragsbrott har utretts vid flera tillfällen. När utredningen har tagit fram förslagen i denna promemoria har tidigare utredningars förslag och bedömningar beaktats. Förslagen är dessutom till stor del inspirerade av den ordning som gäller för andra brottsbekämpande myndigheter som har en kärnverksamhet som inte innefattar brottsbekämpning.

En annan utgångspunkt för förslagen i denna promemoria är att utredningens tidigare förslag om administrativa sanktioner genomförs. Det innebär att förslagen utgår från att färre överträdelser som motsvarar bidragsbrott kommer att hanteras i ett straffrättsligt förfarande, eftersom en stor del av sådana överträdelser i stället ska leda till en administrativ sanktion enligt utredningens förslag i Ds 2025:8 och Ds 2025:26.

Förslagen som lämnas är därutöver utformade så att de inte ska medföra oproportionerliga intrång i enskildas personliga integritet.

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

I promemorian lämnas förslag om hur en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan utformas. Den brottsbekämpande verksamheten ska bedrivas avskilt från Försäkringskassans övriga verksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten ska bestå av två delar: en brottsutredande del och en del som består i att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Även dessa delar ska bedrivas avskilt från varandra.

Den brottsutredande delen föreslås utformas på så sätt att Försäkringskassan ska kunna biträda en åklagare vid utredning av vissa brott. Det är huvudsakligen fråga om bidragsbrott med koppling till Försäkringskassans övriga verksamhet. Förslagen innebär att Försäkringskassan kommer att genomföra förundersökningar under ledning av en åklagare. I den uppgiften föreslås Försäkringskassan få vissa befogenheter. Det föreslås till exempel att Försäkringskassan, i situationer där det bedöms att det inte finns någon risk för våld, ska få verkställa vissa tvångsmedel. Det föreslås också att Försäkringskassan ska kunna biträda en åklagare vid utredning om självständigt förverkande. Dessutom lämnas förslag om att både åklagare och Polismyndigheten ska kunna anlita biträde av Försäkringskassan vid en så kallad förutredning.

Uppgiften att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet innebär att Försäkringskassan föreslås få bedriva underrättelseverksamhet.

Underrättelseverksamheten ska i likhet med den brottsutredande verksamheten vara inriktad mot huvudsakligen bidragsbrott med koppling till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd. Underrättelseverksamheten ska bedrivas självständigt av Försäkringskassan.

I denna promemoria lämnas i huvudsak förslag på den rättsliga reglering som behövs för en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan. Införandet av en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan väcker dock även frågor om hur en sådan verksamhet kan fungera och organiseras. I promemorian beskrivs därför i korthet hur en organisation för en sådan verksamhet kan se ut och hur arbetet kan bedrivas.

En ny brottsdatalag för Försäkringskassan

I en brottsbekämpande verksamhet kommer Försäkringskassan att behandla personuppgifter för andra syften än de som ligger till grund för behandling av personuppgifter i Försäkringskassans nuvarande verksamhet. I den brottsbekämpande verksamheten kommer även andra personuppgifter att behandlas än i Försäkringskassans nuvarande verksamhet. För den behandling av personuppgifter som sker i Försäkringskassans nuvarande verksamhet gäller EU:s allmänna

dataskyddsförordning[1], lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och bestämmelserna i 114 kap. socialförsäkringsbalken.

Vid behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamheten gäller bestämmelserna i EU:s dataskyddsdirektiv[2] och i brottsdatalagen (2018:1177). Dessutom har de brottsbekämpande myndigheterna egna brottsdatalagar som särskilt reglerar hur personuppgifter hanteras i deras verksamheter. Det lämnas förslag om att även Försäkringskassan ska få en sådan brottsdatalag. Försäkringskassans brottsdatalag ska utformas med hänsyn till de behov som gör sig gällande vid behandling av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Informationstillgång och uppgiftsskyldigheter

För att Försäkringskassan ska kunna bedriva brottsbekämpande verksamhet på ett ändamålsenligt sätt behöver Försäkringskassan få tillgång till information från andra myndigheter och offentliga organ samt från vissa enskilda aktörer. Det lämnas därför förslag om att Försäkringskassan ska ges tillgång till vissa uppgifter, i likhet med vad som gäller för andra brottsbekämpande myndigheter. Det föreslås också att vissa uppgiftsskyldigheter, som i dag gäller i förhållande till andra brottsbekämpande myndigheter, även ska gälla i förhållande till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Därutöver lämnas förslag om att vissa sekretessbrytande bestämmelser som gäller i förhållande till andra brottsbekämpande myndigheter, ska gälla i förhållande till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

[1] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).
[2] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF.

Bestämmelser om sekretess

Uppgifterna som Försäkringskassan kommer att behandla kan av olika skäl vara känsliga. Det är därför viktigt att uppgifter som Försäkringskassan kommer att behandla i sin brottsbekämpande verksamhet vid behov omfattas av sekretess. Som exempel kan det vara fråga om uppgifter i en förundersökning som måste hållas hemliga för att inte syftet med förundersökningen ska motverkas. Det lämnas därför förslag om att vissa befintliga sekretessbestämmelser, som gäller hos andra brottsbekämpande myndigheter, ska gälla även i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Vissa övriga förslag

Till följd av förslagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet har utredningen bedömt att vissa övriga författningsändringar behövs. Bland annat lämnas förslag om en ny jävsbestämmelse som ska tillämpas i den brottsbekämpande verksamheten. Ett annat förslag som lämnas är att vissa bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) inte ska tillämpas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Särskild åtalsprövning för bidragsbrott

Utöver de förslag som rör Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet lämnas i promemorian ett förslag om särskild åtalsprövning för bidragsbrott.

Utredningens förslag i denna del knyter an till de förslag om administrativa sanktionsavgifter som har lämnats i utredningens tidigare promemorior Ds 2025:8 och Ds 2025:26. För att möjliggöra en sanktionsväxling från en straffrättslig påföljd till en administrativ sanktionsavgift har det föreslagits att anmälningsskyldigheten enligt bidragsbrottslagen (2007:612) ska begränsas. Begränsningen innebär att myndigheter och arbetslöshetskassor som huvudregel bara ska anmäla misstanke om grovt bidragsbrott. Vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden ska bara anmälas till Polismyndigheten om det finns särskilda skäl. Denna

begränsning av anmälningsskyldigheten ska gälla om överträdelsen kan ligga till grund för en sanktionsavgift.

Det finns en risk för att myndigheterna och arbetslöshetskassorna gör olika bedömningar i frågan om vilka överträdelser som ska anmälas till Polismyndigheten och bli föremål för en brottsutredning, och vilka överträdelser som i stället ska leda till en sanktionsavgift. Skillnader i tillämpningen av den begränsade anmälningsskyldigheten skulle strida mot kravet på förutsebarhet och mot principen om likabehandling. Mot denna bakgrund lämnas förslag om en bestämmelse om särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska åklagare väcka åtal för sådana brott endast om det är påkallat av särskilda skäl. En tillämpning av bestämmelsen om särskild åtalsprövning förutsätter dock att det oriktiga uppgiftslämnande eller den underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden, som skulle omfattas av åtalet, även kan ligga till grund för ett beslut om administrativ sanktionsavgift för samma person.

En särskild åtalsprövning för bidragsbrott kommer att leda till en större likformighet och förutsebarhet i fråga om vilka överträdelser som blir föremål för en straffrättslig påföljd, och vilka som i stället blir föremål för en administrativ sanktionsavgift.

Uppföljning och utvärdering

Det föreslås att Statskontoret och Brottsförebyggande rådet ska ges i uppdrag att utvärdera och följa upp effekterna av utredningens förslag i denna och tidigare promemorior.

Konsekvenser

Förslagen som rör Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bedöms leda till att utredningar av bidragsbrott prioriteras i högre utsträckning än i dag. Det är positivt för det brottsbekämpande arbetet. En verksamhet som kan fokusera på bidragsbrott inom ett avgränsat område kan antas leda till att utredningarna håller en högre kvalitet. Det kan i sin tur leda till att det väcks åtal för en större andel anmälda bidragsbrott. Den underrättelse-

verksamhet som Försäkringskassan föreslås få bedöms dessutom kunna leda till att bidragsbrott förebyggs och upptäcks i större omfattning och på sikt leda till färre felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Förslagen bedöms därför kunna medföra besparingar i form av minskade felaktiga utbetalningar.

Förslagen bedöms dock också medföra kostnader. Det är svårt att uppskatta hur många ärenden som kommer att utredas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det kan dock konstateras att kostnaden per ärende i den brottsutredande verksamheten kan bli hög.

Dessutom medför en ordning där ytterligare en myndighet ges en brottsbekämpande uppgift att det brottsbekämpande arbetet blir mer fragmenterat än i dag. En uppdelning av det brottsbekämpande arbetet på fler myndigheter är kostnadsdrivande och kan leda till att det blir svårare att få en överblick av den totala brottsligheten.

Det bedöms därutöver att förtroendet för Försäkringskassan som socialförsäkringsmyndighet kan påverkas av att myndigheten får en brottsbekämpande uppgift.

Förslagen innebär att en stor mängd personuppgifter, som ofta kommer vara av känslig karaktär, kommer att behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det bedöms dock att den personuppgiftsbehandling som förslagen medför är en proportionerlig inskränkning av det skydd för den personliga integriteten som finns i regeringsformen och att personuppgiftsbehandlingen är förenlig med kraven enligt EU:s dataskyddsdirektiv.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll

1 § I denna lag finns bestämmelser om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

I lagen finns bestämmelser om

– brott som omfattas av den brottsbekämpande verksamheten i 2 §,

– uppgifter och befogenheter i den brottsbekämpande verksamheten i 3–14 §§,

– skyldighet att lämna uppgifter till verksamhet som avser förmåner och stöd i 15–16 §§, och

– jäv i 17 §.

Brott som omfattas av den brottsbekämpande verksamheten

2 § Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfattar brott enligt

1. bidragsbrottslagen (2007:612), om gärningen avser sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten,

2. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–3 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten,

3. 9 kap. 1–3 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten, och

4. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, om gärningen har samband med sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Uppgifter och befogenheter i den brottsbekämpande verksamheten

Utredning om brott

3 § Åklagare som leder en förundersökning enligt 23 kap. rättegångsbalken får, i fråga om brott som anges i 2 §, anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningen.

Åklagare eller Polismyndigheten får även anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om brott som anges i 2 § innan en förundersökning har inletts.

4 § Åklagare får anlita biträde av Försäkringskassan enligt 3 § även i utredning om annat brott än som anges i 2 §, om det finns särskilda skäl för det.

Utredning om självständigt förverkande

5 § Åklagare får anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om självständigt förverkande, om det finns särskilda skäl för det.

Tvångsmedel

6 § Försäkringskassan får verkställa beslut om beslag och penningbeslag enligt 27 kap. 1 och 1 a §§ rättegångsbalken i de fall våld mot person inte behöver användas.

7 § Om en husrannsakan eller en genomsökning på distans enligt 28 kap. rättegångsbalken verkställs av en polisman, får åklagaren ge

Försäkringskassan i uppdrag att medverka vid förrättningen. Försäkringskassan får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan eller det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen på distans avser.

8 § Försäkringskassan får verkställa beslut om genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 b § rättegångsbalken i de fall våld mot person inte behöver användas.

9 § När Försäkringskassan medverkar vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans får Försäkringskassan besluta att en handling ska kopieras enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken. Försäkringskassan får även besluta att en handling som omfattas av ett beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken ska kopieras.

10 § Försäkringskassan får verkställa beslut om kroppsbesiktning genom ett prov för dna-analys enligt 28 kap. 12 a § första stycket 3 och 12 c § rättegångsbalken i de fall våld mot person inte behöver användas.

11 § Försäkringskassan får uppmana den som ska förhöras att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken.

12 § När Försäkringskassan verkställer beslut om genomsökning på distans får Försäkringskassan uppmana den som närvarar vid åtgärden att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken.

13 § Försäkringskassan får inte, utöver vad som följer av 6–12 §§, besluta om eller verkställa beslut om tvångsmedel.

Förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet

14 § Försäkringskassan ska förebygga, förhindra och upptäcka sådan brottslig verksamhet som anges i 2 §.

Skyldighet att lämna uppgifter till verksamhet som avser förmåner och stöd

15 § Uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och som kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd ska lämnas till den verksamheten.

När det pågår en förundersökning avgör åklagaren om och i så fall när det är lämpligt att lämna uppgifterna.

16 § En uppgift enligt 15 § som omfattas av sekretess ska inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.

Jäv

17 § Om det för en anställd vid Försäkringskassan finns omständigheter som enligt 4 kap. 13 § rättegångsbalken skulle utgöra jäv, får den anställde inte besluta om eller vidta någon åtgärd i brottsbekämpande verksamhet. Jäv får inte grundas på en åtgärd som en anställd har vidtagit i tjänsten, eller en gärning som har begåtts mot honom eller henne i eller för hans eller hennes tjänst. Även om en anställd är jävig, får han eller hon vidta sådana åtgärder som inte utan fara kan skjutas upp.

En fråga om jäv prövas av Försäkringskassan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.2 Förslag till lag (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller utöver brottsdatalagen (2018:1177) när Försäkringskassan i egenskap av behörig myndighet behandlar personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

2 § Om det i lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen, eller i föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den lagen, finns bestämmelser om behandling av personuppgifter som avviker från vad som föreskrivs i denna lag, ska de bestämmelserna tillämpas i stället för vad som föreskrivs i denna lag.

Personuppgiftsansvar

3 § Försäkringskassan är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför.

Behandling av uppgifter om juridiska personer

4 § Bestämmelserna om personuppgifter i följande paragrafer gäller också vid behandling av uppgifter om juridiska personer:

1. 3 § om personuppgiftsansvar,
2. 2 kap. 1 § om rättsliga grunder för behandling av personuppgifter,
3. 2 kap. 5 § om utlämnande av personuppgifter,
4. 3 kap. 2 § om gemensamt tillgängliga uppgifter, och

5. 4 kap. 1–4, 7 och 8 §§ om längsta tid som personuppgifter får behandlas.

Bestämmelserna om personuppgifter i följande paragrafer i brottsdatalagen (2018:1177) gäller också vid sådan behandling:

1. 2 kap. 2 § om diarieföring och handläggning i vissa fall,
2. 2 kap. 3 § andra stycket om ändamålet med behandlingen,
3. 2 kap. 17 § om längsta tid som personuppgifter får behandlas,
4. 2 kap. 4 och 22 §§ om behandling för nya ändamål, och
5. 3 kap. 6 § om tillgången till personuppgifter.

2 kap. Grundläggande bestämmelser om behandling av personuppgifter

Rättsliga grunder

1 § Försäkringskassan får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna utföra följande uppgifter:

1. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet,
2. utreda brott, eller
3. fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden.

Behandling för nya ändamål

2 § Förutsättningarna för att behandla personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § för nya ändamål regleras i 2 kap. 4 och 22 §§ brottsdatalagen (2018:1177).

Särskilda upplysningar

3 § Bestämmelserna om särskilda upplysningar i 2 kap. 3 § andra stycket, 9 och 10 §§ brottsdatalagen (2018:1177) gäller endast vid behandling av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §.

Sökning

4 § Sökförbudet i 2 kap. 14 § brottsdatalagen (2018:1177) hindrar inte sökning i syfte att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter som rör hälsa.

Utlämnande av personuppgifter

5 § Om det är förenligt med svenska intressen får personuppgifter lämnas ut till

1. Interpol,
2. Europol, eller
3. en polismyndighet eller åklagarmyndighet i en stat som är ansluten till Interpol.

Personuppgifter får lämnas ut enligt första stycket endast om mottagaren behöver uppgifterna för att utföra en uppgift som avses i 1 §.

Personuppgifter får vidare lämnas ut till en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, om utlämnandet följer av en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt efter riksdagens godkännande.

6 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

7 § Personuppgifter får lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst om det inte är olämpligt.

Elektroniskt utlämnande genom direktåtkomst är tillåtet bara i den utsträckning som anges i 3 kap. 6 §.

Rätt att meddela föreskrifter

8 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. att personuppgifter får lämnas ut i andra fall än som anges i 5 och 6 §§, och
2. begränsning av möjligheten att lämna ut personuppgifter elektroniskt enligt 7 § första stycket.

3 kap. Gemensamt tillgängliga uppgifter

Allmän bestämmelse

1 § Detta kapitel innehåller särskilda bestämmelser för behandling av personuppgifter som görs eller har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §. Uppgifter som endast ett fåtal personer har rätt att ta del av anses inte som gemensamt tillgängliga.

Detta kapitel gäller inte när personuppgifter behandlas med stöd av 2 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Personuppgifter som får göras gemensamt tillgängliga

2 § Följande personuppgifter får göras gemensamt tillgängliga:

1. Uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslighet, om den misstänkta verksamheten

a) innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, eller

b) sker systematiskt.

2. Uppgifter som förekommer i ett ärende om utredning av brott.
3. Uppgifter som behandlas i syfte att fullgöra internationella åtaganden, om det krävs för att den aktuella förpliktelsen ska kunna fullgöras.

Särskilda upplysningar

3 § Om uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga direkt kan hänföras till en person som inte är misstänkt för att ha utövat eller

för att komma att utöva sådan brottslig verksamhet som avses i 2 § 1, ska det genom en särskild upplysning eller på något annat sätt framgå att personen inte är misstänkt.

Uppgifter om en person som kan antas ha direkt samband med sådan brottslig verksamhet som avses i 2 § 1 ska förses med en upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak, om det inte på grund av omständigheterna är onödigt.

Sökning

4 § Vid sökning i automatiserade behandlingssystem på namn, personnummer, samordningsnummer eller andra liknande identitetsbeteckningar i uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga får endast sådana uppgifter tas fram som anger att den sökta personen

1. är anmäld för brott,
2. är eller har varit misstänkt för brott,
3. är misstänkt för att ha utövat eller för att komma att utöva sådan brottslig verksamhet som avses i 2 § 1,
4. har anmält ett brott,
5. är målsägande i ett ärende som rör ansvar för brott,
6. förekommer i ett ärende som vittne eller annan som lämnar eller har lämnat uppgifter eller yttrande,
7. har gett in eller tillhandahållits en handling,
8. har bedömts kunna komma att möta ett ingripande med grovt våld, eller
9. är eller har varit registrerad som funktionär i en eller flera juridiska personer vilka kan antas ha samband med brottslig verksamhet.

5 § Bestämmelserna i 4 § gäller inte vid sökning i en viss handling eller i ett visst ärende.

Bestämmelserna i 4 § gäller inte heller vid sökning som görs av särskilt angivna tjänstemän

1. när de utför beredningsuppgifter i underrättelseverksamhet och arbetet befinner sig i ett inledande skede,

2. i syfte att i underrättelseverksamhet bearbeta och analysera personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 § 1 eller 2 och som enbart dessa tjänstemän har tillgång till, eller

3. i syfte att utreda brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer.

Direktåtkomst

6 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

Rätt att meddela föreskrifter

7 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om ytterligare undantag från 4 §, utöver vad som framgår av 5 §.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. begränsning av tillgången till sådana personuppgifter som avses i 4 §,

2. under vilka förutsättningar sökning får utföras med stöd av 5 §, och

3. omfattningen av direktåtkomst enligt 6 § och om behörighet och säkerhet vid sådan åtkomst.

4 kap. Längsta tid som personuppgifter får behandlas

Allmän bestämmelse

1 § Detta kapitel gäller bara för automatiserad behandling.

Av 2 kap. 17 § första stycket brottsdatalagen (2018:1177) framgår att personuppgifter inte får behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga

2 § Personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga får inte behandlas längre än

1. ett år efter det att ärendet avslutades, om de behandlas i ett ärende, eller

2. ett år efter det att de behandlades automatiserat första gången, om de inte kan hänföras till ett ärende.

Bestämmelsen i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen (2018:1177) gäller inte vid tillämpningen av denna paragraf.

Första stycket gäller inte personuppgifter i ärenden om utredning av brott.

Gemensamt tillgängliga uppgifter i ärenden om utredning av brott

3 § Om en brottsanmälan avskrivs på grund av att den påstådda gärningen inte utgör ett brott, får personuppgifter som finns i anmälan och som har gjorts gemensamt tillgängliga inte längre behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde. Om en brottsanmälan i annat fall inte har lett till förundersökning eller annan motsvarande utredning, får personuppgifterna inte behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde när åtal inte längre får väckas för brottet.

4 § Om en förundersökning har lett till åtal eller annan domstolsprövning, får personuppgifter som finns i förundersökningen och som har gjorts gemensamt tillgängliga inte behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde längre än fem år efter utgången av det kalenderår då domstolens avgörande fick laga kraft.

Om en förundersökning har lagts ned eller avslutats på annat sätt än genom åtal, får personuppgifterna i förundersökningen inte behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde längre än fem år efter utgången av det kalenderår då åklagarens eller förundersökningsledarens beslut meddelades.

Första och andra styckena gäller även personuppgifter i andra utredningar som handläggs enligt bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken.

5 § Om en förundersökning mot en person har lagts ned, om ett åtal har lagts ned eller om en frikännande dom har fått laga kraft, får personen inte längre vara sökbar som misstänkt.

Övriga gemensamt tillgängliga uppgifter

6 § Personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 § 1 eller 3 får som längst behandlas under den tid som anges i 7 och 8 §§.

Bestämmelsen i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen (2018:1177) gäller inte vid tillämpningen av 7 och 8 §§.

7 § Personuppgifter som kan antas ha samband med sådan brottslig verksamhet som anges i 3 kap. 2 § 1 får inte behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Personuppgifter som kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer får inte behandlas längre än fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes. Om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av de tidsfristerna, får de uppgifter som redan finns om personen fortsätta att behandlas så länge någon av uppgifterna får behandlas.

8 § Personuppgifter som behandlas med stöd av 3 kap. 2 § 3 får inte behandlas längre än ett år efter utgången av det kalenderår då ärendet som uppgifterna behandlades i avslutades.

Rätt att meddela föreskrifter

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. att vissa kategorier av personuppgifter får fortsätta behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde under längre tid än vad som anges i 3, 4, 7 och 8 §§,
2. att personuppgifter får behandlas för arkivändamål av allmänt intresse eller vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål under längre tid än vad som anges i 2 § första stycket, 7 och 8 §§, och

3. begränsning av behandlingen av personuppgifter för ändamål inom denna lags tillämpningsområde vid digital arkivering.

5 kap. Övriga bestämmelser

Administrativa sanktionsavgifter

1 § En sanktionsavgift får tas ut av den personuppgiftsansvarige vid överträdelse av bestämmelserna i

1. 2 kap. 1 § om rättsliga grunder för behandling av personuppgifter,
2. 3 kap. 3 § om särskilda upplysningar, eller
3. 4 kap. 2–4, 7 eller 8 § om längsta tid som personuppgifter får behandlas.

Sanktionsavgiften ska bestämmas till högst 10 000 000 kronor.

Skadestånd

2 § Bestämmelsen om skadestånd i 7 kap. 1 § brottsdatalagen (2018:1177) ska tillämpas vid behandling av personuppgifter i strid med denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den.

Överklagande

3 § Bestämmelser om överklagande finns i 7 kap. brottsdatalagen (2018:1177).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.3 Förslag till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612)

Härigenom föreskrivs i fråga om bidragsbrottslagen (2007:612)
dels att nuvarande 7 § ska betecknas 8 §,
dels att det ska införas en ny paragraf, 7 §, av följande lydelse.

7 § Åtal för brott enligt 2 och 4 §§ får väckas endast om det är påkallat av särskilda skäl, om ett oriktigt uppgiftslämnande eller en underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som skulle omfattas av åtalet även kan ligga till grund för ett beslut om administrativ sanktionsavgift för samma person.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

1.4 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 114 kap. 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
114 kap.	
2 §[3]	
Detta kapitel gäller vid behandling av personuppgifter i verksamhet som avser förmåner enligt denna balk samt andra förmåner och ersättningar som enligt lag eller förordning eller särskilt beslut av regeringen handläggs av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.	Detta kapitel gäller vid behandling av personuppgifter i verksamhet som avser förmåner enligt denna balk samt andra förmåner och ersättningar som enligt lag eller förordning eller särskilt beslut av regeringen handläggs av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.
Kapitlet gäller endast om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register.	Kapitlet gäller endast om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register.
	Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte vid behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan bedriver enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[3] Senaste lydelse 2024:13.

1.5 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 9 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 kap.	
9 §[4]	
Det som anges i 6 § om åklagare tillämpas även på anställda vid Skatteverket och andra anställda än åklagare vid Ekobrottsmyndigheten som har att vidta åtgärd eller meddela beslut i brottsbekämpande verksamhet. En fråga om jäv prövas av respektive myndighet.	Det som anges i 6 § om åklagare tillämpas även på anställda vid Skatteverket och andra anställda än åklagare vid Ekobrottsmyndigheten som har att vidta åtgärd eller meddela beslut i brottsbekämpande verksamhet. En fråga om jäv prövas av respektive myndighet.
Bestämmelser om jäv för anställda vid	Bestämmelser om jäv för anställda vid
1. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen finns i 7 § polislagen (1984:387),	1. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen finns i 7 § polislagen (1984:387),
2. Tullverket finns i 11 kap. 1 § tullbefogenhetslagen (2024:710), *och*	2. Tullverket finns i 11 kap. 1 § tullbefogenhetslagen (2024:710),
3. Kustbevakningen finns i 2 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32).	3. Kustbevakningen finns i 2 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32), *och*
	4. Försäkringskassan finns i 17 § lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[4] Senaste lydelse 2024:711.

1.6 Förslag till lag om ändring i förvaltningslagen (2017:900)

Härigenom föreskrivs att 3 § förvaltningslagen (2017:900) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 §
I brottsbekämpande verksamhet hos Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket eller en åklagarmyndighet tillämpas inte 9 § andra stycket och 10–49 §§.	I brottsbekämpande verksamhet hos Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* eller en åklagarmyndighet tillämpas inte 9 § andra stycket och 10–49 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 1, 2 och 3 §§, 32 kap. 3 a § och 35 kap. 1 och 10 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
18 kap.	
1 §[5]	
Sekretess gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål eller till angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.	
Sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, för uppgift som hänför sig till	Sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, för uppgift som hänför sig till
1. verksamhet som rör utredning i frågor om näringsförbud eller förbud att lämna juridiskt eller ekonomiskt biträde, eller	1. verksamhet som rör utredning i frågor om näringsförbud eller förbud att lämna juridiskt eller ekonomiskt biträde, eller
2. annan verksamhet än sådan som avses i 1 eller i första stycket som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket eller Kustbevakningen.	2. annan verksamhet än sådan som avses i 1 eller i första stycket som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* eller Kustbevakningen.
För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst fyrtio år.	

[5] Senaste lydelse 2024:328.

2 §[6]

Sekretess gäller för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas.

Sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i

1. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

2. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

3. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, *eller*

4. 2 kap. 1 § 1 lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i

1. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

2. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

3. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

4. 2 kap. 1 § 1 lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter, *eller*

5. 2 kap. 1 § 1 lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Sekretess enligt första stycket gäller inte för uppgift som hänför sig till verksamhet hos Säkerhetspolisen och som har förts in i en allmän handling före år 1949.

[6] Senaste lydelse 2019:1184.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

3 §[7]

Sekretessen enligt 1 och 2 §§ gäller i annan verksamhet än sådan som där avses hos en myndighet för att biträda en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket eller Kustbevakningen med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Sekretessen gäller också hos tillsynsmyndigheten i konkurs och hos Kronofogdemyndigheten för uppgift som gäller misstanke om brott.	Sekretessen enligt 1 och 2 §§ gäller i annan verksamhet än sådan som där avses hos en myndighet för att biträda en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* eller Kustbevakningen med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Sekretessen gäller också hos tillsynsmyndigheten i konkurs och hos Kronofogdemyndigheten för uppgift som gäller misstanke om brott.

Sekretessen enligt 1 a § gäller i annan verksamhet än sådan som där avses hos en myndighet för att biträda en åklagarmyndighet med en utredning om självständigt förverkande.

17 §[8]

Sekretess gäller i verksamhet som avser rättsligt samarbete på begäran av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, för uppgift som hänför sig till en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller en angelägenhet som angår tvångsmedel, om det kan antas att det varit en förutsättning för den andra statens eller den mellanfolkliga domstolens begäran att uppgiften inte skulle röjas.

Motsvarande sekretess gäller hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, Migrationsverket, Regeringskansliet och en	Motsvarande sekretess gäller hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, Migrationsverket, *Försäkringskassan*,

[7] Senaste lydelse 2024:788.
[8] Senaste lydelse 2021:1190.

utlandsmyndighet för uppgift som avser en registrering i Schengens informationssystem om	Regeringskansliet och en utlandsmyndighet för uppgift som avser en registrering i Schengens informationssystem om
1. omhändertagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning,	1. omhändertagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning,
2. diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller, eller	2. diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller, eller
3. okända efterlysta personer som söks för identifiering.	3. okända efterlysta personer som söks för identifiering.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst fyrtio år.

32 kap.

3 a §[9]

Sekretessen enligt 3 § hindrar inte att uppgift om en enskilds personliga förhållanden lämnas till	Sekretessen enligt 3 § hindrar inte att uppgift om en enskilds personliga förhållanden lämnas till
1. en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen eller Skatteverket, om uppgiften behövs för att utreda ett begånget brott för vilket fängelse är föreskrivet eller för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket fängelse är föreskrivet, eller	1. en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* eller Skatteverket, om uppgiften behövs för att utreda ett begånget brott för vilket fängelse är föreskrivet eller för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket fängelse är föreskrivet, eller
2. en kommun eller en myndighet som ansvarar för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, om uppgiften behövs	2. en kommun eller en myndighet som ansvarar för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot

[9] Senaste lydelse 2014:633.

för att förebygga en hotande olycka eller för att begränsa verkningarna av en redan inträffad olycka.	olyckor, om uppgiften behövs för att förebygga en hotande olycka eller för att begränsa verkningarna av en redan inträffad olycka.
35 kap.	
1 §[10]	
Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men och uppgiften förekommer i	Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men och uppgiften förekommer i
1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,	1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,
2. angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i brottmål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder,	2. angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i brottmål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder,
3. angelägenhet som avser säkerhetsprövning enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585),	3. angelägenhet som avser säkerhetsprövning enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585),
4. annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott eller verkställa uppbörd och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhets-	4. annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott eller verkställa uppbörd och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverk-

[10] Senaste lydelse 2024:788.

polisen, Skatteverket, Tullverket eller Kustbevakningen,

5. register som förs av Polismyndigheten enligt 5 kap. lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas med stöd av de bestämmelserna, eller uppgifter som behandlas av Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten med stöd av lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter,

6. register som förs enligt lagen (1998:621) om misstankeregister,

7. register som förs av Skatteverket enligt lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag,

8. särskilt ärenderegister över brottmål som förs av åklagarmyndighet, om uppgiften inte hänför sig till registrering som avses i 5 kap. 1 §,

9. register som förs av Tullverket enligt lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag, *eller*

10. utredning om självständigt förverkande.

et, *Försäkringskassan* eller Kustbevakningen,

5. register som förs av Polismyndigheten enligt 5 kap. lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas med stöd av de bestämmelserna, eller uppgifter som behandlas av Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten med stöd av lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter,

6. register som förs enligt lagen (1998:621) om misstankeregister,

7. register som förs av Skatteverket enligt lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag,

8. särskilt ärenderegister över brottmål som förs av åklagarmyndighet, om uppgiften inte hänför sig till registrering som avses i 5 kap. 1 §,

9. register som förs av Tullverket enligt lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag,

10. utredning om självständigt förverkande, *eller*

11. register som förs av Försäkringskassan enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag.

Sekretessen enligt första stycket 2 gäller hos domstol i dess rättskipande eller rättsvårdande verksamhet endast om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men om uppgiften röjs. Vid förhandling om användning av tvångsmedel gäller sekretess för uppgift om vem som är misstänkt endast om det kan antas att fara uppkommer för att den misstänkte eller någon närstående till honom eller henne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Första stycket gäller inte om annat följer av 2, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

10 §[11]

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas ut

1. till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
2. till en enskild enligt vad som föreskrivs i säkerhetsskyddslagen (2018:585) och i förordning som har meddelats med stöd i den lagen,
3. till en enskild enligt vad som föreskrivs i 27 kap. 8 § rättegångsbalken,
4. enligt vad som föreskrivs i

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas ut

1. till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
2. till en enskild enligt vad som föreskrivs i säkerhetsskyddslagen (2018:585) och i förordning som har meddelats med stöd i den lagen,
3. till en enskild enligt vad som föreskrivs i 27 kap. 8 § rättegångsbalken,
4. enligt vad som föreskrivs i

[11] Senaste lydelse 2019:1184.

– lagen (1998:621) om misstankeregister,	– lagen (1998:621) om misstankeregister,
– lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,	– lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,
– lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,	– lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,
– lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,	– lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,
– lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,	– lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,
– lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,	– lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,
– lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter, *eller*	– lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter,
– förordningar som har stöd i dessa lagar.	– *lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, eller*
	– förordningar som har stöd i dessa lagar.

37 kap.

6 §[12]

Sekretess gäller hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, Skatte-	Sekretess gäller hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, Skatte-

[12] Senaste lydelse 2021:1190.

verket och Migrationsverket för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men och uppgiften förekommer i en angelägenhet som avser en registrering i Schengens informationssystem om

1. omhändertagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning,
2. en försvunnen person eller en sårbar person som behöver hindras från att resa,
3. diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller,
4. en okänd efterlyst person som söks för identifiering,
5. nekad inresa och vistelse, eller
6. återvändande.

verket, *Försäkringskassan* och Migrationsverket för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men och uppgiften förekommer i en angelägenhet som avser en registrering i Schengens informationssystem om

1. omhändertagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning,
2. en försvunnen person eller en sårbar person som behöver hindras från att resa,
3. diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller,
4. en okänd efterlyst person som söks för identifiering,
5. nekad inresa och vistelse, eller
6. återvändande.

Motsvarande sekretess gäller hos en myndighet som prövar ansökningar om visering, uppehållstillstånd eller medborgarskap.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 8 och 9 §§, 3 kap 7 §, 5 kap. 16 § samt 6 kap. 1 och 7 §§ lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
8 §[13]	
Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

Första och andra styckena gäller inte uppgifter som behandlas i särskilda register enligt 5 kap.

[13] Senaste lydelse 2024:466.

9 §[14]

Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket och Kriminalvården har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av uppgifter i biometriregister som förs enligt 5 kap., om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).	Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, *Försäkringskassan* och Kriminalvården har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av uppgifter i biometriregister som förs enligt 5 kap., om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

3 kap.

7 §

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

[14] Senaste lydelse 2025:135.

5 kap.

16 §[15]

Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket och Kriminalvården får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till uppgifter i biometriregister.	Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, *Försäkringskassan* och Kriminalvården får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till uppgifter i biometriregister.

6 kap.

1 §[16]

Vid Nationellt forensiskt centrum får personuppgifter behandlas om det behövs för att	Vid Nationellt forensiskt centrum får personuppgifter behandlas om det behövs för att
1. sammanställa det underlag i form av insamlade spår eller annat som krävs för att sådana forensiska åtgärder som anges i 2 ska kunna utföras,	1. sammanställa det underlag i form av insamlade spår eller annat som krävs för att sådana forensiska åtgärder som anges i 2 ska kunna utföras,
2. utföra forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser åt den egna myndigheten eller åt Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket eller allmän domstol,	2. utföra forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser åt den egna myndigheten eller åt Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, *Försäkringskassan* eller allmän domstol,
3. begära forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser av eller utföra sådana åtgärder åt	3. begära forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser av eller utföra sådana åtgärder åt
a) Rättsmedicinalverket,	a) Rättsmedicinalverket,
b) ett utländskt forensiskt laboratorium, eller	b) ett utländskt forensiskt laboratorium, eller

[15] Senaste lydelse 2025:135.
[16] Senaste lydelse 2025:135.

c) en utländsk brottsbekämpande myndighet eller en mellanfolklig organisation eller ett EU-organ med brottsbekämpande uppgifter,	c) en utländsk brottsbekämpande myndighet eller en mellanfolklig organisation eller ett EU-organ med brottsbekämpande uppgifter,
4. begära forensiska analyser eller undersökningar av andra svenska expertorgan,	4. begära forensiska analyser eller undersökningar av andra svenska expertorgan,
5. ta fram uppslag i syfte att underlätta arbetet med att förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda och beivra brott, genom att använda resultat från sådana åtgärder som anges i 2 eller i 2 § andra stycket,	5. ta fram uppslag i syfte att underlätta arbetet med att förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda och beivra brott, genom att använda resultat från sådana åtgärder som anges i 2 eller i 2 § andra stycket,
6. utföra jämförelser enligt 6 a kap., eller	6. utföra jämförelser enligt 6 a kap., eller
7. använda en dna-baserad släktforskningsdatabas för att utföra jämförelser enligt 6 b kap.	7. använda en dna-baserad släktforskningsdatabas för att utföra jämförelser enligt 6 b kap.

Personuppgifter får också behandlas vid Nationellt forensiskt centrum om det behövs för

1. forskning och statistik, eller
2. kvaliteten i den forensiska verksamheten.

7 §

Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som behandlas enligt 1 § första stycket 5, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i	Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som behandlas enligt 1 § första stycket 5, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i

1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).	1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).
Första stycket gäller inte uppgifter som behandlas i särskilda register enligt 5 kap.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 8 § och 3 kap. 6 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
8 §[17]	
Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen och Tullverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Tullverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).
Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.	
3 kap.	
6 §	
Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten,	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten,

[17] Senaste lydelse 2024:469.

Åklagarmyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.	Åklagarmyndigheten, Tullverket, *Försäkringskassan* och Kustbevakningen får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 8 § och 3 kap. 7 § lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
8 §[18]	
Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

3 kap.	
7 §[19]	
Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten,	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten,

[18] Senaste lydelse 2024:467.
[19] Senaste lydelse 2024:754.

Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 § första stycket 1, 2 eller 4–7.	Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 § första stycket 1, 2 eller 4–7.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 7 § och 3 kap. 6 § lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
7 §[20]	
Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

3 kap.	
6 §	
Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverk-	Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverk-

[20] Senaste lydelse 2024:468.

et och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.	et, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.12 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 6 § och 3 kap. 5 § lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 kap.
	6 §[21]
Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).	Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

[21] Senaste lydelse 2024:470.

3 kap.

5 §

Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.	Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 § lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
4 §	
Personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § får även behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information som behövs	Personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § får även behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information som behövs
1. för något av de syften som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) hos Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen eller Skatteverket,	1. för något av de syften som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) hos Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* eller Skatteverket,
2. i en myndighets verksamhet, om informationen tillhandahålls inom ramen för myndighetsöverskridande samverkan mot brott,	2. i en myndighets verksamhet, om informationen tillhandahålls inom ramen för myndighetsöverskridande samverkan mot brott,
3. i Försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet och militära säkerhetstjänst och i Försvarets radioanstalts försvarsunderrättelseverksamhe t, om det finns särskilda skäl att tillhandahålla informationen,	3. i Försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet och militära säkerhetstjänst och i Försvarets radioanstalts försvarsunderrättelseverksamhet, om det finns särskilda skäl att tillhandahålla informationen,
4. i en myndighets verksamhet om Säkerhetspolisen enligt lag eller förordning ska bistå	4. i en myndighets verksamhet om Säkerhetspolisen enligt lag eller förordning ska bistå

myndigheten med en viss uppgift,	myndigheten med en viss uppgift,
5. i brottsbekämpande verksamhet hos en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, eller	5. i brottsbekämpande verksamhet hos en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, eller
6. i verksamhet hos utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst.	6. i verksamhet hos utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst.

Personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § får även behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen och, i den utsträckning skyldighet att lämna uppgifter följer av lag eller förordning, till andra.

I ett enskilt fall får personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § även behandlas för att tillhandahålla information för något annat ändamål än de som anges i första och andra styckena, under förutsättning att ändamålet inte är oförenligt med det ändamål som uppgifterna samlades in för.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 2 och 6 §§ lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §[22]	
Belastningsregistret ska föras för att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet hos	Belastningsregistret ska föras för att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet hos
1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott,	1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* och Kustbevakningen för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott,
2. åklagarmyndigheter för beslut om förundersökning och åtal samt för utfärdande av strafföreläggande,	2. åklagarmyndigheter för beslut om förundersökning och åtal samt för utfärdande av strafföreläggande,
3. allmänna domstolar för straffmätning och val av påföljd, och	3. allmänna domstolar för straffmätning och val av påföljd, och
4. Polismyndigheten och andra myndigheter vid sådan lämplighetsprövning, tillståndsprövning eller annan prövning som anges i författning.	4. Polismyndigheten och andra myndigheter vid sådan lämplighetsprövning, tillståndsprövning eller annan prövning som anges i författning.

Registret får användas också för att till en enskild lämna uppgifter som är av särskild betydelse i hans eller hennes verksamhet.

[22] Senaste lydelse 2019:431.

6 §[23]

Personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av	Personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av
1. Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Integritetsskyddsmyndigheten eller Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd för deras tillsynsverksamhet,	1. Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Integritetsskyddsmyndigheten eller Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd för deras tillsynsverksamhet,
2. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, en åklagarmyndighet eller allmän domstol för sådan verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,	2. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan,* Kustbevakningen, en åklagarmyndighet eller allmän domstol för sådan verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,
3. allmän förvaltningsdomstol för prövning enligt 2 § första stycket 4, eller	3. allmän förvaltningsdomstol för prövning enligt 2 § första stycket 4, eller
4. en myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.	4. en myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att en myndighet som avses i första stycket får ha direktåtkomst till registret.

Uppgifter som har förts in i registret med stöd av 4 a § och som avser en gärning som inte motsvarar brott enligt svensk lag eller en gärning som någon har begått innan han eller hon har fyllt 15 år, får dock endast lämnas ut till dem som anges i första stycket 1 och endast om uppgifterna behövs där för tillsynen över Polismyndighetens personuppgiftsbehandling enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[23] Senaste lydelse 2025:1467.

1.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister

Härigenom föreskrivs att 2 och 5 §§ lagen (1998:621) om misstankeregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §[24]	
Misstankeregistret ska föras för att underlätta tillgången till sådana uppgifter om skälig misstanke om brott som behövs i verksamhet hos	Misstankeregistret ska föras för att underlätta tillgången till sådana uppgifter om skälig misstanke om brott som behövs i verksamhet hos
1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen för att samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott,	1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* och Kustbevakningen för att samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott,
2. åklagarmyndigheter för beslut om förundersökning och åtal, och	2. åklagarmyndigheter för beslut om förundersökning och åtal, och
3. Polismyndigheten och andra myndigheter vid sådan lämplighetsprövning, tillståndsprövning eller annan prövning som anges i författning.	3. Polismyndigheten och andra myndigheter vid sådan lämplighetsprövning, tillståndsprövning eller annan prövning som anges i författning.
Registret får användas också för att till en enskild lämna uppgifter som är av särskild betydelse i hans eller hennes verksamhet.	

[24] Senaste lydelse 2019:432.

5 §[25]

Uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av	Uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av
1. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndighet eller allmän domstol för verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,	1. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndighet, *Försäkringskassan* eller allmän domstol för verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,
2. myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.	2. myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Regeringen får föreskriva att en myndighet som avses i första stycket får ha direktåtkomst till registret.

Att uppgifter får lämnas ut i vissa andra fall framgår av 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[25] Senaste lydelse 2014:594.

1.16 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 § lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 kap.
	5 §[26]
Enskilda får behandla personuppgifter för att lämna uppgifter som har begärts av Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott.	Enskilda får behandla personuppgifter för att lämna uppgifter som har begärts av Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Åklagarmyndigheten för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[26] Senaste lydelse 2025:187.

1.17 Förslag till lag om ändring i lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §
Med brottsbekämpande myndigheter avses i denna lag Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten.	Med brottsbekämpande myndigheter avses i denna lag Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Åklagarmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.18 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §[27]	
Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, regionerna och arbetslöshetskassorna.	
Underrättelseskyldigheten gäller inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.	Underrättelseskyldigheten gäller inte i Skatteverkets *eller Försäkringskassans* brottsbekämpande verksamhet.
För regionerna gäller inte underrättelseskyldigheten i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Detsamma gäller för en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[27] Senaste lydelse 2025:1271.

1.19 Förslag till lag om ändring i lagen (2025:1268) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2025:1268) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.	Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets *eller Försäkringskassans* brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet gäller även för regionerna och en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Skyldigheten gäller dock inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.20 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 §[28]
Följande myndigheter har rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet:	Följande myndigheter har rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet:
1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket, om uppgifterna behövs i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller för att besvara en begäran från Europol,	1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket, om uppgifterna behövs i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller för att besvara en begäran från Europol,
2. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet och Skatteverket, om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande,	2. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, *Försäkringskassan* och Skatteverket, om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande,
3. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Skatteverket, om uppgifterna behövs i verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslighet som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794 av den 11 maj 2016 om Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) och om	3. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Skatteverket, om uppgifterna behövs i verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslighet som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794 av den 11 maj 2016 om Europeiska unionens byrå för samarbete

[28] Senaste lydelse 2024:890.

ersättande och upphävande av rådets beslut 2009/371/RIF, 2009/934/RIF, 2009/935/RIF, 2009/936/RIF och 2009/968/RIF,

4. en åklagarmyndighet, om uppgifterna behövs i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder, och

5. Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, om uppgifterna behövs i deras verksamhet som kontor för återvinning av tillgångar enligt rådets beslut 2007/845/RIF av den 6 december 2007 om samarbete mellan medlemsstaternas kontor för återvinning av tillgångar när det gäller att spåra och identifiera vinning eller annan egendom som härrör från brott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.21 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 19 a § lagen (2004:46) om värdepappersfonder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 kap.
	19 a §[29]
Ett fondbolag och ett förvaringsinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett fondbolag och ett förvaringsinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett fondbolag eller ett förvaringsinstitut eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[29] Senaste lydelse 2025:175.

1.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 2 a § lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 kap.	
2 a §[30]	
En svensk värdepapperscentral och ett kontoförande institut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	En svensk värdepapperscentral och ett kontoförande institut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

En svensk värdepapperscentral eller ett kontoförande institut eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

[30] Senaste lydelse 2025:172.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifter enligt första stycket ska lämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.23 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 10 b § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
10 b §[31]	
Ett kreditinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett kreditinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett kreditinstitut eller den som är verksam i den verksamheten får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[31] Senaste lydelse 2025:176.

1.24 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 7 a § lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
7 a §[32]	
Ett försäkringsföretag, ett tjänstepensionsföretag och ett blandat finansiellt holdingföretag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett försäkringsföretag, ett tjänstepensionsföretag och ett blandat finansiellt holdingföretag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett försäkringsföretag, ett tjänstepensionsföretag eller ett blandat finansiellt holdingföretag eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

---

[32] Senaste lydelse 2025:177.

1.25 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 b § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 **kap.**	
11 b §[33]	
Ett värdepappersbolag, en börs och en central motpart ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett värdepappersbolag, en börs och en central motpart ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett värdepappersbolag, en börs eller en central motpart eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[33] Senaste lydelse 2025:178.

1.26 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 13 a § lagen (2010:751) om betaltjänster ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
13 a §[34]	
Betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett betalningsinstitut eller en registrerad betaltjänstleverantör eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[34] Senaste lydelse 2025:181.

1.27 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 45 a § försäkringsrörelselagen (2010:2043) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	19 kap.
	45 a §[35]
Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 45 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 45 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett företag som omfattas av uppgiftsskyldigheten i första stycket eller den som är verksam i ett sådant företag får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[35] Senaste lydelse 2025:183.

1.28 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:755) om elektroniska pengar

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 13 a § lagen (2011:755) om elektroniska pengar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
13 a §[36]	
Institut för elektroniska pengar och registrerade utgivare ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Institut för elektroniska pengar och registrerade utgivare ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett institut för elektroniska pengar eller en registrerad utgivare eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

---

[36] Senaste lydelse 2025:184.

1.29 Förslag till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 24 a § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 kap.	
24 a §[37]	
En AIF-förvaltare och ett förvaringsinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	En AIF-förvaltare och ett förvaringsinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

En AIF-förvaltare eller ett förvaringsinstitut eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[37] Senaste lydelse 2025:185.

1.30 Förslag till lag om ändring i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 10 a § lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
10 a §[38]	
Ett finansiellt holdingföretag, ett blandat finansiellt holdingföretag och ett värdepappersinriktat holdingföretag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett finansiellt holdingföretag, ett blandat finansiellt holdingföretag och ett värdepappersinriktat holdingföretag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett finansiellt holdingföretag, ett blandat finansiellt holdingföretag eller ett värdepappersinriktat holdingföretag eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

---

[38] Senaste lydelse 2025:186.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.31 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 36 a § lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	16 kap.
	36 a §[39]
Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 36 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 36 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett företag som omfattas av uppgiftsskyldigheten i första stycket eller den som är verksam i ett sådant företag får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[39] Senaste lydelse 2025:188.

1.32 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 6 a § lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
6 a §[40]	
En leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	En leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

En leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster eller den som är verksam i en sådan verksamhet får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifter enligt första stycket ska lämnas.

[40] Senaste lydelse 2025:189.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.33 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 a § lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
5 a §[41]	
Ett PEPP-sparinstitut, en PEPP-distributör och ett förvaringsinstitut som avses i 5 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett PEPP-sparinstitut, en PEPP-distributör och ett förvaringsinstitut som avses i 5 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett PEPP-sparinstitut, en PEPP-distributör och ett förvaringsinstitut som avses i 5 § eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

[41] Senaste lydelse 2025:192.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.34 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 a § lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
3 a §[42]	
Ett clearingbolag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till bolaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.	Ett clearingbolag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till bolaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett clearingbolag eller den som är verksam i den verksamheten får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[42] Senaste lydelse 2025:193.

1.35 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
4 §[43]	
För att genomföra en utredning om självständigt förverkande får åklagaren anlita biträde av en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen *eller* Tullverket som respektive myndighet har utsett.	För att genomföra en utredning om självständigt förverkande får åklagaren anlita biträde av en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket *eller Försäkringskassan* som respektive myndighet har utsett.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[43] Senaste lydelse 2025:649.

1.36 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Härigenom föreskrivs att 4 a kap. 1 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 a kap.	
1 §[44]	
Samverkan enligt detta kapitel får ske för att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism. I samverkan får delta	
1. brottsbekämpande myndigheter, Finansinspektionen och verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1 (kreditinstitut), eller	
2. brottsbekämpande myndigheter och tillsynsmyndigheter.	
Med brottsbekämpande myndigheter avses Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten.	Med brottsbekämpande myndigheter avses Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Åklagarmyndigheten.
Med tillsynsmyndigheter avses myndigheter som utövar tillsyn enligt denna lag.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

[44] Senaste lydelse 2022:1537.

1.37 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 7 § socialtjänstlagen (2025:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	15 kap.
	7 §
Socialnämnden ska lämna	Socialnämnden ska lämna
1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket *eller* Tullverket,	1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, Tullverket *eller Försäkringskassan i dess verksamhet enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet*,
2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), eller	2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), eller
3. uppgifter om en studerande, om uppgifterna behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.	3. uppgifter om en studerande, om uppgifterna behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.38 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 15 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
15 §[45]	
Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är hälso- och sjukvårdspersonalen skyldig att lämna ut sådana uppgifter som	Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är hälso- och sjukvårdspersonalen skyldig att lämna ut sådana uppgifter som
1. gäller huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket Tullverket eller, under höjd beredskap, av Försvarsmakten,	1. gäller huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan i dess verksamhet enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet* eller, under höjd beredskap, av Försvarsmakten,
2. begärs av Säkerhetspolisen i ett enskilt fall och behövs i myndighetens verksamhet för personskydd för	2. begärs av Säkerhetspolisen i ett enskilt fall och behövs i myndighetens verksamhet för personskydd för
a) statschefen, tronföljaren, en annan medlem av kungahuset, en talman, en riksdagsledamot, statsministern, ett statsråd, en statssekreterare eller kabinettssekreteraren,	a) statschefen, tronföljaren, en annan medlem av kungahuset, en talman, en riksdagsledamot, statsministern, ett statsråd, en statssekreterare eller kabinettssekreteraren,
b) en person vars personskydd Säkerhetspolisen ansvarar för i samband med statsbesök och liknande händelser, eller	

[45] Senaste lydelse 2025:1398.

c) en person som Säkerhetspolisen i ett enskilt fall har beslutat om personskydd för,

3. begärs av Säkerhetspolisen i ett enskilt fall och behövs i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar terroristbrottslighet eller brott enligt 18 eller 19 kap. brottsbalken eller annat brott mot Sveriges säkerhet,

4. behövs för en rättsmedicinsk undersökning,

5. Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor behöver för sin verksamhet,

6. behövs för prövning av ett ärende om att avskilja en studerande från högskoleutbildning eller polisprogrammet, eller

7. behövs för prövning av någons lämplighet att ha körkort, traktorkort eller taxiförarlegitimation enligt taxitrafiklagen (2012:211).

b) en person vars personskydd Säkerhetspolisen ansvarar för i samband med statsbesök och liknande händelser, eller

c) en person som Säkerhetspolisen i ett enskilt fall har beslutat om personskydd för,

3. begärs av Säkerhetspolisen i ett enskilt fall och behövs i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar terroristbrottslighet eller brott enligt 18 eller 19 kap. brottsbalken eller annat brott mot Sveriges säkerhet,

4. behövs för en rättsmedicinsk undersökning,

5. Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor behöver för sin verksamhet,

6. behövs för prövning av ett ärende om att avskilja en studerande från högskoleutbildning eller polisprogrammet, eller

7. behövs för prövning av någons lämplighet att ha körkort, traktorkort eller taxiförarlegitimation enligt taxitrafiklagen (2012:211).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.39 Förslag till förordning (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

Förordningens innehåll

1 § Denna förordning är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen och innehåller bestämmelser som kompletterar lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Behörighet i verksamhet att utreda brott

2 § De befogenheter som en tjänsteman vid Försäkringskassan har enligt 6–12 §§ lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet får endast utövas av en tjänsteman som har en befattning som är förenad med sådan behörighet.

3 § Försäkringskassan får meddela föreskrifter om den utbildning som en tjänsteman som avses i 2 § ska genomgå.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

1.40 Förslag till förordning (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs följande.

Förordningens innehåll

1 § I denna förordning finns kompletterande föreskrifter till lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Sökning

2 § Vid sökning enligt 3 kap. 4 § lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område får uppgifter som visar att den sökta personen tidigare har varit misstänkt för ett visst brott inte tas fram om en domstol, genom ett avgörande som har fått laga kraft,

– har ogillat åtalet, eller
– har avskrivit målet sedan åtalet lagts ner.

3 § Försäkringskassan ska löpande föra en förteckning över de tjänstemän som avses i 3 kap. 5 § andra stycket lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Krav för direktåtkomst

4 § Försäkringskassan får ställa villkor i fråga om behörighet och säkerhet för att myndigheten ska medge direktåtkomst enligt 3 kap. 6 § lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Om Försäkringskassan ställer villkor för direktåtkomst får myndigheten medge direktåtkomst först när den har försäkrat sig om att den mottagande myndigheten uppfyller kraven på behörighet och säkerhet.

Längsta tid som personuppgifter får behandlas

Digital arkivering

5 § När uppgifter och handlingar arkiveras digitalt ska de avskiljas så att de inte kan behandlas för att utföra en uppgift som anges i 2 kap. 1 § lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Åtkomsten till arkiverade uppgifter och handlingar ska begränsas till särskilt angivna tjänstemän.

Fortsatt behandling av vissa personuppgifter

6 § I 7 och 8 §§ föreskrivs att vissa kategorier av personuppgifter i avslutade förundersökningar får behandlas för ändamål som omfattas av tillämpningsområdet för lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, trots att den tid som anges i 4 kap. 4 § samma lag har löpt ut. Detsamma gäller personuppgifter i andra utredningar som handläggs enligt 23 kap. rättegångsbalken.

När personuppgifter får behandlas enligt 7 och 8 §§ får dessutom följande uppgifter behandlas:

1. ärendenummer eller liknande referensuppgifter,
2. brottskoder, och
3. uppgifter om omständigheterna kring brottet.

7 § Uppgifter om den dömde i en förundersökning som har lett till fällande dom får behandlas trots att den tid som anges i 4 kap. 4 § första stycket lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område har löpt ut, om behandlingen av särskilda skäl är nödvändig för att finna samband mellan olika brott eller mellan tänkbara gärningsmän.

Behandlingen ska dock upphöra senast i samband med att uppgifterna om den dömde tas bort ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

8 § Uppgifter om en person som har varit misstänkt i en förundersökning som har lagts ner eller avslutats på annat sätt än

genom åtal, får i ett enskilt fall behandlas trots att den tid som anges i 4 kap. 4 § andra stycket lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område har löpt ut, om behandlingen är nödvändig för att personen ska kunna lagföras.

Behandlingen ska dock upphöra senast då åtal inte längre får väckas för brottet.

Rätt att meddela föreskrifter

9 § Riksarkivet får, efter att ha gett Försäkringskassan tillfälle att yttra sig, meddela föreskrifter om att personuppgifter som avses i 4 kap. 2 § första stycket, 7 och 8 §§ lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område får behandlas under längre tid för arkivändamål av allmänt intresse och vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål.

10 § Försäkringskassan får, efter att ha gett Riksarkivet tillfälle att yttra sig, meddela närmare föreskrifter om digital arkivering.

Försäkringskassan får även i övrigt meddela föreskrifter om verkställighet av lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område och denna förordning.

11 § Innan Försäkringskassan meddelar föreskrifter med stöd av 10 § ska Integritetsskyddsmyndigheten ges tillfälle att yttra sig över Försäkringskassans förslag.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

1.41 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan

Härigenom föreskrivs att det ska införas en ny paragraf 2 b § i förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 b § *Myndigheten ska bedriva brottsbekämpande verksamhet enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.* *Den brottsbekämpande verksamheten ska bedrivas avskilt från övriga verksamhet.*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

1.42 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2018:1942) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs att 8 a § förordningen (2018:1942) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	8 a §[46]
Skatteverkets direktåtkomst till uppgifter i biometriregister enligt 5 kap. 16 § lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska begränsas till fingeravtryck, fotografier och signalement. När det gäller fingeravtryck ska åtkomsten begränsas till uppgifter om huruvida någon förekommer i registren.	Skatteverkets *och Försäkringskassans* direktåtkomst till uppgifter i biometriregister enligt 5 kap. 16 § lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska begränsas till fingeravtryck, fotografier och signalement. När det gäller fingeravtryck ska åtkomsten begränsas till uppgifter om huruvida någon förekommer i registren.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

[46] Senaste lydelse 2025:150.

1.43 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2020:208) om stöd vid korttidsarbete

Härigenom föreskrivs att 8 a § förordningen (2020:208) om stöd vid korttidsarbete ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	8 a §[47]
Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Tillväxtverket ska underrätta handläggande myndighet om det i fråga om arbetsgivare kan antas att godkännande enligt 5 a § lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete har beslutats felaktigt eller att stöd enligt den lagen eller lagen (2021:937) om ny anmälan om avstämning av stöd vid korttidsarbete har beslutats eller betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.	Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Tillväxtverket ska underrätta handläggande myndighet om det i fråga om arbetsgivare kan antas att godkännande enligt 5 a § lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete har beslutats felaktigt eller att stöd enligt den lagen eller lagen (2021:937) om ny anmälan om avstämning av stöd vid korttidsarbete har beslutats eller betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets *eller Försäkringskassans* brottsbekämpande verksamhet.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

[47] Senaste lydelse 2021:940.

1.44 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2022:620) om finansiell information i brottsbekämpningen

Härigenom föreskrivs att 2 § förordningen (2022:620) om finansiell information i brottsbekämpningen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §
Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket och Tullverket är behöriga myndigheter enligt lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen.	Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, *Försäkringskassan* och Tullverket är behöriga myndigheter enligt lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

1.45 Förslag till förordning om ändring i delgivningsförordningen (2011:154)

Härigenom föreskrivs att 25 § delgivningsförordningen (2011:154) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	25 §[48]
Föreskrifter om vad information om förenklad delgivning ska innehålla får meddelas av	Föreskrifter om vad information om förenklad delgivning ska innehålla får meddelas av
1. Domstolsverket, när det gäller information enligt 24 § första stycket delgivningslagen (2010:1932), och	1. Domstolsverket, när det gäller information enligt 24 § första stycket delgivningslagen (2010:1932), och
2. Polismyndigheten, efter att Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Kriminalvården har hörts, när det gäller information enligt 33 kap. 6 § andra stycket och 6 a § rättegångsbalken.	2. Polismyndigheten, efter att Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Kriminalvården har hörts, när det gäller information enligt 33 kap. 6 § andra stycket och 6 a § rättegångsbalken.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

[48] Senaste lydelse 2022:1513.

1.46 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:1188) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om Schengens informationssystem

Härigenom föreskrivs att 11 § förordningen (2021:1188) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om Schengens informationssystem ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	11 §
Följande myndigheter ska ha åtkomst till uppgifter som förts in i SIS och rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia för följande syften:	Följande myndigheter ska ha åtkomst till uppgifter som förts in i SIS och rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia för följande syften:
1. Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Migrationsverket när de utför gränskontroller eller bistår vid sådan verksamhet.	1. Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Migrationsverket när de utför gränskontroller eller bistår vid sådan verksamhet.
2. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndigheter, Tullverket och Kustbevakningen när de utför andra kontroller än gränskontroller.	2. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndigheter, Tullverket och Kustbevakningen när de utför andra kontroller än gränskontroller.
3. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndigheter, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket när de vidtar åtgärder i sin verksamhet för att förebygga, förhindra, avslöja, utreda eller lagföra terroristbrott eller andra grova brott.	3. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndigheter, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket när de vidtar åtgärder i sin verksamhet för att förebygga, förhindra, avslöja, utreda eller lagföra terroristbrott eller andra grova brott.
4. Polismyndigheten, Migrationsverket, Regeringskansliet och utlandsmyndigheter när de	4. Polismyndigheten, Migrationsverket, Regeringskansliet och utlandsmyndigheter när de

prövar ärenden om tredjelandsmedborgares inresa och vistelse i Sverige, även när det gäller ärenden om uppehållstillstånd, nationella viseringar, utvisning, avvisning och återreseförbud, och när dessa myndigheter utför kontroller av tredjelandsmedborgare som olagligen reser in i eller vistas i Sverige.

5. Säkerhetspolisen när myndigheten utför säkerhetskontroller av tredjelandsmedborgare som ansöker om internationellt skydd.

6. Migrationsverket och utlandsmyndigheter när de prövar ärenden om Schengenviseringar. Denna rätt inkluderar rätt till åtkomst till registreringar i SIS om eftersökta handlingar enligt artikel 38.2 k och l i polisförordningen.

7. Migrationsverket när myndigheten prövar ansökningar om medborgarskap.

8. Transportstyrelsen, i egenskap av fordonsregistreringsenhet och registreringsenhet för fartyg och luftfartyg, för sådana uppgifter och för de syften som anges i artikel 45 och 46 i polisförordningen.

9. Polismyndigheten, i egenskap av registreringsmyndighet för skjutvapen, för sådana uppgifter och för de syften som anges i artikel 47 i polisförordningen.

prövar ärenden om tredjelandsmedborgares inresa och vistelse i Sverige, även när det gäller ärenden om uppehållstillstånd, nationella viseringar, utvisning, avvisning och återreseförbud, och när dessa myndigheter utför kontroller av tredjelandsmedborgare som olagligen reser in i eller vistas i Sverige.

5. Säkerhetspolisen när myndigheten utför säkerhetskontroller av tredjelandsmedborgare som ansöker om internationellt skydd.

6. Migrationsverket och utlandsmyndigheter när de prövar ärenden om Schengenviseringar. Denna rätt inkluderar rätt till åtkomst till registreringar i SIS om eftersökta handlingar enligt artikel 38.2 k och l i polisförordningen.

7. Migrationsverket när myndigheten prövar ansökningar om medborgarskap.

8. Transportstyrelsen, i egenskap av fordonsregistreringsenhet och registreringsenhet för fartyg och luftfartyg, för sådana uppgifter och för de syften som anges i artikel 45 och 46 i polisförordningen.

9. Polismyndigheten, i egenskap av registreringsmyndighet för skjutvapen, för sådana uppgifter och för de syften som anges i artikel 47 i polisförordningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

1.47 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 19 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
19 §[49]	
Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndigheter, Kriminalvården, Migrationsverket, Domstolsverket, allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar får ha direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret. Direktåtkomsten ska begränsas till att endast gälla sådana uppgifter som myndigheterna har rätt att få ut enligt lagen (1998:620) om belastningsregister eller denna förordning.	Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan*, åklagarmyndigheter, Kriminalvården, Migrationsverket, Domstolsverket, allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar får ha direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret. Direktåtkomsten ska begränsas till att endast gälla sådana uppgifter som myndigheterna har rätt att få ut enligt lagen (1998:620) om belastningsregister eller denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

[49] Senaste lydelse 2025:339.

1.48 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister

Härigenom föreskrivs att 6 § förordningen (1999:1135) om misstankeregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	6 §[50]
Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndigheter, Kriminalvården, Domstolsverket, allmänna domstolar, allmänna förvaltningsdomstolar och Migrationsverket får ha direktåtkomst till uppgifter i misstankeregistret. Direktåtkomsten ska begränsas till att endast gälla sådana uppgifter som myndigheterna har rätt att få ut enligt lagen (1998:621) om misstankeregister eller denna förordning.	Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan*, åklagarmyndigheter, Kriminalvården, Domstolsverket, allmänna domstolar, allmänna förvaltningsdomstolar och Migrationsverket får ha direktåtkomst till uppgifter i misstankeregistret. Direktåtkomsten ska begränsas till att endast gälla sådana uppgifter som myndigheterna har rätt att få ut enligt lagen (1998:621) om misstankeregister eller denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

[50] Senaste lydelse 2025:340.

1.49 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 8 l § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 l §[51]	
På begäran av Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket eller Åklagarmyndigheten ska uppgifter lämnas ut från beskattningsdatabasen i den utsträckning det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra brott.	På begäran av Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* eller Åklagarmyndigheten ska uppgifter lämnas ut från beskattningsdatabasen i den utsträckning det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra brott.
	De uppgifter som ska lämnas ut med stöd av första stycket är
	1. uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244),
	2. identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och
	3. uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.
På begäran av Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket eller Åklagarmyndigheten ska sådana uppgifter som avses i 2 kap. 3 § första stycket 1–6, 8 och 11 lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattnings-	På begäran av Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* eller Åklagarmyndigheten ska sådana uppgifter som avses i 2 kap. 3 § första stycket 1–6, 8 och 11 lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets

[51] Senaste lydelse 2025:654.

verksamhet lämnas ut från beskattningsdatabasen om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande.	beskattningsverksamhet lämnas ut från beskattningsdatabasen om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

1.50 Förslag till förordning om ändring i förordning (2017:504) om internationellt polisiärt samarbete

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 3 § och 10 kap. 4 § förordningen (2017:504) om internationellt polisiärt samarbete ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 kap.	
3 §[52]	
Det svenska kontaktstället ska bistå den egna myndigheten och de myndigheter som anges i andra stycket med att söka uppgifter i utländska dna-register, fingeravtrycksregister och fordonsregister enligt de förutsättningar som anges i 7 kap. 2 § första stycket och 4 eller 6 § lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete.	
Myndigheter som får begära sökningar är	Myndigheter som får begära sökningar är
1. Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen när det gäller dna-register,	1. Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen när det gäller dna-register,
2. Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket när det gäller fingeravtrycksregister, och	2. Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket när det gäller fingeravtrycksregister, och
3. Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Europeiska åklagarmyndigheten och Tullverket när det gäller fordonsregister.	3. Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Europeiska åklagarmyndigheten och Tullverket när det gäller fordonsregister.

[52] Senaste lydelse 2025:148.

Polismyndigheten är svenskt kontaktställe vid utbyte av dnaprofiler, fingeravtryck och fordonsuppgifter enligt Prümrådsbeslutet.

10 kap.

4 §[53]

Svenska behöriga brottsbekämpande myndigheter enligt informationsutbytesdirektivet är – Polismyndigheten, – Ekobrottsmyndigheten i den polisverksamhet som bedrivs vid myndigheten, – Tullverket, – Kustbevakningen, *och* – Skatteverket i dess brottsbekämpande verksamhet.	Svenska behöriga brottsbekämpande myndigheter enligt informationsutbytesdirektivet är – Polismyndigheten, – Ekobrottsmyndigheten i den polisverksamhet som bedrivs vid myndigheten, – Tullverket, – Kustbevakningen, – Skatteverket i dess brottsbekämpande verksamhet, *och* *– Försäkringskassan i dess brottsbekämpande verksamhet.*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

[53] Senaste lydelse 2024:991.

1.51 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1980:995) om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter

Härigenom föreskrivs att 1 § förordningen (1980:995) om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §[54]
Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten skyldiga att lämna uppgifter till andra myndigheter enligt denna förordning.	Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten skyldiga att lämna uppgifter till andra myndigheter enligt denna förordning. *Skyldigheten gäller dock inte i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

[54] Senaste lydelse 2009:1180.

1.52 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2025:000) om underrättelseskyldighet för Polismyndigheten, åklagare och domstolar i fråga om överträdelser som rör bidragsbrott

Härigenom föreskrivs att 1 § förordningen (2025:000) om underrättelseskyldighet för Polismyndigheten, åklagare och domstolar i fråga om överträdelser som rör bidragsbrott ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt Ds 2025:26	*Föreslagen lydelse*
	1 §
I fråga om en överträdelse som rör bidragsbrott ska åklagare, om överträdelsen skulle kunna ligga till grund för en administrativ sanktionsavgift, underrätta den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en administrativ sanktionsavgift med anledning av överträdelsen om att	I fråga om en överträdelse som rör bidragsbrott ska åklagare, om överträdelsen skulle kunna ligga till grund för en administrativ sanktionsavgift, underrätta den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en administrativ sanktionsavgift med anledning av överträdelsen om att
1. förundersökning har inletts eller återupptagits, om det inte är fråga om att en förundersökning har inletts med anledning av en anmälan av den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en administrativ sanktionsavgift för samma överträdelse,	1. förundersökning har inletts eller återupptagits, om det inte är fråga om att en förundersökning har inletts med anledning av en anmälan av den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en administrativ sanktionsavgift för samma överträdelse,
2. någon förundersökning inte kommer att inledas, om överträdelsen anmälts av den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en administrativ sanktions-	2. någon förundersökning inte kommer att inledas, om överträdelsen anmälts av den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en administrativ sanktions-

avgift med anledning av överträdelsen,	avgift med anledning av överträdelsen,
3. en förundersökning har lagts ned *utan att åtal har väckts*,	3. en förundersökning har lagts ned,
4. åtal för brott har väckts,	4. *en förundersökning har avslutats utan att åtal har väckts,*
5. strafföreläggande har utfärdats, eller	*5.* åtal för brott har väckts,
6. beslut om åtalsunderlåtelse har fattats.	*6.* strafföreläggande har utfärdats, eller
	7. beslut om åtalsunderlåtelse har fattats.

Om beslut som avses i första stycket 1–3 meddelas av Polismyndigheten ska den myndigheten i stället lämna underrättelsen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2028.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

2.1.1 Utredningens uppdrag i korthet

Socialdepartementet tillsatte i april 2024 en utredning (S 2024:C) i syfte att bland annat se över 2021 års bidragsbrottsutrednings (S 2021:03) förslag om ett administrativt sanktionssystem och bidragsspärr.

Utredningen har i mars och november 2025 lämnat delredovisningar av uppdraget, *Administrativa sanktioner i socialförsäkringen*, Ds 2025:8, respektive *Administrativa sanktioner i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen*, Ds 2025:26. I promemoriorna har det lämnats förslag om administrativa sanktionsavgifter i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen. I Ds 2025:8 har det även lämnats förslag om en bidragsspärr i form av en möjlighet att stänga av en enskild från en förmån i socialförsäkringen. Utredningen har i februari 2026 lämnat promemorian *Återstående frågor om administrativa sanktioner i välfärdssystemen*. I den promemorian görs bedömningen att det i nuläget inte bör införas några administrativa sanktioner i övriga välfärdssystem som omfattas av bidragsbrottslagen. Det gäller sådana ersättningar som beslutas av Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och kommunerna.

När utredningen tillsattes fick den också i uppdrag att analysera och föreslå hur en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas och vilka brottsbekämpande befogenheter myndigheten ska ha. Vid utformningen av förslagen ska utredningen beakta den kritik som har lyfts fram

mot liknande förslag som tidigare har lämnats. De förslag som lämnas ska vara kostnadseffektiva och säkerställa en hög nivå av rättssäkerhet.

Mot denna bakgrund lämnas i denna promemoria förslag på hur en brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan kan utformas.

2.1.2 Omfattningen av bidragsbrott och utredning av dessa i dag

Välfärdssystemen i Sverige är omfattande. De syftar bland annat till att äldre, sjuka, arbetslösa och personer med funktionsnedsättning ska få ekonomisk trygghet eller den hjälp och det stöd som de behöver. Den som missbrukar välfärdssystemen och orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut kan, om vissa förutsättningar är uppfyllda, dömas för bidragsbrott.

Regeringen uppskattar att ungefär 15–20 miljarder kronor årligen betalas ut felaktigt från välfärdssystemen. Cirka 90 procent av de felaktiga utbetalningarna bedöms ha orsakats av att enskilda lämnar oriktiga uppgifter i ansökningar om ersättning eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden som påverkar ersättningen. Ungefär hälften av de felaktiga utbetalningarna som bedöms vara orsakade av den enskilde bedöms även bero på att den enskilde avsiktligt har lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att anmäla ändrade förhållanden.[55]

Det är relativt få överträdelser mot välfärdssystemen som leder till brottsanmälan och lagföring. Som exempel kan lyftas att Försäkringskassan under 2024 genomförde cirka 29 000 kontrollutredningar, varav cirka 60 procent avslutades med en åtgärd[56] och 8 500 ledde till en anmälan till Polismyndigheten.[57] Omkring 75 procent av de anmälningarna lades ner. Sett till samtliga anmälda bidragsbrott, oavsett förmån, var antalet nedlagda ärenden i stora

[55] Prop. 2023/24:1 utgiftsområde 2, avsnitt 8.3.1 och 8.4 och prop. 2025/26:1 s. 36.
[56] En åtgärd är en eller flera av dessa: avslag på en ansökan, beslut om minskad ersättning, att rätten till ersättning upphör eller beslut om återkrav.
[57] Försäkringskassans årsredovisning 2024.

drag detsamma.[58] I de fall det rörde sig om grovt bidragsbrott var denna siffra 85 procent.[59]

Statistiken över anmälda brott kan dock inte ge en heltäckande bild av bidragsbrottlighetens faktiska omfattning, utan kan endast påvisa antalet brott som i dag anmäls och utreds. I 2021 års bidragsbrottsutredning konstaterades att misstänkta bidragsbrott som motsvarar ett belopp om 734 miljoner kronor anmäldes till Polismyndigheten 2021.[60] Det utgjorde endast 10 procent av det uppskattade beloppet för misstänkta bidragsbrott samma år.

I en rapport från Statskontoret konstateras att andelen direktavskrivna bidragsbrott är låg, vilket tyder på att de anmälningar som görs av de utbetalande myndigheterna håller en tillräckligt hög kvalitet för att brotten i inledningsskedet ska bedömas som möjliga att utreda.[61] De misstänkta brotten läggs alltså i regel ned i ett senare skede. Tidigare utredningar har identifierat orsaker till nedlagda förundersökningar som har att göra med att preskriptionstiden hinner uppnås innan åtal väcks eftersom Polismyndigheten prioriterar andra ärenden.[62] Från och med den 1 januari 2020 har dock preskriptionstiden för vårdslöst och ringa bidragsbrott förlängts från två till fem år, vilket innebär att situationen i dag till viss del skulle kunna vara en annan. Ett antagande om att Polismyndigheten har svårt att prioritera bidragsbrott i sin verksamhet får dock även stöd i nyare rapporter från Brottsförebyggande rådet och Riksrevisionen. I rapporterna konstateras bland annat att utredningar om mängdbrott, det vill säga brott av enkel beskaffenhet där förundersökningen leds av Polismyndigheten, påverkas negativt av myndighetens prioritering av vissa grova brott.[63] Även Statskontoret bekräftar bilden av att bidragsbrott inte prioriteras av rättsväsendet, bland annat som en följd av brist på resurser och en hög arbetsbelastning.[64]

---

[58] Enligt uppgift från Polismyndigheten. Nedlagda brott innefattar ärenden som lagts ned direkt efter att en anmälan inkommit och ärenden där förundersökning har inletts.
[59] Utredningens uppskattning enligt uppgifter från Polismyndigheten.
[60] SOU 2023:52 s. 248–249.
[61] Ekonomistyrningsverket (2023), *Rapport: Förslag till indikatorer för att följa rättsväsendets hantering av misstänkta bidragsbrott*, 2023:38.
[62] Se bland annat SOU 2017:37 s. 474–476 och SOU 2022:37 s. 362.
[63] Riksrevisionen (2023), *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas*, 2023:2; och Brottförebyggande rådet (2024), *Polisens utredning av grova brott och brott mot särskilt utsatta brottsoffer Personaltillväxt och utredningsresultat – Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda*, 2024:9.
[64] Ekonomistyrningsverket (2023), *Rapport: Förslag till indikatorer för att följa rättsväsendets hantering av misstänkta bidragsbrott*, 2023:38, s. 14.

När utredningar av en viss typ av brott inte prioriteras kan det antas att det är svårt att utveckla och bibehålla kompetens avseende den brottstypen. I rapporten från Riksrevisionen noteras även att det finns vissa kompetensbrister hos Polismyndigheten i det utredningsarbete som avser mängdbrott.

Det är svårare att få en få en inblick i frågor som rör prioriteringar och kompetens i Polismyndighetens underrättelseverksamhet. I det sammanhanget kan dock ändå konstateras att det, enligt Polismyndighetens uppgifter till utredningen, inte finns någon särskilt inrättad verksamhet som arbetar specifikt med bidragsbrott på ett underrättelsestadium. Det finns inte heller anställda i underrättelseverksamheten som har ett särskilt fokus på bidragsbrottslighet. Polismyndigheten uppger dock att underrättelseverksamheten verkar inom olika områden där bidragsbrottslighet kan förekomma.

2.1.3 Behovet av en ny ordning för att bekämpa bidragsbrott

Alternativa lösningar har presenterats i tidigare utredningar

Flera tidigare utredningar har gjort bedömningen att det finns brister i dagens ordning för att bekämpa bidragsbrott. I utredningarna har även lämnats förslag på hur arbetet med att bekämpa bidragsbrott skulle kunna förbättras och effektiviseras. En återkommande fråga har varit vilken myndighet som lämpligen ska ansvara för bidragsbrotten.

Frågan om ordningen för att bekämpa bidragsbrott har behandlats i betänkandet *Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra*, SOU 2017:37, betänkandet *Bidragsbrott och underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen – en utvärdering*, SOU 2018:14 och 2021 års bidragsbrottsutrednings betänkande *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott – Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott*, SOU 2022:37.

I det förstnämnda betänkandet föreslogs att en särskild enhet motsvarande Skatteverkets skattebrottsenhet skulle inrättas vid Försäkringskassan. Enheten skulle bland annat få biträda åklagare i förundersökningar, men även få inleda och leda förundersökningar om brott av enkel beskaffenhet och bedriva underrättelseverk-

samhet. I SOU 2018:14 gjordes tvärtom bedömningen att den rådande ordningen där Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten ansvarar för bidragsbrotten inte skulle ändras. I betänkandet fördes fram att det i stället var angeläget att undersöka om, och i så fall hur, den nuvarande organisationen skulle kunna effektiviseras.

Även i 2021 års bidragsbrottsutrednings betänkande gjordes bedömningen att det inte skulle inrättas en särskild bidragsbrottsenhet, eller motsvarande funktion, hos Försäkringskassan. I betänkandet föreslogs i stället att Ekobrottsmyndigheten skulle ta över uppgiften att utreda samtliga bidragsbrott.[65] I betänkandet drogs slutsatsen att de brister och framtida utmaningar som utredningen hade identifierat inte kunde åtgärdas genom en utvecklad styrning, organisationsförändringar eller ökad samverkan. I stället ansåg utredningen att mer omfattande förändringar för att skydda välfärdssystemen behövdes och konstaterade bland annat följande.

> Det finns även ett stort behov av att allvarligare överträdelser utreds och bekämpas av rätt kompetens. Bidragsbrott kan på många sätt liknas vid bedrägeribrott, i dessa fall mot staten, och utvecklingen av den grova brottsligheten tyder på att företag ofta är inblandade och att annan ekonomisk brottslighet ingår i brottsupplägg-gen. Det är de grova och systematiska brotten som kan uppfattas som mest stötande och som allvarligt riskerar att urholka förtroendet för hela det svenska välfärdssamhället. Det är även dessa brott som dagens brottsutredande myndigheter har haft svårast att hantera.[66]

De övervägande skälen för förslaget om att låta Ekobrottsmyndigheten ta över uppgiften att bekämpa bidragsbrott var att det, efter det införande av administrativa sanktionsavgifter som 2021 års bidragsbrottsutredning föreslog, inte skulle förekomma samma mängdhantering av enklare ärenden om bidragsbrott. Sådana ärenden skulle i stället som utgångspunkt hanteras i en administrativ ordning medan de allvarligaste brotten, som grova bidragsbrott, skulle hanteras i det straffrättsliga spåret. Vidare konstaterade utredningen följande.

[65] SOU 2022:37 s. 695 f.
[66] Ibid. s. 354.

> Inom Ekobrottsmyndigheten finns den kunskap, kompetens och erfarenhet som behövs för att förbättra utredningar om bidragsbrott. Med den blandade kompetensen som finns inom myndigheten är förutsättningarna goda för att utveckla ett nära operativt samarbete mellan olika slags specialister och att arbeta problemorienterat och brottsförebyggande. Det bidrar också till att i högre utsträckning samla utredningar om brott med ekonomiska incitament där företag ofta används för att begå brott på ett ställe och bygga upp och bevara kompetens där.[67]

2021 års bidragsbrottsutredning menade att en klar fördel med att låta Ekobrottsmyndigheten hantera bidragsbrotten är att myndigheten har tillgång till alla de resurser som krävs vid brottsbekämpning, och har förutsättningar för ett nära samarbete mellan de olika resurserna. Ekobrottsmyndighetens tjänstemän är därtill fredade från att tas i anspråk för andra uppgifter än de som ankommer på myndigheten. På så sätt gjordes bedömningen att en bristande prioritering av ärenden om bidragsbrott skulle kunna undvikas. En ordning där Ekobrottsmyndigheten tilldelas uppgiften att utreda samtliga bidragsbrott bedömdes kunna komma till rätta med identifierade brister i den dåvarande ordningen.

Alternativa lösningar för att åstadkomma en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott har alltså utretts och presenterats av tidigare utredningar i relativ närtid. Gemensamt för de förslag som har lämnats av tidigare utredningar är att de inte har lett till någon ändring av den nuvarande ordningen som innebär att det huvudsakliga ansvaret för att bekämpa bidragsbrott ligger hos Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Av den uppdragsbeskrivning som ligger till grund för denna promemoria framgår att utredningen ska analysera och föreslå hur en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas och vilka brottsbekämpande befogenheter myndigheten ska ha. Detta uppdrag lämnas med hänvisning till att en alternativ ordning för bidragsbrottsbekämpning bör övervägas för att komma till rätta med de brister som tidigare har identifierats i arbetet med brottsutredningar som avser bidragsbrott. Uppdraget tar alltså avstamp i tidigare utredningars slutsatser om att

[67] SOU 2022:37 s. 709.

det finns ett behov av en förändrad ordning. Uppdragsbeskrivningen utgår från antagandet att en lösning på problemet kan vara att ge Försäkringskassan en brottsbekämpande uppgift.

Utredningens förslag till en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott

I uppdragsbeskrivningen görs vissa antaganden om vad som skulle kunna åstadkommas om Försäkringskassan får en brottsbekämpande verksamhet. Det framförs bland annat att en särskild avgränsad verksamhet vid Försäkringskassan, som koncentrerar sina insatser mot bidragsbrott, kan skapa förutsättningar för att bygga upp sådan specialiserad kompetens som är nödvändig för att komma till rätta med de brister som finns i dagens utredningar om bidragsbrott. Genom att den särskilda avgränsade verksamheten placeras vid en myndighet som beslutar om ersättningar inom välfärdssystemen kan den specifika kompetens som finns hos den myndigheten enklare tas till vara. Försäkringskassan bedöms vidare ha goda förutsättningar att tillgodose och upprätthålla kompetensförsörjningen i en sådan verksamhet.

Under utredningsarbetet har det inte kommit fram skäl att ifrågasätta dessa antaganden, utan de framstår tvärtom i allt väsentligt som både korrekta och rimliga.

Den brottsbekämpning som avser bidragsbrott bedöms ha varit allt för nedprioriterad i förhållande till hur samhällsskadlig brottsligheten är. I 2021 års bidragsbrottsutredning framhölls, som ovan nämnts, att grova och systematiska brott riktade mot staten riskerar att allvarligt urholka förtroendet för det svenska välfärdssamhället. Kunskapen om att bidragsbrottsligheten är både omfattande och i sig samhällsskadlig är alltså inte ny. Trots detta har inte tillräckligt gjorts för att stävja den. Det finns enligt utredningens uppfattning mycket lite som talar för att detta förhållande kommer att ändras om inte arbetet med att bekämpa bidragsbrott förändras. För att en sådan förändring ska komma till stånd och bestå över tid behöver nya sätt att bekämpa bidragsbrott prövas. En sådan förändring kan åstadkommas antingen genom förändringar i den befintliga fördelningen av ansvaret för att utreda bidragsbrott eller genom att en mer omfattande reform genomförs.

Mot bakgrund av uppdragsbeskrivningen lämnas förslag om hur en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan utformas. Att närmare analysera eller föreslå en alternativ ordning där Försäkringskassan inte ges en brottsbekämpande uppgift ligger utanför uppdragsbeskrivningen. Det utreds därför inte om det finns alternativa lösningar, som inte innebär att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet. Sådana alternativa lösningar har dock i relativ närtid presenterats i tidigare utredningar, vilket beskrivs under föregående rubrik.

Vidare ligger det utanför uppdraget att utreda vilka ytterligare åtgärder eller reformer som skulle kunna bidra till en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott. Av uppdragsbeskrivningen framgår därtill att det inte bedöms vara lämpligt att Ekobrottsmyndigheten får en utökad uppgift som innebär att myndigheten ska utreda bidragsbrott.

Oaktat att någon analys av alternativa lösningar eller ytterligare åtgärder inte ryms inom ramen för den här utredningen är utredningens slutsats att förslagen som lämnas i denna promemoria kan bidra till en effektivare bekämpning av bidragsbrott. Samtidigt kommer förslagen även att få konsekvenser, både positiva och negativa, inte minst för Polismyndigheten. I den konsekvensanalys som görs i kapitel 12 behandlas den frågan mer utförligt.

2.2 Utgångspunkter för förslagen

2.2.1 Förslagen ska vara rättssäkra och kostnadseffektiva

Utredningen har i uppdrag att föreslå en ordning där Försäkringskassan har i uppgift att utreda brott. Förslagen ska vara kostnadseffektiva och upprätthålla en hög nivå av rättssäkerhet.

Att ge Försäkringskassan en ny brottsbekämpande uppgift medför kostnader, särskilt inför och under införandet. Förslagen är utformade med utgångspunkt i att de så långt som möjligt ska vara kostnadseffektiva, men utan att det sker på bekostnad av rättssäkerheten.

För att försöka tillgodose kraven på kostnadseffektivitet är en utgångspunkt att Försäkringskassan i så stor utsträckning som

möjligt ska kunna agera självständigt i sitt brottsutredande arbete. Därigenom undviks att Polismyndighetens resurser tas i anspråk i onödan. Samtidigt talar rättssäkerhetsaspekter för att Försäkringskassan inte bör ges alltför långtgående självständiga befogenheter. Försäkringskassan har i dag varken någon uppgift att utreda bidragsbrott eller några brottsbekämpande befogenheter och har således ingen erfarenhet av brottsutredning. Det bedöms därför vara en viktig garanti för rättssäkerheten att en förundersökning leds av åklagare. I promemorian lämnas förslag om att Försäkringskassan ska få verkställa vissa tvångsmedel. För att detta ska kunna ske på ett rättssäkert sätt bör det i förordning föreskrivas att endast tjänstemän som har fått adekvat utbildning får verkställa sådana tvångsmedel.

En annan begränsning av Försäkringskassans befogenheter gäller möjligheten att agera i situationer där det finns risk för våld. Polismyndigheten har våldsmonopol och någon ändring av den ordningen föreslås inte. Därtill föreligger behov av att skydda Försäkringskassans personal från att mötas av våld eller hot. I en situation där det finns risk för våld ska därför en polisman vidta den åtgärd som krävs i utredningen.

2.2.2 Tidigare lämnade förslag och utformningen av andra myndigheters brottsbekämpande verksamheter ska beaktas

Vid utformningen av förslagen i denna promemoria beaktas de förslag som har lämnats av tidigare utredningar och som rör frågan om att ge Försäkringskassan i uppgift att utreda bidragsbrott, se avsnitt 2.1.3. Även remissynpunkterna på dessa förslag har beaktats.

Brottsbekämpande verksamhet bedrivs i dag inte bara hos polis- och åklagarmyndigheterna. Sådan verksamhet bedrivs även hos Kustbevakningen, Skatteverket och Tullverket. Vid utformningen av förslagen har ordningen som gäller för dessa myndigheters brottsbekämpande verksamheter tjänat som förebild för hur en motsvarande verksamhet hos Försäkringskassan kan se ut. Det gäller särskilt den brottsbekämpande verksamhet som bedrivs vid Skatteverket. Vissa frågor kring Skatteverkets befogenheter har nyligen utretts i betänkandet *Folkbokföringsverksamhet, biometri och brottsbekämpning*, SOU 2025:75. Även detta betänkande har beaktats vid utformningen av de förslag som lämnas i denna promemoria.

Den brottsbekämpande verksamheten vid Skatteverket har bedrivits under närmare trettio års tid. Det är alltså fråga om en etablerad och väl inarbetad ordning för bekämpning av skattebrottslighet, som bedrivs av en förvaltningsmyndighet. Genom att använda huvuddragen i den regulatoriska ordning som gäller för Skatteverket som förlaga till de förslag som lämnas bedöms det finnas goda förutsättningar för att lämna förslag som är både rättssäkra, effektiva och praktiskt genomförbara.

2.2.3 Förslagen utgår från att redan lämnade förslag om administrativa sanktioner genomförs

I promemoriorna Ds 2025:8 och Ds 2025:26 har det lämnats förslag om administrativa sanktioner i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen. Förslagen innebär att en sanktionsväxling ska genomföras, vilket medför att det som utgångspunkt endast är överträdelser som motsvarar grova bidragsbrott som ska anmälas till Polismyndigheten och hanteras i ett straffrättsligt förfarande. Överträdelser som motsvarar vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden ska mötas av en administrativ sanktionsavgift, om det inte finns särskilda skäl för att överträdelsen i stället ska anmälas till Polismyndigheten. Den föreslagna sanktionsväxlingen förväntas innebära att antalet anmälningar om bidragsbrott minskar från dagens omkring 10 000 till omkring 1 000 i de välfärdssystem där administrativa sanktioner införs.

Vid utformningen av en ordning där Försäkringskassan har i uppgift att utreda brott utgår utredningen från att förslagen om en sanktionsväxling genomförs. Utgångspunkten för förslaget om en brottsutredande uppgift för Försäkringskassan är alltså att införandet av administrativa sanktionsavgifter kommer att leda till att färre överträdelser kommer att hanteras i ett straffrättsligt förfarande. Detta följer av att det endast är grova bidragsbrott och överträdelser där det finns särskilda skäl för brottsanmälan som i fortsättningen kommer att bli föremål för en brottsutredning.

2.3 Försäkringskassan får en ny brottsbekämpande uppgift

2.3.1 Nuvarande ordning i korthet

Om en myndighet, arbetslöshetskassa eller kommun misstänker att ett bidragsbrott har begåtts ska en anmälan göras till Polismyndigheten. Efter att anmälan har gjorts ska förundersökning inledas så snart som det finns anledning att anta att brott har begåtts. Beslut att inleda en förundersökning fattas av Polismyndigheten eller åklagare.

Om ett misstänkt brott bedöms vara av enkel beskaffenhet kan Polismyndigheten vara förundersökningsledare. Om det misstänkta brottet inte bedöms vara av enkel beskaffenhet ska ledningen av förundersökningen tas över av åklagare så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren ska också i annat fall överta ledningen när det är motiverat av särskilda skäl.

När en åklagare leder förundersökningen kan åklagaren begära biträde av Polismyndigheten för att genomföra förundersökningen. Åklagaren leder då Polismyndighetens arbete och kan exempelvis besluta om att tvångsmedel ska vidtas. Det är Polismyndigheten som verkställer de tvångsmedel som åklagaren beslutar om.

Polismyndigheten har därutöver i uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Det innebär att Polismyndigheten bedriver underrättelseverksamhet. Den verksamheten omfattar bland annat bidragsbrott.

2.3.2 Försäkringskassan som brottsbekämpande myndighet

Försäkringskassan föreslås få en brottsbekämpande uppgift. Genom att Försäkringskassan ges i uppgift att bedriva brottsbekämpande verksamhet kan myndigheten utföra en del av de uppgifter som hittills endast har utförts av Polismyndigheten.

Förslagen som lämnas innebär att Försäkringskassan föreslås bli en brottsbekämpande myndighet. Det finns, som nämnts i det föregående, exempel på myndigheter som har en kärnverksamhet som inte innefattar brottsbekämpning, men som vid sidan av denna också har en brottsbekämpande uppgift som bedrivs i en separat

verksamhetsdel. Förslagen som denna utredning lämnar innebär att Försäkringskassan ska bedriva en brottsbekämpande verksamhet bestående av två delar: en brottsutredande del och en del som består i att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten ska vara organisatoriskt avskild från Försäkringskassans övriga verksamhet.

Den brottsutredande delen ska utformas så att åklagare ska kunna anlita biträde av Försäkringskassan vid utredning av vissa brott, huvudsakligen bidragsbrott. Den andra delen av den brottsbekämpande verksamheten innebär att Försäkringskassan ska få bedriva underrättelseverksamhet i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka brott. Om förslagen i denna promemoria genomförs kommer Försäkringskassan ha två vitt skilda uppgifter. Den ena uppgiften kommer att bestå i att besluta om och betala ut förmåner och stöd i välfärdssystemen. Den andra uppgiften kommer bestå av brottsbekämpande verksamhet.

I och med att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet uppstår frågor om i vilken uträckning Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska ha tillgång till information i motsvarande mån som andra brottsbekämpande myndigheter och om det ska gälla samma uppgiftsskyldighet för myndigheter och andra gentemot Försäkringskassan som gentemot andra brottsbekämpande myndigheter. Därtill krävs en ny dataskyddsreglering för den behandling av personuppgifter som kommer att ske i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Dessa frågor behandlas i promemorian.

2.3.3 Den brottsbekämpande verksamheten bör inledningsvis bara omfatta vissa bidragsbrott

Bedömning

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör inledningsvis bara omfatta bidragsbrott som rör förmåner eller stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. På sikt bör det övervägas om Försäkringskassans brottsbekämpande uppgift ska utvidgas till att omfatta även bidragsbrott som

rör förmåner eller stöd som beslutas av andra myndigheter eller aktörer.

Skälen för utredningens bedömning

Om förslagen genomförs behöver Försäkringskassan bygga upp en brottsbekämpande verksamhet från grunden. Det kommer att ta tid att bygga upp den erfarenhet och kompetens som är nödvändig för att utreda bidragsbrott och för att bedriva underrättelseverksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten bör därför inledningsvis omfatta bidragsbrott som rör förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och som myndigheten därmed har särskild kunskap om. Utöver förmåner och stöd i socialförsäkringen innefattar det även vissa stöd i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Dessa är aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning och är förmåner och stöd som lämnas till den som har anvisats ett arbetsmarknadspolitiskt program vid Arbetsförmedlingen, men som beslutas av Försäkringskassan.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör även omfatta bidragsbrott som rör förmåner och stöd som beslutas av Pensionsmyndigheten. Pensionsmyndighetens förmåner och stöd är en del av socialförsäkringen och Försäkringskassan kan därför relativt enkelt förväntas kunna bygga upp kompetens även beträffande dessa förmåner och stöd.

Om avgränsningen av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet sker på detta sätt kan Försäkringskassan koncentrera sig på att bygga upp en brottsbekämpande kompetens utan att samtidigt behöva sätta sig in i helt nya regelverk för förmåner och stöd. Detta förutsätter dock att den kompetens som redan finns i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd, samt i viss mån hos motsvarande verksamhet vid Pensionsmyndigheten, tas tillvara när den brottsbekämpande verksamheten byggs upp. Det kan bland annat ske genom att personer med relevant erfarenhet av socialförsäkringssystemen och av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning rekryteras till den brottsbekämpande verksamheten. Det förutsätter också att personer med brottsutredande kompetens och erfarenhet rekryteras från exempelvis Polismyndigheten, Skatteverket eller Ekobrottsmyndigheten. Det bedöms att

interna utbildningsinsatser inte helt kommer att kunna ersätta behovet av rekrytering av rätt kompetens.

Förslagen innebär att bidragsbrott kommer att utredas både av Försäkringskassan och Polismyndigheten, främst beroende på vilken typ av förmån eller stöd som bidragsbrottet gäller. Ett syfte med förslagen är dock att i så stor utsträckning som möjligt avlasta Polismyndigheten från utredningar som rör bidragsbrott. Det talar för att det på sikt, när Försäkringskassan har byggt upp en tillräcklig brottsutredande kompetens, bör övervägas att ge myndigheten i uppgift att utreda även bidragsbrott som gäller förmåner och stöd som beslutas av andra myndigheter eller aktörer. En sådan utvidgning av den brottsbekämpande uppgiften bör dock inte övervägas förrän Försäkringskassan har fått erfarenhet av brottsbekämpande verksamhet och det har skett en utvärdering av den verksamheten.

2.4 Polismyndighetens fortsatta arbete med utredning av bidragsbrott

Bedömning

Polismyndigheten kommer att arbeta med bidragsbrott även efter att Försäkringskassan har fått en brottsbekämpande verksamhet.

Skälen för utredningens bedömning

Förslagen i denna promemoria innebär att åklagaren ges möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan vid genomförandet av en förundersökning avseende vissa brott. Det gäller huvudsakligen bidragsbrott som rör förmåner och stöd som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten beslutar om, men även vissa andra brott som har koppling till sådan bidragsbrottslighet.

Förslagen innebär därmed att Försäkringskassan i många fall kommer att biträda åklagaren i förundersökningar som i dagsläget genomförs med biträde från Polismyndigheten. Förslagen kommer därför innebära att Polismyndighetens arbete med utredning av bidragsbrott minskar. Det är dock viktigt att framhålla att Polis-

myndigheten även fortsättningsvis kommer att ta emot samtliga anmälningar om bidragsbrott och att myndigheten kommer att arbeta med såväl utredning som annan hantering av bidragsbrott.

Försäkringskassan föreslås endast få befogenhet att verkställa vissa tvångsmedel. Polismyndigheten kommer därför ofta ansvara för verkställandet av tvångsmedel i förundersökningar där Försäkringskassan biträder åklagaren. Det har av kostnads- och effektivitetsskäl inte heller varit aktuellt att lämna något förslag om att Försäkringskassan ska få en egen forensisk verksamhet som motsvarar nationellt forensiskt centrum vid Polismyndigheten. Någon sådan motsvarande verksamhet finns inte heller uppbyggd inom Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. De forensiska undersökningar som kräver den kompetens som finns hos nationellt forensiskt centrum och som kan behöva göras i en utredning där Försäkringskassan biträder åklagaren ska därför även i fortsättningen göras av nationellt forensiskt centrum, det vill säga Polismyndigheten.

Bidragsbrott som rör andra förmåner och stöd än sådana som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten kommer även fortsättningsvis att utredas av Polismyndigheten.

Polismyndigheten kommer därmed även i fortsättningen att arbeta med utredningar som rör bidragsbrott i relativt stor omfattning.

2.5 Definitioner

Förmåner och stöd

I 1 § första stycket bidragsbrottslagen anges att lagen gäller för sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av bland annat Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten och betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån). I andra stycket anges att lagen även gäller för sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av bland annat Försäkringskassan, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt

stöd). Ekonomisk förmån och ekonomiskt stöd används alltså som samlingsbegrepp i bidragsbrottslagen.

I socialförsäkringsbalken används samlingsbegreppet förmåner med vilket avses dagersättningar, pensioner, livräntor, kostnadsersättningar, bidrag samt andra utbetalningar eller åtgärder som den enskilde är försäkrad för, se definitionen i 2 kap. 11 § socialförsäkringsbalken.

För de arbetsmarknadspolitiska programmen används i förordningar oftast begreppen ersättning eller stöd.

För att underlätta läsningen av denna promemoria bör endast ett samlingsbegrepp användas. Eftersom utgångspunkten för de förslag som lämnas i promemorian är att bekämpa bidragsbrott kommer begreppet *förmåner och stöd* att användas, som en kortare version av samlingsbegreppen i bidragsbrottslagen. Med *förmåner och stöd* avses således i denna promemoria sådana bidrag, ersättningar, stöd, pensioner och lån som omfattas av bidragsbrottslagen. Detta begrepp innefattar även förmåner enligt definitionen i 2 kap. 11 § socialförsäkringsbalken och de ersättningar som Försäkringskassan beslutar om enligt de förordningar som reglerar ersättning till den som tar del av ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Verksamhet som avser förmåner och stöd

När begreppet *verksamhet som avser förmåner och stöd* används i denna promemoria så syftar det på de verksamheter hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten som administrerar förmåner och stöd enligt socialförsäkringsbalken samt andra förmåner och stöd som enligt lag eller förordning eller särskilt beslut av regeringen handläggs av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Det innefattar även myndigheternas verksamhet med kontroll av att gjorda utbetalningar är korrekta och återbetalning av felaktiga utbetalningar. När begreppet *Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet* används i denna promemoria syftar det på den verksamhet som föreslås och som ska få i uppgift att utreda brott och bedriva underrättelseverksamhet.

3 Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

3.1 Inledning

Utredningen ska analysera och ta ställning till hur en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas. I det ingår bland annat att analysera och ta ställning till hur omfattande den bidragsbrottsutredande uppgiften ska vara och i vilken omfattning Försäkringskassan ska tilldelas brottsbekämpande befogenheter.

I det här kapitlet lämnas förslag på hur en brottsbekämpande verksamhet för Försäkringskassan ska utformas. Till att börja med lämnas förslag om hur den brottsbekämpande verksamheten ska regleras och därefter att verksamheten som utgångspunkt bara ska omfatta vissa särskilt angivna brott – huvudsakligen bidragsbrott inom socialförsäkringsområdet och andra förmåner som Försäkringskassan beslutar om. Sedan lämnas förslag om att åklagare, och i viss mån Polismyndigheten, ska kunna anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om brott. Det föreslås även att åklagare ska kunna anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om självständigt förverkande.

Kapitlet innehåller också en redogörelse för Försäkringskassans möjlighet att verkställa eller medverka vid verkställandet av tvångsmedel. Det lämnas därutöver förslag om att Försäkringskassan ska få en uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet genom att bedriva underrättelseverksamhet. I syfte att tillgodose det behov av informationsutbyte som förslagen ger upphov till lämnas därtill förslag om uppgiftsskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Därefter följer ett förslag om en särskild jävsregel som ska gälla i den brottsbekämpande verksamheten. Kapitlet avslutas med förslag om ändringar i

förvaltningslagen (2017:900) och delgivningsförordningen (2011:154) som föranleds av att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet.

3.2 Hur den brottsbekämpande verksamheten ska regleras

3.2.1 Den brottsbekämpande uppgiften ska framgå av instruktionen för Försäkringskassan

Förslag

Förordningen med instruktion för Försäkringskassan ska kompletteras med en ny bestämmelse som anger att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet enligt den lag om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som föreslås senare i detta kapitel. Av bestämmelsen ska det även framgå att den brottsbekämpande verksamheten ska bedrivas avskilt från övrig verksamhet.

Skälen för utredningens förslag

En ny uppgift för Försäkringskassan

Av förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan framgår vilka huvudsakliga kärnuppgifter Försäkringskassan har. I denna promemoria föreslås att Försäkringskassan ska få en ny sådan uppgift som innebär att myndigheten ska bedriva brottsbekämpande verksamhet. Det föreslås därför att det ska införas en ny bestämmelse i förordningen av vilken det framgår att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet enligt den lag om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som föreslås senare i detta kapitel.

Den nya verksamheten ska vara avskild från Försäkringskassans övriga verksamhet

I samband med att Skatteverket fick i uppgift att bedriva brottsbekämpande verksamhet på skatteområdet framhölls vikten av att den nya verksamheten skulle hållas organisatoriskt avskild från myndighetens övriga verksamhet. I förarbetena påpekas bland annat att en enskild som är brottsmisstänkt har vissa särskilda rättigheter som denne inte har i en skatteutredning samt att en brottsutredning och en skatteutredning har olika syften och regleras i olika regelverk. För att den enskildes rättssäkerhet skulle kunna garanteras, bedömdes det vara viktigt att gränserna mellan brottsutredning och skatteutredning tydliggjordes. Mot den bakgrunden ansågs att de skattebrottsutredande funktionerna skulle bedrivas inom särskilda brottsenheter, som skulle hållas organisatoriskt avskilda från skatteutredningarna.[68]

Även när Försäkringskassan nu föreslås få en brottsbekämpande verksamhet är det viktigt att tydliggöra gränserna mellan den brottsbekämpande verksamheten och Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. På så sätt kan de uppgifter som exempelvis behandlas inom ramen för en förundersökning hållas avskilda från de uppgifter som Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd har tillgång till.

En sådan avgränsning behövs också med hänsyn till att det är olika sekretessbestämmelser som gäller beroende på i vilken verksamhet en uppgift finns. När en uppgift finns i en förundersökning är det viktigt att bestämmelser om förundersökningssekretess kan tillämpas. En avgränsning av verksamheterna innebär att uppgifterna inte per automatik även finns i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. Det är vidare olika regler om personuppgiftsbehandling som gäller beroende på i vilken verksamhet och i vilket syfte en uppgift behandlas. De uppgifter som får behandlas i en brottsbekämpande verksamhet får inte nödvändigtvis också behandlas i verksamhet som avser förmåner och stöd, och vice versa.

Det föreslås därför att den brottsbekämpande verksamheten hos Försäkringskassan ska hållas organisatoriskt avskild från Försäkringskassans övriga verksamhet. Det ska framgå av förordningen

[68] Prop. 1997/98:10 s. 43–45.

med instruktion för Försäkringskassan. Genom att de olika verksamheterna blir självständiga verksamhetsgrenar kommer det som utgångspunkt att råda sekretess mellan de olika verksamheterna, se närmare avsnitt 3.8.1. Det ska dock finnas sekretessbrytande bestämmelser som gör att uppgifter ändå under vissa förutsättningar kan utbytas mellan de olika verksamheterna.

I detta kapitel föreslås att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska bestå av två delar: en brottsutredande del och en underrättelseverksamhet. Den brottsutredande verksamheten kommer huvudsakligen arbeta med att biträda åklagare i en förundersökning, medan underrättelseverksamheten kommer att bedrivas självständigt av Försäkringskassan. De olika verksamhetsdelarna kommer att bedrivas i olika syften. De åtgärder som vidtas i en förundersökning kommer få vidtas endast om de kan motiveras utifrån ett brottsutredande syfte, medan åtgärder i underrättelseverksamheten får vidtas endast om de sker i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka viss brottslig verksamhet.

För att tydliggöra skillnaderna i de olika uppgifterna är det viktigt att organisatoriskt skilja även på dessa verksamhetsdelar. På så sätt blir det tydligt i vilken verksamhetsdel en åtgärd vidtas och det kan säkerställas att personuppgifter behandlas bara för sådana ändamål som de får behandlas för inom respektive verksamhetsdel. I avsnitt 3.8 redogörs för i vilka situationer uppgifter kan delas mellan de olika verksamhetsgrenarna.

3.2.2 Verksamheten ska regleras i en särskild lag

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska regleras i en särskild lag.

Skälen för utredningens förslag

Sådana uppgifter som Försäkringskassan föreslås få inom ramen för sin brottsbekämpande verksamhet regleras huvudsakligen i rätte-

gångsbalken. Det bedöms dock inte som lämpligt att Försäkringskassans nya verksamhet ska regleras i rättegångsbalken. Detta med hänsyn till att en sådan ordning skulle riskera att bli spretig och svårtillgänglig. Bestämmelserna skulle behöva spridas ut i olika delar av rättegångsbalken och vara svåra att överblicka. En mer lättillgänglig ordning är i stället att de bestämmelser som styr Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet placeras i en ny lag. På så sätt blir det lättare att få överblick över de bestämmelser som gäller för verksamheten. En sådan ordning överensstämmer också med hur Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet regleras. Även Tullverkets och Kustbevakningens brottsbekämpande verksamheter regleras utanför rättegångsbalken. Den nya lagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer dock behöva läsas mot bakgrund av vissa bestämmelser som finns i rättegångsbalken, bland annat om hur en förundersökning ska genomföras och vilka förutsättningar som gäller för användningen av vissa tvångsmedel.

3.3 Brott som ingår i den brottsbekämpande verksamheten

3.3.1 Verksamheten ska omfatta bidragsbrott avseende förmåner eller stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska omfatta brott enligt bidragsbrottslagen, om gärningen avser sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Skälen för utredningens förslag

När det ska inrättas en särskild avgränsad verksamhet för brottsbekämpning hos Försäkringskassan behöver det bestämmas hur en sådan verksamhet ska utformas och hur omfattande uppgifterna för verksamheten ska vara.

En utgångspunkt som följer av uppdragsbeskrivningen är att verksamheten ska omfatta utredning av bidragsbrott. Ett alternativ är att låta verksamheten omfatta endast sådana bidragsbrott som rör förmåner och stöd där det är Försäkringskassan som fattar beslut. Ett annat alternativ är att låta verksamheten omfatta alla bidragsbrott inom socialförsäkringsområdet. Ytterligare ett alternativ är att låta verksamheten omfatta alla bidragsbrott, oavsett vilken sorts förmån eller stöd bidragsbrottet gäller.

Uppgiften att bedriva brottsbekämpande verksamhet kommer att innebära helt nya arbetsuppgifter för Försäkringskassan som till sin karaktär skiljer sig markant från de uppgifter myndigheten har i dagsläget. Det finns därför anledning att utforma verksamheten så att den, i vart fall till en början, inte blir alltför omfattande. Genom att avgränsa verksamheten till att avse endast vissa bidragsbrott bedöms den nya uppgiften bli enklare att genomföra. Det kan leda till att utredningarna kan hålla en högre kvalitet än vad de hade gjort om uppgiften skulle omfatta alla bidragsbrott. Uppgiften bör dock samtidigt inte utformas alltför snävt, eftersom en brottsbekämpande verksamhet som omfattar väldigt få brott riskerar att brista i fråga om kostnadseffektivitet.

En särskild avgränsad verksamhet, som koncentrerar sina insatser mot bidragsbrott, kan skapa förutsättningar för att bygga upp den kompetens som är nödvändig för att komma till rätta med de brister som finns i dagens utredningar om bidragsbrott. Att ge Försäkringskassan en brottsbekämpande verksamhet innebär också en möjlighet att ta till vara den kompetens som finns hos Försäkringskassan på detta område.

Den särskilda kompetens som Försäkringskassan besitter består huvudsakligen i kunskap kring regelverket och förmånerna i socialförsäkringen samt vilka som tar del av förmånerna. Utöver att besluta om förmåner och stöd bedriver Försäkringskassan kontrollutredningsverksamhet i syfte att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och kräva åter felaktiga utbetalningar. Genom denna

verksamhet har Försäkringskassan också inblick i hur enskilda vanligtvis går till väga när de orsakar felaktiga utbetalningar. Den kunskap som Försäkringskassan har kan vara till stor nytta i exempelvis underrättelseverksamhet eller en förundersökning om bidragsbrott som rör förmåner eller stöd i socialförsäkringen.

När Försäkringskassan ges i uppgift att bedriva brottsbekämpande verksamhet är det viktigt att den särskilda kompetens som Försäkringskassan har tas till vara. En utgångspunkt för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör därför vara att brottsligheten som Försäkringskassan ska hantera är sådan som Försäkringskassan har särskild kunskap om, det vill säga sådan brottslighet som rör socialförsäkringen och andra förmåner eller stöd som Försäkringskassan beslutar om. Se vidare om den brottsbekämpande verksamhetens kompetensförsörjning i avsnitt 4.3.

Det föreslås därför att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet huvudsakligen ska omfatta bidragsbrott som avser sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan. Det innebär att den brottsbekämpande verksamheten, utöver brott som rör förmåner och stöd i socialförsäkringsbalken, kommer att omfatta till exempel brott som rör det statliga tandvårdsstödet och stöd i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Med det senare avses bidragsbrott som rör aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning. Försäkringskassan beslutar om och betalar ut dessa stöd till dem som tar del av arbetsmarknadspolitiska program.

Det är dock inte bara Försäkringskassan som beslutar om förmåner enligt socialförsäkringsbalken. Det gör även Pensionsmyndigheten. Det finns fördelar med att alla bidragsbrott som avser förmåner och stöd som regleras i socialförsäkringsbalken hålls ihop och hanteras på samma sätt. Till att börja med är förmånerna som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten beslutar om delar av socialförsäkringen och i vissa fall utformade enligt likartad systematik. Den kunskap som Försäkringskassan har om socialförsäkringen bör därför kunna utnyttjas även när det gäller brott avseende förmåner och stöd som Pensionsmyndigheten beslutar om. Vissa förmåner som myndigheterna beslutar om har dessutom ett nära samband. Exempelvis kan ett bostadstillägg som beslutas av Pensionsmyndigheten påverkas av att en enskild får bostadsbidrag som beslutas av Försäkringskassan. Det kan därutöver hända att en

enskild först får bostadsbidrag enligt beslut från Försäkringskassan, för att senare få bostadstillägg från Pensionsmyndigheten. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har vidare redan i dag ett visst samarbete, bland annat med anledning av att Försäkringskassan sköter handläggningen för verkställighet av Pensionsmyndighetens beslut om återbetalning. Det framstår mot den bakgrunden som logiskt att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet även ska omfatta bidragsbrott som avser förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Pensionsmyndigheten.

En utgångspunkt vid utformningen av förslagen i denna promemoria är att tidigare lämnade förslag om administrativa sanktioner genomförs. Det innebär att vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden som utgångspunkt ska hanteras i ett administrativt förfarande genom påförande av en sanktionsavgift. De bidragsbrott som ska hanteras i ett straffrättsligt förfarande är grova bidragsbrott och andra bidragsbrott där det bedöms finnas särskilda skäl för en brottsanmälan. Det innebär att Försäkringskassan endast kommer biträda åklagaren vid utredning av sådana bidragsbrott som är grova eller där det bedöms föreligga särskilda skäl.

Genom att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet avgränsas till att omfatta viss brottslighet blir det möjligt för Försäkringskassan att fokusera på att bygga upp kompetens inom den brottsbekämpande verksamheten, i stället för att behöva arbeta med att bygga upp kompetens om andra myndigheters förmånsregelverk. Den föreslagna avgränsningen av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet innebär att det kommer gälla olika förutsättningar när åklagare ska utreda bidragsbrott beroende på vilken förmån eller stöd som överträdelsen rör. En del bidragsbrott kommer åklagare att kunna utreda med hjälp av Försäkringskassan medan åklagare i fråga om andra bidragsbrott endast kan vända sig till Polismyndigheten för att genomföra brottsutredningen. Detta kan leda till en ojämn prioritering i arbetet med att utreda bidragsbrott, se avsnitt 12.2.6. En ojämn eller olik prioritering riskerar att bidra till att liknande fall behandlas olika och därmed brista i rättssäkerhet. Bedömningen är dock att omfattningen av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet behöver avgränsas på detta sätt för att säkerställa att myndigheten kan sköta sin nya uppgift på ett rättssäkert och effektivt sätt. Fördelarna med detta

sätt att inleda verksamheten bedöms tydligt överväga nackdelarna. Detta utesluter inte att avgränsningen av den brottsbekämpande verksamhetens omfattning kan och bör övervägas på nytt när Försäkringskassan har fått erfarenhet av brottsbekämpande verksamhet och en utvärdering har skett. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska alltså initialt omfatta sådana bidragsbrott som avser förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

3.3.2 Verksamheten ska även omfatta vissa andra uppräknade brott

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska omfatta olovlig identitetsanvändning, urkundsförfalskning, brukande av falsk urkund, osann och vårdslös försäkran, osant intygande, brukande av osann urkund, missbruk av urkund eller handling och förnekande av underskrift om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Den brottsbekämpande verksamheten ska även omfatta bedrägeri och brott enligt lagen om straff för penningtvättsbrott om gärningen har samband med sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Skälen för utredningens förslag

Det är viktigt att den särskilda kompetens som Försäkringskassan besitter tas till vara när myndigheten får en brottsbekämpande uppgift. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet föreslås därför omfatta bidragsbrott som rör sådana förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan eller av Pensionsmyndigheten.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör även omfatta sådan brottslighet som ofta förekommer tillsammans med

bidragsbrott. Att Försäkringskassans verksamhet omfattar även sådan närliggande brottslighet ger förutsättningar för ett effektivt brottsutredande arbete. I sammanhanget kan framhållas att frågan om vilka brott som ska ingå i den brottsbekämpande verksamheten också har betydelse för det arbete som ska utföras i underrättelseverksamheten, se avsnitt 3.7. Det kan antas att underrättelseverksamheten, i sitt arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka bidragsbrott, återkommande kommer att stöta på även andra brott som har en tydlig koppling till de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. En underrättelseverksamhet som kan bedrivas för att förebygga, förhindra och upptäcka även sådan brottslig verksamhet bedöms kunna bidra till den samlade brottsbekämpningen, jämfört med en underrättelseverksamhet som endast är behörig att hantera frågor om bidragsbrott.

Ett exempel på brottslighet som kan aktualiseras i samband med bidragsbrottslighet är urkundsförfalskning. En enskild kan exempelvis ge in falska eller manipulerade handlingar i syfte att myndigheten ska tro att denne har rätt till en förmån som den enskilde inte alls uppfyller förutsättningarna för. Det kan också vara så att exempelvis en läkare intygar att en enskild har en sjukdom eller av annan orsak har nedsatt arbetsförmåga trots att så inte är fallet. En urkunds bevisfunktion kan därtill äventyras genom att någon förnekar sin underskrift på exempelvis ett läkarintyg. På så sätt kan brotten urkundsförfalskning, osant intygande, brukande av falsk eller osann urkund och förnekande av underskrift begås tillsammans med bidragsbrott.

Ett annat exempel på agerande i samband med bidragsbrott är att en person utger sig för att vara en annan person genom att olovligen använda den andre personens identitetsuppgifter. Det kan innebära olovlig identitetsanvändning eller missbruk av urkund eller handling. En identitet kan också ha tagits över genom användandet av falska eller ändrade handlingar. Ett sådant tillvägagångsätt kan vara urkundsförfalskning eller brukande av falsk urkund. Syftet med att ta över en annan persons identitet kan vara att ansöka om och få ut en ekonomisk förmån i dennes namn. På så sätt kan brotten olovlig identitetsanvändning eller missbruk av urkund eller handling begås i samband med ett bidragsbrott.

En enskild kan i samband med en ansökan om en förmån i en skriftlig handling, på heder och samvete, eller i annan försäkran lämna osanna uppgifter eller underlåta att berätta sanningen. Som exempel kan en enskild uppge att han eller hon bor ensam, trots att ett samboförhållande egentligen föreligger. En enskild kan också underlåta att berätta att han eller hon har inkomster som är av betydelse för att bedöma rätten till en förmån. På så sätt kan brotten osant eller vårdslöst intygande begås tillsammans med bidragsbrott.

Brottslighet som rör förmåner i socialförsäkringen, eller andra stöd och förmåner som Försäkringskassan beslutar om, kan ha kopplingar till organiserad brottslighet och penningtvätt. Det är exempelvis relativt vanligt förekommande att personer inom den organiserade brottsligheten får sin grundförsörjning genom socialförsäkringsförmåner, som sjukpenning eller sjukersättning.[69] Genom att ha en grundinkomst från Försäkringskassan kan den som vill dölja brottsvinster skapa en fasad av att han eller hon har en vit inkomst. På så sätt kan det finnas kopplingar mellan de stöd och förmåner som Försäkringskassan beslutar om och penningtvätt. Penningtvätt kan också pågå i ett assistans- eller tandvårdsbolag samtidigt som bolaget tar emot ersättning eller stöd från Försäkringskassan. Genom att låta Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfatta penningtvättsbrott kan myndigheten genomföra en samlad utredning i de fall där det förekommer både bidragsbrottslighet och penningtvätt.

Genom att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet föreslås omfatta brott enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott kommer också den särskilda brottstypen näringspenningtvätt att omfattas. För näringspenningtvätt döms den som, i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, bidrar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i syfte att begå penningtvättsbrott.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör också omfatta bedrägeri. Det kan till exempel uppstå situationer där det är osäkert om ett visst agerande uppfyller förutsättningarna för att utgöra ett bidragsbrott, men där det annars skulle kunna vara fråga om bedrägeri. Det kan därför, i en utredning om bidragsbrott, uppstå behov av att även utreda brott i form av bedrägeri.

[69] Jfr Nationellt underrättelsecentrum (2025), *I vilken utsträckning den organiserade brottsligheten använder Försäkringskassans ersättningar som grundförsörjning – Delanalys 2*.

Det saknas skäl att låta den brottsbekämpande verksamheten omfatta brott som inte har koppling till de förmåner och stöd som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten beslutar om. Av den anledningen ska olovlig identitetsanvändning, urkundsförfalskning, brukande av falsk urkund, osann och vårdslös försäkran, osant intygande, brukande av osann urkund, missbruk av urkund eller handling och förnekande av underskrift omfattas endast om gärningen avser uppgift eller handling i ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner eller stöd. På motsvarande sätt gäller att bedrägeri och brott enligt lagen om straff för penningtvättsbrott endast ska ingå i verksamheten om gärningen har samband med förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

I sammanhanget kan noteras att folkbokföringsbrott är ett brott som ofta förekommer i samband med bidragsbrott, men som inte föreslås omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Skälet till det är att tyngdpunkten vid utredning av frågor om folkbokföring ligger hos Skatteverket. Om Försäkringskassan antar att en uppgift i folkbokföringen är fel, ska myndigheten underrätta Skatteverket om det. Det följer av 32 c § folkbokföringslagen (1991:481). Skatteverket är också ansvarigt för att göra en anmälan till Polismyndigheten eller till åklagare när det finns anledning att misstänka att någon har gjort sig skyldig till folkbokföringsbrott, se 11 § folkbokföringsförordningen (1991:749). Folkbokföringsbrott är dessutom ett brott som ingår i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Det bedöms därför lämpligt att en åklagare även fortsättningsvis ska begära biträde av Skatteverket vid utredning av folkbokföringsbrott, och inte av Försäkringskassan. Skulle åklagaren i ett enskilt fall bedöma att det vore fördelaktigt att begära biträde av Försäkringskassan vid en förundersökning som rör folkbokföringsbrott finns möjlighet för åklagaren att begära biträde på grund av särskilda skäl, se avsnitt 3.4.

3.4 Biträde i utredning om brott

Förslag

En åklagare som leder en förundersökning enligt 23 kap. rättegångsbalken ska, i fråga om brott som ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, få anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningen. Åklagare eller Polismyndigheten ska även få anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om ett sådant brott innan en förundersökning har inletts.

Åklagare ska få anlita biträde av Försäkringskassan även i utredning om annat brott, om det finns särskilda skäl för det.

Skälen för utredningens förslag

Nuvarande ordning

När Försäkringskassan misstänker att ett bidragsbrott har begåtts ska Försäkringskassan ta ställning till om en anmälan till Polismyndigheten ska göras.

Efter att Polismyndigheten har tagit emot anmälan görs en bedömning av vilka möjligheter det finns att utreda brottet. Är det uppenbart att brottet inte går att utreda behöver någon förundersökning inte inledas. Huvudregeln är dock att förundersökning ska inledas så snart det finns anledning att anta att brott har begåtts, eftersom bidragsbrott är ett brott som hör under allmänt åtal. Regler om förundersökning finns i 23 kap. rättegångsbalken och i förundersökningskungörelsen (1947:948).

En förundersökning har två huvudsakliga syften, vilket följer av 23 kap. 2 § rättegångsbalken. Det ena är att utröna om brott föreligger och vem som skäligen kan misstänkas för brottet samt att skaffa tillräckligt material för bedömning av frågan om åtal ska väckas eller inte. Det andra är att förbereda målet så att bevisningen kan läggas fram i ett sammanhang vid huvudförhandling i domstol.

Beslut att inleda en förundersökning fattas i regel av Polismyndigheten eller åklagare. Vanligtvis är det åklagare eller polisman som är förundersökningsledare. Av 23 kap. 3 § rättegångsbalken följer att Polismyndigheten kan leda en förundersökning om saken är av enkel beskaffenhet. Annars ska åklagare ta över ledningen av förundersökningen så snart det finns någon som skäligen kan misstänkas för brottet som utreds. Åklagare ska också i annat fall överta ledningen om det är påkallat av särskilda skäl.

Åklagare ska få anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra en förundersökning

Enligt uppdragsbeskrivningen ska utredningen ta ställning till hur en avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas. En sådan verksamhet skulle kunna utformas på flera olika sätt.

Ett alternativ är att utforma verksamheten så att Försäkringskassan får rätt att besluta om att inleda förundersökning och vara förundersökningsledare, när det är fråga om sådana brott som ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Ett annat alternativ är att utforma verksamheten i likhet med hur motsvarande verksamhet hos Skatteverket är utformad, det vill säga genom att Försäkringskassan får möjlighet att biträda åklagaren vid utredning av vissa brott. I samband med att Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet infördes framhöll regeringen att en viktig garanti för effektivitet och rättssäkerhet var att det skulle vara åklagare som beslutar om att inleda förundersökningar och vara förundersökningsledare i de utredningar som handläggs vid skattebrottsenheten.[70]

Att rättssäkerheten och effektiviteten i brottsutredningarna upprätthålls är av stor vikt även när Försäkringskassan får en brottsutredande verksamhet. Genom att uppgifterna att besluta om att inleda förundersökning och vara förundersökningsledare förbehålls åklagare, och inte överlämnas till Försäkringskassan, säkerställs att kraven på rättssäkerhet och effektivitet upprätthålls. Detta med hänsyn till att åklagare har kunskap om och erfarenhet av hur en förundersökning går till. Åklagare har utifrån sin expertis även goda

[70] Prop. 1997/98:10 s. 47.

förutsättningar att bedöma vilken utredning som är nödvändig, till exempel vad som måste bevisas och med vilken styrka det måste ske.

Att leda en förundersökning kommer dessutom med ett omfattande ansvar. Förundersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet och ska se till att utredningen bedrivs effektivt och på ett sätt som tillgodoser den enskildes rättssäkerhetsintressen. Förundersökningsledaren är också behörig att besluta om de flesta vanligt förekommande straffprocessuella tvångsmedlen.

Försäkringskassan saknar i dagsläget helt erfarenhet av att utreda brott och det är därmed uteslutet att Försäkringskassan skulle få rätt att besluta om att inleda och leda förundersökningar. I stället bör den ordning som gäller för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet även gälla för Försäkringskassans brottsutredande verksamhet. Att åklagaren leder förundersökningen har också fördelen att åklagaren följer utredningsarbetet. Åklagaren får på så vis redan från början inblick i bevismaterialet, till skillnad från om Försäkringskassan skulle leda förundersökningen på egen hand. Det är en fördel, med hänsyn till att det är åklagarens uppgift att besluta i åtalsfrågan och föra talan i domstol.

Det föreslås därför att Försäkringskassans roll i en förundersökning ska vara att biträda åklagaren. En åklagare som leder en förundersökning ska få anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningen, när det är fråga om brott som faller inom Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Detta motsvarar åklagarens möjlighet att anlita biträde av Skatteverket vid en förundersöknings verkställande enligt 2 § första stycket lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet liksom möjligheten för åklagaren att, enligt 23 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken, anlita biträde av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen för att genomföra en förundersökning.[71] Det kommer alltså alltid vara en åklagare som är förundersökningsledare i de förundersökningar som genomförs i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

En åklagare bör kunna anlita biträde av såväl Polismyndigheten som Försäkringskassan. Det innebär att systemet blir flexibelt på så sätt att åklagaren kan välja att anlita biträde från den myndighet som

[71] Bestämmelsen i 23 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken hade tidigare motsvarande lydelse som den i 2 § lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Bestämmelsen ändrades efter förslag i prop. 2013/14:110 om att modernisera språket.

bedöms vara bäst lämpad i det enskilda fallet. När en förundersökning avser brott som faller inom ramen för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan det antas att åklagaren oftast finner det mest lämpligt att ta hjälp av Försäkringskassan eftersom det där finns god kompetens om aktuella förmåner och stöd samt fredade resurser för detta ändamål. Om det däremot är fråga om flera olika typer av brott som ska utredas i en och samma förundersökning kan omständigheterna i det enskilda fallet vara sådana att åklagaren bedömer det som lämpligare att anlita biträde av Polismyndigheten. Det finns inget hinder för åklagaren att anlita biträde av både Polismyndigheten och Försäkringskassan i en och samma förundersökning.

Under en förundersökning kan olika typer av utredningsåtgärder aktualiseras. Det kan till exempel hållas förhör, utföras brottsplatsundersökningar, bedrivas spaning, vidtas tvångsåtgärder och göras registersökningar. Lagregleringen kring utredningsåtgärder begränsas i huvudsak till de mer ingripande åtgärder för vilka det är av särskild vikt att medborgarnas behov av integritet tillgodoses, till exempel i fråga om användande av tvångsmedel. I avsnitt 3.6 redogörs närmare för Försäkringskassans befogenhet att hantera tvångsmedel.

Polismyndigheten ska inte få anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra en förundersökning

Som har redogjorts för ovan kan en förundersökning ledas antingen av åklagare eller av Polismyndigheten. En fråga att ta ställning till är därför om Försäkringskassan bara ska kunna biträda åklagaren vid förundersökning – i likhet med vad som gäller för Skatteverket på skattebrottsområdet – eller om Försäkringskassan även ska kunna biträda Polismyndigheten vid en förundersökning som leds av Polismyndigheten.

Polismyndigheten kan vara förundersökningsledare om saken är av enkel beskaffenhet. Bidragsbrott är ett sådant brott där saken i regel anses vara av enkel beskaffenhet och förundersökningen kan i normalfallet ledas av Polismyndigheten.[72] Det skulle kunna tala för

[72] Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål, ÅFS 2005:9 och tillhörande ändringsförfattning 2008:3.

en ordning där Försäkringskassan kan biträda Polismyndigheten vid förundersökning.

I utredningens promemorior Ds 2025:8 och Ds 2025:26 har föreslagits att Försäkringskassan som utgångspunkt bara ska anmäla grova bidragsbrott till Polismyndigheten. Misstanke om andra bidragsbrott ska bara anmälas till Polismyndigheten om det finns särskilda skäl att göra en brottsanmälan. Om förslagen genomförs kommer sannolikt få brott som ska utredas i ett brottmålsförfarande bedömas vara av enkel beskaffenhet. En poäng med att Försäkringskassan ska bedriva brottsutredande verksamhet och kunna biträda vid förundersökningar är att på så sätt tillvarata den kompetens som finns hos Försäkringskassan. Detta genom bland annat ändamålsenliga rekryteringar, se avsnitt 4.3. Kompetensen består huvudsakligen i att Försäkringskassan i sin brottsbekämpande verksamhet får antas ha ingående kunskap om socialförsäkringen och andra regelverk som reglerar förmåner och stöd som myndigheten eller Pensionsmyndigheten beslutar om. Sådan kompetens bör kunna komma till nytta särskilt när det är fråga om mer komplicerade bedömningar. Om en förundersökning kräver sådana mer komplicerade bedömningar bör saken inte anses vara av enkel beskaffenhet. Det borde därför ofta vara en åklagare som är förundersökningsledare vid utredning av sådana brott som föreslås omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Därutöver är det åklagare som beslutar i åtalsfrågan och som för talan i domstol. Det är därför till fördel om åklagaren redan från början kan få inblick i utredningsmaterialet.

En ordning där Försäkringskassan biträder Polismyndigheten riskerar att bli ineffektiv. Detta eftersom en sådan ordning innebär att Försäkringskassan först arbetar på uppdrag av Polismyndigheten som sedan i sin tur ska presentera förundersökningen för åklagaren som därefter ska ta ställning till åtalsfrågan. En enklare ordning är att det endast är åklagaren som har möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan. Det ger också bättre förutsättningar för att bygga upp ett välfungerande samarbete mellan myndigheterna. Genom att möjligheten att begära biträde är förbehållen åklagare kan Försäkringskassan fokusera på att bygga upp effektiva och säkra arbetssätt och rutiner i förhållande till åklagaren, i stället för att göra det i förhållande till både åklagaren och Polismyndigheten.

Det lämnas därför inte något förslag om att Polismyndigheten ska få anlita biträde av Försäkringskassan i förundersökningar.

Åklagare och Polismyndigheten ska få anlita biträde av Försäkringskassan i utredning av brott innan förundersökning

Innan en förundersökning har inletts kan det behöva vidtas åtgärder för att få tillräckligt underlag för beslut om huruvida en förundersökning ska inledas eller inte. Sådana åtgärder kan vidtas i en så kallad förutredning, alltså en utredning som föregår en förundersökning. Förfarandet är i princip oreglerat och ger inte möjlighet till tvångsmedelsanvändning eller förhör.[73] Förutredningen bör avse en begränsad komplettering av kända eller påstådda förhållanden. Det kan exempelvis röra sig om att inhämta kompletterande upplysningar från en anmälare eller att kontrollera dokument som har överlämnats tillsammans med en anmälan. Förutredningen får däremot inte övergå i åtgärder som hör en förundersökning till.[74]

En förutredning får inte pågå under någon längre tid och inte heller innebära att mer omfattande åtgärder vidtas. En förutredning är inriktad på misstankar om ett konkret brott. I en förutredning får inte fler åtgärder vidtas än vad som krävs för att förundersökningsledaren ska kunna ta ställning till om förundersökning ska inledas.[75]

Enligt den ordning som gäller för skattebrott får åklagare som leder förundersökning anlita biträde av Skatteverket vid en förutredning. Skatteverket anmäler i regel brott till Ekobrottsmyndigheten. När ett brott utreds hos Ekobrottsmyndigheten är det en åklagare som fattar beslut om att inleda förundersökning. Det är även åklagare som genomför en förutredning om en sådan behövs. Anmälningar om bidragsbrott görs dock till Polismyndigheten. Det bedöms därmed som sannolikt att det i flertalet fall kommer att vara Polismyndigheten som fattar beslut om att inleda förundersökning och att ledningen av förundersökningen först därefter kommer att tas över av åklagare. Eventuella förutredningar kommer alltså många gånger att ledas av Polismyndigheten, men de skulle även kunna ledas av åklagare.

[73] Bring, T., Diesen, C. & Andersson, S. (2019), *Förundersökning,* femte upplagan, Stockholm, Norstedts juridik, s. 250.
[74] JO dnr 3251-1993 och JO dnr 4550-1996.
[75] Jfr SOU 1999:53 s. 379 ff. och JO 1997/98 s. 98.

Det bedöms vara rimligt att det i en förutredning ska finnas en möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan, enligt en i huvudsak motsvarande ordning som den som gäller för Skatteverket. Det kan till exempel handla om att Försäkringskassan, efter att den har gjort en brottsanmälan, tar fram kompletterande uppgifter för att det ska vara möjligt att fatta beslut om förundersökning.

Det föreslås mot den bakgrunden att Polismyndigheten eller åklagaren ska kunna begära biträde av Försäkringskassan i fråga om utredning av brott innan förundersökning har inletts.

Åklagare ska få anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om annat brott

Som utgångspunkt ska Försäkringskassan endast biträda åklagaren för att genomföra en förundersökning när det är fråga om sådan brottslighet som ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och som har beskrivits i avsnitt 3.3. Det är dock inte ovanligt att olika brott och brottslig verksamhet hör ihop. Även annan typ av brottslighet än den som har beskrivits i avsnitt 3.3.2 kan i det enskilda fallet visa sig ha samband med sådan brottslighet som Försäkringskassans verksamhet föreslås omfatta. Det är därför lämpligt att ge åklagaren möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan i utredning även om annat brott än de som anges i avsnitt 3.3, om det finns särskilda skäl för det. Med utredning avses både förundersökning och förutredning.

Ett exempel på när det skulle kunna finnas särskilda skäl att anlita biträde av Försäkringskassan för att utreda även andra brott är om det är fråga om större ärenden där det till exempel förekommer både bidragsbrottslighet och annan brottslighet. Den andra brottsligheten kan ha ett sådant samband med Försäkringskassans verksamhet att det är naturligt att Försäkringskassans brottsutredande verksamhet biträder vid förundersökningen. Om det bedöms lämpligt med hänsyn till brottens beskaffenhet kan det i ett sådant fall finnas särskilda skäl för åklagaren att anlita biträde av Försäkringskassan även beträffande brott som inte ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Om en sådan möjlighet inte ges skulle samhällets förmåga att bekämpa brott riskera att bli sämre.

3.5 Biträde i utredning om självständigt förverkande

Förslag

Åklagare ska få anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om självständigt förverkande, om det finns särskilda skäl för det.

Skälen för utredningens förslag

I 36 kap. 5 § brottsbalken finns en bestämmelse som innebär att egendom ska förverkas, om det är klart mera sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Sådant förverkande kallas för självständigt förverkande. Enligt 2 kap. 2 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot ska en utredning om självständigt förverkande inledas om det finns anledning att anta att egendomen härrör från brottslig verksamhet. Ett beslut att inleda utredning om självständigt förverkande får fattas av bland annat åklagare, se 2 kap. 3 § samma lag. För att genomföra en utredning om självständigt förverkande får åklagare anlita biträde av en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket som respektive myndighet har utsett. Detta framgår av 2 kap. 4 § lagen om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

I samband med att möjligheten till självständigt förverkande infördes konstaterades att det, på motsvarande sätt som gäller i förundersökningar, kan finnas behov av att myndigheter – som inom ramen för sina respektive uppdrag bedriver brottsbekämpande verksamhet – biträder åklagaren i utredningsarbetet. Ett system som innebär att åklagaren kan begära biträde av andra brottsbekämpande myndigheter och deras anställda skulle göra det möjligt att effektivisera och höja kvaliteten i utredningsverksamheten främst genom att personal kan utnyttjas mer flexibelt och att den för det aktuella fallet mest lämpade utredaren kan användas.[76]

Om egendom misstänks härröra från eller på annat sätt ha samband med sådan brottslig verksamhet som omfattas av Försäk-

[76] Prop. 2023/24:144 s. 302 f.

ringskassans brottsutredande verksamhet kan det på motsvarande sätt finnas behov av att Försäkringskassan kan biträda åklagaren i utredningsarbetet som rör självständigt förverkande. Det föreslås därför att åklagare ska få begära biträde av Försäkringskassan vid utredning om självständigt förverkande, om det finns särskilda skäl för det.

3.6 Försäkringskassans befogenhet att hantera tvångsmedel

3.6.1 Försäkringskassan ska ges vissa befogenheter som avser tvångsmedel och liknande åtgärder

Förslag

Försäkringskassan ska få verkställa beslut om beslag och penningbeslag i de fall våld mot person inte behöver användas.

Om en husrannsakan, eller en genomsökning på distans, verkställs av en polisman ska åklagaren få ge Försäkringskassan i uppdrag att medverka vid förrättningen. Försäkringskassan ska då få genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan eller det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen på distans avser.

Försäkringskassan ska få verkställa beslut om genomsökning på distans i de fall våld mot person inte behöver användas.

När Försäkringskassan medverkar vid en husrannsakan, eller en genomsökning på distans, ska Försäkringskassan få besluta om att en handling ska kopieras. Försäkringskassan ska även få besluta om att en handling som omfattas av ett beslag ska kopieras.

Försäkringskassan ska få verkställa ett beslut om kroppsbesiktning genom ett prov för dna-analys för att registrera en misstänkts dna-profil i ett biometriregister som förs enligt lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, så kallad registertopsning, i de fall våld mot person inte behöver användas.

Försäkringskassan ska få uppmana den som ska förhöras att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning.

När Försäkringskassan verkställer beslut om genomsökning på distans ska Försäkringskassan få uppmana den som närvarar vid åtgärden att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning.

I övrigt ska Försäkringskassan inte få besluta om eller verkställa några tvångsmedel.

Skälen för utredningens förslag

Allmänt om tvångsmedel under förundersökning

När Försäkringskassan ges en brottsutredande uppgift är en fråga att ta ställning till om och, i sådana fall, i vilken utsträckning Försäkringskassan ska få möjlighet att verkställa straffprocessuella tvångsmedel.

Med straffprocessuella tvångsmedel avses sådana direkta ingripanden mot person eller egendom som utgör myndighetsutövning och som utgör intrång i någons rättssfär.[77] De straffprocessuella tvångsmedlen finns till bland annat för att brottsbekämpande myndigheter ska kunna genomföra utredning av brott. En grundläggande förutsättning för att få använda tvångsmedel är att förundersökning har inletts.

Reglerna om straffprocessuella tvångsmedel innebär en avvägning mellan samhällets krav på effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet. Användning av tvångsmedel i en förundersökning är en ingripande åtgärd och för att skapa balans mellan intresset av brottsbekämpning och den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet finns ett antal allmänna principer som gäller vid beslut om och tillämpning av straffprocessuella tvångsmedel.

Till att börja med finns legalitetsprincipen, som innebär att en myndighet inte utan stöd i lag eller annan författning får ingripa i en enskilds rättssfär. Därefter finns ändamålsprincipen som innebär att tvångsmedel bara får användas för de i lagstiftningen angivna

[77] Se till exempel SOU 1995:47 s. 137.

syftena. För varje enskilt tvångsmedel som regleras i lagstiftning anges för vilket eller vilka ändamål det får användas. Därutöver finns behovsprincipen som innebär att ett tvångsmedel bara får tillgripas om det finns ett påtagligt behov av tvångsmedlet och om det avsedda resultatet inte kan uppnås med andra, mindre ingripande, medel. Slutligen innebär proportionalitetsprincipen att den som beslutar om en tvångsåtgärd i varje enskilt fall ska pröva om arten, styrkan, räckvidden och varaktigheten av ingripandet står i rimlig proportion till det önskade målet. Tvångsmedel får bara tillgripas om skälen som talar för åtgärden uppväger det intrång eller men som åtgärden innebär för den enskilde.

Den som är förundersökningsledare får i olika omfattning både fatta beslut om tvångsmedel och verkställa tvångsmedel. Beslut om tvångsmedel verkställs ofta av polismän. Ett skäl för den ordningen är att tvångsmedelsanvändning ofta förutsätter att tvång eller våld används eller åtminstone kan användas och att Polismyndigheten har befogenhet att använda våld. Polismyndigheten har våldsmonopol och någon ändring av den ordningen föreslås inte. Tvångsåtgärder kan dock även verkställas av annan än en polisman, exempelvis av tulltjänstemän eller civilanställda utredare vid de brottsbekämpande myndigheterna.

Vem som ska verkställa ett visst tvångsmedel avgörs av vilken kompetens som krävs. Om verkställande av ett tvångsmedel exempelvis kräver användning av våld och tvång talar det starkt för att verkställandet av tvångsmedel ska vara förbehållet polismän.[78]

När det övervägs om Försäkringskassan ska ges möjlighet att verkställa tvångsmedel måste det beaktas att de flesta tvångsmedel innebär allvarliga ingrepp i enskildas rättssfär och i enskildas grundläggande fri- och rättigheter. Det är därför viktigt att Försäkringskassan bara ges möjlighet att verkställa sådana tvångsmedel som Försäkringskassan bedöms ha förutsättningar att verkställa på ett rättssäkert sätt. Det innebär också att det bör ställas krav på att de tjänstemän hos Försäkringskassan som ges möjlighet att verkställa tvångsmedel ska uppfylla vissa kompetens- och kunskapskrav. Dessutom bedöms det som uteslutet att ge Försäkringskassan möjlighet att verkställa tvångsmedel i situationer där det kan uppstå risk för våld. Det finns alltså skäl att iaktta viss försiktighet när det kommer till frågan om Försäkringskassan bör ges möjlighet att

[78] Jfr prop. 2013/14:232 s. 16 och SOU 2025:75 s. 224.

verkställa tvångsmedel. Samtidigt kan tvångsmedel utgöra en viktig del i en brottsutredning som gäller bidragsbrott. Som exempel kan det vara nödvändigt att genomföra en husrannsakan för att kunna leta efter och beslagta handlingar och andra föremål som kan vara viktiga i bevishänseende.[79] För att Försäkringskassan på ett effektivt sätt ska kunna bidra vid utredning av bidragsbrott är det därför också viktigt att myndigheten inte får allt för begränsade befogenheter att vidta olika åtgärder.

I betänkandet *Folkbokföringsverksamhet, biometri och brottsbekämpning*, SOU 2025:75, har bland annat frågan om Skatteverkets brottsutredare bör få utökade möjligheter att verkställa tvångsmedel utretts. I betänkandet identifierades ett antal utgångspunkter att beakta vid bedömningen av om Skatteverkets brottsutredande verksamhet ska få utökade möjligheter att verkställa tvångsmedel. Till att börja med ska det föreligga ett behov av förändring. Därutöver ska effektivitetsvinster kunna uppnås med en reform och reformen ska försäkra upprätthållen rättssäkerhet. Dessutom ska verkställandet av en tvångsåtgärd inte förutsätta våldsanvändning, mot person eller risk för att utredarna kommer att mötas av våld eller hot.[80] Dessa utgångspunkter bör kunna tjäna som vägledning även vid bedömningen av om Försäkringskassan ska få möjlighet att verkställa tvångsåtgärder.

I betänkandet SOU 2025:75 har dessutom lärdom dragits av hur Skatteverkets brottsutredande verksamhet fungerar i praktiken och de behov av förändring som har identifierats där. De lärdomar som har dragits av Skatteverkets verksamhet bedöms ha relevans även när det gäller den brottsutredande verksamhet som Försäkringskassan föreslås få. Vid bedömningen av vilka tvångsmedel Försäkringskassan ska få verkställa, eller medverka vid verkställande av, beaktas därför dessa lärdomar. Även lärdomar som har dragits på skattebrottsområdet i samband med tidigare lagändringar beaktas. Samtidigt ska dock övervägandena göras med hänsyn till att Skatteverket har många års erfarenhet av att bedriva brottsbekämpande verksamhet medan Försäkringskassan i dagsläget helt saknar sådan erfarenhet.

[79] Jfr Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning 2021:8, *Bidragsbrott inklusive assistansbedrägerier*, s. 40 f.
[80] SOU 2025:75 s. 228.

Verkställande av beslut om beslag och penningbeslag

Bestämmelser om beslag och penningbeslag finns i 27 kap. 1 och 1 a §§ rättegångsbalken. I 1 § anges att ett föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas att föremålet har betydelse för utredning om brott, någon har blivit av med föremålet genom brott, föremålet kan bli förverkat, föremålet kan användas för att utföra en genomsökning på distans, eller föremålet har betydelse för en utredning om förverkande. Enligt samma bestämmelse gäller vad som sägs om föremål i huvudsak även skriftliga handlingar.

I 27 kap. 1 a § regleras penningbeslag. Enligt den bestämmelsen får egendom i form av pengar, fordran eller annan rättighet tas i penningbeslag om det skäligen kan antas att någon blivit av med egendomen genom brott eller egendomen kan bli förverkad.

Ett beslag avser normalt ett föremål som påträffas i samband med att en annan tvångsåtgärd vidtas. Det kan till exempel vara fråga om ett frihetsberövande eller en husrannsakan. Den som med laga rätt verkställer den åtgärden har också rätt att ta föremål i beslag. I annat fall ska beslutet fattas av förundersökningsledaren eller åklagaren och, vid fara i dröjsmål, av en polisman. Beslut om beslag kan även under vissa förutsättningar meddelas av rätten. Ett föremål som har tagits i beslag ska tas i förvar av den som har verkställt beslaget. Det här framgår av 27 kap. 4, 5 och 10 §§ rättegångsbalken.

I samband med att skattebrottsenheterna vid Skatteverket gavs rätt att verkställa beslag hade ett antal situationer identifierats där det bedömdes finnas tydliga effektivitetsvinster om utredarna på Skatteverket kunde verkställa beslag. Det hade till exempel i samband med förhör med såväl misstänkta som vittnen förekommit att material lämnats till utredaren. En misstänkt kunde också i ett senare skede skicka in handlingar eller överlämna handlingar personligen till brottsutredaren. Om åklagaren efter att ha kontaktats av utredaren beslutat att handlingarna skulle tas i beslag bedömdes att åklagare borde kunna uppdra åt utredaren hos Skatteverket att verkställa beslaget, i stället för att vända sig till Polismyndigheten. På så sätt kunde tydliga effektivitetsvinster uppnås, utan någon risk för utredarnas säkerhet.[81]

Motsvarande effektivitetsvinster borde kunna uppnås genom att Försäkringskassan ges rätt att verkställa beslag. Även när Försäk-

[81] Prop. 2005/96:169 s. 62.

ringskassan håller förhör kan man tänka sig att situationen uppstår att en enskild, antingen en misstänkt eller ett vittne, vill lämna in handlingar till Försäkringskassan. Det skulle exempelvis kunna röra sig om bokföring eller tidrapporter från ett assistansbolag eller underlag som visar vilken behandling som har utförts hos en tandläkare. Om Försäkringskassan då kontaktar åklagaren som beslutar att handlingarna ska tas i beslag är det onödigt resurskrävande att Polismyndigheten ska behöva involveras för att beslaget ska verkställas. I stället bör beslaget kunna verkställas av Försäkringskassans brottsutredare. En förutsättning för att Försäkringskassan ska få verkställa beslag ska dock vara att våld mot person inte behöver användas, i likhet med vad som gäller för Skatteverket. Dessutom bör de tjänstemän som verkställer beslag ges adekvat utbildning för att säkerställa att beslaget går till på ett korrekt och rättssäkert sätt, se närmare det förslag som lämnas i avsnitt 3.6.2.

När Skatteverket gavs rätt att verkställa beslag fanns inte penningbeslag som en särskild form av beslag och Skatteverket har därför i nuläget inte rätt att verkställa penningbeslag. I SOU 2025:75 föreslås dock att Skatteverket ska få en sådan rätt.

Det kan antas att penningbeslag inte kommer att vara särskilt vanligt förekommande i de förundersökningar där Försäkringskassan biträder åklagare. Exempel på när detta ändå kan tänkas förekomma är i en utredning om penningtvättsbrott som har samband med de förmåner eller stöd som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten beslutar om. Vid en husrannsakan i en sådan utredning skulle kontanter kunna påträffas. I detta avsnitt föreslås att åklagare ska kunna ge Försäkringskassan i uppgift att medverka vid en husrannsakan. Det är ändamålsenligt att en utredare från Försäkringskassan ska kunna verkställa ett penningbeslag av kontanter som påträffas vid en husrannsakan där Försäkringskassan medverkar. Penningbeslag innebär nämligen ett inte helt obetydligt arbete.[82] Om Försäkringskassans brottsutredare får möjlighet att verkställa penningbeslag, om sådant beslag skulle aktualiseras, behöver inte en polismans resurser tas i anspråk för sådana uppgifter. Det innebär en effektivare ordning för att verkställa eventuella penningbeslag. Dessutom framstår det som konsekvent att Försäkringskassan ges rätt att verkställa penningbeslag, om myndigheten ges rätt att verkställa andra beslag. Försäkringskassan bör därför ges

[82] Jfr SOU 2025:75 s. 231 f.

rätt att verkställa beslut om penningbeslag. Även här bör en förutsättning vara att våld mot person inte behöver användas. Både beslag och penningbeslag ska dessutom förutsätta att åklagare har beslutat om att något ska tas i beslag.

Medverkan vid husrannsakan

En husrannsakan är en undersökning som görs för att söka efter föremål som kan ha betydelse som bevis, eller för att söka efter någon som ska gripas, anhållas eller häktas. Husrannsakan i brottsutredningar regleras i 28 kap. rättegångsbalken. Förordnande om husrannsakan meddelas som utgångspunkt av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten.

I en brottsutredning där Försäkringskassan biträder åklagaren kan det bli aktuellt att vidta en husrannsakan. Det gäller till exempel i en utredning av bidragsbrott som rör assistansersättning. En husrannsakan kan göras hos den som får assistans, för att leta efter hjälputrustning, scheman för assistenter eller filmer och fotografier som visar hur den enskildes hjälpbehov ser ut. En husrannsakan kan också göras hos den som har uppgetts vara assistent, eller hos en assistansanordnare, för att leta efter underlag med koppling till den assistans som uppges ha utförts.

När det blir aktuellt att genomföra en husrannsakan i utredningar där Försäkringskassan biträder åklagaren kommer det vara Försäkringskassans utredare som är mest insatt i ärendet. Det är därför sannolikt Försäkringskassans utredare som har bäst kännedom om vilka handlingar man bör leta efter och vad som bör beslagtas. Det är därför bra om Försäkringskassans utredare kan delta vid en husrannsakan och inta en aktiv roll vid denna. På så sätt kan husrannsakan utföras så effektivt som möjligt och med så liten risk som möjligt för att onödigt material tas i beslag.

Enligt den reglering som gäller för Skatteverket får en utredare från Skatteverket på åklagares uppdrag medverka vid förrättningen om en husrannsakan verkställs av en polisman. Skatteverket får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan. Polismannen som verkställer beslutet om husrannsakan är dock ensamt ansvarig för verkställigheten. Det bedöms att den ordning som gäller för Skatteverket bör gälla även för Försäkringskassan. På så sätt får

Försäkringskassans utredare möjlighet att aktivt delta vid en husrannsakan samtidigt som Försäkringskassans utredare, som initialt kan komma att ha begränsad erfarenhet av brottsutredning, inte får ett allt för stort ansvar på en gång.

En annan fråga är om Försäkringskassan bör ges rätt att verkställa en husrannsakan. Frågan om att ge Skatteverket möjlighet att verkställa en husrannsakan har behandlats vid tidigare tillfällen.[83] Slutsatsen har varit att Skatteverket inte bör ges sådan rätt. Som skäl för det har anförts att husrannsakan är en mycket ingripande åtgärd och att det inte sällan är först vid en husrannsakan som en misstänkt blir uppmärksammad på att det pågår en utredning, vilket kan innebära en ökad risk för en oförutsedd händelseutveckling. Det kan komplicera en säkerhetsbedömning och göra det svårt att veta om det finns risk för att våld uppstår i en viss situation. Samma skäl som talar emot att ge Skatteverket rätt att verkställa en husrannsakan talar emot att ge Försäkringskassan en sådan rätt. Försäkringskassan bör därför inte ges rätt att verkställa beslut om husrannsakan.

Medverkan vid och verkställande av beslut om genomsökning på distans

Genomsökning på distans innebär sökning efter handlingar som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för att utföra genomsökningen. Syftet är att få tillgång till externt lagrade handlingar. Genomsökning på distans regleras i 28 kap. 10 a–i §§ rättegångsbalken.

Beslut om genomsökning på distans fattas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten.

Beträffande brott där Försäkringskassan föreslås kunna biträda åklagare kan det hända att relevanta uppgifter inte finns lagrade fysiskt eller i elektronisk kommunikationsutrustning, utan i externt avläsningsbara informationssystem. Det kan till exempel röra sig om handlingar som förvaras i en så kallad molntjänst. Det kan vara fråga om scheman, tidrapporter och liknande från ett assistansbolag eller filmer och fotografier som tyder på att ett uppgivet behov av assistans inte stämmer överens med verkligheten. Det kan också vara

[83] Se prop. 2005/06:169 s. 66 ff. och SOU 2025:75 s. 232 ff.

fråga om underlag från till exempel ett tandvårdsbolag som tyder på att den tandvård som uppges ha utförts inte alls har ägt rum. Det kommer därför sannolikt finnas ett behov av att kunna söka efter information som finns lagrad utanför den kommunikationsutrustning som har tagits i beslag eller som påträffats vid en husrannsakan. Det är Försäkringskassans utredare som kommer kunna ärendet bäst och därför bäst vet vilken information som är relevant att söka efter. Försäkringskassan bör därför få möjlighet att medverka vid en genomsökning på distans.

En annan fråga är om Försäkringskassan därutöver ska få möjlighet att själv verkställa beslut om genomsökning på distans i vissa fall.

På skattebrottsområdet gäller i nuläget att Skatteverket på åklagarens uppdrag får medverka vid förrättningen av en genomsökning på distans, om genomsökningen verkställs av en polisman. Genomsökningen verkställs ofta från Skatteverkets, Polismyndighetens eller Ekobrottsmyndighetens lokaler, antingen i myndighetens egen utrustning eller i beslagtagen utrustning och utan att någon utomstående närvarar. Risken för våldsanvändning är i ett sådant fall närmast utesluten. En polismans närvaro under genomsökningen är därför många gånger inte nödvändig.[84]

Som redan har konstaterats kommer det vara Försäkringskassans utredare som har bäst inblick i det ärende som utreds och som därför också bäst vet vilken information som kan vara relevant att ta tillvara vid en genomsökning på distans. I de fall en genomsökning sker i Försäkringskassans eller någon annan myndighets lokaler, utan att någon utomstående närvarar, är risken för våld närmast utesluten. Det bedöms därför som onödigt resurskrävande att en polisman ska närvara vid genomsökningen i sådana fall. Det föreslås därför att Försäkringskassan ska få verkställa beslut om genomsökning på distans i de fall våld mot person inte behöver användas. Genom att en genomsökning bara får genomföras av en tjänsteman som har fått adekvat utbildning kan det säkerställas att genomsökningen sker på ett rättssäkert sätt. Se närmare det förslag som lämnas i avsnitt 3.6.2.

Att genomsökningen sker utan att en polisman närvarar bedöms inte bidra till något större integritetsintrång för den enskilde än vad som skulle vara fallet om polisman närvarar. Beslutet om att genomsökning ska utföras ska dessutom även i fortsättningen fattas av åklagare eller av rätten. På så sätt bedöms det att rättssäkerheten kan

[84] Jfr SOU 2025:75 s. 235 ff.

upprätthållas, även om Försäkringskassan får möjlighet att på egen hand verkställa genomsökningen.

Beslut om kopiering

Kopiering av handlingar är en verkställighetsåtgärd som får användas tillsammans med andra straffprocessuella tvångsmedel.[85] Bestämmelser om kopiering finns i 27 kap. 17 a–e §§ rättegångsbalken. Av bestämmelserna framgår bland annat att en handling som omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller vid en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om utvidgat förverkande. Den som med laga rätt verkställer ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans får besluta att en handling ska kopieras. När Försäkringskassan verkställer beslag eller en genomsökning på distans kommer alltså Försäkringskassan också få besluta om kopiering. Frågan är om Försäkringskassan bör ges möjlighet att besluta om kopiering även i andra fall.

I betänkandet SOU 2025:75 föreslås att Skatteverket, utöver möjligheten att besluta om kopiering när det är Skatteverket som verkställer beslag eller genomsökning på distans, ska få besluta att en handling ska kopieras när myndigheten medverkar vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans eller hanterar ett beslag på åklagares uppdrag. I betänkandet anförs att det i Skatteverkets brottsutredningar inte sällan överförs handlingar till myndigheten, som har tagits i beslag av någon annan än Skatteverkets egna anställda, till exempel av en polisman. När Skatteverket hanterar en sådan handling vore det effektivt om Skatteverket också kunde besluta att handlingen ska kopieras, i stället för att behöva vända sig till åklagaren eller verkställande polisman för ett sådant beslut. I betänkandet anges också att när Skatteverket medverkar vid en husrannsakan eller genomsökning på distans uppmärksammas ofta i ett senare skede att det finns handlingar som behöver kopieras. Det är i sådana fall effektivt om förundersökningsledaren inte behöver kontaktas för beslut om kopiering.

Samma effektivitetsvinster som gör sig gällande när det gäller Skatteverkets möjlighet att besluta om kopiering gör sig gällande när

[85] Prop. 2021/22:119 s. 110 f.

det gäller frågan om Försäkringskassan ska få besluta om kopiering. Om en polisman har beslagtagit exempelvis bokföringsunderlag från ett assistans- eller tandvårdsbolag och sedan överför handlingarna till Försäkringskassan är det effektivt om Försäkringskassan på egen hand kan besluta om kopiering av handlingarna, om det bedöms att det behövs. Vid beslut om kopiering krävs att det görs en rättslig avvägning. En handling får nämligen bara kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om utvidgat förverkande. Eftersom det är Försäkringskassan som kommer ha bäst inblick i det ärende som utreds, bedöms det att Försäkringskassan också kommer att ha förmåga att göra den rättsliga bedömningen.

Det finns också vissa bestämmelser om kopiering i 27 kap. rättegångsbalken som Försäkringskassan kommer att behöva beakta när myndigheten kopierar en handling, bland annat att den kopierade handlingen under vissa förutsättningar ska förstöras. För att säkerställa att kopieringen sker på ett rättssäkert sätt och med beaktande av de regler som finns krävs att de tjänstemän som ska ha rätt att kopiera handlingar ges adekvat utbildning, se avsnitt 3.6.2.

Mot den bakgrunden bör Försäkringskassan få besluta att en handling ska kopieras när Försäkringskassan medverkar vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans eller hanterar ett beslag på åklagares uppdrag.

Registertopsning

Bestämmelser om kroppsvisitation och kroppsbesiktning finns i 28 kap. rättegångsbalken. En särskild form av kroppsbesiktning är så kallad registertopsning enligt 28 kap. 12 a § rättegångsbalken. Sådan kroppsbesiktning får göras på den som är skäligen misstänkt för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan, om syftet är att göra en dna-analys av provet och registrera dna-profilen i ett biometriregister som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Beslut om registertopsning fattas i regel av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten.

Skatteverket håller ofta förhör i sina egna lokaler. Det kan antas att samma sak kommer att gälla när Försäkringskassan ska hålla

förhör, det vill säga att förhören ofta kommer att hållas i Försäkringskassans lokaler. Enligt den nuvarande ordningen på skattebrottsområdet har Skatteverket inte rätt att genomföra registertopsning. I stället kommer ofta en polisman till Skatteverkets lokaler för att genomföra en registertopsning i samband med att Skatteverket håller förhör. Det förekommer att polismannen får förhinder, vilket ibland leder till att topsningen inte genomförs. Enligt Skatteverket går den misstänkte i myndighetens brottsutredningar för det mesta med på registertopsning.[86]

Det bedöms inte vara effektivt att en polisman ska behöva ta sig till Försäkringskassans lokaler när Försäkringskassan håller förhör, enbart för att genomföra en registertopsning. Det kan antas att polismannen ibland kan få förhinder, i likhet med hur erfarenheten från Skatteverket ser ut. Det finns då en risk för att registertopsningen inte alls genomförs. En sådan ordning är inte önskvärd. Tvärtom finns det tydliga effektivitetsvinster med att låta Försäkringskassans utredare genomföra en registertopsning. På så sätt behöver inte Polismyndigheten avsätta några resurser för att topsningen ska kunna genomföras. I sammanhanget kan framhållas att civila utredare hos både Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten efter viss utbildning eller instruktion om handhavandet har möjlighet att verkställa beslut om registertopsning om den misstänkte går med på det. Det har inte framförts några olägenheter med att dessa utredare får verkställa sådana beslut.[87]

Det saknas skäl att anta att Försäkringskassans utredare, efter viss utbildning, skulle ha sämre förutsättningar att utföra en registertopsning än andra civila utredare. De brott som Försäkringskassan föreslås utreda är därutöver sådana att registertopsning ofta kan komma att aktualiseras, det vill säga brott där fängelse ingår i straffskalan. Det föreslås därför att Försäkringskassan ska få verkställa beslut om registertopsning, i de fall våld mot person inte behöver användas.

[86] SOU 2025:75 s. 240 ff.
[87] Jfr SOU 2025:75 s. 242.

Uppmaning till den som förhörs att lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning

När Försäkringskassan biträder åklagaren i brottsutredningar kommer en uppgift för Försäkringskassans utredare vara att hålla förhör. Vid ett förhör kan det finnas behov av att tillfälligt kunna omhänderta en mobiltelefon eller annan elektronisk utrustning. Annars kan det finnas en risk för att en enskild till exempel spelar in förhöret eller ringer upp någon och låter denne lyssna på förhöret under tiden som det pågår. Ett sådant agerande kan medföra att brottsutredningen försvåras. För att Försäkringskassan ska ha rätt att uppmana någon att lämna ifrån sig egendom behöver det anges i lag.[88] En sådan åtgärd har karaktär av ett tvångsmedel.[89]

Skatteverket har beskrivit att en övervägande del av de förhör som Skatteverkets brottsutredare håller sker efter kallelse och frivillig inställelse av förhörspersonen.[90] Det bedöms som sannolikt att samma sak ofta kommer att gälla när Försäkringskassan ska hålla förhör, särskilt när det gäller att hålla förhör med exempelvis tjänstemän vid Försäkringskassan eller vittnen i form av läkare, arbetsterapeuter och liknande. En ordning där en förhörsledare vid Försäkringskassan får uppmana den som ska höras att lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning kan mot den bakgrunden förväntas följas i många fall. Det bedöms som onödigt resurskrävande att behöva involvera Polismyndigheten eller åklagare för att kunna uppmana en förhörsperson att lämna ifrån sig utrustning, i sådana fall där personen kan förväntas lämna ifrån sig utrustningen frivilligt.[91] En utredare vid Försäkringskassan bör därför få möjlighet att uppmana en förhörsperson att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning. Försäkringskassan bör däremot inte ges någon rätt att med tvång omhänderta egendomen om den inte lämnas frivilligt. Med hänsyn till att Försäkringskassan inte föreslås få någon befogenhet att utöva våld – och eftersom bedömningen är att Försäkringskassan inte bör vidta några åtgärder där det finns risk för våld – bör det endast bli aktuellt för Försäkringskassan att uppmana en förhörsperson att tillfälligt lämna

[88] Jfr prop. 2015/16:68 s. 80.
[89] Lindberg, G. (2012), *Straffprocessuella tvångsmedel: när och hur får de användas?*, tredje reviderade upplagan, Stockholm, Karnov Group, s. 205.
[90] Skatteverket (2022), *Utökade befogenheter för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet*, s. 67.
[91] Jfr SOU 2025:75 s. 244 f.

ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning när ett sådant överlämnande kan förväntas ske frivilligt.

Uppmaning till den som närvarar vid genomsökning på distans att lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning

I 28 kap. 10 e § rättegångsbalken regleras vilka som får närvara vid en genomsökning på distans. Dit hör den som kan antas ha använt det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen avser. Den som nyttjar en närvarorätt är skyldig att på tillsägelse lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än den som genomsökningen avser.

Eftersom Försäkringskassan föreslås få verkställa en genomsökning på distans bara om våld mot person inte behöver användas, kan man tänka sig att det inte kommer att vara särskilt vanligt att Försäkringskassan verkställer en genomsökning om någon ger uttryck för sin vilja att utnyttja sin närvarorätt. Det kommer därför förmodligen att vara sällsynt att Försäkringskassan har behov av att uppmana någon att lämna ifrån sig utrustning vid en genomsökning. Det bedöms dock som rimligt att Försäkringskassan ska få uppmana den som närvarar vid genomsökning på distans att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning, om brottsutredare vid Försäkringskassan får rätt att verkställa beslut om genomsökning på distans.[92] Det föreslås därför att Försäkringskassan ska få uppmana den som närvarar vid en genomsökning på distans att tillfälligt lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än den som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig, om det kan antas att utredningen annars kan försvåras och det är Försäkringskassan som verkställer beslutet om genomsökning.

Försäkringskassan får inte besluta om eller verkställa andra tvångsmedel

Det finns ett stort antal ytterligare tvångsmedel som kan användas i en förundersökning än de som har redogjorts för här. Bedömningen

[92] Jfr SOU 2025:75 s. 237 f.

är dock att Försäkringskassan endast bör få möjlighet att hantera tvångsmedel i den mån som har beskrivits ovan.

Om det i en förundersökning uppstår behov av att använda andra tvångsmedel, än de som Försäkringskassan får verkställa, innebär det att åklagaren kommer att behöva anlita biträde av Polismyndigheten för verkställande av tvångsmedlet. Polismyndigheten ska i ett sådant fall lämna biträde på samma sätt som när myndigheten biträder åklagaren i andra förundersökningar.

3.6.2 Befogenheterna får bara utövas av tjänstemän med viss behörighet

Förslag

De befogenheter som Försäkringskassan föreslås få i fråga om tvångsmedel ska endast få utövas av en tjänsteman som har en befattning som är förenad med sådan behörighet. Försäkringskassan ska få meddela föreskrifter om den utbildning som en sådan tjänsteman ska genomgå.

Skälen för utredningens förslag

När Försäkringskassan ges befogenhet att hantera vissa tvångsmedel och liknande åtgärder är det viktigt att det sker på ett rättssäkert sätt. Det måste ställas särskilda kunskapskrav på den tjänsteman som ges sådan befogenhet och användningen av tvångsmedel ska vara underkastad noggrann kontroll och tillsyn.[93] Befogenheten bör därför endast få utövas av en tjänsteman som uppfyller vissa krav.

Genom att det ställs krav på de tjänstemän som ska ges befogenhet att bland annat verkställa tvångsmedel kan det säkerställas att tvångsmedlen verkställs på ett så rättssäkert sätt som möjligt, samtidigt som man kan uppnå de effektivitetsvinster som följer av att Försäkringskassan ges rätt att verkställa vissa tvångsmedel på egen hand. Till att börja med ska den tjänsteman som ges sådan befogenhet ha en befattning som är förenad med rätten att

[93] Jfr SOU 2025:75 s. 249 f.

utföra sådana uppgifter, det vill säga en lämplig tjänst i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

För att en tjänsteman vid Försäkringskassans brottsutredande enhet ska få sådan befogenhet är det dessutom viktigt att tjänstemannen får utbildning och tillägnar sig nödvändiga kunskaper i tvångsmedelshantering. Bara sådana tjänstemän som uppfyller vissa krav när det gäller utbildning, erfarenhet eller liknande bör få sådana befogenheter i fråga om tvångsmedel som föreslås i detta avsnitt.[94]

De krav som ska ställas för att en tjänsteman ska få dessa befogenheter bör regleras i förordning.[95] Det bör därför införas en förordning som kompletterar bestämmelserna i lagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Förordningen ska innehålla ett bemyndigande för Försäkringskassan att meddela föreskrifter om den utbildning som en tjänsteman, med en befattning som innefattar befogenhet att hantera tvångsmedel, ska genomgå.

3.7 Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet och arbeta brottsförebyggande

3.7.1 Vad är underrättelseverksamhet?

Det finns inte någon lagfäst definition av underrättelseverksamhet som klargör hur det arbete som kan utföras i en sådan verksamhet ska se ut. Det framgår dock av förarbetsuttalanden att underrättelseverksamhet är verksamhet som bedrivs med anledning av misstankar om pågående eller begången brottslig verksamhet som inte kan konkretiseras, eller allmänna misstankar om framtida brott.[96]

Målet med underrättelseverksamhet är ofta att förse brottsbekämpande myndigheter med kunskap som kan omsättas i operativ verksamhet. En underrättelseverksamhets primära uppgift är således att samla in och analysera information. Den insamlade informationen bearbetas och analyseras för att exempelvis identifiera mönster, tillvägagångssätt, sårbarheter eller individer som är delaktiga i brottsupplägg. Underrättelserapporter kan sedan stödja beslutsfattare att göra vägval och utgöra underlag för prioriteringar

[94] Jfr SOU 2025:75 s. 249 f.
[95] Ibid.
[96] Prop. 2009/10:85 s. 318, prop. 2011/12:55 s. 82 och prop. 2016/17:89 s. 39 f.

för operativt arbete. Den information som kommer fram i underrättelseverksamheten kan senare också användas till stöd för att inleda en förundersökning mot enskild. Informationen kan även användas för att förhindra att något brott alls begås.

Underrättelseverksamhet kan pågå under lång tid och innebära informationsinhämtning från många olika källor. Det kan ske exempelvis genom att offentligt tillgänglig information samlas in eller genom att enskilda personer eller andra myndigheter lämnar uppgifter.

I avsnitt 3.4 och 3.5 föreslås att Försäkringskassan ska bedriva brottsutredande verksamhet. De brottsbekämpande myndigheter som för närvarande bedriver brottsutredande verksamhet bedriver också underrättelseverksamhet. Sådan verksamhet bedrivs hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Skatteverket.

De bestämmelser som ger de brottsbekämpande myndigheterna befogenhet att bedriva underrättelseverksamhet är i regel formulerade på så sätt att de föreskriver att myndigheten ska ”förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet”. En sådan formulering finns bland annat i 6 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, 3 kap. 1 § kustbevakningslagen (2019:32) och i 2 kap. 1 § tullbefogenhetslagen (2024:710).

3.7.2 Försäkringskassan ska förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet

Förslag

Försäkringskassan ska förebygga, förhindra och upptäcka sådan brottslig verksamhet som ingår i myndighetens brottsbekämpande verksamhet.

Skälen för utredningens förslag

Uppgiften innebär att Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet

Det är av stor vikt att bidragsbrott, och andra brott med koppling till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter, upptäcks och beivras. På så sätt kan allmänhetens förtroende för välfärdssystemen stärkas och det kan säkerställas att ersättning endast lämnas till den som har rätt till det. Försäkringskassans brottsutredande uppgift kan få till följd att fler av de anmälda bidragsbrotten utreds och lagförs. Att fler brott utreds och lagförs innebär däremot inte med automatik att Försäkringskassan dessutom får en ökad förmåga att upptäcka brott eller att arbeta brottsförebyggande.

För att fler brott ska kunna beivras måste brottsligheten upptäckas. Det mest effektiva sättet att minska antalet bidragsbrott är därtill att brotten förebyggs eller förhindras och på så sätt över huvud taget inte äger rum. Det finns därför anledning att överväga att ge Försäkringskassan en ny uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. En sådan uppgift innebär att Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet.

Genom en befogenhet att bedriva underrättelseverksamhet ges Försäkringskassan möjlighet att samla in och bearbeta uppgifter och kan med stöd av uppgifterna göra analyser om var, hur och när brottslighet kan förväntas äga rum. På så sätt ges Försäkringskassan förutsättningar att förhindra att brott över huvud taget begås. Underrättelseinformationen kan också leda till att fler begångna brott upptäcks, vilket i sin tur skulle kunna leda till att fler personer lagförs för brott och att fler därigenom avskräcks från att begå bidragsbrott.

Enligt nuvarande ordning ansvarar Polismyndigheten för det underrättelsearbete som syftar till att förebygga, förhindra och upptäcka bidragsbrott. Enligt Polismyndighetens uppgifter till utredningen finns inte någon särskilt inrättad verksamhet som arbetar specifikt med bidragsbrott på ett underrättelsestadium. Det finns inte heller några tjänstemän inom underrättelseverksamheten som har ett särskilt fokus på bidragsbrottslighet. Polismyndigheten har uppgett att uppgifter som rör bidragsbrott hanteras i kategorierna

bedrägeri och ekonomisk brottslighet och att underrättelseverksamheten verkar inom olika områden där bidragsbrottslighet kan förekomma.

De förslag som lämnas i denna promemoria innebär inte att Polismyndigheten ska fråntas befogenheter i sin underrättelseverksamhet. Om Försäkringskassan ges befogenheten att bedriva underrättelseverksamhet bedöms det dock som sannolikt att en merpart av det underrättelsearbete som avser bidragsbrott kommer att utföras av Försäkringskassan i stället för Polismyndigheten. En sådan ordning bedöms medföra att detta underrättelsearbete kommer att kunna prioriteras i en annan utsträckning än vad som är möjligt i dag. Det innebär i sin tur att specialiserad kompetens på området kan byggas upp. Slutligen bedöms det som sannolikt att en underrättelseverksamhet som är placerad vid Försäkringskassan kommer att få tillgång till en större mängd användbar information som rör bidragsbrottslighet, jämfört med den mängd information som kommer Polismyndigheten till del i underrättelsearbetet. Den bedömningen görs utifrån ett antagande om att tjänstemän vid Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer uppleva det som lättare att lämna information till en verksamhet som är särskilt inriktad mot just bidragsbrottslighet och som är placerad vid Försäkringskassan. En underrättelseverksamhet hos Försäkringskassan innebär även att praktiska hinder för informationsöverföring kan undanröjas genom införandet av digitala lösningar för en enkel informationsdelning.

Sammantaget bedöms en underrättelseverksamhet vid Försäkringskassan kunna bidra till en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott. Det föreslås därför att Försäkringskassan, i samband med att myndigheten ges en brottsutredande uppgift, även ska få i uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka viss brottslig verksamhet. Uppgiften medför att Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet. Underrättelseverksamheten ska bedrivas självständigt av Försäkringskassan och skiljer sig alltså i det avseendet från den brottsutredande verksamheten som alltid leds av åklagare.

Uppgiften innefattar även annat brottsförebyggande arbete

En uppgift att förebygga brottslig verksamhet har i lagstiftningsärenden som rör andra brottsbekämpande myndigheter ansetts omfatta även annat brottsförebyggande arbete än sådant som kan utföras i underrättelseverksamhet.[97] För Försäkringskassans del kan sådant annat brottsförebyggande arbetet bestå i bland annat informationsinsatser som syftar till att förebygga bidragsbrottslighet. Det brottsförebyggande arbetet kan även innefatta kontakter och samverkan med andra myndigheter för att effektivisera inriktningen på arbetet.

Uppgiften ska omfatta de uppräknade brott som ingår i den brottsbekämpande verksamheten

I avsnitt 3.3.1 föreslås att den brottsbekämpande verksamheten ska omfatta brott enligt bidragsbrottslagen, om gärningen avser sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. I avsnitt 3.3.2 föreslås att även ett antal andra uppräknade brott, som på olika sätt har koppling till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd, ska omfattas.

Samma skäl som gör sig gällande för att dessa brott ska ingå i den brottsutredande verksamheten kan åberopas till stöd för att brotten också ska ingå i underrättelseverksamheten och det brottsförebyggande arbetet. Det föreslås därför att uppgiften att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet ska omfatta sådana uppräknade brott som ingår i den brottsbekämpande verksamheten.

Enligt förslaget i avsnitt 3.4 får åklagare anlita biträde av Försäkringskassan även i utredning om annat brott än de särskilt uppräknade, om det finns särskilda skäl för det. Eftersom underrättelseverksamheten inte leds av åklagaren saknas det skäl för att föreslå en motsvarande möjlighet för åklagaren att uppdra åt Försäkringskassan att inrikta sin underrättelseverksamhet mot sådana brott. Uppgiften att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet ska därmed begränsas till de särskilt uppräknade brotten.

[97] Se bland annat prop. 1997/98:10 s. 54, SOU 2017:37 s. 511, prop. 2018/19:16 s. 129 och prop. 2023/24:132 s. 418.

En underrättelseverksamhet möjliggör nya arbetssätt

Av 2 § 3 förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan följer att Försäkringskassan ska säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och motverka bidragsbrott. En motsvarande bestämmelse för Pensionsmyndigheten finns i 2 § 6 förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten. Bestämmelserna innebär att myndigheterna redan i dag har ett ansvar för att arbeta brottspreventivt inom sina respektive områden.[98] Bestämmelsen ger emellertid inte myndigheterna några brottsbekämpande befogenheter eller någon möjlighet att bedriva underrättelseverksamhet. Inom ramen för sina nuvarande uppgifter arbetar myndigheterna dock med kontroll. För att göra det tydligt vad Försäkringskassans nya uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet innebär för myndigheternas arbete mot brott lämnas i det följande en redogörelse för hur Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens kontrollarbete kan bedrivas.

Begreppet kontroll kan förstås och användas på olika sätt. I betänkandet *Det ska vara lätt att göra rätt – Åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten*, SOU 2014:16, används en definition av begreppet som omfattar åtgärder under hela beslutsprocessen och inte bara efterhandskontroller, vilket har varit fallet i andra sammanhang. I betänkandet konstaterades följande.

> Med kontroll avses förebyggande och upptäckande åtgärder som leder till att risker för felaktiga beslut och utbetalningar minskar.
>
> Kontroll definieras som en aspekt i *hela beslutsprocessen*, där processen startar redan vid den information som lämnas till stödmottagare/tjänsteleverantören innan ansökan, och som sedan spänner från att ansökan om stöd/upphandling av tjänst inkommer, genom hela beslutskedjan, fram till att pengar betalats ut.
>
> Utöver det som sker i beslutsprocessen ryms även efterkontroller i definitionen. Dessa är en viktig komponent för att säkerställa att de i processen genomförda kontrollerna har lett till att slutresultatet blev rätt.

[98] SOU 2017:37 s. 511.

Denna definition har därefter återkommande använts i lagstiftningsärenden och framstår i dag som den rådande.[99]

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten arbetar i dag med både manuella och maskinella kontroller i såväl handläggning av förmåner och stöd som vid efterkontroller av densamma. En särskild kontrollutredning kan inledas exempelvis om det finns en misstanke om att en enskild medvetet har lämnat oriktiga uppgifter eller inte har anmält ändrade förhållanden. Åtgärder som vidtas i en kontrollutredning kan vara att hämta information i olika datasystem, sammanställa och dokumentera interna och externa uppgifter, hämta information från den försäkrade eller andra aktörer och att göra hem- eller arbetsplatsbesök. En kontrollutredning kan utmynna i att vissa avslutande åtgärder vidtas, såsom att utbetalningar stoppas eller att ett återkrav riktas mot den enskilde. Om brott kan misstänkas görs även en anmälan till Polismyndigheten.

Försäkringskassan arbetar även med riskbaserade kontroller genom dataanalys. Sådana kontroller bygger på analys av förmånsrelaterad information och syftar till att identifiera ärenden där det finns risk för felaktiga utbetalningar.[100]

Handläggningen av Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens ärenden i den verksamhet som avser förmåner och stöd, inbegripet kontrollärenden, regleras av de allmänna bestämmelserna i förvaltningslagen och av 110 kap. socialförsäkringsbalken. I 110 kap. 14 § socialförsäkringsbalken finns vissa utredningsbefogenheter som kan tas i anspråk av myndigheterna bland annat i kontrollsyfte. I 110 kap. finns även bestämmelser om uppgiftsskyldigheter som ger Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten möjlighet att inhämta uppgifter från myndigheter och vissa andra aktörer.

Utredningsbefogenheterna och uppgiftsskyldigheterna i socialförsäkringsbalken kan endast användas för att utreda förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av balken. Befogenheterna kan alltså inte tas i anspråk för att exempelvis undersöka om ett brott har begåtts. Det saknas även i övrigt lagstöd för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att utreda omständigheter som endast berör en fråga om brott.[101] En åtgärd i kontrollutredningen får alltså vidtas

[99] Se bland annat SOU 2017:37, SOU 2020:35, Ds 2022:13 och SOU 2024:14.
[100] Se bland annat prop. 2024/25:179 s. 18.
[101] Jfr SOU 2018:14 s. 321–322.

endast för att fullfölja syftet med utredningen, vilket i regel är att undersöka om den försäkrade har eller har haft rätt till ersättning.[102]

I den underrättelseverksamhet som föreslås i denna promemoria ges Försäkringskassan befogenhet att vidta åtgärder i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Den nya uppgiften innebär även att Försäkringskassan får en ny rättslig grund för att behandla personuppgifter. Sammantaget innebär det att Försäkringskassan ges förutsättningar att gå ett steg längre än vad som är möjligt i kontrollarbetet, i den mening att myndigheten i sin underrättelseverksamhet kan vidta åtgärder och behandla uppgifter på ett sätt som inte kan motiveras ur kontrollsynpunkt. I underrättelverksamheten är det även möjligt att arbeta utan någon koppling till ett ärende enligt socialförsäkringsbalken. Det innebär bland annat utökade möjligheter för myndigheten att arbeta mot brottslighet som kan kopplas till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamheter, som begås av någon annan än den försäkrade eller utan att agerandet kan kopplas till ett ärende.

Ytterligare en möjlighet som tillkommer med en underrättelseverksamhet är att det arbete som utförs i den verksamheten kan hemlighållas i en annan omfattning än vad som är möjligt i kontrollutredningsverksamheten. I tidigare lagstiftningsärenden har det konstaterats att observationer som görs utan att den försäkrade är medveten om detta, eller som i övrigt har karaktär av yttre spaningsverksamhet, inte får företas i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd.[103] I underrättelseverksamheten kan dock yttre spaningsåtgärder vidtas utan att den enskilde informeras om detta.

Den som är part i ett ärende enligt socialförsäkringsbalken har som utgångspunkt rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet, enligt reglerna om partsinsyn i 10 § förvaltningslagen. Detta innebär alltså att en kontrollutredning i regel inte kan hållas hemlig för den som utredningen avser. I avsnitt 3.10 föreslås dock att ett flertal bestämmelser i förvaltningslagen, däribland bestämmelsen om partsinsyn, inte ska tillämpas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Möjligheten till insyn i ett ärende i underrättelseverksamheten begränsas därmed kraftigt, se vidare 4 kap. brottsdatalagen (2018:1177) och förslagen om ändringar i offentlighets- och

[102] Se vidare SOU 2017:37 s. 490–491.
[103] Prop. 1996/97:121 s. 31 och SOU 2017:37 s. 510.

sekretesslagen i kapitel 8. Underrättelseverksamheten kan alltså i regel bedrivas utan att den som berörs får kännedom om detta.

Sammanfattningsvis innebär förslagen om att Försäkringskassan ska få i uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet att myndigheten ges nya förutsättningar att arbeta mot brottslighet jämfört med vad som är möjligt i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd. I sammanhanget kan dock noteras att gränsen mellan kontroll, brottsförebyggande åtgärder och brottsbekämpning i praktiken inte alltid är helt tydlig. Det är därför viktigt att organisatoriskt skilja på myndighetens olika verksamhetsgrenar, bland annat för att säkerställa att regelverket för underrättelseverksamheten inte används för att ta fram uppgifter som inte behövs i den verksamheten, men som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten kan behöva exempelvis i sin handläggning av ett beslut om utbetalning.[104] Resultatet av den analys som görs i underrättelseverksamheten kommer förvisso ofta att vidareförmedlas till verksamheterna som avser förmåner och stöd och få betydelse för arbetet med att förhindra felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott i de verksamheterna. Underrättelseverksamheten ska dock inte ses som ett nytt verktyg som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten kan använda i sitt kontrollarbete.

3.8 Informationsutbyte mellan den brottsbekämpande verksamheten och verksamheterna som avser förmåner och stöd

3.8.1 Skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd

Bedömning

Sekretess kommer att gälla mellan Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och Försäkringskassans verksamhet

[104] Se vidare SOU 2017:37 s. 490–491.

som avser förmåner och stöd. Sekretess kommer också att gälla mellan Försäkringskassans brottsutredande verksamhet och underrättelseverksamheten.

Förslag

Uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och som kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd ska lämnas till den verksamheten.

När det pågår en förundersökning ska åklagaren avgöra om och, i så fall, när det är lämpligt att lämna uppgifter.

En uppgift som omfattas av sekretess ska inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas.

Skälen för utredningens bedömning och förslag

Sekretess kommer att gälla mellan de olika verksamhetsgrenarna

I offentlighets- och sekretesslagen finns bestämmelser som anger när sekretess gäller för olika uppgifter. En uppgift för vilken sekretess gäller får som utgångspunkt inte röjas för enskilda, eller för andra myndigheter. En sådan uppgift får inte heller röjas mellan olika verksamhetsgrenar inom en myndighet när verksamhetsgrenarna är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra. Det betyder att sekretess gäller mellan olika självständiga verksamhetsgrenar inom en och samma myndighet. Det följer av 8 kap. 2 § OSL.

Den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås bedriva ska bedrivas avskilt från övrig verksamhet, se närmare avsnitt 3.2.1. Den brottsbekämpande verksamheten kommer att vara en självständig verksamhetsgren i förhållande till Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. Det innebär att sekretess kommer att gälla mellan de olika verksamhetsgrenarna.

Den brottsbekämpande verksamheten föreslås i sin tur bestå av två delar: en brottsutredande del och en underrättelseverksamhet.

Det bedöms att även dessa olika delar kommer att utgöra sinsemellan självständiga verksamhetsgrenar inom Försäkringskassan. Det innebär att sekretess kommer att gälla även mellan Försäkringskassans brottsutredande verksamhet och underrättelseverksamheten.

En särskild uppgiftsskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

När Försäkringskassan får en brottsbekämpande uppgift är frågan om det interna informationsutbytet inom myndigheten viktig, liksom utbytet av information mellan den brottsbekämpande verksamheten och Pensionsmyndigheten. I Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan det komma fram information som är till nytta i ärenden i annan verksamhet inom myndigheten, eller i verksamhet hos Pensionsmyndigheten. Det kan till exempel röra sig om uppgifter som tyder på att en enskild uppbär ersättning som denne inte har rätt till eller att någon verkar utfärda osanna intyg. Att sådana uppgifter kan lämnas till den handläggande verksamheten är viktigt för att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska kunna fatta korrekta beslut i fråga om förmåner och stöd. Att rätt personer får det stöd som de är berättigade till är i sin tur en förutsättning för tilliten till socialförsäkringen.

I underrättelseverksamheten kan det också komma fram uppgifter som tyder på att ett brott kan ha begåtts. I ett sådant fall är det viktigt att underrättelseverksamheten har möjlighet att lämna information till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd, så att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten i den verksamheten kan utreda om det exempelvis kan ha skett en felaktig utbetalning och ta ställning till om det ska upprättas en anmälan om brott.

I underrättelseverksamheten kan det också komma fram annan information som kan vara värdefull när myndigheterna genomför sina kontrollutredningar. Det kan till exempel handla om att man i underrättelseverksamheten har identifierat vissa riskfaktorer eller mönster som kan tyda på att någon försöker få ersättning som denne inte har rätt till. I ett sådant fall är det också värdefullt att informationen kan lämnas från den ena verksamheten till den andra. Ett väl fungerande utbyte av information inom myndigheten, och

mellan den brottsbekämpande verksamheten och Pensionsmyndigheten, är viktigt för att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten i så hög grad som möjligt ska kunna säkerställa att förmåner och stöd lämnas till rätt personer.

Mellan Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd kommer dock sekretessgränser att gälla. Sekretess råder också mellan olika myndigheter, det vill säga mellan Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

I 10 kap. OSL finns dock ett antal sekretessbrytande bestämmelser. I 10 kap. 15 a § OSL finns exempelvis en bestämmelse som innebär att sekretess till skydd för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som utgångspunkt inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet om det behövs för vissa i bestämmelsen angivna syften. Uppgifter får enligt bestämmelsen lämnas bland annat om det behövs för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt eller ett för lågt belopp. Bestämmelsen skulle i många fall kunna utgöra stöd för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet att lämna uppgifter till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner eller stöd. Bestämmelsen medför dock ingen skyldighet att lämna ut uppgifter på eget initiativ.

För att tydliggöra att det i vissa fall ska finnas en skyldighet att lämna uppgifter bedöms det finnas behov av att införa en uppgiftsskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Av 10 kap. 28 § OSL följer att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Genom en författningsreglerad särskild uppgiftsskyldighet bryts alltså sekretessen och det tydliggörs i vilka situationer uppgifter ska lämnas från den brottsbekämpande verksamheten till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd. Informationsutbytet kan därmed bli enhetligt, förutsebart och effektivt.

En motsvarande sekretessbrytande uppgiftsskyldighet finns för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, se 8 § lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Enligt den bestämmelsen ska uppgifter som förekommer i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet och som kan antas ha särskild betydelse för

ett ärende i vissa andra verksamheter hos Skatteverket lämnas till den verksamheten.

I samband med att uppgiftsskyldigheten för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet infördes framhölls att bestämmelsen sannolikt skulle leda till ett ökat utbyte av uppgifter mellan Skatteverkets olika verksamheter och att det riskerade att innebära en ökad risk för integritetsintrång hos enskilda.[105] Mot den bakgrunden avgränsades uppgiftsskyldigheten till de uppgifter som den brottsbekämpande verksamheten kan anta att det finns ett konkret behov av i den mottagande verksamheten, och som skulle kunna påverka utgången i ett ärende i den verksamheten. Uppgiftsskyldigheten formulerades därför som att det ska krävas att uppgiften ”kan antas ha särskild betydelse” för ett ärende i den mottagande verksamheten.

Motsvarande resonemang gör sig gällande när det införs en uppgiftsskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Uppgiftsskyldigheten kommer leda till att uppgifter rutinmässigt lämnas från en verksamhetsgren till en annan, och från en myndighet till en annan. Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer till följd av detta att behandla fler personuppgifter än vad som är fallet i dag. Den ökade mängden uppgifter som kommer att behandlas innebär i sig en ökad integritetsrisk. Det är därför viktigt att skyldigheten bara gäller när det finns ett konkret behov i den mottagande verksamheten. Det föreslås därför att uppgiftsskyldigheten, i likhet med vad som gäller enligt motsvarande bestämmelse för Skatteverket, bara ska gälla om en uppgift kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd.

Det kan till exempel röra sig om uppgifter som talar för att en enskild uppbär socialförsäkringsförmåner i syfte att ha en vit inkomst, och inte för att det finns något faktiskt behov av förmånen eller för att den enskilde uppfyller förutsättningarna för att vara berättigad till den. Det kan också vara fråga om tips som kommer in till underrättelseverksamheten som handlar om att exempelvis ett assistansbolag verkar fakturera för assistans som inte utförs eller att det finns personkopplingar mellan individer som begår annan brottslighet, som också förekommer i ledningen för assistansbolag eller

[105] Prop. 2019/20:166 s. 97 ff.

tandvårdsföretag. Om det finns en uppgiftsskyldighet får bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det går inte att på ett uttömmande sätt i förväg redogöra för exakt i vilka situationer uppgiftsskyldigheten kommer att aktualiseras. Det krävs inte att det redan finns ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd, utan uppgiften kan även antas ha särskild betydelse för ett framtida ärende som initieras med anledning av uppgifterna som lämnas. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer dock inte känna till om den mottagande verksamheten redan har tillgång till de uppgifter som lämnas ut, och kommer inte heller veta om uppgifterna kan påverka utgången i ett pågående eller framtida ärende. I likhet med vad som gäller på skattebrottsområdet går det därför inte att ha ett högre krav för utlämnande än att uppgiften ”kan antas” ha särskild betydelse för ett ärende i den mottagande verksamheten.

Uppgiftsskyldigheten ska bara gälla i förhållande till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

En fråga att ta ställning till är om uppgiftsskyldigheten för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska gälla i förhållande till fler myndigheter och aktörer än vad som har redogjorts för ovan. Det är inte uteslutet att exempelvis en arbetslöshetskassa eller en annan myndighet skulle kunna ha nytta av information som kommer fram i Försäkringskassans underrättelseverksamhet.

Den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås bedriva tar sikte på bidragsbrott och andra brott som rör förmåner och stöd som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten beslutar om.

Det kan dock i ett enskilt fall komma fram information som kan behövas hos en annan myndighet, eller hos en arbetslöshetskassa, för att exempelvis förhindra att en ekonomisk förmån betalas ut felaktigt. Sådan information bör omfattas av den uppgiftsskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som gäller enligt lagen (2024:307) om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. Den uppgiftsskyldigheten gäller gentemot ett flertal andra myndigheter, bland annat Arbetsförmedlingen och Skatteverket samt gentemot kommuner

och arbetslöshetskassor. Uppgiftsskyldigheten gäller dock inte för en uppgift som omfattas av sekretess enligt vissa bestämmelser i OSL, till exempel 18 kap. 1, 1 a eller 2 § OSL. Detta följer av 2 § tredje stycket lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Dessutom finns den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 15 a § OSL som syftar till att underlätta ett informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att bland annat förebygga eller förhindra att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp. Det bedöms mot den bakgrunden inte finnas behov av att nu föreslå en uppgiftsskyldighet i förhållande till fler myndigheter eller aktörer.

Sekretess för de uppgifter som lämnas

När en handling lämnas från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd kommer handlingen att anses som inkommen och alltså utgöra en allmän handling, se 2 kap. 11 § tryckfrihetsförordningen. Det innebär att var och en som utgångspunkt har rätt att ta del av handlingarna, i enlighet med offentlighetsprincipen som kommer till uttryck i 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen.

Uppgifterna som lämnas kommer dock ofta att omfattas av sekretess. Beroende på om uppgifterna finns hos den brottsbekämpande verksamheten eller i den verksamhet som avser förmåner och stöd kommer sekretesskyddet regleras i olika bestämmelser och vara av olika styrka.

När det gäller Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan uppgifterna antingen finnas i en utredning om brott eller i underrättelseverksamheten. I 18 kap. 1 § OSL finns en bestämmelse som anger att sekretess gäller för uppgift som hänför sig till bland annat förundersökning i brottmål eller annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott och som bedrivs av ett antal angivna brottsbekämpande myndigheter. Sekretess för sådana uppgifter som omfattas av bestämmelsen gäller om det kan

antas att syftet med beslutade åtgärder eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs. Bestämmelsen innebär att sådana uppgifter som avses som utgångspunkt är offentliga.

I 35 kap. 1 § OSL finns vidare en bestämmelse om sekretess för vissa uppgifter som förekommer i utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, eller annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott eller verkställa uppbörd, som bedrivs av ett antal angivna brottsbekämpande myndigheter. I avsnitt 8.5 föreslås en ändring av bestämmelsen som innebär att Försäkringskassan kommer att vara en av de brottsbekämpande myndigheter som anges. Sekretessen enligt bestämmelsen gäller för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men. Enligt bestämmelsen gäller alltså en presumtion för sekretess.

I och med att 18 kap. 1 § OSL är utformad på så sätt att sekretess gäller för uppgift som *hänför sig till* viss verksamhet kommer sekretessen enligt den bestämmelsen att gälla även efter att en uppgift lämnas från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd. Bestämmelsen i 35 kap. 1 § OSL, som innebär ett starkare sekretesskydd för de uppgifter som omfattas, kan däremot inte tillämpas i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd.

I Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens ärenden om förmåner och stöd gäller sekretess enligt 28 kap. 1 § OSL. Enligt den bestämmelsen gäller sekretess för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ett ärende enligt sådan lagstiftning som omfattas av bestämmelsen. Bestämmelsen är utformad med ett så kallat rakt skaderekvisit, vilket innebär att det finns en presumtion för att uppgifterna är offentliga. Röjande av en uppgift om att någon är misstänkt för brott eller liknande torde typiskt anses innebära att det kan antas att den som uppgiften rör lider men. Sådana uppgifter kommer således normalt omfattas av sekretess enligt bestämmelsen.

Det går mot den bakgrunden att konstatera att det kommer att finnas sekretessbestämmelser som kan tillämpas på de uppgifter som utbyts mellan de olika verksamhetsgrenarna, oavsett i vilken verksamhet uppgifterna befinner sig. Sekretessens styrka – i bemärkelsen att skaderekvisiten är olika utformade; vissa är konstruerade med en presumtion för offentlighet och andra med en presumtion för sekretess – kommer dock att vara olika, beroende av var uppgifterna finns. Skyddet för uppgifter kommer generellt sett vara starkare i den brottsbekämpande verksamheten än i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. Det kan vara något som Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet behöver beakta vid bedömningen av om och i vilken mån uppgifter ska lämnas ut. Hur sekretesskyddet hos den mottagande verksamheten ser ut kan ha betydelse för bedömningen av om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen hos den brottsbekämpande verksamheten ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Hur denna intresseavvägning ska göras beskrivs närmare nedan.

Uppgiftslämnande under pågående förundersökning

Det kan i vissa fall vara olämpligt att uppgifter lämnas när uppgifterna finns i en pågående förundersökning. Det kan finnas en risk för att uppgiftslämnandet leder till åtgärder från Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd som har påverkan på förundersökningen. Det är viktigt att uppgifter inte lämnas ut vid en tidpunkt när det kan leda till negativa konsekvenser för en pågående förundersökning. Det bör därför vara den åklagare som leder förundersökningen som avgör om och, i sådana fall, när det är lämpligt att lämna uppgifter. Åklagarens rätt att avgöra om och, i sådana fall, när det är lämpligt att lämna uppgifter gäller bara under en pågående förundersökning.

Uppgifter som omfattas av sekretess ska i vissa fall inte lämnas ut

Som har angetts tidigare är det viktigt att det finns ett välfungerande utbyte av information mellan Försäkringskassans olika verksamhetsgrenar, och mellan Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och Pensionsmyndigheten. Samtidigt kan uppgifter som om-

fattas av sekretess i den brottsbekämpande verksamheten vara känsliga på olika sätt. Uppgiftsskyldigheten bör därför utformas så att det finns en möjlighet att i ett enskilt fall beakta starka integritetsintressen rörande enskilda liksom känsliga uppgifter om en myndighets verksamhet. Det bör därför, i likhet med vad som gäller på skattebrottsområdet, införas en bestämmelse som innebär att en intresseavvägning ska göras mellan å ena sidan intresset som sekretessen ska skydda och å andra sidan intresset av att uppgiften lämnas ut, innan ett utlämnande sker.

Bestämmelsen bör utformas på samma sätt som motsvarande bestämmelse i lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, se 9 § lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Det innebär att en uppgift som omfattas av sekretess inte ska lämnas ut om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Kravet på övervägande skäl ger uttryck för att intresset av att Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd ska ha tillräcklig information för att kunna fatta välgrundade beslut och undvika felaktiga utbetalningar normalt sett har företräde framför andra intressen. Med andra ord kan det sägas råda en presumtion för uppgiftslämnande, samtidigt som det ges en möjlighet att skydda särskilt känsliga uppgifter. Utan en sådan presumtion skulle risken vara att effektivitetsvinsterna och förutsebarheten vid uppgiftslämnandet blir mindre.[106]

Situationer där intresset som sekretessen ska skydda har företräde kan exempelvis vara när det är fråga om utlämnande av uppgifter som är särskilt känsliga till sin natur. Det kan vara fråga om etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening samt uppgifter om hälsa och uppgifter om en persons sexualliv eller sexuella läggning. När det rör sig om den typen av uppgifter är det viktigt att spridningen av uppgifterna minimeras, för att på så sätt minimera riskerna för integritetsintrång. Vid intresseavvägningen bör det också kunna beaktas om sekretesskyddet för en uppgift riskerar att upphöra eller försvagas om uppgifterna lämnas ut. Intresset som sekretessen har att skydda ska dock alltid ställas i relation till intresset av att uppgiften lämnas ut. Intresset av att uppgiften lämnas ut kan många

[106] Jfr prop. 2019/20:166 s. 118.

gånger överväga intresset som en sekretessbestämmelse ska skydda, oaktat att det rör sig om känsliga uppgifter.

Intresset som sekretessen ska skydda kan också ha företräde framför intresset av att en uppgift lämnas ut, om uppgiften kan antas ha ringa betydelse i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd. Allmänt gäller att ju större intrång i den enskildes integritet som ett lämnande av uppgifter innebär, som exempelvis att ett stort antal uppgifter lämnas eller att uppgifterna är av känslig natur, desto högre krav ställs på att det finns ett angeläget intresse hos den mottagande verksamheten att få uppgifterna. Det ska alltid iakttas att inte fler uppgifter än nödvändigt lämnas.

Information om vissa metoder eller arbetssätt och uppgifter som kan skada en pågående verksamhet eller operativ insats, såväl inom ramen för en förundersökning som inom underrättelseverksamhet, är exempel på uppgifter som det kan finnas starka skäl att inte lämna ut trots att förutsättningarna är uppfyllda. Det måste särskilt beaktas om underrättelseinformation har lämnats till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet med förbehåll om att informationen helt eller delvis inte får delas vidare.

Uppgiftsskyldigheten utgör ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Som har framgått ovan kommer vissa uppgifter som omfattas av den föreslagna uppgiftsskyldigheten att omfattas av sekretessbestämmelser som är avsedda att skydda enskilda. Genom att sekretess till skydd för enskilda som utgångspunkt råder mellan olika myndigheter, och mellan olika verksamhetsgrenar inom en myndighet, kan enskildas integritet värnas. För att det ska vara motiverat att införa en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet krävs att en sådan skyldighet bedöms utgöra ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten.

Den uppgiftsskyldighet som föreslås bedöms leda till att personuppgifter kommer att lämnas från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd, i större utsträckning jämfört med i vilken mån motsvarande uppgifter i dag lämnas från Polismyndigheten till Försäkringskassan och Pensions-

myndigheten. Det innebär att det sannolikt kommer att samlas en större mängd information om enskilda individer hos Försäkringskassans respektive Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd till följd av uppgiftsskyldigheten, än vad som är fallet i dag. Att en större mängd uppgifter om en enskild samlas hos en och samma aktör medför risker för enskildas integritet, bland annat genom att det medför ökade risker för obehörig befattning med uppgifterna.

Uppgiftsskyldigheten motiveras dock av att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska få bättre förutsättningar att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Genom att säkerställa att utbetalningar går till personer som har rätt till dem kan de allmänna medlen skyddas och tilliten för socialförsäkringen värnas. Utredningens bedömning är därför att det integritetsintrång som förslaget medför är motiverat. Dessutom är uppgiftsskyldigheten utformad på så sätt att det ska finnas ett konkret behov i den mottagande verksamheten, för att uppgiftsskyldigheten ska gälla. Det ska alltså göras en bedömning i varje enskilt fall, innan uppgifter lämnas. Därutöver ska uppgifter som omfattas av sekretess i vissa fall inte lämnas ut. Om en uppgift omfattas av sekretess ska en intresseavvägning göras av sekretessintresset å ena sidan, och intresset för att uppgiften lämnas ut å andra sidan. Uppgiftsskyldigheten är därmed utformad så att skyddet för enskildas integritet ska beaktas i det enskilda fallet, även om intresset av att en uppgift lämnas ut många gånger i praktiken kommer att överväga intresset av sekretess.

Enligt utredningens bedömning är det inte möjligt att med mindre ingripande åtgärder uppnå samma effekt som den föreslagna uppgiftsskyldigheten syftar till att uppnå, alltså att förbättra Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens förutsättningar att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Intresset av att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott bedöms dessutom väga tungt. Det bedöms därför att intresset av den föreslagna uppgiftsskyldigheten överväger det integritetsintrång som förslaget medför. Uppgiftsskyldigheten utgör därmed ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten.

3.8.2 Skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Bedömning

Genom att Försäkringskassan anges som en sådan brottsbekämpande myndighet som omfattas av lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna kommer Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd vara skyldig att lämna en uppgift till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten.

Skälen för utredningens bedömning

Utöver att det finns behov av att information kan lämnas från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet till Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd, kan det finnas behov av att information lämnas åt andra hållet – det vill säga från Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd till den brottsbekämpande verksamheten. I Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd kan det nämligen finnas information som kan vara till nytta i den brottsbekämpande verksamheten.

Som exempel kan det i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd finnas uppgifter som tyder på brottslighet, utan att uppgifterna går att koppla till någon konkret misstanke om brott. I förmånshandläggningen eller kontrollutredningsverksamheten kan det också uppmärksammas att nya företeelser eller beteenden i försäkringskollektivet börjar bli vanliga, och att dessa framstår som misstänkta. Uppgifter av den karaktären kan vara viktiga för att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska få en samlad bild över misstänkt brottslig verksamhet, eller över olika mönster som kan tyda på brottslighet, och exempelvis leda till att det initieras ett ärende i underrättelseverksamheten. Det kan också vara så att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet inom ramen för en förundersökning har behov av information från andra delar av

Försäkringskassans verksamhet. Det är i sådana situationer viktigt att information kan delas mellan de olika verksamhetsgrenarna.

I avsnitt 7.2.1 föreslås att lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna ska kompletteras på så sätt att det i lagen ska anges att Försäkringskassan är en sådan brottsbekämpande myndighet som avses i lagen. I det avsnittet beskrivs närmare att det innebär att uppgiftsskyldigheten enligt lagen kommer att gälla i förhållande till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, bland annat på så sätt att Pensionsmyndigheten kommer att ha en uppgiftsskyldighet gentemot Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Den uppgiftsskyldighet som följer av lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna gäller inte bara mellan olika myndigheter, utan också mellan olika verksamhetsgrenar inom en och samma myndighet.[107] Av lagens 5 § framgår att bland annat Försäkringskassan är skyldig att lämna en uppgift till en brottsbekämpande myndighet, om uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten. Det innebär att Försäkringskassan inom ramen för sin verksamhet som avser förmåner och stöd kommer att vara skyldig att lämna uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten.

Skyldigheten att lämna uppgifter gäller dels om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet begär det, dels på eget initiativ från Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. Det innebär att om Försäkringskassan i sin verksamhet som avser förmåner och stöd upptäcker något som tyder på brottslighet, eller av annan anledning framstår som misstänkt, så kan det finnas en skyldighet att lämna den uppgiften till den brottsbekämpande verksamheten. I detta sammanhang finns det anledning att framhålla att en brottsbekämpande myndighets arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka brott, det vill säga myndighetens underrättelseverksamhet, är beroende av att få del av relevant information från den egna myndighetens kärnverksamhet.

En uppgift ska dock inte lämnas om det finns en sekretessbestämmelse som är tillämplig på uppgiften och det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Det följer av 5 § andra stycket lagen om

[107] Se prop. 2024/25:65 s. 100.

skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

3.9 En jävsregel i den brottsbekämpande verksamheten

Förslag

En anställd vid Försäkringskassan ska inte få besluta om eller vidta någon åtgärd i den brottsbekämpande verksamheten, om det finns omständigheter som enligt 4 kap. 13 § rättegångsbalken skulle utgöra jäv. Jäv ska dock inte få grundas på en åtgärd som en anställd har vidtagit i tjänsten, eller en gärning som har begåtts mot honom eller henne i eller för hans eller hennes tjänst. Även om en anställd är jävig, ska han eller hon få vidta sådana åtgärder som inte utan fara kan skjutas upp.

En fråga om jäv ska prövas av Försäkringskassan.

Skälen för utredningens förslag

Det allmänna syftet med jävsregler är att förhindra att obehörig hänsyn tas i samband med myndigheters beslutsfattande. Jävsreglerna syftar även till att värna att myndigheternas verksamhet håller hög kvalitet och fyller en viktig funktion för allmänhetens förtroende.

I 16–18 §§ förvaltningslagen finns bestämmelser om jäv som Försäkringskassan tillämpar i sin verksamhet som avser förmåner och stöd. I avsnitt 3.10 lämnas dock förslag på att vissa bestämmelser i förvaltningslagen, bland annat 16–18 §§, inte ska tillämpas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det innebär att de jävsbestämmelser som finns i förvaltningslagen inte ska tillämpas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Detsamma gäller andra myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet.

Det finns mot den bakgrunden anledning att införa en jävsregel som ska gälla i den brottsbekämpande verksamheten. Sådana

bestämmelser finns för övriga myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet. För anställda vid Skatteverket och andra anställda än åklagare vid Ekobrottsmyndigheten finns jävsregeln i 7 kap. 9 § rättegångsbalken. För anställda vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Kustbevakningen finns i stället jävsreglerna i anslutning till bestämmelserna som reglerar respektive myndighets brottsbekämpande verksamhet.

Det är fördelaktigt om de regler som gäller för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet så långt som möjligt kan regleras i en och samma lag. På så sätt blir regleringen mer överblickbar, än om reglerna sprids ut i olika lagar. Det bedöms därför att en ny jävsregel ska införas i den särskilda lag som ska reglera Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Jävsregeln bör, i likhet med övriga jävsregler som finns för anställda vid brottsbekämpande myndigheter, utformas så att den omfattar alla typer av beslut och åtgärder i den brottsbekämpande verksamheten. Det innebär att jävsregeln tillämpas när en anställd hos Försäkringskassan fattar ett beslut, eller vidtar en åtgärd, i den brottsbekämpande verksamheten och oavsett om det sker med stöd av rättegångsbalken eller med stöd av den särskilda lag som ska reglera Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet eller med stöd av någon annan författning. Jävsregeln ska omfatta både den som fattar beslut och den som verkställer beslut.

Samma omständigheter som är jävsgrundande i andra brottsbekämpande myndigheters verksamheter bör vara jävsgrundande för anställda hos Försäkringskassan. Det innebär att det är sådana omständigheter som skulle kunna utgöra jäv mot domare enligt 4 kap. 13 § rättegångsbalken som kan vara jävsgrundande för en anställd vid Försäkringskassan. I likhet med vad som gäller enligt 7 kap. 9 § rättegångsbalken och de särskilda jävsregler som finns i polislagen (1984:387), kustbevakningslagen och tullbefogenhetslagen får dock jäv inte grundas på en åtgärd som en anställd hos Försäkringskassan har vidtagit i tjänsten, eller en gärning som har begåtts mot honom eller henne i eller för hans eller hennes tjänst. Det innebär till exempel att det inte går att få en anställd hos Försäkringskassan att bli jävig genom att hota honom eller henne.

Även om det föreligger omständigheter som kan innebära att en anställd är jävig får han eller hon vidta sådana åtgärder som inte utan fara kan skjutas upp.

Frågan om det föreligger jäv ska prövas av Försäkringskassan. Även i denna del överensstämmer jävsregeln med de jävsregler som finns för övriga brottsbekämpande myndigheter.

3.10 Ändring i förvaltningslagen

Undantag i förvaltningslagen för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Förslag

Vid handläggning av ärenden i den brottsbekämpande verksamheten hos Försäkringskassan ska endast bestämmelserna i förvaltningslagen om grunderna för god förvaltning och vissa av bestämmelserna om allmänna krav på handläggningen tillämpas.

Skälen för utredningens förslag

Förvaltningslagen innehåller bestämmelser som ska tillämpas vid handläggning av ärenden hos förvaltningsmyndigheterna och handläggning av förvaltningsärenden hos domstolarna. I lagen görs undantag från lagens bestämmelser för myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet. Det stadgas i 3 § förvaltningslagen att 9 § andra stycket och 10–49 §§ inte ska tillämpas i brottsbekämpande verksamhet hos Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket eller en åklagarmyndighet. Uttrycket brottsbekämpande verksamhet syftar i förvaltningslagen på både den brottsförebyggande och den brottsutredande verksamheten.[108]

Undantagen för myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet härstammar från förvaltningsreformen 1971. Det huvudsakliga skälet vid införandet var att lagstiftaren ville undanta handläggningen av ärenden som nära knöt an till rättegången i allmän domstol. För att uppnå detta ansågs det nödvändigt att undanta inte

[108] Prop. 1985/86:80 s. 82.

bara domstolarnas rättskipande verksamhet utan också handläggningen av ärenden i förfarande som kunde mynna ut i, vara en följd av eller på annat sätt anknyta till rättegången.[109]

Förvaltningslagens nuvarande bestämmelser om undantag från lagens bestämmelser för myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet kom till i samband med att förvaltningslagen trädde i kraft den 1 juli 2018. I propositionen till förvaltningslagen konstaterades att förvaltningslagens regler inte är anpassade till de speciella förutsättningar som gäller för förundersökningen i brottmål och att lagens tillämplighet i brottsbekämpande verksamhet inte borde utvidgas. Lagstiftaren ansåg att ordningen som innebar att endast vissa av de mest grundläggande bestämmelserna i förvaltningslagen ska vara tillämpliga i ärendehandläggningen i den brottsbekämpande verksamheten skulle bevaras och föras över till den nya lagen. Det innebar att endast bestämmelserna om grunderna för god förvaltning och vissa av bestämmelserna om allmänna krav på handläggningen av ärenden skulle gälla för förfarandet i den brottsbekämpande verksamheten. För de fullständiga skälen för undantagen från förvaltningslagens bestämmelser för myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet, se prop. 2016/17:180 s. 30–33.

Den ordning som föreslogs vid införandet av förvaltningslagen för handläggning av ärenden i den brottsbekämpande verksamheten för myndigheter med ett brottsbekämpande uppdrag gäller alltjämt. Samma skäl som då gjorde sig gällande för att förvaltningslagen i stora delar inte ska tillämpas i brottsbekämpande verksamhet, gör sig gällande även för Försäkringskassan när den myndigheten bedriver brottsbekämpande verksamhet. Bestämmelsen i 3 § förvaltningslagen ska därför kompletteras på så sätt att undantaget även omfattar Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Vid ärendehandläggning i den brottsbekämpande verksamheten ska Försäkringskassan därför enbart tillämpa förvaltningslagens bestämmelser om grunderna för god förvaltning och vissa av bestämmelserna om allmänna krav på handläggningen.

[109] Prop. 1971:30 del 2 s. 306 och 323.

3.11 Ändring i delgivningsförordningen

Förslag

Även Försäkringskassan ska höras innan Polismyndigheten meddelar föreskrifter enligt 25 § delgivningsförordningen om vad information om förenklad delgivning ska innehålla.

Skälen för utredningens förslag

Av 33 kap. 6 § rättegångsbalken följer att en tilltalad kan delges stämning och andra handlingar i ett brottmål genom förenklad delgivning, givet att han eller hon har delgetts information om att förenklad delgivning kan komma att användas i tingsrätten på det sätt som anges i bestämmelsen. Information om att förenklad delgivning kan komma att användas ska lämnas av en åklagare, en polisman, en tulltjänsteman, en kustbevakningstjänsteman eller en annan anställd vid en brottsbekämpande myndighet som den myndigheten har utsett.

Formuleringen ”en annan anställd vid en brottsbekämpande myndighet” innebär inte någon begränsning till anställda vid en specifik brottsbekämpande myndighet, utan det som avses är anställda vid en brottsbekämpande myndighet i allmänhet. När bestämmelsen infördes avsågs med ”brottsbekämpande myndighet” Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket.[110]

I och med förslagen som lämnas i denna promemoria kommer även Försäkringskassan att vara en brottsbekämpande myndighet. Det innebär att även anställda vid Försäkringskassan kommer att få delge information om förenklad delgivning. Det gäller dock bara sådana anställda som Försäkringskassan har utsett. Konstruktionen innebär att myndigheten i sin arbetsordning eller på annat sätt kan peka ut vilka anställda som får lämna information om förenklad delgivning.[111]

[110] Prop. 2021/22:279 s. 29.
[111] Ibid. s. 31.

Föreskrifter om vad information om förenklad delgivning ska innehålla får meddelas av Domstolsverket, när det gäller information enligt 24 § första stycket delgivningslagen, och Polismyndigheten, efter att Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Kriminalvården har hörts, när det gäller information enligt 33 kap. 6 § andra stycket och 6 a § rättegångsbalken. Det följer av 25 § delgivningsförordningen (2011:154). I betänkandet SOU 2025:75 föreslås att även Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket ska höras innan sådana föreskrifter meddelas.[112] I och med att även Försäkringskassan föreslås bli en brottsbekämpande myndighet är det rimligt att också den myndigheten hörs innan Polismyndigheten meddelar föreskrifter om vad information om förenklad delgivning ska innehålla. Det föreslås därför en sådan ändring av 25 § delgivningsförordningen.

[112] SOU 2025:75 s. 251 f.

4 Hur Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan organiseras och bedrivas

4.1 Inledning

Förslagen tar huvudsakligen sikte på att ge Försäkringskassan rättsliga förutsättningar för att bedriva brottsbekämpande verksamhet. För att verksamheten ska kunna fungera behöver dock även vissa grundläggande praktiska förutsättningar vara uppfyllda. Inför ett genomförande av förslagen behöver organisationen av den brottsbekämpande verksamheten och frågor om hur arbetet ska bedrivas bli föremål för närmare utredning och beskrivning. Detta görs normalt genom att regeringen ger ett uppdrag till den aktuella myndigheten eller aktören att förbereda reformen.

För att kunna redogöra för de konsekvenser som förslagen förväntas få behöver dock denna promemoria ge en beskrivning av hur den brottsbekämpande verksamheten vid Försäkringskassan skulle kunna organiseras och hur arbetet skulle kunna bedrivas. I detta kapitel redogörs därför för vissa organisatoriska och praktiska frågor som följer av de förslag som lämnas i promemorian.

I kapitel 12 beskrivs sedan scenarion och kostnader för den brottsbekämpande verksamheten.

4.2 Arbetet i den brottsbekämpande verksamheten

Inledning

I avsnitt 3.2 beskrivs att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska utgöra en självständig verksamhetsgren och att den därför ska organiseras avskilt från Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. Den brottsbekämpande verksamheten ska vidare organiseras i två separata verksamhetsgrenar, dels en brottsutredande verksamhet, dels en underrättelseverksamhet. I detta avsnitt ges en översiktlig beskrivning av hur arbetet skulle kunna organiseras och utföras i de två verksamheterna.

Den brottsutredande verksamheten

Den brottsutredande verksamhetens huvudsakliga uppgift ska vara att utreda bidragsbrott och andra sådana brott som enligt förslagen i avsnitt 3.3 ska omfattas av den brottsbekämpande verksamheten. En åklagare som leder en förundersökning i fråga om ett sådant brott ska ha möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningen. När Försäkringskassan genomför en förundersökning kommer det alltså alltid att vara en åklagare som leder förundersökningen. Åklagaren är i egenskap av förundersökningsledare den som ytterst beslutar om vilka åtgärder som ska vidtas i utredningen.

Förutsättningarna för Försäkringskassans brottsutredningar är mot denna bakgrund i huvudsak desamma som när Åklagarmyndigheten i dag leder förundersökningar med biträde av Polismyndigheten. Det bedöms därmed vara rimligt att organisationen utformas så att åklagaren ges förutsättningar att leda arbetet på ett liknande vis som när Polismyndigheten lämnar biträde i en brottsutredning. Exempelvis kan utbyte av information mellan Åklagarmyndigheten och Försäkringskassan utvecklas efter förebild av det informationsutbyte som i dag finns mellan Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten.

Medan åklagaren är den som leder förundersökningen kommer Försäkringskassan i regel ansvara för att verkställa den. I det arbetet kommer Försäkringskassan att vidta flera olika utredningsåtgärder,

förutsatt att åtgärderna inte kräver en polismans befogenheter eller annan särskild yrkeskompetens som inte finns hos myndigheten. Som exempel kommer utredare vid Försäkringskassan att kunna hålla förhör, medverka vid en husrannsakan, göra registersökningar och verkställa vissa tvångsmedel. I en brottsutredning kan det även finnas behov av it-forensiska analyser.

Underrättelseverksamheten

Underrättelseverksamhetens huvudsakliga uppgift kommer att vara att samla in och bearbeta information för att förebygga, förhindra och upptäcka bidragsbrott och annan brottslighet som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Verksamheten behöver på ett ändamålsenligt sätt kunna samverka med andra myndigheter, däribland andra brottsbekämpande myndigheters underrättelseverksamheter, för att säkra god informationstillgång och därigenom kunna uppnå önskad effektivitet.

Underrättelseverksamheten ska självständigt hantera den information som kommer in till verksamheten och ta ställning till vilka uppgifter som ska bli föremål för fortsatt behandling, bearbetning och analys. Verksamheten kommer även återkommande att behöva ta ställning till om uppgifter ska överlämnas till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd, den brottsutredande verksamheten, andra brottsbekämpande myndigheter eller andra relevanta myndigheter eller aktörer, i enlighet med regler om uppgiftsskyldigheter och sekretessgenombrott.

Arbetet i underrättelseverksamheten syftar till att upptäcka begångna brott, men även att upptäcka och förhindra pågående brottslighet samt förhindra och förebygga framtida brottslighet. Detta arbete kan utföras exempelvis genom att det tas fram underlag för beslut om operativa insatser. Arbetet kan även innebära att data behöver analyseras för att identifiera fenomen, tillvägagångssätt, individer och kriminella nätverk med mera. Verksamheten kan även komma att arbeta med olika typer av kartläggning av individer, grupper och aktörer för att analysera och identifiera mönster och brottsupplägg. En analys i underrättelseverksamheten kan utföras för att hitta mönster i fråga om enskilda individer, men också för att

synliggöra sådant som kan möjliggöra viss brottslighet. I underrättelseverksamheten finns också en möjlighet att med viss kontinuitet följa individer och aktörer som återkommer i brottslig verksamhet.

I avsnitt 3.7.2. beskrivs att underrättelseverksamheten innebär en möjlighet för Försäkringskassan att arbeta mot brottslighet som begås av någon annan än den försäkrade. I det avseendet kommer Försäkringskassans underrättelseverksamhet exempelvis kunna arbeta med att identifiera arbetsgivare som förser myndigheten med falsk information, till exempel om frånvaro, utfört arbete eller inkomst. Det kan också handla om läkare eller andra intygsskrivare som utfärdat oriktiga intyg om exempelvis arbetsförmåga.

För att underrättelseverksamhetens arbete ska få effekt i praktiken är en förutsättning att resultatet av arbetet kan vidareförmedlas. Som konstateras i avsnitt 3.7.2 kan regelverket för underrättelseverksamheten inte användas för att ta fram uppgifter som inte behövs i den brottsbekämpande verksamheten, men som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten kan behöva exempelvis i sin handläggning av förmåner och stöd. I Försäkringskassans underrättelseverksamhet kommer det dock återkommande komma fram information som är till nytta i ärenden i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet för förmåner och stöd och som kan bidra till att förhindra felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott. Sådan information ska i regel lämnas till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd i enlighet med förslagen i avsnitt 3.8.1. Med bland annat den informationen som underlag kan en fortsatt utredning göras i den mottagande verksamheten och felaktiga utbetalningar och fortsatt brottslighet kan förhindras. Information från underrättelseverksamheten kan även ligga till grund för kontrollutredningar som kan leda till beslut om återbetalning och eventuella beslut om sanktionsavgift eller brottsanmälan.

Ett effektivt arbete i underrättelverksamheten förutsätter därtill att information kommer in i verksamheten. Ett exempel där en effekt kan uppnås är om underrättelseverksamheten får ta del av urvalsanalyser och riskprofiler som tas fram i verksamheten som avser förmåner och stöd i syfte att identifiera felaktiga utbetalningar. Om det i analysen finns sådant som tyder på brottlighet kommer uppgifterna många gånger att kunna lämnas till underrättelverk-

samheten enligt bedömningen i avsnitt 3.8.2. Underrättelseverksamheten har därefter befogenhet att vidta åtgärder och behandla uppgifter på ett sätt som inte kan motiveras ur kontrollsynpunkt, men som däremot möjliggörs av underrättelseverksamhetens uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet.

Inhämtning av underrättelseinformation kan ske även på andra sätt, exempelvis genom spaning. Yttre spaning kan bestå i att hämta in upplysningar genom att observera den som misstänks vara involverad i brottslig verksamhet för att bland annat kartlägga kontakter, arbete, resor och andra förehavanden. Inre spaning kan bestå i att ta fram ett informationsunderlag om exempelvis en person eller ett företag genom att hämta uppgifter från register, gå igenom arkiverat material eller på annat sätt bearbeta information inifrån utredningslokalerna.

4.3 Praktiska förutsättningar för den brottsbekämpande verksamheten

Lokaler

För att kunna bedriva brottsutredande verksamhet behöver Försäkringskassan ändamålsenliga lokaler med tillräckligt stor geografisk spridning för att verka i hela landet. En utgångspunkt kan vara att verksamheten bedrivs från de sju orter där Polismyndigheten har sina regionkontor i dag.[113] Det underlättar när den brottsutredande verksamheten behöver samverka med Polismyndigheten, exempelvis i samband med förhör eller vid verkställande av tvångsmedel som kräver polismans närvaro. Underrättelseverksamheten behöver inte ha samma geografiska spridning som den brottsutredande verksamheten.

Den brottsbekämpande verksamheten är i behov av avgränsade ytor med tillträdesskydd. Verksamheten behöver också arbeta på en avgränsad yta med tillträdesbegränsning i förhållande till myndighetens andra verksamheter. Det innebär att Försäkringskassans lokaler kan behöva anpassas och vid behov byggas om. För den

[113] Stockholm, Göteborg, Malmö, Umeå, Uppsala, Linköping och Örebro.

brottsutredande verksamheten finns det vidare behov av att kunna möta misstänkta och vittnen i förhörsrum. Försäkringskassan har uppgett att de besöksrum som finns i dag har vissa säkerhetsanpassningar och är utformade för möten med individer som Försäkringskassan känner till sedan tidigare. Försäkringskassan har vidare uppgett att myndigheten saknar rum anpassade för besök med individer som man tidigare inte har kännedom om eller där myndigheten bedömer att riskerna för våld kan vara högre. För sådana möten nyttjar Försäkringskassan i dag Statens servicecenters lokaler. En motsvarande lösning för den brottsutredande verksamheten behöver tas fram antingen genom att myndigheten anpassar sina egna lokaler eller genom samverkan med till exempel Polismyndigheten eller Statens servicecenter.

Den brottsutredande verksamheten kommer också behöva hantera och förvara beslag. Det kommer i huvudsak handla om handlingar av olika slag och elektronisk utrustning exempelvis telefoner, läsplattor eller datorer. För detta krävs utrymmen och möjlighet till säker förvaring.

Informationsteknik

För att kunna bedriva dels brottsutredande verksamhet, dels underrättelseverksamhet, behöver it-system utvecklas och implementeras vid Försäkringskassan. It-systemen behöver finnas tillgängliga i ändamålsenliga lokaler med tillräcklig säkerhet. Behoven utgår från i huvudsak två spår. I den brottsutredande verksamheten handlar det framför allt om att informationsflödet mellan den brottsutredande verksamheten, åklagare och andra brottsbekämpande myndigheter kan ske på ett effektivt och säkert sätt. Därtill behöver it-system för handläggning av ärenden inom Försäkringskassans brottsutredande verksamhet upphandlas eller utvecklas. Det finns i dag system som används av de brottsbekämpande myndigheterna och som med viss anpassning skulle kunna användas även av Försäkringskassan. Verksamheten behöver också ha tillgång till adekvata verktyg för it-forensiska undersökningar.

I underrättelseverksamheten handlar det huvudsakligen om att möjliggöra ett effektivt informationsflöde från främst Försäkringskassan eller Pensionsmyndighetens verksamheter som avser

förmåner och stöd, men också från andra brottsbekämpande verksamheter, underrättelseverksamheter och andra myndigheter samt aktörer. Det behöver vara enkelt att dela information som bedöms kunna behövas i underrättelseverksamheten. Det behövs ett it-system för att hantera sådan inkommande information. I detta ska informationen kunna sorteras och värderas innan valda uppgifter görs gemensamt tillgängliga i underrättelseverksamhetens slutna it-system. Utöver det kommer det finnas behov av program för att kunna analysera stora mängder data. Det finns i dag it-system som används av andra brottsbekämpande myndigheter, men det behövs en fördjupad analys av om dessa kan användas av Försäkringskassan och om de i sådana fall behöver anpassas eller vidareutvecklas. Vid en sådan analys behöver också bland annat vägval om säkerhetsnivåer göras.

Samverkan

En avgörande faktor för att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska kunna arbeta effektivt är att den kan samverka med andra brottsbekämpande myndigheter på ett ändamålsenligt vis. Av den anledningen behöver den brottsutredande verksamheten bedrivas i hela landet. Det gör sig särskilt gällande i operativa frågor när förhör, beslag eller husrannsakan ska genomföras.

I strategiska frågor, exempelvis när det handlar om lägesbilder kring fenomen snarare än enskilda operativa insatser, är den geografiska närheten inte av samma betydelse. Brottsbekämpande samverkan bedrivs i dag bland annat inom ramen för satsningen mot den grovt organiserade brottsligheten i bland annat regionala underrättelsecenter eller Nationellt underrättelsecenter. Där deltar sedan många år Försäkringskassan som en av de samverkande myndigheterna, utifrån sin nuvarande uppgift som socialförsäkringsmyndighet. En ändamålsenlig samverkan i de nya strukturer som uppstår till följd av att Försäkringskassan föreslås få en brottsbekämpande uppgift är viktigt för ett fortsatt effektivt brottsbekämpande arbete.

Kompetensförsörjning

När den brottsbekämpande verksamheten etableras måste den bemannas med rätt kompetens. Verksamheten kommer behöva ledningsfunktioner, stabsfunktioner såsom controllers, administrativt stöd, resurser för verksamhetsutveckling och rättsligt stöd. En förutsättning för verksamhetens effektivitet är att det finns anställda med kompetens om regelverket och handläggningsprocesser för de förmåner och stöd som Försäkringskassans och Pensionsmyndigheten beslutar om. Den kompetensen kan tillgodoses huvudsakligen genom rekrytering av personal från Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd, exempelvis från den verksamhet som arbetar med kontrollutredningar. Den kan också tillgodoses genom motsvarande rekryteringar från Arbetsförmedlingen och Pensionsmyndigheten. Försäkringskassan har även anställda med analyskompetens inom bland annat kvantitativa metoder som också kan utgöra rekryteringsbas i de delar av verksamheten som behöver sådan analysförmåga.

Försäkringskassan saknar i dag kompetens om brottsbekämpning. Därför måste sådan kompetens tillföras genom rekrytering, sannolikt från andra brottsbekämpande verksamheter exempelvis Polismyndigheten, Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten. Det handlar bland annat om att komplettera med kompetens att utreda brott och kompetens inom brottsutredande it-forensisk verksamhet. Yrkesroller som kan vara aktuella är bland annat utredare och analytiker. Utredare hämtar in underlag, håller förhör, deltar vid husrannsakan, upprättar förundersökningsprotokoll, och liknande åtgärder enligt direktiv från förundersökningsledaren. Analytiker sammanställer, analyserar och presenterar olika kategorier av information som rör exempelvis ekonomi, geolokaliserad data, tidsredovisningar med mera. Därutöver behövs it-forensiker som bland annat kan undersöka och extrahera data från olika typer av elektronisk utrustning eller molntjänster samt spanare som utför inre och yttre spaning. För att bedriva underrättelseverksamhet behövs också analytiker med förmåga till såväl kvalitativ som kvantitativ analys av stora mängder data.

5 Särskild åtalsprövning för bidragsbrott

5.1 Inledning

I två av utredningens tidigare promemorior, Ds 2025:8 och Ds 2025:26, har det lämnats förslag om införande av administrativa sanktionsavgifter i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen. De överträdelser som ska omfattas av administrativa sanktioner är sådana som samtidigt ofta är straffbara på grund av att de utgör brott enligt bidragsbrottslagen (2007:612). Ett syfte med att införa sanktionsavgifter är att åstadkomma en sanktionsväxling från bidragsbrott till en administrativ sanktion.

Det har föreslagits att sanktionsväxlingen ska åstadkommas genom en begränsning av anmälningsskyldigheten enligt bidragsbrottslagen. I detta kapitel lämnas förslag om att den begränsade anmälningsskyldigheten ska kompletteras med en bestämmelse om särskild åtalsprövning för bidragsbrott. Syftet är att på så sätt åstadkomma en större grad av likabehandling och förutsebarhet i fråga om vilka överträdelser som leder till en sanktionsavgift, och vilka överträdelser som hanteras i ett straffrättsligt förfarande.

5.2 En bestämmelse om särskild åtalsprövning för bidragsbrott

Förslag

Det ska införas särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden. Åtal för

sådana brott ska väckas endast om det är påkallat av särskilda skäl, om ett oriktigt uppgiftslämnande eller en underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som skulle omfattas av åtalet även kan ligga till grund för ett beslut om en administrativ sanktionsavgift för samma person.

Skälen för utredningens förslag

Behovet av särskild åtalsprövning för bidragsbrott

Enligt de förslag som har lämnats i Ds 2025:8 och Ds 2025:26 ska det genomföras en sanktionsväxling för bidragsbrott som rör förmåner och stöd i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen. De förslag som har lämnats innebär att en överträdelse som enligt nuvarande ordning ska bestraffas som bidragsbrott i stället ska leda till ett beslut om sanktionsavgift.

För att åstadkomma sanktionsväxlingen från en straffrättslig påföljd till en sanktionsavgift har det föreslagits att anmälningsskyldigheten enligt bidragsbrottslagen ska begränsas. Om de omständigheter som ligger till grund för misstanke om brott även kan ligga till grund för en sanktionsavgift ska en anmälan om misstanke om brott göras endast om det kan misstänkas att ett grovt brott har begåtts, eller om det finns särskilda skäl. Det innebär att överträdelser som motsvarar vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden som utgångspunkt ska leda till ett beslut om sanktionsavgift. I princip är det endast grova bidragsbrott som ska bli föremål för ett straffrättsligt förfarande. Vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden ska bara hanteras i ett straffrättsligt förfarande om det finns särskilda skäl.

Sanktionsväxlingen från en straffrättslig påföljd till en sanktionsavgift sker alltså genom en begränsning av myndigheternas och arbetslöshetskassornas anmälningsskyldighet enligt bidragsbrottslagen. I stället för att anmäla misstanke om bidragsbrott ska Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och arbetslöshetskassorna fatta beslut om en sanktionsavgift. Endast om

brottsmisstanken avser grovt bidragsbrott, eller om det annars finns särskilda skäl, ska en anmälan göras till Polismyndigheten. Beslutet om sanktionsavgift kan fattas i samma förfarande som beslutet att återkräva den felaktiga utbetalning som en enskilds överträdelse har orsakat. En begränsning av anmälningsskyldigheten skapar alltså förutsättningar för en snabb konsekvens av en överträdelse och för ett effektivt arbetssätt hos de myndigheter och arbetslöshetskassor som omfattas av förslagen om administrativa sanktionsavgifter.

I Ds 2025:8 har utredningen gjort bedömningen att en begränsning av anmälningsskyldigheten för bidragsbrott är tillräckligt för att åstadkomma en sanktionsväxling från en straffrättslig påföljd till en sanktionsavgift. Bedömningen var då att en begränsning av anmälningsskyldigheten inte behöver kombineras med en bestämmelse om särskild åtalsprövning för bidragsbrott. I denna promemoria görs en annan bedömning. Denna nya bedömning har sin grund i att rättssäkerheten kräver att straff bestäms på ett förutsebart och likformigt sätt. Detta krav kan tillgodoses i högre grad om en begränsning av anmälningsskyldigheten för bidragsbrott kombineras med en bestämmelse om särskild åtalsprövning för bidragsbrott. Skälen för detta utvecklas i det följande.

En begränsning av anmälningsskyldigheten för bidragsbrott ger i och för sig förutsättningar för likformighet och förutsebarhet i fråga om vilka överträdelser som blir föremål för ett straffrättsligt förfarande. Det finns dock en risk för att de myndigheter och arbetslöshetskassor som ska tillämpa den begränsade anmälningsskyldigheten gör olika bedömningar av vilka typer av överträdelser som ska anmälas till Polismyndigheten, och vilka som i stället ska leda till en sanktionsavgift. Till exempel kan det göras olika bedömningar av vad som utgör särskilda skäl för att anmäla bidragsbrott. Det kan dessutom vara svårt för tjänstemän vid myndigheterna och arbetslöshetskassorna, som inte är vana vid att göra straffrättsliga bedömningar, att alltid göra rätt vid bedömningen av om en brottsmisstanke avser grovt bidragsbrott eller ett bidragsbrott av normalgraden. Denna risk för olikheter vid tillämpningen av den begränsade anmälningsskyldigheten gäller inte endast vid en jämförelse mellan olika myndigheter och arbetslöshetskassor utan även i fråga om hur den begränsade anmälningsskyldigheten tillämpas inom en och samma myndighet eller arbetslöshetskassa.

I detta sammanhang finns också anledning att påpeka att en anmälan om bidragsbrott kan komma från annat håll än från den myndighet eller arbetslöshetskassa som beslutar om den förmån eller stöd som brottet gäller. En sådan anmälan kan avse ett brott som inte är grovt och som inte heller är av den karaktären att en myndighet eller arbetslöshetskassa skulle ha haft särskilda skäl att anmäla brottet.

Åklagare har åtalsplikt för brott som hör under allmänt åtal, om något annat inte är föreskrivet. Det följer av bestämmelsen i 20 kap. 6 § rättegångsbalken. Åtalsplikten innebär att när en anmälan om brott har gjorts är åklagaren skyldig att väcka åtal om det finns tillräcklig bevisning för en fällande dom. Mot bakgrund av att myndigheterna kan göra olika bedömningar av vilka överträdelser som ska anmälas, och att anmälningar kan komma från annat håll, finns det därför en risk för att likartade överträdelser kan komma att bestraffas på olika sätt. En person kan komma att påföras en sanktionsavgift, medan en annan får en straffrättslig påföljd, trots att de har gjort sig skyldiga till likartade överträdelser. Rättssäkerheten kräver dock att likartade överträdelser ska mötas av samma konsekvens.

Det bedöms mot den bakgrunden finnas ett behov av en mekanism som säkerställer en större likformighet och förutsebarhet i fråga om vilka överträdelser som hanteras genom en sanktionsavgift, och vilka som hanteras genom ett straffrättsligt förfarande. Ett sätt att få till detta är att myndigheterna och arbetslöshetskassorna samverkar med varandra och tar fram vägledningar och liknande underlag för att säkerställa en likformig bedömning av om en brottsmisstanke avser grovt bidragsbrott och av vad som utgör särskilda skäl för att anmäla en misstanke om bidragsbrott. Sådant stöd vid tillämpningen av den begränsade anmälningsskyldigheten tar dock inte helt bort risken för att myndigheter och arbetslöshetskassor gör olika bedömningar i frågan om en överträdelse ska anmälas till Polismyndigheten eller inte. Även vägledningar kan komma att tillämpas på olika sätt av olika aktörer. Stöd till de aktörer som ska tillämpa den begränsade anmälningsskyldigheten löser inte heller problemet med att anmälningar om bidragsbrott kan komma till Polismyndigheten från annat håll än från den myndighet eller arbetslöshetskassa som beslutar om förmånen eller stödet.

Det mest ändamålsenliga sättet att åstadkomma en mekanism för att säkerställa en större likformighet och förutsebarhet är därför att införa en särskild åtalsprövning som innebär att åklagare ska väcka åtal för andra bidragsbrott än grova brott endast om det är påkallat av särskilda skäl. På så sätt kommer bedömningen av om det finns särskilda skäl för ett straffrättsligt förfarande att göras i två steg. Till att börja med kommer den anmälande myndigheten eller arbetslöshetskassan bedöma om det finns särskilda skäl att göra en anmälan, trots att den bedömt att det inte är fråga om ett grovt bidragsbrott. Om det görs en anmälan om brott kommer åklagaren att bedöma om det finns särskilda skäl för att väcka åtal. Om åklagaren inte finner att det finns särskilda skäl för åtal kommer åklagaren att avsluta förundersökningen utan att väcka åtal. En underrättelse om detta ska åklagaren göra till den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en sanktionsavgift med anledning av överträdelsen. Därigenom får myndigheten eller arbetslöshetskassan information om att det finns förutsättningar att pröva om överträdelsen ska leda till en sanktionsavgift. På så sätt bidrar en särskild åtalsprövning till likformighet och förutsebarhet i fråga om vilka överträdelser som blir föremål för ett brottmålsförfarande. Därmed kan lika fall i så stor utsträckning som möjligt behandlas lika.

Genom att införa en åtalsprövningsregel skapas också bättre förutsättningar för att upprätthålla huvudregeln om att det i princip bara är grova bidragsbrott som ska hanteras i ett straffrättsligt förfarande. Om myndigheterna eller arbetslöshetskassorna anmäler något som grovt bidragsbrott, men åklagaren bedömer att det inte är fråga om något grovt brott innebär en åtalsprövningsregel att åklagaren inte ska väcka åtal för bidragsbrott, om det inte är påkallat av särskilda skäl. På så sätt blir myndighetens, eller arbetslöshetskassans, bedömning av vad som utgör ett grovt brott inte ensamt avgörande för om något ska hanteras i ett brottmålsförfarande eller inte. Det är en rimlig ordning, med hänsyn till att åklagaren har större vana av att göra den typen av bedömning.

Även med en bestämmelse om särskild åtalsprövning är det givetvis viktigt att de beslutande myndigheterna och arbetslöshetskassorna å ena sidan och Åklagarmyndigheten å andra sidan kommunicerar med varandra och att det finns ett kunskapsutbyte och en samsyn vad gäller frågan om vad som utgör särskilda skäl. Det vore därför ändamålsenligt om det tas fram gemensamma vägledningar

för bedömningen av vad som utgör särskilda skäl för att anmäla misstanke om bidragsbrott som inte är grovt.

En särskild åtalsprövning görs av åklagare vid slutförd utredning. En särskild åtalsprövningsregel innebär en presumtion för att åklagaren inte ska väcka åtal. Att det föreskrivs om särskild åtalsprövning för ett brott får även betydelse för utredningen av brottet. Om det kan antas att åklagare inte kommer att väcka åtal till följd av en bestämmelse om särskild åtalsprövning kan Polismyndigheten eller åklagare besluta att inte inleda någon förundersökning eller att lägga ned en inledd förundersökning, se 23 kap. 4 a § rättegångsbalken. Även i dessa fall ska anmälan skickas tillbaka till myndigheten eller arbetslöshetskassan som får pröva förutsättningarna för att besluta om en sanktionsavgift.

Brott som ska omfattas av en bestämmelse om särskild åtalsprövning

Tillämpningsområdet för en bestämmelse om särskild åtalsprövning ska spegla tillämpningsområdet för sanktionsavgifter. En särskild åtalsprövning ska därmed gälla för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden, om det oriktiga uppgiftslämnandet eller underlåtenheten att anmäla ändrade förhållanden även kan ligga till grund för ett beslut om en sanktionsavgift för samma person som ett åtal skulle avse.

Om det inte finns förutsättningar att lägga en överträdelse till grund för ett beslut om sanktionsavgift ska den allmänna åtalsplikten enligt 20 kap. 6 § rättegångsbalken gälla. Att införa en särskild åtalsprövning för alla fall av vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden, oberoende av om överträdelsen kan ligga till grund för en sanktionsavgift, skulle riskera att innebära straffrihet för överträdelser som inte kan ligga till grund för någon sanktionsavgift. Det ligger utanför utredningens uppdrag att lämna ett sådant förslag. Den särskilda åtalsprövning som föreslås kommer alltså inte att gälla bidragsbrott inom de delar av välfärdssystemen där det saknas administrativa sanktionsavgifter. Inom de delar av välfärdssystemen där det finns sanktionsavgifter kommer kravet på särskild åtalsprövning inte gälla för överträdelser som inte kan ligga till grund för en sanktionsavgift, till exempel på grund av att överträdelsen inte har lett till någon felaktig utbetalning.

Åtal ska väckas om det är påkallat av särskilda skäl

Den särskilda åtalsprövningen ska säkerställa att vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden som huvudregel ska leda till en sanktionsavgift och inte en straffrättslig påföljd. Om en gärning kan ligga till grund för en administrativ sanktionsavgift ska åtal för brott därför bara väckas om det är påkallat av särskilda skäl.

Vad som är särskilda skäl för att väcka åtal bör överensstämma med vad som har angetts som särskilda skäl för att myndigheterna eller arbetslöshetskassorna ska anmäla misstanke om bidragsbrott. Det innebär att det kan finnas särskilda skäl för åtal om ett brott utgör ett led i systematisk eller organiserad brottslighet. Åtal kan också vara påkallat av särskilda skäl om det rör sig om upprepad brottslighet eller om bidragsbrottet även innefattar annat brott, till exempel folkbokföringsbrott. Om ett brott innebär utnyttjande av någons särskilt utsatta situation kan det också finnas särskilda skäl att väcka åtal.

Det är inte möjligt att på ett uttömmande sätt beskriva när det av särskilda skäl är påkallat att väcka åtal. Utgångspunkten är att det råder en presumtion för att ett åtal inte ska väckas, om ett brott kan ligga till grund för en administrativ sanktionsavgift. Därutöver ger den särskilda åtalsprövningen utrymme för åklagare att göra en nyanserad bedömning av åtalsfrågan utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

5.3 Underrättelseskyldighet för åklagare

Förslag

I fråga om en överträdelse som rör bidragsbrott ska åklagare, om överträdelsen skulle kunna ligga till grund för en administrativ sanktionsavgift, underrätta den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en sanktionsavgift med anledning av överträdelsen, om att en förundersökning har avslutats utan att åtal har väckts.

Skälen för utredningens förslag

I föregående avsnitt föreslås att det ska införas en bestämmelse om särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden. Åtal för sådana brott ska väckas endast om det är påkallat av särskilda skäl. Kravet på särskild åtalsprövning ska gälla om det oriktiga uppgiftslämnande eller den underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden, som skulle omfattas av åtalet, även kan ligga till grund för ett beslut om en sanktionsavgift för samma person som åtalet skulle avse.

En särskild åtalsprövning görs av åklagare när utredningen av brottet är slutförd. Om åklagare inte finner att det finns särskilda skäl för att väcka åtal för bidragsbrott medför det att förundersökningen avslutas utan att något åtal väcks. Det är viktigt att den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en sanktionsavgift med anledning av överträdelsen får information om att brottsutredningen har avslutats utan att åklagare har väckt åtal. I en sådan situation ska myndigheten eller arbetslöshetskassan nämligen pröva om det finns förutsättningar att besluta om en sanktionsavgift för överträdelsen.

I Ds 2025:8 och Ds 2025:26 har föreslagits en förordning om underrättelseskyldighet för Polismyndigheten, åklagare och domstolar i fråga om överträdelser som rör bidragsbrott. Syftet med underrättelseskyldigheten är att efterleva förbudet mot dubbla förfaranden. Detta förbud kommer till uttryck i artikel 4 i tilläggsprotokoll 7 till europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Europakonventionen, och innebär ett förbud mot att någon genom två olika prövningar drabbas av både en straffrättslig påföljd och en administrativ sanktion. Den underrättelseskyldighet som har föreslagits för Polismyndigheten och åklagare syftar alltså till att undvika att en myndighet eller arbetslöshetskassa beslutar om en sanktionsavgift samtidigt som överträdelsen är föremål för en brottsutredning hos Polismyndigheten eller åklagare eller omfattas av ett åtal som åklagare har väckt i domstol eller ett utfärdat strafföreläggande.

När en överträdelse inte längre är föremål för någon brottsutredning, och frågan om ansvar inte heller har prövats slutligt, hindrar förbudet mot dubbla förfaranden inte längre att en

myndighet eller arbetslöshetskassa prövar om överträdelsen ska leda till en administrativ sanktionsavgift. Den underrättelseskyldighet som har föreslagits i Ds 2025:8 och Ds 2025:26 syftar också till att en myndighet eller arbetslöshetskassa ska få information om när ett hinder för att pröva frågan om sanktionsavgift har upphört. Det har därför föreslagits att Polismyndigheten eller åklagare ska underrätta berörd myndighet eller arbetslöshetskassa om att någon förundersökning inte kommer att inledas, att en förundersökning har lagts ned och att ett beslut om åtalsunderlåtelse har fattats. I dessa fall kan myndigheten eller arbetslöshetskassan pröva om överträdelsen i stället kan ligga till grund för en sanktionsavgift.

Det bör förtydligas att det också ska gälla en underrättelseskyldighet för åklagare i det fallet att en förundersökning har avslutats utan att åtal har väckts. Exempel på en sådan situation är när förundersökningen avslutas med en sådan särskild åtalsprövning som föreslås i föregående avsnitt och den prövningen resulterar i att åklagaren inte finner att det finns särskilda skäl för att väcka åtal. En förundersökning kan såklart också avslutas utan att åtal väcks av den anledningen att åklagaren anser att bevisningen inte är tillräcklig för att den misstänkte ska kunna dömas i domstol för brott. I båda dessa fall innebär åklagarens beslut att en brottsutredning inte längre hindrar att en myndighet eller arbetslöshetskassa prövar om överträdelsen i stället ska ligga till grund för ett beslut om sanktionsavgift.

5.4 Sekretess hindrar inte uppgiftslämnandet

Bedömning

Sekretess hindrar inte att åklagare lämnar uppgift om att en förundersökning har avslutats utan att åtal har väckts.

Skälen för utredningens bedömning

I föregående avsnitt föreslås att åklagare i mål som rör bidragsbrott, om överträdelsen skulle kunna ligga till grund för en administrativ

sanktionsavgift, ska underrätta den myndighet eller arbetslöshetskassa som skulle kunna besluta om en sanktionsavgift med anledning av överträdelsen om att en förundersökning har avslutats utan att åtal har väckts.

Den som kan komma att motta en sådan underrättelse är Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen eller en arbetslöshetskassa. Det är nämligen dessa organ som ska besluta om de sanktionsavgifter som utredningen i tidigare promemorior har föreslagit ska införas i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen.

De uppgifter som åklagare kommer behöva lämna till Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna är uppgifter som har med Polismyndighetens och åklagares brottsutredande verksamhet att göra. Sekretess för sådana uppgifter regleras bland annat i 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Där anges att sekretess gäller för uppgifter som hänför sig till bland annat förundersökning i brottmål eller verksamhet som syftar till att utreda eller beivra brott och som bedrivs av bland annat Polismyndigheten eller åklagare, givet att förutsättningarna i bestämmelsen är uppfyllda. Därutöver finns en bestämmelse i 35 kap. 1 § OSL om sekretess för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden om sådana uppgifter förekommer i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål.

Gäller sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen innebär det att en uppgift inte får röjas för enskilda eller för andra myndigheter, om inte annat anges i den lagen eller i lag eller förordning som den lagen hänvisar till, se 8 kap. 1 § OSL. Enligt 10 kap. 28 § OSL får en sekretessbelagd uppgift lämnas till annan myndighet om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Vid tillämpningen av offentlighets- och sekretesslagen jämställs de organ som anges i bilagan till lagen med myndigheter, se 2 kap. 4 § OSL. I Ds 2025:26 har föreslagits en ändring av bilagan som innebär att arbetslöshetskassor jämställs med myndigheter i ärenden om sanktionsavgift, se avsnitt 9.4.4 i Ds 2025:26.

Den underrättelseskyldighet för åklagare som föreslås här innebär att sekretessbestämmelserna i 18 kap. 1 § och 35 kap. 1 § OSL inte kommer att innebära något hinder för åklagare att lämna de uppgifter som omfattas av underrättelseskyldigheten till Försäk-

ringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen eller en arbetslöshetskassa.

Om åklagare lämnar uppgifter som omfattas av sekretess enligt 18 kap. 1 § OSL kommer uppgifterna omfattas av sekretess även hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna, eftersom sekretessen enligt den aktuella bestämmelsen inte är beroende av hos vilken myndighet eller organ en uppgift finns.

Sekretessen till skydd för uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden enligt 35 kap. 1 § OSL gäller däremot inte hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen eller arbetslöshetskassorna. Hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten skyddas sådana uppgifter i stället genom sekretessbestämmelsen i 28 kap. 1 § OSL som gäller uppgifter i ett ärende om sanktionsavgift i socialförsäkringen. Uppgifter om enskildas personliga förhållanden som finns i ett ärende om sanktionsavgift i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten skyddas av den sekretessbestämmelse i 28 kap. 11 a § OSL som föreslås i avsnitt 9.4.1 i Ds 2025:26. När det gäller uppgifter om enskildas personliga förhållanden som finns i ett ärende om sanktionsavgift i arbetslöshetsförsäkringen så skyddas de av den sekretessbestämmelse i 28 kap. 13 § OSL som föreslås i avsnitt 9.4.2 i Ds 2025:26. Om de uppgifter som åklagare lämnar till Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen eller en arbetslöshetskassa omfattas av sekretess enligt 35 kap. 1 § OSL skyddas alltså den enskildes integritet genom att uppgifterna kommer att omfattas av sekretess till skydd för den enskilde även i ärendet om sanktionsavgift hos myndigheten eller arbetslöshetskassan.

6 En brottsdatalag för Försäkringskassan

6.1 Inledning

I denna promemoria föreslås att Försäkringskassan ska få brottsbekämpande uppgifter och därmed bedriva brottsbekämpande verksamhet. Förslagen innebär att Försäkringskassan ska behandla personuppgifter i en ny typ av verksamhet, som i väsentliga delar skiljer sig från den verksamhet som myndigheten bedriver i dagsläget. I det här kapitlet behandlas därför frågan om en ny dataskyddsreglering för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och hur en sådan reglering bör utformas.

Kapitlet inleds med att det konstateras att det finns behov av ytterligare dataskyddsreglering för Försäkringskassan. Det redogörs också för några utgångspunkter vid utformningen av en sådan reglering. Därefter lämnas förslag om att en ny brottsdatalag för Försäkringskassan bör införas.

Kapitlet innehåller huvudsakligen en beskrivning av den brottsdatalag som föreslås för Försäkringskassan. Till att börja med beskrivs hur lagens tillämpningsområde ska se ut och vem som ska vara personuppgiftsansvarig. Därefter lämnas förslag om grundläggande bestämmelser om behandling av personuppgifter, däribland i vilken mån känsliga personuppgifter får behandlas. Det lämnas också förslag om bestämmelser om internationellt informationsutbyte för att bekämpa brott, gemensamt tillgängliga uppgifter, elektroniskt utlämnande och längsta tid som personuppgifter får behandlas. Slutligen redogörs för vissa övriga förslag, som bland annat rör behandling av uppgifter om juridiska personer, administrativa sanktionsavgifter och överklagande. Avslutningsvis innehåller kapitlet ett avsnitt med den kompletterande reglering som föreslås ska finnas i en förordning.

6.2 Det finns behov av en ytterligare dataskyddsreglering för Försäkringskassan

Bedömning

Det finns behov av en ny dataskyddsreglering för Försäkringskassans behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamheten.

Förslag

Det ska tas in en bestämmelse i 114 kap. socialförsäkringsbalken som upplyser om att de bestämmelser om personuppgiftsbehandling som finns där inte ska tillämpas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Skälen för utredningens bedömning och förslag

Försäkringskassans verksamhet består i dagsläget huvudsakligen av att besluta om och betala ut förmåner och stöd. För den verksamheten finns det i 114 kap. socialförsäkringsbalken bestämmelser om hur Försäkringskassan får behandla personuppgifter. Bestämmelserna kompletterar EU:s dataskyddsförordning[114] och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen.

Försäkringskassan föreslås få en ny brottsbekämpande uppgift. Den brottsbekämpande verksamheten föreslås regleras i en egen lag, se avsnitt 3.2.2. Bestämmelserna om personuppgiftsbehandling i 114 kap. socialförsäkringsbalken kommer inte att gälla vid Försäkringskassans behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamheten. Inte heller dataskyddslagen eller dataskyddsförordningen kommer att gälla för sådan personuppgiftsbehandling. För behandling av personuppgifter som utförs i en brottsbekämpande verksamhet gäller brottsdatalagen (2018:1177). Utöver den generella

[114] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG.

brottsdatalagen behövs en ny dataskyddsreglering som kan utformas med hänsyn till de behov som gör sig gällande vid behandling av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

För att tydliggöra att bestämmelserna om personuppgiftsbehandling i 114 kap. socialförsäkringsbalken inte ska tillämpas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet föreslås att det tas in en upplysningsbestämmelse om detta i 114 kap. 2 §.

6.3 Utgångspunkter vid utformningen av en ny brottsdatalag för Försäkringskassan

6.3.1 Den enskildes integritet ska värnas samtidigt som Försäkringskassan har rättsligt stöd för sin personuppgiftsbehandling

En enskild har rätt till skydd för sin personliga integritet. Det följer av ett flertal rättsakter till skydd för mänskliga rättigheter. Av Europakonventionen följer att individen har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv och att ingen ska behöva utsättas för godtyckliga eller olagliga inskränkningar i sitt privatliv. I Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna föreskrivs också att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Skyddet för den personliga integriteten regleras också i svensk grundlag. I regeringsformen anges att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Gemensamt för dessa rättsakter är att inskränkningar i skyddet för den personliga integriteten bara får ske om en sådan inskränkning är proportionerlig. En inskränkning är proportionerlig om den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.[115]

[115] 2 kap. 21 § regeringsformen, artikel 8 i Europakonventionen och artikel 52 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Vid utformningen av en brottsdatalag för Försäkringskassan är det centralt att den enskildes integritet värnas och att lagen inte leder till fler eller mer omfattande ingrepp i den personliga integriteten än vad som är nödvändigt. Samtidigt är det viktigt att Försäkringskassan får ett tydligt rättsligt stöd och ramar för den personuppgiftsbehandling som myndigheten behöver utföra för att kunna fullgöra sitt nya brottsbekämpande uppdrag.

6.3.2 Lagen ska utformas med beaktande av den generella brottsdatalagen och de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar

I EU:s dataskyddsdirektiv finns bestämmelser om hur personuppgifter får behandlas av myndigheter i deras brottsbekämpande verksamhet. Dataskyddsdirektivet är implementerat i svensk rätt genom brottsdatalagen.

Av 1 kap. 2 § brottsdatalagen framgår att lagen gäller vid behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att bland annat förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder. I 1 kap. 6 § anges vad som menas med en behörig myndighet. Enligt den bestämmelsen är bland annat en myndighet som har till uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott behörig myndighet.

Försäkringskassan föreslås få en brottsbekämpande uppgift som innebär att myndigheten ska bedriva verksamhet som består i både att utreda brott samt att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Om förslagen genomförs kommer Försäkringskassan därmed bli en sådan behörig myndighet som har att tillämpa brottsdatalagen.

En brottsdatalag för Försäkringskassan bör därför utformas med utgångspunkt i EU:s dataskyddsdirektiv och brottsdatalagen. I sammanhanget är värt att nämna att det av 1 kap. 5 § brottsdatalagen följer att lagen är subsidiär till annan lagstiftning. Det innebär att om en bestämmelse i Försäkringskassans brottsdatalag avviker från en bestämmelse i brottsdatalagen, ska bestämmelsen i Försäkringskassans brottsdatalag tillämpas.

De flesta myndigheter som omfattas av brottsdatalagens tillämpningsområde har egna lagar som särskilt reglerar hur personupp-

gifter hanteras i deras respektive verksamheter. Ett exempel på det är lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, polisens brottsdatalag. Den lagen gäller för Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Säkerhetspolisen.

Även myndigheter vars huvudsakliga verksamhet inte faller inom ramen för brottsdatalagen, men som också har en brottsbekämpande uppgift där brottsdatalagen är tillämplig, har egna brottsdatalagar. Exempel på sådana myndigheter är Skatteverket och Tullverket. För Skatteverket finns lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, Skatteverkets brottsdatalag, och för Tullverket finns lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, Tullverkets brottsdatalag.

I förarbetena till de olika myndighetsspecifika brottsdatalagarna anges att regleringen i de olika lagarna bör vara densamma, om det inte finns några sakliga skäl för särlösningar. En mer enhetlig reglering underlättar informationsutbytet, vilket är ett övergripande syfte med dataskyddsdirektivet.[116] Vid utformningen av en brottsdatalag för Försäkringskassan finns därför anledning att ta ledning av hur övriga brottsdatalagar är utformade. På så sätt blir det också liknande regler som gäller i fråga om vilka personuppgifter som får behandlas och hur, oavsett vilken brottsbekämpande myndighet det är som behandlar uppgifterna.

6.3.3 En ny lag om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Förslag

Den ytterligare dataskyddsreglering som krävs med anledning av förslagen i denna promemoria ska tas in i en ny lag: lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

[116] Prop. 2017/18:269 s. 96.

Skälen för utredningens förslag

De befintliga brottsbekämpande myndigheterna har egna brottsdatalagar som särskilt reglerar hur personuppgifter får behandlas i deras respektive verksamheter. Den dataskyddsreglering som, utöver bestämmelserna i brottsdatalagen, behövs för att reglera behandlingen av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör också tas in i en egen lag.

De myndighetsspecifika brottsdatalagarna som, utöver den generella brottsdatalagen, gäller för de brottsbekämpande myndigheterna har enhetliga benämningar som knyter an till brottsdatalagen, till exempel lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Det föreslås därför att den nya lagen som ska gälla för Försäkringskassan ska benämnas lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. När det i denna promemoria hänvisas till lagen används dock en kortare benämning, Försäkringskassans brottsdatalag.

6.4 Lagens tillämpningsområde

Förslag

Den nya lagen ska gälla utöver brottsdatalagen när Försäkringskassan i egenskap av behörig myndighet behandlar personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

Skälen för utredningens förslag

Som anges i avsnitt 6.3.2 kommer Försäkringskassan att vara en behörig myndighet enligt brottsdatalagen när Försäkringskassan fått till uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet samt utreda brott. I 1 kap. 2 § brottsdatalagen anges att den lagen gäller vid behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att bland annat förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

Brottsdatalagen gäller alltså när Försäkringskassan behandlar personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Brottsdatalagen är anpassad till de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet. Den nya lagen, det vill säga Försäkringskassans brottsdatalag, bör liksom övriga myndighetsspecifika brottsdatalagar endast innehålla de bestämmelser som krävs för att regleringen ska passa för myndighetens verksamhet. Den nya lagen ska därför gälla utöver brottsdatalagen när Försäkringskassan i egenskap av behörig myndighet behandlar personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

I brottsdatalagen finns alla grundläggande bestämmelser om hur personuppgifter får behandlas. Där regleras också den personuppgiftsansvariges skyldigheter, enskildas rättigheter och tillsynen över personuppgiftsbehandling. Brottsdatalagen innehåller vidare bestämmelser om administrativa sanktionsavgifter, skadestånd och överklagande. Där anges också vad som gäller för överföring av personuppgifter till tredjeland. Att den nya lagen föreslås gälla utöver brottsdatalagen innebär att den framför allt bör innehålla bestämmelser som innebär preciseringar, undantag eller avvikelser från bestämmelserna i brottsdatalagen. I den mån en fråga regleras i brottsdatalagen men inte i Försäkringskassans egen brottsdatalag ska alltså den generella brottsdatalagen tillämpas. Det innebär vidare att de bestämmelser som finns i den nya lagen ska läsas tillsammans med regleringen i brottsdatalagen. Det kan vara fråga om bestämmelser som till exempel preciserar vilka särskilda krav som gäller vid behandling av en viss typ av personuppgifter eller hur länge en viss typ av personuppgifter får behandlas. Det kan även finnas bestämmelser som inskränker möjligheten att behandla vissa personuppgifter.

6.5 Lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen ska ha företräde

Förslag

Om det i lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen, eller i föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den lagen, finns bestämmelser om behandling av personuppgifter som avviker från vad som föreskrivs i Försäkringskassans brottsdatalag ska de bestämmelserna tillämpas i stället för vad som föreskrivs i den senare lagen.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 7.5.2 föreslås att Försäkringskassan ska utses till behörig myndighet enligt lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen. Det innebär att Försäkringskassan kan begära och ta emot finansiell information eller finansiella analyser från finansunderrättelseenheten, det vill säga Finanspolissektionen vid Polismyndigheten.

Brottsdatalagarna för övriga behöriga myndigheter enligt lagen om finansiell information i brottsbekämpningen, till exempel polisens brottsdatalag och Skatteverkets brottsdatalag, innehåller en upplysning om att det i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen, samt i föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den lagen, finns särskilda bestämmelser om behandling av personuppgifter. Det föreskrivs att om dessa avviker från bestämmelserna i de myndighetsspecifika brottsdatalagarna, ska de förra tillämpas i stället. Bestämmelser om behandling av personuppgifter som finns i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen, och i anslutande föreskrifter på lägre nivå, har alltså företräde framför bestämmelserna i de myndighetsspecifika brottsdatalagarna. Motsvarande bör gälla i fråga om Försäkringskassans brottsdatalag.

I nuläget finns det emellertid inga bestämmelser om behandling av personuppgifter i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen och inte heller i den anslutande förordningen

(2022:620) om finansiell information i brottsbekämpningen. Om det införs bestämmelser om behandling av personuppgifter i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen, eller i föreskrifter som meddelas i anslutning till den, bör det emellertid säkerställas att de också har företräde framför vad som föreskrivs i Försäkringskassans brottsdatalag. I Försäkringskassans brottsdatalag bör det därför föreskrivas att om det i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen, eller i föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den lagen, finns bestämmelser om behandling av personuppgifter som avviker från vad som föreskrivs i Försäkringskassans brottsdatalag ska de bestämmelserna tillämpas i stället för vad som föreskrivs i Försäkringskassans brottsdatalag.

6.6 Försäkringskassan är personuppgiftsansvarig

Förslag

Försäkringskassan ska vara personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför i den brottsbekämpande verksamheten.

Skälen för utredningens förslag

I 3 kap. 1 § brottsdatalagen anges den personuppgiftsansvariges skyldigheter. Den personansvarige är ansvarig för all behandling av personuppgifter som utförs under dennes ledning eller på dennes vägnar. Försäkringskassan ska ha detta helhetsansvar för personuppgiftsbehandlingen i den brottsbekämpande verksamheten. Försäkringskassan ska därför vara personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför i den brottsbekämpande verksamheten.

6.7 Grundläggande bestämmelser om behandling av personuppgifter

6.7.1 Rättsliga grunder

Förslag

Försäkringskassan ska få behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna utföra följande uppgifter:

1. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet,
2. utreda brott, eller
3. fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden.

Skälen för utredningens förslag

Dataskyddsdirektivet ställer krav på att den rättsliga grunden för behandling av personuppgifter ska vara tydlig, precis och förutsägbar. De myndighetsspecifika brottsdatalagarna anger de rättsliga grunderna för behandlingen av personuppgifter. Även de rättsliga grunderna för Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens tillämpningsområde bör anges särskilt.

Den rättsliga grunden för behandlingen är Försäkringskassans brottsbekämpande uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet samt att utreda brott.

Enligt Skatteverkets brottsdatalag får myndigheten behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att den ska kunna fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden. Denna rättsliga grund förutsätter således en internationell överenskommelse. I förarbetena till Skatteverkets brottsdatalag anges att det förekommer att Skatteverket biträder åklagare i ett ärende om rättslig hjälp åt utländsk myndighet och att sådan behandling är tillåten med hänvisning till denna rättsliga grund.[117] Denna grund för att behandla personuppgifter avser förpliktelser som syftar till att

[117] Se prop. 2016/17:89 s. 139.

främja utländsk brottsbekämpande verksamhet.[118] Försäkringskassan bör ha möjlighet att behandla personuppgifter med stöd av samma rättsliga grund. Därmed får myndigheten också en rättslig grund för den behandling av personuppgifter som krävs för att Försäkringskassan ska kunna delta i det internationella utbytet av underrättelseinformation mellan brottsbekämpande myndigheter, se avsnitt 6.8 och 6.9.6.

6.7.2 Behandling för nya ändamål

Förslag

Personuppgifter ska få behandlas för nya ändamål i enlighet med vad som följer av bestämmelserna i brottsdatalagen. Detta gäller även ändamål utanför brottsdatalagens tillämpningsområde.

Skälen för utredningens förslag

Personuppgiftsbehandling ska ha ett ändamål

När Försäkringskassan behandlar personuppgifter måste varje behandling vila på en rättslig grund för att vara laglig. Utöver kravet på rättslig grund är det en grundläggande princip för all personuppgiftsbehandling att personuppgifter bara får samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. De får inte heller behandlas för något ändamål som är oförenligt med det ändamål för vilket de samlades in. Syftet med att ange ett ändamål för personuppgiftsbehandlingen är att ange ramen för vilken behandling som är tillåten. På så sätt kan användning och spridning av personuppgifter begränsas.

Att personuppgiftsbehandling bara får ske för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål anges i 2 kap. 3 § brottsdatalagen. Den bestämmelsen gäller även för Försäkringskassans

[118] Se prop. 2017/18:269 s. 295.

personuppgiftsbehandling som sker i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet.

Personuppgiftsbehandling för nya ändamål

Som angetts ska det alltid finnas en rättslig grund och särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål för den personuppgiftsbehandling som utförs. Ändamålen har framför allt betydelse för att kunna kontrollera att de personuppgifter som behandlas är relevanta och adekvata för behandlingen och att inte för många personuppgifter behandlas.

Enligt brottsdatalagen är det tillåtet att behandla personuppgifter för nya ändamål. Skälet för detta är att det är viktigt att myndigheterna ges möjlighet att använda insamlad information på ett effektivt sätt. Att myndigheterna kan använda information på ett effektivt sätt och även samverka och utbyta information med varandra är viktigt i arbetet mot bland annat grov organiserad brottslighet.[119] Om personuppgifter behandlas för nya ändamål kan det dock leda till ökad spridning av uppgifterna genom att fler får tillgång till dem. Det kan också leda till att uppgifterna behandlas under längre tid än vad som var avsett från början. Behandling för nya ändamål kan därmed medföra ökat intrång i enskildas personliga integritet. I brottsdatalagen finns därför en bestämmelse i 2 kap. 4 § om den prövning som ska ske innan personuppgifter behandlas för ett nytt ändamål. Bestämmelsen innebär att det först och främst ska säkerställas att det finns en rättslig grund för den nya behandlingen. Den nya behandlingen måste alltså vila på någon av de rättsliga grunder som anges i avsnitt 6.7.1. Prövningen ska därutöver ta sikte på om det är nödvändigt och proportionerligt att de redan insamlade uppgifterna behandlas för ett nytt ändamål. Innebörden av den prövning som ska ske innan personuppgifter behandlas för ett nytt ändamål beskrivs i förarbetena till 2 kap. 4 § brottsdatalagen.[120] Om behandlingen av personuppgifter sker för att uppfylla en uppgiftsskyldighet som den brottsbekämpande myndigheten har enligt lag eller förordning ska myndigheten dock inte göra någon prövning av

[119] Se prop. 2017/18:232 s. 127.
[120] Ibid. s. 126–130.

tillåtligheten av behandlingen för det nya ändamålet. Detta följer av 2 kap. 4 § andra stycket brottsdatalagen.

Vad som nu angetts angående behandling för nya ändamål gäller när behandlingen sker för syften som faller inom brottsdatalagens tillämpningsområde, det vill säga för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Personuppgifter, som samlats in i den brottsbekämpande och brottsutredande verksamheten, kan behandlas för nya ändamål och för syften som faller utanför brottsdatalagens tillämpningsområde. Det handlar främst om behandling för att uppfylla rättsliga förpliktelser eller utföra uppgifter av allmänt intresse. Sådan behandling av personuppgifter regleras av EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen. För Försäkringskassans behandling av personuppgifter utanför tillämpningsområdet för brottsdatalagen gäller dessutom bestämmelserna i 114 kap. socialförsäkringsbalken. När det gäller behandling av personuppgifter för nya ändamål som faller utanför brottsdatalagens tillämpningsområde anger brottsdatalagen att det ska göras en särskild prövning innan personuppgifter som behandlas med stöd av den lagen behandlas för ett ändamål som faller utanför lagens tillämpningsområde. Prövningen ska säkerställa att det är nödvändigt och proportionerligt att personuppgifterna behandlas för det nya ändamålet, se 2 kap. 22 § brottsdatalagen. Förarbetena till bestämmelsen beskriver närmare vad som avses med denna prövning.[121] I den utsträckning skyldighet att lämna uppgifter följer av lag eller förordning ska dock någon sådan prövning inte göras. Detta följer av 2 kap. 22 § andra stycket brottsdatalagen.

Brottsdatalagarna för övriga brottsbekämpande myndigheter hänvisar till bestämmelserna i brottsdatalagen om behandling för nya ändamål. Därigenom blir det tydligt att behandling för nya ändamål, såväl inom som utanför brottsdatalagens tillämpningsområde, kräver en prövning av om behandlingen för det nya ändamålet är nödvändig och proportionerlig. Även Försäkringskassan bör ha möjlighet att behandla personuppgifter för nya ändamål, både inom och utanför brottsdatalagens tillämpningsområde. För att göra det tydligt att en sådan behandling förutsätter en särskild prövning bör Försäkringskassans brottsdatalag också innehålla en hänvisning till brottsdatalagens bestämmelser om behandling för nya ändamål.

[121] Se prop. 2017/18:232 s. 135–137.

6.7.3 Behandling av känsliga personuppgifter

Bedömning

Försäkringskassans behov av att behandla känsliga personuppgifter ryms inom de ramar att behandla sådana personuppgifter som brottsdatalagen ger.

Skälen för utredningens bedömning

Enligt brottsdatalagen är det inte tillåtet att behandla personuppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening eller som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning. Detta följer av 2 kap. 11 § första stycket brottsdatalagen. Enligt 2 kap. 11 § andra stycket gäller dock att om uppgifter om en person behandlas får de kompletteras med sådana känsliga personuppgifter när det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen. Känsliga personuppgifter får alltså behandlas om myndigheten samtidigt behandlar andra uppgifter om personen och det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen att den även innefattar behandling av känsliga personuppgifter. Här kan erinras om att personuppgifter bara får behandlas för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Detta följer av 2 kap. 3 § brottsdatalagen.

De brottsbekämpande myndigheterna fick genom brottsdatalagen en viss ökad möjlighet att behandla känsliga personuppgifter i jämförelse med vad som hade gällt tidigare. I förarbetena till brottsdatalagen framhålls dock att känsliga personuppgifter även fortsättningsvis ska användas restriktivt och en bedömning av om kravet är uppfyllt ska göras i det enskilda fallet. Där anges vidare att den närmare innebörden av vad som är absolut nödvändigt kan variera mellan myndigheterna, eftersom deras verksamheter och behov av att behandla känsliga personuppgifter skiljer sig åt.[122] Ordet ”nödvändigt” bör tolkas som att det är fråga om något som behövs för att på ett effektivt sätt kunna utföra arbetsuppgiften.[123]

[122] Se prop. 2017/18:232 s. 153.
[123] Ibid. s. 117.

Det kan vara absolut nödvändigt att behandla känsliga personuppgifter, till exempel uppgifter om hälsa, i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Sådan behandling gäller inte att bygga upp register med utgångspunkt i känsliga personuppgifter utan om att komplettera andra typer av personuppgifter som är föremål för behandling.

Bedömningen är att Försäkringskassans behov av att behandla känsliga personuppgifter ryms inom det utrymme att behandla sådana personuppgifter som brottsdatalagen ger. Det krävs alltså ingen ytterligare reglering.

Brottsdatalagen ger de brottsbekämpande myndigheterna rätt att behandla personuppgifter för att diarieföra och handlägga inkommande anmälningar, ansökningar och andra liknande handlingar. Det gäller även i det fall där sådana handlingar innehåller känsliga personuppgifter, eftersom det ligger utanför myndighetens kontroll om sådana uppgifter finns i handlingarna. Att känsliga personuppgifter får behandlas för diarieföring och handläggning av inkommande handlingar följer av 2 kap. 13 § brottsdatalagen.

6.7.4 Sökning och känsliga personuppgifter

Förslag

Sökningar ska få utföras i syfte att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter som rör hälsa.

Skälen för utredningens förslag

Det är förbjudet att utföra sökningar i en samling av personuppgifter i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Detta framgår av 2 kap. 14 § brottsdatalagen. Som anges i föregående avsnitt kan det vara absolut nödvändigt att behandla känsliga personuppgifter, till exempel uppgifter om hälsa, i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Sådan behandling syftar inte till att bygga upp register med utgångspunkt i känsliga personuppgifter utan om att komplettera andra typer av person-

uppgifter, som är föremål för behandling, med ytterligare information. För att effektivt kunna bekämpa brott behöver Försäkringskassan också kunna göra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter om hälsa. Detta gäller framför allt i underrättelseverksamheten. Där kan Försäkringskassan till exempel behöva undersöka om det finns mönster i misstänkt brottslig verksamhet som går att koppla till uppgifter om hälsa. Det finns därför skäl att göra ett undantag från det generella sökförbudet enligt brottsdatalagen i fråga om uppgifter som rör hälsa. Det har inte kommit fram att Försäkringskassan i övrigt har behov av att kunna ta fram urval av personer grundade på känsliga personuppgifter. Undantaget från sökförbudet bör därför utformas så att sökning endast möjliggörs för att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter som rör hälsa. Undantaget ska gälla även vid sökning i personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga.

6.8 En sekretessbrytande bestämmelse för internationellt informationsutbyte

Förslag

Om det är förenligt med svenska intressen ska personuppgifter få lämnas ut till Interpol, Europol eller en polismyndighet eller åklagarmyndighet i en stat som är ansluten till Interpol.

Ett utlämnande ska dock bara få ske om mottagaren behöver uppgifterna för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda brott eller fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden.

Personuppgifter ska vidare få lämnas ut till en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, om utlämnandet följer av en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt efter riksdagens godkännande.

Skälen för utredningens förslag

De grova bidragsbrott som Försäkringskassan brottsbekämpande verksamhet kommer att hantera kan innefatta avancerade upplägg och utgöra led i organiserad brottslighet. Det innebär att den brottsbekämpande verksamheten kan komma att omfatta både allvarlig och gränsöverskridande brottslighet. Försäkringskassan behöver därför kunna delta i det internationella informationsutbytet mellan brottsbekämpande myndigheter och organisationer.

I avsnitt 7.6.3 föreslås att Försäkringskassan ska pekas ut som behörig myndighet enligt informationsutbytesdirektivet som reglerar informationsutbytet mellan de brottsbekämpande myndigheterna i de olika medlemsstaterna i Europeiska unionen. Det sker också ett informationsutbyte inom Europol enligt Europolförordningen[124]. Polismyndigheten har i ett beslut av den 11 januari 2019 bestämt vilka myndigheter, utöver Polismyndigheten, som är svenska behöriga myndigheter enligt Europolförordningen.[125] För att Försäkringskassan ska kunna delta i informationsutbytet i Europol krävs alltså att Polismyndigheten utser Försäkringskassan till behörig myndighet.

Inom medlemsländerna i den mellanstatliga organisationen Interpol sker också ett informationsutbyte. Sverige är medlem i Interpol och när Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet finns förutsättningar för Försäkringskassan att delta i det samarbetet.

Det finns bestämmelser om sekretess som innebär begränsningar i vilka uppgifter som Försäkringskassan får lämna ut. Sekretess gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål eller till angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i brottmål. Detta följer av bestämmelsen i 18 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. I avsnitt 8.4.2 föreslås att sekretessen i underrättelseverksamhet enligt 18 kap. 2 § OSL ska gälla för uppgift som hänför sig till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. I avsnitt 8.5.1 föreslås att sekretessen till skydd för uppgift om en enskilds personliga eller

[124] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794 av den 11 maj 2016 om Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) och om ersättande och upphävande av rådets beslut 2009/371/RIF, 2009/934/RIF, 2009/935/RIF, 2009/936/RIF och 2009/968/RIF.
[125] Se Polismyndighetens beslut med dnr A033.183/2019.

ekonomiska förhållanden enligt 35 kap. 1 § OSL ska gälla om uppgiften förekommer i Försäkringskassans verksamhet för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott.

En uppgift för vilken det gäller sekretess får inte lämnas ut till en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation. För att en uppgift som omfattas av sekretess ska kunna lämnas ut krävs därför en tillämplig sekretessbrytande bestämmelse. De grundläggande förutsättningarna för en svensk myndighet att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till utländska aktörer regleras i 8 kap. 3 § OSL. Som utgångspunkt får en uppgift som omfattas av sekretess inte röjas för en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation. Enligt bestämmelsen får dock en sekretessbelagd uppgift lämnas ut i två situationer. Den ena är när utlämnandet sker i enlighet med en särskild föreskrift i lag eller förordning (punkt 1). En uttrycklig bestämmelse om att uppgifter som omfattas av sekretess får lämnas till en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation bryter alltså sekretessen. Den andra situationen är om uppgiften i motsvarande fall skulle få lämnas ut till en svensk myndighet och det står klart att det är förenligt med svenska intressen att uppgiften lämnas ut (punkt 2).

I 10 kap. OSL finns ett antal bestämmelser, bland annat 10 kap. 2, 24 och 27 §§ OSL, som reglerar när svenska myndigheter får lämna uppgifter till andra myndigheter. Bestämmelserna syftar till att hantera situationer där intresset av sekretess ställs mot ett annat intresse som bör ges företräde. Dessa bestämmelser är inte direkt tillämpliga i förhållande till utländska myndigheter eller mellanfolkliga organisationer, men blir ändå aktuella genom 8 kap. 3 § 2 OSL. Det utrymme att lämna ut uppgifter som finns genom bestämmelserna i OSL har inte bedömts vara tillräckligt för de brottsbekämpande myndigheternas behov för att kunna delta i det internationella informationsutbytet för att bekämpa brott.[126] Detta beror bland annat på att ett uppgiftslämnande med stöd av 8 kap. 3 § 2 OSL förutsätter en prövning i det enskilda fallet. Den prövningen kan dessutom vara komplicerad. En sådan sekretessprövning blir ett hinder för ett rutinmässigt utbyte av information. För att underlätta det internationella informationsutbytet har det införts en tydlig sekretessbrytande reglering i brottsdatalagarna för de brottsbekämpande myndigheterna.

[126] Se prop. 2022/23:104 s. 23 ff.

I 10 kap. 15 a § OSL finns en ny sekretessbrytande bestämmelse som bland annat syftar till att underlätta det informationsutbyte mellan svenska myndigheter som behövs för den brottsbekämpande verksamheten. Bestämmelsen bryter sekretessen till skydd för enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Den nya sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 15 a § OSL innebär dock ingen förändring i fråga om behovet av en sådan sekretessbrytande reglering för det internationella informationsutbytet som finns i de myndighetsspecifika brottsdatalagarna.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bedöms därför också behöva en tydlig sekretessbrytande bestämmelse som gör det möjligt att under vissa förutsättningar lämna personuppgifter till Interpol och Europol samt till särskilt uppräknade utländska myndigheter. Bedömningen är dock att en sekretessbrytande bestämmelse för Försäkringskassan, till skillnad från den bestämmelse som gäller för Skatteverket, inte behöver omfatta en tullmyndighet eller skattemyndighet inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Det skulle kunna uppkomma situationer där det blir aktuellt för Försäkringskassan att lämna ut uppgifter till en sådan myndighet, eller till en annan utländsk myndighet som inte räknas upp i den föreslagna regleringen. Försäkringskassan får då göra en bedömning om sekretessen kan brytas med stöd av 8 kap. 3 § 2 OSL.

Den sekretessbrytande bestämmelse som föreslås ska därför omfatta Interpol, Europol samt polismyndigheter och åklagarmyndigheter i stater som är anslutna till Interpol. En förutsättning för utlämnande av personuppgifter bör vara att det behövs för att mottagande myndighet eller organisation ska kunna förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda brott eller fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden. En grundläggande förutsättning för uppgiftslämnande enligt den föreslagna bestämmelsen bör vidare vara att utlämnandet är förenligt med svenska intressen.

I likhet med övriga brottsbekämpande myndigheter bör Försäkringskassan även få lämna ut personuppgifter till en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, om utlämnandet följer av en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt efter riksdagens godkännande.

Det informationsutbyte som kan komma till stånd genom den sekretessbrytande bestämmelse som föreslås kan gälla uppgifter om en person som är bosatt i ett annat land. Det kan även röra uppgifter om en person som är bosatt i Sverige men som har varit bosatt i ett annat land. De uppgifter som kan lämnas ut är identitetsuppgifter samt uppgifter om mobilnummer, ip-adresser och bankkonton. Även uppgifter om utbetalningar och andra penningflöden kan lämnas ut. Det är inte ovanligt att falska identiteter används eller att utländska identiteter utnyttjas som verktyg för ekonomisk brottslighet och det kan även förekomma i anslutning till bidragsbrott. För att kunna kartlägga sådan brottslighet är det nödvändigt med ett direkt och kontinuerligt informationsutbyte med brottsbekämpande myndigheter i andra länder och med internationella organisationer. Den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen innebär inte ett sådant intrång i den personliga integriteten som går utöver vad som är godtagbart för att bekämpa bidragsbrott och annan brottslighet med anknytning till bidragsbrott.

6.9 Gemensamt tillgängliga uppgifter

6.9.1 Bestämmelser om gemensamt tillgängliga uppgifter

Förslag

Den nya lagen ska innehålla bestämmelser om behandling av personuppgifter som görs eller har gjorts gemensamt tillgängliga. Uppgifter som endast ett fåtal personer har rätt att ta del av ska inte anses som gemensamt tillgängliga. Bestämmelserna om gemensamt tillgängliga uppgifter ska inte gälla vid behandling för diarieföring.

Skälen för utredningens förslag

Det bör finnas bestämmelser för uppgifter som flera personer har tillgång till

Brottsdatalagarna för de brottsbekämpande myndigheterna skiljer mellan personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och personuppgifter som endast ett fåtal har rätt att ta del av. Det gäller särskilda krav för att få göra uppgifter gemensamt tillgängliga. Det ställs också högre krav vid behandling av personuppgifter som görs eller har gjorts gemensamt tillgängliga än vid behandling av uppgifter som endast ett fåtal har rätt att ta del av. Skälet till detta är att risken för otillbörliga intrång i den personliga integriteten är större när personuppgifter används av flera gemensamt i verksamheten än när personuppgifter behandlas av en enskild tjänsteman vid den egna datorn utan att någon annan har åtkomst till uppgifterna. I brottsdatalagarna för de brottsbekämpande myndigheterna har det därför införts särskilda och mer begränsande regler för behandling av uppgifter som används av eller i vart fall är tillgängliga för fler än ett fåtal personer. Försäkringskassans brottsdatalag bör också innehålla bestämmelser om personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga.

Gränsdragningen mellan gemensamt tillgängliga uppgifter och andra personuppgifter

Polisdatalagen (2010:361) och kustbevakningsdatalagen (2012:145) föregick myndigheternas nuvarande brottsdatalagar. I förarbetena till de numera upphävda polisdatalagen[127] och kustbevakningsdatalagen[128] förklaras den närmare gränsdragningen mellan behandling av personuppgifter som görs eller har gjorts gemensamt tillgängliga och annan behandling. Att en uppgift ”är tillgänglig” för en viss person bör förstås så att personen har såväl faktisk möjlighet att ta del av uppgiften som rättslig behörighet till det. Det bör däremot inte spela någon roll hur många personer som faktiskt tar del av de

[127] Prop. 2009/10:85 s. 127 f.
[128] Prop. 2011/12:45 s. 73 f.

aktuella uppgifterna. Det bör inte heller ha någon betydelse om den som har tillgång till uppgiften kan påverka den eller bara läsa den.

Detta innebär till att börja med att personuppgifter blir att anse som gemensamt tillgängliga om de behandlas för att en obestämd krets ska kunna ta del av uppgifterna. Om den införda uppgiften genom tekniska begränsningar har åtkomstskyddats i sådan utsträckning så att den rent faktiskt inte är tillgänglig för fler än en eller ett fåtal tjänstemän är uppgiften inte att anse som gemensamt tillgänglig. Även i vissa fall där den personkrets som har tillgång till uppgifterna är bestämd och avgränsad bör personuppgifterna anses vara gemensamt tillgängliga. Det gäller till exempel då uppgifterna är tillgängliga för ett större antal bestämda personer. De personuppgifter som behandlas i brottsbekämpande verksamhet som involverar ett flertal tjänstemän som gemensamt behandlar viss information bör alltså regelmässigt anses som gemensamt tillgängliga. Uppgifter bör dock inte anses som gemensamt tillgängliga enbart därför att två eller flera personer har tillgång till dem. Kan man redan från början konstatera att personuppgifterna endast kommer att vara tillgängliga för en avgränsad krets bestående av en handfull personer, bör uppgifterna alltså inte anses som gemensamt tillgängliga. Om en förundersökning eller ett annat ärende enbart engagerar en avgränsad krets, bestående av ett fåtal på förhand utpekade personer eller funktioner, bör de uppgifter som behandlas inom ramen för projektet normalt inte betraktas som gemensamt tillgängliga. Så kan vara fallet till exempel vid en starkt åtkomstbegränsad förundersökning. Så snart det är fråga om fler än ett fåtal personer som har tillgång till uppgifterna bör utgångspunkten vara att uppgifterna anses vara gemensamt tillgängliga.

När det gäller gränsdragningen mellan gemensamt tillgängliga uppgifter och andra personuppgifter har det skett en ändring i lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. I stället för ”fåtalsregeln” gäller sedan den 1 december 2025 för Polismyndigheten att uppgifter som endast en särskilt avgränsad krets personer har rätt att ta del av inte anses som gemensamt tillgängliga. Den ändringen motiverades av ett behov hos Polismyndigheten av ett effektivare regelverk för att hantera information. Fåtalsregeln var inte praktisk hållbar i Polismyndighetens brottsbekämpande verksamhet med hänsyn till den stora mängd

information som behöver hanteras i den verksamheten.[129] I förarbetena till ändringen i polisens brottsdatalag anges att det inte fanns förutsättningar att avvakta med ändringen för Polismyndigheten för att överväga behovet av motsvarande ändring för andra brottsbekämpande myndigheter.[130]

I brottsdatalagarna för övriga brottsbekämpande myndigheter gäller fortfarande ”fåtalsregeln”, det vill säga att uppgifter som endast ett fåtal personer har rätt att ta del av inte anses som gemensamt tillgängliga. Den mängd personuppgifter som kan förväntas komma att behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer inte att vara lika stor som den informationsmängd som behöver hanteras hos Polismyndigheten. I stället kommer informationshanteringen i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet att mer likna den som sker hos övriga brottsbekämpande myndigheter. Fåtalsregeln bör därför avgöra när uppgifter ska anses ha gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. I Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska alltså uppgifter som endast ett fåtal personer har rätt att ta del av inte anses som gemensamt tillgängliga.

I förarbetena till den numera upphävda polisdatalagen uttalade regeringen att det i lag inte bör anges någon exakt gräns för när personkretsen är så stor att personuppgifterna som behandlas anses vara gemensamt tillgängliga. Regeringen ansåg dock att det var lämpligt att ange en tumregel för hur många personer ett fåtal kunde anses utgöra i den polisiära verksamheten och uttalade att ett tiotal personer var väl avvägt.[131] Samma bedömning gjordes i förarbetena till den numera upphävda kustbevakningsdatalagen.[132] Regeringen fann inte heller skäl att avvika från bedömningen när det gäller behandling av personuppgifter i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.[133] Samma tumregel bör därför kunna tillämpas även i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

I viss utsträckning kan tidsaspekten ha betydelse för om uppgifter ska anses vara gemensamt tillgängliga eller inte. En del verksamheter, främst underrättelseverksamhet inom ramen för brotts-

[129] Prop. 2024/25:190 s. 12 ff.
[130] Ibid. s. 17.
[131] Prop. 2009/10:85 s. 129.
[132] Prop. 2011/12:45 s. 74.
[133] Prop. 2016/17:89 s. 86 f.

bekämpningen, leder inte alltid till ett bestämt avslut av ett visst konkret ärende. Ett underrättelseprojekt har inte sällan en obestämd varaktighet och kan därför komma att löpa över en längre tid. I sådana långvariga projekt kan den personal som sysslar med projektet komma att bytas ut under arbetets gång. Även om tanken från början har varit att endast en liten avgränsad krets ska syssla med projektet, är det därför inte alltid möjligt att upprätthålla det kravet. Underrättelsematerial som tas fram i ett sådant projekt bör därför också anses som gemensamt tillgängliga uppgifter. Motsvarande bör i princip gälla andra typer av uppgifter som behandlas för att användas under en längre tid. Givetvis bör detta inte gälla undantagslöst. Om en enskild tjänsteman gör sammanställningar av olika slag för eget bruk, bör detta inte göra att uppgifterna anses vara gemensamt tillgängliga.

Undantag från reglerna om gemensamt tillgängliga uppgifter

Enligt 2 kap. 2 § 1 brottsdatalagen får personuppgifter behandlas om det är nödvändigt för diarieföring. Personuppgifter som behandlas för diarieföring kommer i vissa fall att bli tillgängliga för en större krets personer, till exempel i diarier. De skulle därmed i och för sig kunna sägas utgöra gemensamt tillgängliga uppgifter. Bestämmelserna för gemensamt tillgängliga uppgifter har till syfte att reglera sådan behandling som sker i för verksamheten gemensamma uppgiftssamlingar. Syftet med brottsdatalagens bestämmelse om att det är tillåtet att behandla personuppgifter för diarieföring är dock inte att möjliggöra behandling av personuppgifter som sker som ett led i utförandet myndighetens brottsbekämpande uppdrag. Det är i stället fråga om en särreglering som tar sikte på sådan behandling av personuppgifter som visserligen inte sker i den operativa verksamheten men som ändå måste kunna utföras i den brottsbekämpande verksamheten för att hantera inkommande handlingar och tillgodose tryckfrihetsförordningens krav på att allmänheten ska ha tillgång till allmänna handlingar. Flera av de bestämmelser som föreslås gälla vid behandling av gemensamt tillgängliga uppgifter, till exempel bestämmelserna om särskilda upplysningar och sökbegränsningar, bör inte tillämpas vid behandling av personuppgifter i diarier. I brottsdatalagarna för de övriga brottsbekämpande myndigheterna finns en

bestämmelse om att behandling av personuppgifter för diarieföring undantas från tillämpningsområdet för bestämmelserna om gemensamt tillgängliga uppgifter. Undantagsbestämmelsen gäller även för behandling av personuppgifter som sker för att handlägga en anmälan, ansökan eller en liknande framställning som lämnats till myndigheten. Sådan behandling sker med stöd av 2 kap. 2 § 2 brottsdatalagen. Försäkringskassans brottsdatalag bör också innehålla en likadan bestämmelse om undantag från tillämpningsområdet för reglerna om gemensamt tillgängliga uppgifter.

6.9.2 Uppgifter som får göras gemensamt tillgängliga

Förslag

Följande personuppgifter ska få göras gemensamt tillgängliga:

1. Uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet, om den misstänkta verksamheten
   a) innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver, eller
   b) sker systematiskt.
2. Uppgifter som förekommer i ett ärende om utredning av brott.
3. Uppgifter som behövs för att fullgöra internationella åtaganden, om det krävs för att den aktuella förpliktelsen ska kunna fullgöras.

Skälen för utredningens förslag

Begränsning av vilka uppgifter som får göras gemensamt tillgängliga

Behandling av gemensamt tillgängliga uppgifter medför ökade risker för intrång i enskildas personliga integritet jämfört med behandling av personuppgifter som endast är tillgängliga för ett fåtal personer. Därför är det viktigt att begränsa möjligheten att göra personuppgifter gemensamt tillgängliga till de fall där behovet att göra

informationen gemensamt tillgänglig motiverar den integritetsrisk som detta innebär.

Uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet

Det finns behov av att få göra uppgifter gemensamt tillgängliga i arbete som avser att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Detta arbete, främst underrättelseverksamheten, kännetecknas av att det inte ännu föreligger konkreta misstankar om att ett specifikt brott har begåtts.

Enligt Skatteverkets brottsdatalag får Skatteverket göra uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet gemensamt tillgängliga. Enligt förarbetena till bestämmelsen är det självklart att uppgifter om brottsmisstankar och om de personer som är misstänkta för delaktighet i brottslig verksamhet ska få behandlas.[134] Även uppgifter om personer som inte misstänkts måste få behandlas. Som exempel på detta nämns bland annat den som har informerat myndigheten om den misstänkta brottsliga verksamheten och personer som är eller har varit registrerade som funktionärer i bolag som misstänks användas i brottslig verksamhet. I detta sammanhang framhålls i förarbetena att det för gemensamt tillgängliga uppgifter ska krävas att det genom en särskild upplysning eller på annat sätt framgår bland annat om en uppgift kan hänföras till en person som inte är misstänkt för brott eller för att ha utövat eller för att komma att utöva brottslig verksamhet. Motsvarande krav på upplysningar föreslås gälla även för uppgifter som Försäkringskassan gör gemensamt tillgängliga i underrättelseverksamheten, se avsnitt 6.9.3.

För att Skatteverket ska få göra uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslighet gemensamt tillgängliga krävs att den misstänkta verksamheten innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, eller att den misstänkta brottsligheten sker systematiskt. Motsvarande krav ställs även för att Tullverket och Kustbevakningen ska få göra uppgifter om misstänkt brottslig verksamhet gemensamt tillgängliga. För att Polismyndigheten ska få göra uppgifter som kan antas ha samband med

[134] Prop. 2016/17:89 s. 89 f.

misstänkt brottslig verksamhet gemensamt tillgängliga krävs sedan den 1 december 2025 inte längre att den misstänkta brottsligheten innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, eller att det är fråga om brottslig verksamhet som sker systematiskt. Polismyndigheten har fått mandat att göra uppgifter gemensamt tillgängliga i fler fall. Polismyndigheten får göra uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslighet gemensamt tillgängliga om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Ändringen av regelverket för Polismyndigheten har gjorts för att motsvara Polismyndighetens behov.[135]

I motiven till Polismyndighetens utökade mandat att göra uppgifter i underrättelseverksamheten gemensamt tillgängliga anges att den tidigare bestämmelsen om när Polismyndigheten fick göra personuppgifter gemensamt tillgängliga i underrättelsesyfte, som alltså fortfarande gäller för övriga brottsbekämpande myndigheter, gav upphov till tillämpnings- och tolkningsproblem. Frågan om hur stark koppling misstänkt brottslighet av lindrig art ska ha till brottslighet som är tillräckligt kvalificerad för att göra bestämmelsen tillämplig har visat sig svår att avgöra i praktiken. Detsamma gäller bedömningen av när brottslighet är systematisk.

Skälen för att ge Polismyndigheten ökade möjligheter att göra information gemensamt tillgänglig i underrättelseverksamheten kan också anföras som stöd för att ge Försäkringskassan motsvarande möjlighet att dela information i sin underrättelseverksamhet. Som angetts tidigare bör emellertid regleringen av Försäkringskassans behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamheten överensstämma med brottsdatalagarna för de övriga brottsbekämpande myndigheterna Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen.

För att Försäkringskassan ska få göra uppgifter i underrättelseverksamheten, det vill säga uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslighet, gemensamt tillgängliga bör det gälla samma krav som för Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen. Det ska alltså krävas att det är fråga om misstänkt brottslighet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Bidragsbrott av normalgraden och grova bidragsbrott har en straffskala som innefattar fängelse i ett år eller mer. Detsamma gäller flera av de övriga brott som Försäkringskassans brottsbekämpande verk-

[135] Se prop. 2024/25:190 s. 17 ff.

samhet omfattar, se avsnitt 3.3.2. Det kommer alltså i de allra flesta fall att vara tillåtet att göra personuppgifter som har samband med misstänkt brottslig verksamhet gemensamt tillgängliga på den grunden att misstankarna innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Det är viktigt att Försäkringskassan på ett effektivt sätt ska kunna bekämpa också sådan brottslighet för vilken straffskalan inte når upp till fängelse i ett år. För att det ska vara tillåtet att göra personuppgifter, som kan antas ha samband med misstankar om sådan mindre allvarlig brottslighet, gemensamt tillgängliga ska det vara fråga om brottslig verksamhet som sker systematiskt. Med brottslighet som sker systematiskt avses främst upprepad brottslig verksamhet.[136] Därför ska Försäkringskassan även kunna göra uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslighet gemensamt tillgängliga om den misstänkta brottsligheten sker systematiskt. Denna grund för gemensamt tillgängliggörande gör det till exempel möjligt att kartlägga misstänkt brottslighet i form av osant intygande av samma person vid upprepade tillfällen.

Uppgifter som förekommer i ett ärende om utredning av brott

Det finns ett behov för Försäkringskassan att kunna göra uppgifter som behandlas för att utreda brott tillgängliga för de tjänstemän som arbetar med utredningen. I en brottsutredning kan det vara av avgörande betydelse att uppgifter snabbt kan inhämtas från andra brottsutredningar, så att det blir möjligt att bedöma om det finns några samband mellan utredningarna. Uppgifter i en förundersökning eller brottsanmälan behöver således kunna göras gemensamt tillgängliga för andra än de som arbetar med förundersökningen. Av lagen bör det mot den bakgrunden framgå att samtliga uppgifter som förekommer i ett ärende som avser utredning av brott får göras gemensamt tillgängliga.

Uppgifter som behövs för att fullgöra internationella åtaganden

I brottsdatalagarna för de övriga brottsbekämpande myndigheterna finns bestämmelser om att uppgifter som behandlas för att fullgöra

[136] Jfr prop. 2009/10:85 s. 336 f.

internationella åtaganden får göras gemensamt tillgängliga. Om Försäkringskassan skulle ges en skyldighet att behandla uppgifter enligt sådana överenskommelser bör myndigheten få göra uppgifterna gemensamt tillgängliga i samma utsträckning som andra brottsbekämpande myndigheter. Det bör därför införas en bestämmelse i Försäkringskassans brottsdatalag om att uppgifter som behövs för att uppfylla internationella åtaganden får göras gemensamt tillgängliga. Precis som för övriga brottsbekämpande myndigheter ska ett sådant tillgängliggörande få ske endast om det krävs för att förpliktelsen ska kunna fullgöras.

6.9.3 Särskilda upplysningar för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga

Förslag

När Försäkringskassan behandlar personuppgifter i sin brottsbekämpande verksamhet ska brottsdatalagens krav på särskilda upplysningar endast gälla vid behandling av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga.

Om uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans underrättelseverksamhet direkt kan hänföras till en person som inte är misstänkt för att ha utövat eller för att komma att utöva brottslig verksamhet, ska det genom en särskild upplysning eller på något annat sätt framgå att personen inte är misstänkt.

Om uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans underrättelseverksamhet direkt kan hänföras till en person, som kan antas ha direkt samband med brottslig verksamhet, ska uppgifterna förses med en upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak. Detta ska gälla om det inte på grund av omständigheterna är onödigt.

Skälen för utredningens förslag

Brottsdatalagens krav på särskilda upplysningar ska gälla för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga

Enligt 2 kap. 3 § andra stycket brottsdatalagen ska det ändamål som personuppgifter behandlas för tydliggöras genom en särskild upplysning, om det inte framgår av sammanhanget eller på annat sätt. I 2 kap. 9 § brottsdatalagen föreskrivs att personuppgifter som rör olika kategorier av registrerade så långt det är möjligt ska särskiljas, till exempel personer som är misstänkta eller dömda för brott, brottsoffer eller andra som berörs av ett brott. Om det inte framgår av sammanhanget eller på annat sätt vilken kategori personen tillhör, ska det tydliggöras genom en särskild upplysning. Enligt 2 kap. 10 § brottsdatalagen ska vidare personuppgifter som grundar sig på fakta så långt det är möjligt skiljas från personuppgifter som grundar sig på personliga bedömningar. Om grunden inte framgår av sammanhanget eller på något annat sätt ska den tydliggöras genom en särskild upplysning.

Enligt brottsdatalagarna för övriga brottsbekämpande myndigheter gäller brottsdatalagens bestämmelser om särskilda upplysningar endast för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga. Detta har motiverats med att behovet av särskilda upplysningar framför allt gör sig gällande om personuppgifter behandlas utanför sitt ursprungliga sammanhang. När ett fåtal personer behandlar uppgifterna och är införstådda med varför det görs finns det däremot inget behov av särskilda upplysningar.[137] Motsvarande bör gälla även för personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Brottsdatalagens bestämmelser om särskilda upplysningar om ändamålet med en behandling samt om åtskillnad mellan olika slag av personuppgifter ska alltså gälla för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga.

Särskilda upplysningar i underrättelseverksamheten

Brottsdatalagen ställer alltså krav på åtskillnad mellan olika slag av personuppgifter. Lagens bestämmelser om åtskillnad mellan olika

[137] Se prop. 2017/18:269 s. 109.

slag av personuppgifter och särskilda upplysningar gäller i en brottsbekämpande myndighets brottsutredande verksamhet för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga. Frågan om särskilda upplysningar för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet regleras i de brottsbekämpande myndigheternas egna brottsdatalagar.

Enligt Skatteverkets brottsdatalag ska det, i fråga om personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i underrättelseverksamheten och som direkt kan hänföras till en person som inte är misstänkt för att ha utövat eller komma att utöva brottslig verksamhet, genom en särskild upplysning eller på något annat sätt framgå att personen inte är misstänkt. Motsvarande bestämmelse finns i brottsdatalagarna för Tullverket och Kustbevakningen. Termen misstänkt används i detta sammanhang för att skilja ut personer som kan ha direkt samband med den brottsliga verksamheten från andra. Till skillnad mot vad som gäller i den brottsutredande verksamheten förutsätts alltså inte att något konkret brott har begåtts för att någon ska kunna betecknas som misstänkt i underrättelseverksamheten. Kravet på särskild upplysning avseende personer som inte är misstänkta tar sikte på personer som inte är misstänkta för den brottsliga verksamhet som undersöks.[138] Till exempel bör uppgifter om en person som är misstänkt för brukande av osann urkund i många fall kunna förses med särskild upplysning om att han eller hon inte är misstänkt då uppgifterna behandlas för att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvättsbrott.

Enligt Skatteverkets brottsdatalag ska det vidare, i fråga om personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i underrättelseverksamheten och som direkt kan hänföras till en person som kan antas ha direkt samband med brottslig verksamhet, finnas en upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak. Detta gäller om det inte på grund av omständigheterna är onödigt. I förarbetena anges att det är särskilt angeläget av integritetsskyddsskäl att det av uppgifter som behandlas i underrättelsesyfte går att utläsa om den som har lämnat uppgifterna kan anses vara tillförlitlig samt graden av riktighet i sak. Där anges vidare att det till exempel är viktigt att veta om informationen består

[138] Se prop. 2017/18:269 s. 110.

av kontrollerade fakta eller endast icke styrkta påståenden.[139] Det görs undantag från kravet på särskild upplysning om det inte finns något behov av en sådan därför att det framgår av sammanhanget vem som är uppgiftslämnare och hur trovärdig uppgiften är eller det av annat skäl är onödigt med en sådan upplysning. Om det till exempel är fråga om uppgifter som hämtas från förundersökningar eller domar är en särskild upplysning som regel onödig om källan framgår. Enligt förarbetena till den numera upphävda polisdatalagen anses det vara onödigt att bedöma trovärdigheten om uppgiftslämnaren är en polisman. Detsamma bör gälla andra tjänstemän med brottsbekämpande uppgifter. Däremot kan det även i ett sådant fall behövas en upplysning om uppgiftens riktighet i sak, eftersom förutsättningarna för att göra en viss iakttagelse kan behöva belysas.[140] Om de samlade omständigheterna gör att trovärdigheten och riktigheten kan bedömas bör det vara tillräckligt och i ett sådant fall är särskilda upplysningar onödigt.[141]

Bestämmelserna i myndigheternas brottsdatalagar om att uppgifter om en person, som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet, ska förses med upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet gäller i stället för det allmänna kravet enligt 2 kap. 10 § brottsdatalagen att fakta ska skiljas från bedömningar.

För Polismyndigheten gäller de generella upplysningskraven i underrättelseverksamhet med vissa begränsningar. Kravet på upplysning om att en person inte är misstänkt för att ha utövat eller komma att utöva brottslig verksamhet och om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak gäller så långt det är möjligt. Därutöver gäller även vissa andra begränsningar av upplysningskraven i Polismyndighetens underrättelseverksamhet. Begränsningarna för Polismyndigheten motiveras av den stora mängd uppgifter som kommer in till Polismyndighetens underrättelseverksamhet.[142] Försäkringskassans underrättelseverksamhet kommer inte att hantera samma mängd information. Det finns inte anledning att begränsa upplysningskraven för Försäkringskassan i förhållande till vad som gäller för Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen.

[139] Prop. 2017/18:269 s. 111.
[140] Ibid. s. 111.
[141] Ibid. s. 112.
[142] Prop. 2024/25:190 s. 21-26.

I Försäkringskassans underrättelseverksamhet ska därför gälla att om uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga direkt kan hänföras till en person som inte är misstänkt för att ha utövat eller för att komma att utöva brottslig verksamhet, ska det genom en särskild upplysning eller på något annat sätt framgå att personen inte är misstänkt. Uppgifter om en person som kan antas ha direkt samband med brottslig verksamhet ska förses med en upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak, om det inte på grund av omständigheterna är onödigt.

6.9.4 Sökning

Förslag

Vid sökning i automatiserade behandlingssystem på namn, personnummer, samordningsnummer eller andra liknande identitetsbeteckningar i uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga, ska endast sådana uppgifter få tas fram som anger att den sökta personen

1. är anmäld för brott,
2. är eller har varit misstänkt för brott,
3. är misstänkt för att ha utövat eller för att komma att utöva viss brottslig verksamhet,
4. har anmält ett brott,
5. är målsägande i ett ärende som rör ansvar för brott,
6. förekommer i ett ärende som vittne eller annan som lämnar eller har lämnat uppgifter eller yttrande,
7. har gett in eller tillhandahållits en handling,
8. har bedömts kunna komma att möta ett ingripande med grovt våld, eller
9. är eller har varit registrerad som funktionär i en eller flera juridiska personer som kan antas ha samband med brottslig verksamhet.

I lagen ska det upplysas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om begränsning av tillgången till uppgifterna.

Sökbegränsningarna ska inte gälla vid sökning i en viss handling eller i ett visst ärende. Begränsningarna ska inte heller gälla vid sökning som utförs av särskilt angivna tjänstemän

1. när de utför beredningsuppgifter i underrättelseverksamhet och arbetet befinner sig i ett inledande skede,
2. i syfte att i underrättelseverksamhet bearbeta och analysera personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och som enbart dessa tjänstemän har tillgång till, eller
3. för att utreda brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer.

I lagen ska det upplysas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om under vilka förutsättningar sökning får äga rum med stöd av dessa undantagsbestämmelser och om ytterligare undantag från sökbegränsningarna.

Skälen för utredningens förslag

Begränsning av möjligheten att söka i personuppgifter

Från integritetssynpunkt är en av de viktigaste aspekterna med behandling av personuppgifter i vilken utsträckning uppgifter kan sökas och sammanställas. För att värna den personliga integriteten innehåller de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar begränsningar i fråga om vilka uppgifter som får tas fram vid sökning i gemensamt tillgängliga uppgifter. Sökbegränsningarna gäller inte alla uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga. Begränsningarna gäller enbart i automatiserade behandlingssystem. Därmed omfattas inte sökningar i standardprogram som Word, Outlook och Excel. Det innebär dock inte att det saknas integritetsskyddande regler för personuppgiftsbehandling som inte sker i automatiserade behandlingssystem. De grundläggande kraven på personuppgiftsbehandling i brottsdatalagen och i tillämpliga myndighetsspecifika brottsdatalagar gäller även vid sådan behandling. Detta innebär att en sökning bara får göras om den har stöd i en rättslig grund och om den sker för ett uttryckligt angivet och berättigat ändamål.

Försäkringskassan behöver, liksom övriga brottsbekämpande myndigheter, kunna göra sökningar i gemensamt tillgängliga personuppgifter med hjälp av bland annat personnummer. Namn och personnummer är viktiga för identifieringen av en person och kontrolleras regelmässigt i samband med brottsutredningar och annat brottsbekämpande arbete. Detsamma gäller samordningsnummer, det vill säga sådana identitetsbeteckningar som enligt lagen (2022:1697) om samordningsnummer kan tilldelas personer som inte är eller har varit folkbokförda i Sverige. Personuppgifter av detta slag måste i stor utsträckning användas i brottsutredningar för att undanröja risken för personförväxling. Möjligheten att göra sökningar på sådana uppgifter är även av stor betydelse vid underrättelseverksamhet. Det bör alltså i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, liksom i övriga brottsbekämpande myndigheters verksamhet, till exempel vara möjligt att i en undersökning som avser viss misstänkt brottslig verksamhet söka fram uppgifter om de personer som figurerar i det ärendet är eller har varit misstänkta i andra ärenden. Det ökar väsentligt möjligheterna att förhindra, upptäcka och beivra brott.

I Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör därför sökning få ske i automatiserade behandlingssystem på namn, personnummer, samordningsnummer eller andra liknande identitetsbeteckningar i uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt brottsdatalagarna för övriga brottsbekämpande myndigheter.

Att använda sådana identitetsbeteckningar som avses här för att söka i personuppgifter innebär risker ur integritetssynpunkt. En sökning på exempelvis ett personnummer ger, om den sker i en sådan stor informationsmängd som kan finnas hos en brottsbekämpande verksamhet, möjlighet att kartlägga en individs privata förhållanden. Mot den bakgrunden bör även Försäkringskassans brottsdatalag begränsa möjligheten att söka fram information med användande av identitetsbeteckningar.

Begränsningen av vilka sökningar som är tillåtna i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet har gjorts genom en avvägning mellan Skatteverkets behov av att kunna söka fram uppgifter och den enskildes integritet.[143] Samma tillvägagångssätt bör användas för att begränsa sökmöjligheterna i de personuppgifter som har gjorts

[143] Se prop. 2016/17:89 s. 98 f.

gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Först och främst finns det ett stort behov av att ta fram uppgifter om en viss person har anmälts för brott, är eller har varit misstänkt för brott. I underrättelseverksamhet finns också behov av att ta fram uppgifter om en viss person är misstänkt för att ha utövat, eller för att komma att utöva, allvarlig brottslig verksamhet eller systematisk brottslighet. Med allvarlig brottslighet avses verksamhet som innefattar brott för vilket kan följa fängelse i ett år eller däröver. Det intrång som möjligheten att söka i de gemensamt tillgängliga uppgifterna leder till, får anses acceptabelt sett i ljuset av den ökade effektivitet i brottsbekämpningen som regleringen avser att tillgodose.

Vidare har även Försäkringskassan i den brottsbekämpande verksamheten behov av att få fram uppgifter rörande om en person har anmält ett brott eller om han eller hon är målsägande. Det bör också vara möjligt att ta fram uppgift om en viss person förekommer i ett ärende som vittne eller som någon som lämnar eller har lämnat uppgifter eller yttrande. Vidare kan det finnas behov av att söka fram uppgift om en handling har lämnats in av eller expedierats till personen i fråga. Uppgifterna är typiskt sett mindre integritetskänsliga än uppgifter om dem som misstänks för brott. Sökmöjligheterna är samtidigt nödvändiga för att verksamheten ska kunna bedrivas på ett rationellt och ändamålsenligt sätt. Sådana sökningar bör därför vara tillåtna. En uppgift om att en person har bedömts kunna möta ett ingripande med grovt våld är viktig information för Försäkringskassan och bör få tas fram vid sökning.

I Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet finns vidare behov av att söka fram uppgifter om att en viss person är eller har varit registrerad som funktionär i en eller flera juridiska personer vilka kan antas ha samband med brottslig verksamhet. Juridiska personer kan användas som brottsverktyg inom den brottslighet som omfattas av Försäkringskassans verksamhet. Det kan gälla bidragsbrott som rör assistansersättning eller penningtvättsbrott. Det är av stor betydelse att gemensamma nämnare i dessa företag kan kartläggas. Sökningar som sker i syfte att ta fram dessa uppgifter behöver därför få göras.

Möjligheten att vid en sökning få fram vissa typer av personuppgifter kan behöva begränsas ytterligare. Det kan till exempel

handla om personuppgifter av vilka det framgår att någon är eller har varit misstänkt för brott som förekommer i en nedlagd förundersökning. Sådana föreskrifter kan regeringen meddela med stöd av sin restkompetens enligt 8 kap. 7 § regeringsformen, om lagen inte utesluter det. I lagen bör därför införas en bestämmelse som upplyser om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om ytterligare begränsningar av tillgången till sådana uppgifter.

Sökningar som inte bör omfattas av sökbegränsningarna

De integritetsrisker som motiverar inskränkningar i fråga om vilka uppgifter som får tas fram vid sökning på namn och andra direkta personuppgifter gör sig inte gällande i samma utsträckning när det är fråga om sökningar i ett begränsat material, till exempel en viss handling eller ett visst ärende. Det är från effektivitetssynpunkt dessutom rimligt att en tjänsteman som arbetar i ett elektroniskt dokument får söka fritt i det dokumentet genom att till exempel använda vanliga sökfunktioner i ett ordbehandlingsprogram. Begränsningarna i fråga om vilka uppgifter som får tas fram bör därför inte gälla vid sökning i en viss handling eller i ett visst ärende. En reglering med sådan innebörd bör därför gälla i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, i likhet med vad som gäller i övriga brottsbekämpande myndigheters verksamhet.

För vissa delar av den brottsbekämpande verksamheten kan begränsningar i sökmöjligheterna leda till problem som motiverar att den personliga integriteten i viss mån får stå tillbaka för kravet på en effektiv brottsbekämpning.

I bland annat Polismyndighetens och Skatteverkets brottsdatalagar görs undantag från sökbegränsningarna för sökningar som görs av särskilt angivna tjänstemän för att utföra beredningsuppgifter inom underrättelseverksamhet. Syftet med ett sådant undantag är att möjliggöra att fler uppgifter kan tas fram i det inledande skedet av ett underrättelsearbete.[144] Försäkringskassan bör få samma möjlighet till sökningar i ett inledande skede i underrättelsearbete.

I Polismyndighetens och Skatteverkets underrättelseverksamhet gäller inte heller sökbegränsningarna när särskilt angivna tjänstemän

[144] Se prop. 2017/18:269 s. 167.

gör sökningar för att bearbeta och analysera personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och som enbart dessa tjänstemän har tillgång till. En sådan möjlighet att ta fram uppgifter i Polismyndighetens och Skatteverkets underrättelseverksamhet anses innebära en rimlig avvägning mellan brottsbekämpningens behov och skyddet för den personliga integriteten.[145] Ett sådant undantag bör gälla även i Försäkringskassans underrättelseverksamhet. I detta sammanhang finns det anledning att erinra om den så kallade fåtalsregeln som används för att avgöra om personuppgifter har gjorts gemensamt tillgängliga eller inte, se avsnitt 6.9.1. Fåtalsregeln innebär att personuppgifter kan ha gjort gemensamt tillgängliga även om uppgifterna endast är tillgängliga för en avgränsad krets av personer. Fåtalsregeln är en tumregel som innebär att personuppgifter har gjorts gemensamt tillgängliga om de har gjorts tillgängliga för fler än tio personer. Därför behövs ett undantag från sökbegränsningarna även i det fallet att det endast är särskilt angivna tjänstemän som har tillgång till personuppgifterna.

Ibland kan det också finnas behov av att göra mer omfattande sökningar inom ramen för en förundersökning om ett allvarligt brott. I likhet med vad som gäller enligt Polismyndighetens och Skatteverkets brottsdatalagar bör begränsningarna i möjligheten att söka på namn, personnummer, samordningsnummer eller andra liknande identitetsbeteckningar inte gälla vid sökning som utförs av särskilt angivna tjänstemän och som görs för att utreda brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer.[146] Detta gäller till exempel i en förundersökning om grovt bidragsbrott eller grovt penningtvättsbrott.

Det kan inte uteslutas att det finns andra situationer än de nu nämnda där Försäkringskassan har särskilda behov av att kunna söka och sammanställa information, till exempel för att upprätthålla vissa specifika funktioner inom klart avgränsade områden. Mot denna bakgrund bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, i likhet med vad som gäller enligt brottsdatalagarna för Polismyndigheten och Skatteverket, ha möjlighet att meddela föreskrifter om ytterligare undantag från de föreslagna sökbegränsningarna. Regeringen bör också, i överensstämmelse med de

[145] Se prop. 2017/18:269 s. 166.
[146] Se prop. 2016/17:89 s. 100.

nämnda lagarna, ha möjlighet att meddela föreskrifter om under vilka förutsättningar sökning får äga rum.

6.9.5 En sekretessbrytande bestämmelse för uppgiftslämnande till brottsbekämpande myndigheter

Förslag

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Skatteverket ska, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, ha rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet.

I lagen ska det upplysas om att regeringen har möjlighet att meddela föreskrifter om att uppgifter får lämnas ut även i andra fall.

Skälen för utredningens förslag

Utgångspunkter för en sekretessbrytande bestämmelse

För att underlätta informationsutbytet mellan de brottsbekämpande myndigheterna innehåller deras brottsdatalagar sekretessbrytande bestämmelser, se till exempel 2 kap. 8 § polisens brottsdatalag och 2 kap. 8 § Skatteverkets brottsdatalag. De sekretessbrytande bestämmelserna innebär att en brottsbekämpande myndighet har rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga hos andra brottsbekämpande myndigheter, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § OSL. Även Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet behöver sekretessbrytande bestämmelser för att kunna medge andra brottsbekämpande myndigheter åtkomst till sekretessbelagda uppgifter.

När det gäller hur sekretessbrytande bestämmelser ska utformas har de sekretessbrytande bestämmelserna för övriga brottsbekämpande myndigheter utformats för att möjliggöra direktåtkomst för brottsbekämpande myndigheter samtidigt som hänsyn har tagits till intresset av att skydda den personliga integriteten.

I förarbetena till Skatteverkets sekretessbrytande bestämmelser framhålls att uppgifter som omfattas av sekretess till skydd för enskild kan vara mycket integritetskänsliga.[147] Därför är det viktigt att tjänstemän vid andra brottsbekämpande myndigheter får tillgång till sådana uppgifter bara när de behöver det för att kunna bedriva den brottsbekämpande verksamhet som de är ålagda. Detta behov bör därför utgöra det rekvisit som begränsar den sekretessbrytande bestämmelsen, på motsvarande sätt som i de övriga brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar.

Syftet med en sekretessbrytande bestämmelse är att tillåta frekvent utlämnande av personuppgifter. Behovsbedömningen behöver därför göras inom tämligen vida ramar. Bedömningen av vad mottagaren behöver får göras främst utifrån myndighetens brottsbekämpande uppgifter och med utgångspunkt i de behov som typiskt sett föreligger. Personuppgifter som en myndighet typiskt sett inte behöver bör alltså inte vara åtkomliga för den myndigheten.[148] Det kan dock finnas situationer där en brottsbekämpande myndighet i ett enskilt fall har behov av uppgifter som ligger utanför det normala i den brottsbekämpande verksamheten. En prövning får i så fall göras i det enskilda fallet med stöd av andra sekretessbrytande bestämmelser.

Mot bakgrund av detta bör den sekretessbrytande bestämmelsen för Försäkringskassan utformas så att uppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, som omfattas av sekretess, ska kunna lämnas ut till Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket. För att sekretessen ska brytas behöver dock två förutsättningar vara uppfyllda. Den ena är att personuppgifterna är gemensamt tillgängliga. Samma begränsning gäller för den föreslagna direktåtkomsten, se avsnitt 6.10.1. Personuppgifter som inte är gemensamt tillgängliga omfattas således inte av bestämmelsen. Sådana uppgifter kan dock komma att lämnas ut efter en sekretess-

[147] Se prop. 2016/17:89 s. 111.
[148] Se bland annat prop. 2009/10:85 s. 192 f.

prövning i det enskilda fallet med stöd av andra bestämmelser. Den andra förutsättningen är att den mottagande myndigheten behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet. Detta överensstämmer med förutsättningarna för utlämnande enligt motsvarande bestämmelse för övriga brottsbekämpande myndigheter.

Vilka sekretessbestämmelser bör bestämmelsen omfatta?

De sekretessbrytande bestämmelserna i de övriga brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar bryter endast viss sekretess. Bestämmelserna bryter sekretess till skydd för enskild enligt 35 kap. 1 § OSL. De flesta pågående eller avslutade förundersökningar som inte har lett till åtal, och flertalet uppgifter i underrättelseverksamhet, omfattas av sekretess enligt den bestämmelsen.

Sedan den 1 december 2025 finns det en bestämmelse i 10 kap. 15 a § OSL som innebär att sekretess till skydd för enskild inte hindrar att myndigheter utbyter information om det behövs för att bland annat förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 15 a § OSL ställer dock krav på att den utlämnande myndigheten gör en intresseavvägning i det enskilda fallet. En uppgift får inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Utan en sådan sekretessbrytande bestämmelse som finns i de övriga brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar krävs det därför en sekretessprövning innan en uppgift kan lämnas ut till en annan brottsbekämpande myndighet. Även om uppgifterna kan lämnas ut efter en sådan prövning måste den ändå göras vid varje utlämnande. En sekretessbrytande regel utan någon intresseavvägning i det enskilda fallet underlättar därför informationsutbytet. I detta sammanhang kan framhållas att informationsutbytet mellan de brottsbekämpande myndigheterna sker regelmässigt och avser stora mängder information.

En regel som bryter sekretessen enligt 35 kap. 1 § OSL förenklar alltså lämnandet av information till andra brottsbekämpande myndigheter. En sådan sekretessbrytande regel bör därför införas även för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Sekretessen enligt 35 kap. 1 § OSL är tillämplig hos alla brotts-

bekämpande myndigheter, vilket innebär att uppgifterna har samma skydd gentemot utomstående hos den mottagande myndigheten som hos den utlämnande myndigheten.

I övrigt finns det inte anledning att låta sekretessgenombrottet omfatta fler bestämmelser i 35 kap. OSL än 35 kap. 1 §. Motsvarande överväganden har gjorts när det gäller sekretessbrytande regler för de övriga brottsbekämpande myndigheterna.[149] I den mån andra sekretessbestämmelser i 35 kap. OSL är tillämpliga får det göras en bedömning i det enskilda fallet av om sekretessen hindrar att uppgifterna lämnas ut till en annan brottsbekämpande myndighet.

De sekretessbrytande bestämmelserna för de övriga brottsbekämpande myndigheterna avser även sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket OSL. Enligt den bestämmelsen gäller sekretess för uppgift om enskilds bostadsadress, telefonnummer och andra jämförbara uppgifter som kan användas för att komma i kontakt med den enskilde, om det finns särskild anledning att anta att han eller hon, eller någon närstående, kan komma att utsättas för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs. Sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket OSL gäller hos alla myndigheter för att skydda s.k. skyddade adresser. Det innebär att en uppgift som lämnas till en annan brottsbekämpande myndighet har samma skydd gentemot allmänheten hos den mottagande myndigheten. I förarbetena till Skatteverkets sekretessbrytande bestämmelse framhålls att de brottsbekämpande myndigheterna är vana vid att hantera denna sekretess.[150] Mot den nu angivna bakgrunden bör uppgifter som omfattas av sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket OSL kunna lämnas vidare till andra brottsbekämpande myndigheter utan hinder av sekretessen.

Även andra sekretessbestämmelser till skydd för enskilda kan aktualiseras i den brottsbekämpande verksamheten. Exempel på en sådan bestämmelse är 21 kap. 1 § OSL som innebär att det gäller sekretess för uppgift som rör en enskilds hälsa eller sexualliv. När det gäller den sekretess som till skydd för enskild följer av andra bestämmelser har det, i fråga om sekretessbrytande bestämmelser för de brottsbekämpande myndigheterna, bedömts att den enskildes behov av skydd för sin integritet väger tyngre än det behov som kan finnas av ett generellt sekretessgenombrott. Samma bedömning görs

[149] Se prop. 2016/17:89 s. 113.
[150] Ibid.

i fråga om behovet av en generell sekretessbrytande bestämmelse för Försäkringskassan. I dessa fall får det i stället göras en bedömning i det enskilda fallet av om sekretessen hindrar att uppgifterna lämnas ut till en annan brottsbekämpande myndighet. Här finns det anledning att framhålla att den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 15 a § OSL innebär en presumtion för att uppgifter, som omfattas av sekretess till skydd för enskild, kan lämnas ut till en annan brottsbekämpande myndighet.

Sekretessbestämmelserna i 18 kap. 1 och 2 §§ OSL avser att skydda intresset av att förebygga eller beivra brott. Dessa sekretessbestämmelser är tillämpliga hos alla brottsbekämpande myndigheter. Därför bör det i regel inte finnas någon risk för skada om Försäkringskassan lämnar ut uppgifter som omfattas av sådan sekretess till en annan brottsbekämpande myndighet. Något generellt behov av att bryta den sekretess som kan gälla enligt 18 kap. 1 och 2 §§ finns alltså inte. I de fall där utlämnandet av en uppgift till en annan brottsbekämpande myndighet skulle innebära att Försäkringskassans egen brottsbekämpande verksamhet riskerar att skadas, bör direktåtkomst givetvis inte komma i fråga. Det sagda gäller även övriga bestämmelser i 18 kap. OSL. I sådana fall får det i stället bedömas om uppgiften kan lämnas ut med stöd av någon annan sekretessbrytande bestämmelse, till exempel 10 kap. 2 eller 27 § OSL.

Integritetsskyddet

Den nu föreslagna regleringen motsvarar de sekretessbrytande bestämmelserna i brottsdatalagarna för de övriga brottskämpande myndigheterna. Den innebär alltså att ett sekretessgenombrott tillåts endast i vissa fall. Ytterligare en begränsning är, som nämnts ovan, att bestämmelsen endast avser uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga. Bestämmelsen om utlämnande ska också ses tillsammans med övriga regler för behandling av personuppgifter på brottsdatalagens område. För behandling av gemensamt tillgängliga uppgifter ska gälla särskilda begränsningar. Bland annat ska bara vissa typer av uppgifter vara åtkomliga vid sökning. Vidare ska det framgå för vilket ändamål uppgiften behandlas. Detta följer av 2 kap. 3 § brottsdatalagen. Upplysningar som rör misstänkt brottslig

verksamhet ska förses med upplysning om källans tillförlitlighet och uppgifternas riktighet i sak. Om direktåtkomst beviljas och den mottagande myndigheten använder den för att hämta uppgifter till sina system, kommer även den mottagande myndighetens brottsdatalag att bli tillämplig. En viktig del i integritetsskyddet är att en personuppgiftsansvarig är skyldig att se till att tillgången till personuppgifter begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter, se 3 kap. 6 § brottsdatalagen.

Upplysningsbestämmelse

Försäkringskassans brottsdatalag bör innehålla en upplysning om att regeringen har möjlighet enligt 8 kap. 7 § regeringsformen att meddela föreskrifter om att uppgifter får lämnas ut även i andra fall än de som nu angetts. En sådan upplysningsbestämmelse finns till exempel i 2 kap. 16 § 1 polisens brottsdatalag och 2 kap. 10 § 1 Skatteverkets brottsdatalag.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis föreslås alltså att Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Skatteverket, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § OSL, ska ha rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet. Det ska upplysas om att regeringen har möjlighet att meddela föreskrifter om att uppgifter får lämnas ut även i andra fall.

6.9.6 Uppgiftslämnande till Europeiska åklagarmyndigheten

Förslag

Europeiska åklagarmyndigheten ska ha samma tillgång till relevanta personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämp-

ande verksamhet som en svensk åklagarmyndighet. Ett uppgiftslämnande till Europeiska åklagarmyndigheten ska inte hindras av förundersökningssekretess eller sekretess i internationellt rättsligt samarbete.

Skälen för utredningens bedömning

Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo) är en EU-myndighet med uppgift att utreda, lagföra och väcka talan för brott som skadar EU:s ekonomiska intressen. Sverige deltar i Eppo.

Eppos behörighet omfattar i första hand brott enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen (SEFI-direktivet). Exempel på brott som kan omfattas av behörigheten är bedrägeri, penningtvätt, korruption och mutbrott. De medlemsstater som deltar i Eppo avsäger sig sin primära behörighet när det gäller utredning och lagföring av brott som omfattas av Eppos materiella och territoriella behörighet. Eppo har alltså rätt att inleda, ta över och genomföra förundersökningar i de deltagande medlemsstaterna för sådana brott, om dessa riktar sig mot EU:s finansiella intressen. Nationella åklagare i medlemsstaterna får inleda förundersökning för brott som ligger inom Eppos behörighet, men Eppo måste då informeras och har därefter rätt att ta över utredningen.

Samarbetet inom Eppo regleras genom förordningen (EU) 2017/1939 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten. Lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten innehåller kompletterande bestämmelser till EU-förordningen. En uppgift för vilken sekretess gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen får lämnas ut till Eppo om uppgiften i motsvarande fall skulle få lämnas ut till en svensk åklagarmyndighet. När det gäller tillgången till personuppgifter jämställs alltså Eppo med en svensk åklagarmyndighet. Brottsdatalagarna för de olika brottsbekämpande myndigheterna innehåller en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör detta.

Att Eppo ska ha samma tillgång till personuppgifter som en svensk åklagarmyndighet innebär att sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § OSL inte ska hindra att uppgifter i

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet lämnas till Eppo, om övriga förutsättningar för ett utlämnande är uppfyllda enligt vad som föreslås i avsnitt 6.9.5.

Den sekretessbrytande bestämmelsen som föreslås i avsnitt 6.9.5 gäller vid utlämnande till andra svenska brottsbekämpande myndigheter. Som angetts behöver en sådan sekretessbrytande bestämmelse inte omfatta förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 § OSL. Det beror på att sådan sekretess gäller för en uppgift även när den lämnats ut till en annan brottsbekämpande myndighet. Förundersökningssekretess hindrar därmed i princip inte att en uppgift lämnas till en annan brottsbekämpande myndighet, till exempel Åklagarmyndigheten. Därför har det inte funnits något generellt behov av att bryta sekretessen enligt 18 kap. 1 § OSL. De svenska bestämmelserna om handlingsoffentlighet och sekretess gäller dock inte för handlingar och uppgifter hos Eppo, även om de förvaras i Sverige.[151] Sekretess enligt 18 kap. 1 § OSL skulle därför kunna hindra att uppgifter lämnas till Eppo. Därför har i brottsdatalagarna för de övriga brottsbekämpande myndigheterna tagits in en bestämmelse som bryter sekretessen enligt 18 kap. 1 § OSL för att möjliggöra för en brottsbekämpande myndighet att lämna uppgifter till Eppo.

I fråga om övriga brottsbekämpande myndigheter har bedömningen gjorts att det även behövs ett undantag från sekretess enligt 8 kap. 17 § OSL för att Eppo-åklagare ska kunna ta del av samma information under förundersökning som nationella åklagare. Den brottslighet som Eppo arbetar med kommer i många fall att vara gränsöverskridande och sekretess kan då gälla enligt 18 kap. 17 § OSL.[152]

Brottsdatalagarna för övriga brottsbekämpande myndigheter anger alltså att rätten för Eppo att ta del av personuppgifter i samma utsträckning som en svensk åklagarmyndighet inte inskränks av sekretess enligt 18 kap. 1 eller 17 § OSL. Personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan också vara relevanta för åklagarna i Eppo. Till exempel omfattar Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet penningtvättsbrott. En motsvarande sekretessbrytande bestämmelse som finns i brottsdatalagarna för

[151] Se prop. 2023/24:87 s. 55-61.
[152] Se prop. 2023/24:87 s. 74 f.

övriga brottsbekämpande myndigheter ska därför finnas i Försäkringskassans brottsdatalag.

6.10 Elektroniskt utlämnande

6.10.1 Direktåtkomst

Förslag

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket ska få medges direktåtkomst till personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Direktåtkomsten ska endast få avse personuppgifter som är gemensamt tillgängliga.

I lagen ska det upplysas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela närmare föreskrifter om omfattningen av direktåtkomsten samt om behörighet och säkerhet.

Skälen för utredningens förslag

Det är viktigt med ett effektivt informationsutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna. I avsnitt 6.9.5 föreslås en sekretessbrytande bestämmelse för att underlätta informationsutbytet. Den föreslagna bestämmelsen har sin motsvarighet i brottsdatalagarna för övriga brottsbekämpande myndigheter.

För att bidra till ett effektivt informationsutbyte innehåller brottsdatalagarna för de brottsbekämpande myndigheterna en rätt till direktåtkomst till personuppgifter hos övriga brottsbekämpande myndigheter.

Ett elektroniskt utlämnande genom direktåtkomst ska skiljas från andra former av elektroniskt utlämnande. Utlämnande av personuppgifter på medium för automatiserad behandling kan göras på många olika sätt. Det kan vara fråga om att personuppgifter lämnas genom till exempel ett e-postmeddelande eller ett

usb-minne. Med direktåtkomst avses vanligtvis att någon har direkt tillgång till någon annans register eller databas och på egen hand kan söka efter informationen där, dock utan att kunna påverka innehållet. Vid direktåtkomst fattas beslutet om överföring i varje enskilt fall av mottagaren. Den faktiska begränsningen av direktåtkomsten görs med hjälp av olika tekniska lösningar, beroende på hur omfattningen av direktåtkomsten har begränsats i det enskilda fallet. Den myndighet som har medgetts direktåtkomst ska se till att åtkomsten till personuppgifterna hos den myndigheten begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. Detta är viktigt för att uppfylla kravet enligt 3 kap. 6 § brottsdatalagen.

Att de brottsbekämpande myndigheterna har direktåtkomst till varandras personuppgifter ökar möjligheterna att skapa överblick och samordning i det brottsbekämpande arbetet och att utnyttja tillgänglig information på ett effektivt sätt. Detta är av stor betydelse eftersom de brottsbekämpande myndigheterna ofta har behov av att på ett snabbt och enkelt sätt få omedelbar tillgång till information, något som är möjligt genom direktåtkomst. Det behov av informationsutbyte som har motiverat direktåtkomst till personuppgifterna hos de nuvarande brottsbekämpande myndigheterna gör sig även gällande beträffande de personuppgifter som kommer att behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

I förarbetena till bestämmelserna om direktåtkomst i de övriga brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar har myndigheternas behov av information vägts mot hänsynen till enskildas integritet.[153] En sådan intresseavvägning måste också göras inför att medge övriga brottsbekämpande myndigheter direktåtkomst till personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

En viktig aspekt som bör beaktas vid den avvägning som måste göras är om det, när det är fråga om direktåtkomst till sekretessreglerade uppgifter, gäller sekretess för uppgifterna hos den mottagande myndigheten. En annan viktig aspekt är hur uppgifterna sprids och används inom den mottagande myndigheten. Om användandet av uppgifterna inom den myndigheten kan begränsas till en liten krets, är integritetsriskerna mindre än om uppgifterna ges en vid spridning. En tredje aspekt är vilka bestämmelser om informationssäkerhet som gäller hos den mottagande myndigheten.

[153] Prop. 2016/17:89 s. 105 ff.

Det kan till exempel gälla system för behörighet, loggning och tillsyn. Sådant kan säkerställa att informationen endast når dem som har behov av den. Om informationssäkerheten hos den mottagande myndigheten är hög inger möjligheten till direktåtkomst mindre betänkligheter från integritetssynpunkt än vad som annars hade varit fallet. En fjärde aspekt är att möjligheterna att göra integritetskänsliga sökningar bland personuppgifterna inte ska öka bara för att dessa är föremål för direktåtkomst.

Det kan anmärkas att de brottsbekämpande myndigheterna har författningar som reglerar behandlingen av personuppgifter på ett likartat sätt. Sekretessregleringen ger också i princip samma skydd för uppgifter i brottsbekämpningen hos samtliga brottsbekämpande myndigheter. Myndigheterna omfattas således av bland annat bestämmelserna om sekretess till skydd för brottsbekämpningen i 18 kap. 1 och 2 §§ OSL och bestämmelserna om sekretess till skydd för enskildas personliga och ekonomiska förhållanden i sådan verksamhet, som regleras i 35 kap. samma lag. Det finns också en särskild bestämmelse, 11 kap. 4 § OSL, om överföring av sekretess vid direktåtkomst. Den bestämmelsen innebär att om en myndighet har elektronisk tillgång till en annan myndighets upptagning för automatiserad behandling och en uppgift i denna upptagning är sekretessreglerad hos den andra myndigheten, blir sekretessbestämmelsen tillämplig också hos den mottagande myndigheten. Detta gäller dock inte om uppgiften ingår i ett beslut hos den mottagande myndigheten. Det finns även en särskild bestämmelse i 11 kap. 8 § OSL om vad som gäller vid konkurrens mellan den överförda sekretessen och sådan sekretess som är direkt tillämplig hos den mottagande myndigheten.

Om de brottsbekämpande myndigheterna ska ges möjlighet till direktåtkomst till varandras personuppgifter, bör den myndighet som beslutar om sådan åtkomst vara skyldig att försäkra sig om att den mottagande myndigheten har en acceptabel säkerhetsnivå, till exempel vad gäller system för utlämnande av behörighet och loggning av transaktioner samt tillsyn. Det kan i sammanhanget noteras att den tekniska utvecklingen fortlöpande ger bättre möjligheter att begränsa tillgången till olika uppgifter och att i efterhand genom bland annat loggningsuppgifter kontrollera hur tillgången har utnyttjats.

De ökade integritetsrisker som en möjlighet till direktåtkomst kan medföra kan alltså motverkas genom bestämmelser av annat slag, såsom befintliga bestämmelser om sekretess, bestämmelser om tillgång till och sökning bland uppgifter och bestämmelser om informationssäkerhet. Övriga brottsbekämpande myndigheter bör därför ges direktåtkomst till personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Direktåtkomsten bör dock endast få avse personuppgifter som är gemensamt tillgängliga. Direktåtkomst innebär att uppgifter som behandlas av Försäkringskassan blir tillgängliga utanför det sammanhang där de ursprungligen har behandlats. Det är då ur ett integritetsperspektiv rimligt att de särskilda, mer begränsande reglerna om gemensamt tillgängliga uppgifter, exempelvis särskilda upplysningar och sökbegränsningar, alltid tillämpas. Motsvarande överväganden har gjorts i förarbetena till Skatteverkets brottsdatalag.[154]

I Försäkringskassans brottsdatalag bör det upplysas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela närmare föreskrifter om omfattningen av direktåtkomst och om behörighet och säkerhet.

6.10.2 Elektroniskt utlämnande på annat sätt

Förslag

Personuppgifter ska få lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst om det inte är olämpligt.

Det ska tas in en upplysningsbestämmelse om att regeringen kan meddela föreskrifter som begränsar möjligheten till ett sådant elektroniskt utlämnande.

Skälen för utredningens förslag

Elektroniskt utlämnande av personuppgifter på annat sätt än genom direktåtkomst kan göras på många olika sätt. Det kan vara fråga om

[154] Se prop. 2016/17:89 s. 107.

att personuppgifter överlämnas till exempel i e-post eller på ett usb-minne.

Att lämna ut personuppgifter elektroniskt innebär behandling av personuppgifter och ett utlämnande förutsätter därmed att reglerna om behandling av personuppgifter följs och att inte annan lagstiftning hindrar utlämnandet.

De brottsbekämpande myndigheterna får lämna ut personuppgifter elektroniskt om det inte är olämpligt. Som skäl för det har angetts att även om det i relativt stor utsträckning förekommer integritetskänsliga personuppgifter i framför allt brottsbekämpande verksamhet och vid straffverkställighet måste riskerna med att överföra sådana uppgifter elektroniskt vägas mot behovet av snabb och effektiv kommunikation. Sekretessbestämmelserna tillsammans med regleringen av personuppgiftsbehandling har bedömts skydda enskilda mot att möjligheten att lämna ut personuppgifter elektroniskt missbrukas. Den som överväger att lämna ut personuppgifter, oavsett i vilken form det görs, måste alltid överväga om sekretessregleringen lägger hinder i vägen och, om så inte är fallet, om regelverket för personuppgiftsbehandling gör det möjligt att lämna uppgifterna i elektronisk form. Mottagaren måste dessutom alltid ha rättslig grund för behandlingen och är även i övrigt skyldig att leva upp till de krav som finns i reglerna om personuppgiftsbehandling.[155]

När Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet bör Försäkringskassan i samma utsträckning som andra brottsbekämpande myndigheter få lämna ut personuppgifter elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst. Myndigheten bör alltså få lämna ut personuppgifter elektroniskt om det inte är olämpligt.

I fråga om elektroniskt utlämnande på annat sätt än genom direktåtkomst bör skillnad göras mellan utlämnande till myndigheter och utlämnande till enskilda. Det bör normalt inte anses olämpligt att lämna personuppgifter elektroniskt till myndigheter.[156] Om det i ett enskilt fall skulle bedömas vara olämpligt bör emellertid personuppgifterna lämnas på annat sätt.

När det gäller elektroniskt utlämnande till enskilda kan det krävas närmare överväganden bland annat med hänsyn till vem mottagaren är och vilken säkerhet mottagaren har för sin personuppgifts-

[155] Se prop. 2017/18:269 s. 135 f.
[156] Jfr SOU 2025:45 s. 294 ff.

behandling. I de fallen är det svårare att göra en generell bedömning av om elektroniskt utlämnande kan vara lämpligt. När ett elektroniskt utlämnande är att anse som olämpligt får utvecklas genom tillsynsmyndighetens arbete och i domstolspraxis.

Det bör också finnas utrymme för regeringen att meddela föreskrifter som begränsar möjligheten att lämna ut personuppgifter elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst. Försäkringskassans brottsdatalag bör innehålla en upplysning om att regeringen kan meddela sådana föreskrifter.

6.11 Längsta tid som personuppgifter får behandlas

6.11.1 Bestämmelser om längsta tid som personuppgifter får behandlas

Förslag

Försäkringskassans brottsdatalag ska innehålla bestämmelser om längsta tid som personuppgifter får behandlas. Bestämmelserna ska bara gälla uppgifter som behandlas automatiserat.

Det ska tas in en upplysningsbestämmelse som anger att det av brottsdatalagen framgår att personuppgifter inte får behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Skälen för utredningens förslag

I övriga brottsbekämpande myndigheters brottsdatalagar finns bestämmelser om längsta tid för behandling av personuppgifter. Bestämmelser om hur länge uppgifter får behandlas finns i särskilda kapitel i brottsdatalagarna. Samma sak bör gälla i Försäkringskassans brottsdatalag. Det föreslås därför att det ska införas regler om hur länge uppgifter får behandlas i den nya brottsdatalagen och att bestämmelserna ska samlas i ett särskilt kapitel. Bestämmelserna ska bara gälla för automatiserad behandling. Det innebär att bestäm-

melserna inte ska tillämpas på exempelvis uppgifter på papper. Samma sak gäller enligt de andra brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar.

I 2 kap. 17 § brottsdatalagen anges att personuppgifter inte får behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. I likhet med hur Skatteverkets brottsdatalag är utformad, föreslås att det i Försäkringskassans brottsdatalag tas in en bestämmelse som hänvisar till 2 kap. 17 § brottsdatalagen. På så sätt tydliggörs att personuppgifter inte får behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt, utan att det behöver införas någon egen bestämmelse om detta i den nya lagen. I övriga bestämmelser som föreslås införas i kapitlet anges hur länge vissa typer av personuppgifter får behandlas inom den ram som sätts av denna huvudregel. Oavsett vilken bedömning som görs av nyttan med behandlingen av en viss personuppgift får den alltså inte behandlas längre än vad som anges i respektive bestämmelse.

6.11.2 Personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga

Förslag

Personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga ska inte få behandlas längre än ett år efter det att ärendet avslutades. Om personuppgifterna inte kan hänföras till ett ärende får de inte behandlas längre än ett år efter det att de behandlades automatiserat första gången. Därefter ska all behandling av personuppgifterna upphöra.

Bestämmelsen i brottsdatalagen som medger längre automatiserad behandling för arkivering och bevarande av allmänna handlingar ska inte gälla för personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga.

Den längsta tiden för behandling ska inte gälla personuppgifter i ärenden om utredning av brott.

Skälen för utredningens förslag

Längsta tid

I samband med att Skatteverkets brottsdatalag infördes framhölls att det fanns anledning att göra skillnad mellan uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och andra uppgifter, vid bestämmande av längsta tid som uppgifter får behandlas. När det gäller uppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga, bedömdes behovet att av verksamhetsskäl behandla dem under längre tid typiskt sett vara begränsat. Dessutom anfördes att det från integritetssynpunkt är särskilt angeläget att sådana uppgifter inte behandlas under längre tid, eftersom det endast skulle gälla ett fåtal begränsningar för behandlingen av dem.[157]

I 4 kap. 2 § Skatteverkets brottsdatalag finns en bestämmelse om längsta tid som personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga får behandlas. Av bestämmelsen framgår att sådana uppgifter inte får behandlas längre än ett år efter det att ärendet avslutades, om de behandlas i ett ärende, eller ett år efter det att de behandlades automatiserat första gången, om de inte kan hänföras till ett ärende. I 4 kap. 2 § Tullverkets brottsdatalag finns en bestämmelse med motsvarande innehåll.

Även i Försäkringskassans brottsdatalag finns det anledning att göra en åtskillnad mellan uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga respektive andra uppgifter vid bedömningen av hur lång tid uppgifter ska få behandlas. Eftersom det ställs lägre krav vid behandling av personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga, än för uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga, bör sådana uppgifter få behandlas under kortare tid än uppgifter som har gjort gemensamt tillgängliga. Samma längsta tid som gäller enligt både Skatteverkets och Tullverkets brottsdatalagar bör gälla enligt Försäkringskassans brottsdatalag. Det föreslås därför att personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga ska få behandlas i högst ett år efter det att ärendet avslutades. Uppgifter som inte kan hänföras till ett ärende får i stället behandlas i längst ett år från det att de behandlade automatiserat första gången.

[157] Prop. 2016/17:89 s. 120.

Undantag från bestämmelse om arkivering

Enligt 2 kap. 17 § första stycket brottsdatalagen får personuppgifter inte behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Det hindrar enligt andra stycket inte att en behörig myndighet arkiverar och bevarar allmänna handlingar eller att arkivmaterial lämnas till en arkivmyndighet.

Enligt både Skatteverkets och Tullverkets brottsdatalagar gäller att all automatiserad behandling av personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga ska upphöra när den längsta tiden för behandling har löpt ut. Det görs därför undantag från bestämmelsen om arkivering i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen, se 4 kap. 2 § andra stycket Skatteverkets brottsdatalag och 4 kap. 2 § andra stycket Tullverkets brottsdatalag.

Samma sak bör gälla enligt Försäkringskassans brottsdatalag. På så sätt ges dataskyddsreglerna, som syftar till att skydda enskildas integritet, företräde gentemot arkivlagstiftning. Det föreslås därför att bestämmelsen i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen inte ska gälla vid tillämpning av bestämmelsen om längsta tid för behandling av personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga. Det innebär att uppgifter som avses i bestämmelsen inte får arkiveras digitalt under längre tid än vad som anges i bestämmelsen. Uppgifterna får dock behandlas för arkivändamål om de överförs till pappersform.

Personuppgifter i ärenden om utredning av brott

När uppgifter behandlas i ärenden om utredning av brott, finns särskilda skäl för att uppgifter ska få behandlas längre tid än den längsta tid som annars ska gälla för personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga.[158] Det föreslås därför att bestämmelsen om längsta tid för behandling inte ska gälla personuppgifter i ärenden om utredning av brott. Motsvarande ordning gäller enligt både Skatteverkets och Tullverkets brottsdatalagar, se 4 kap. 2 § tredje stycket i respektive lag.

[158] Jfr prop. 2016/17:89 s. 120.

6.11.3 Gemensamt tillgängliga personuppgifter i en brottsanmälan som inte har lett till någon utredning om brott

Förslag

Om en brottsanmälan avskrivs på grund av att den påstådda gärningen inte utgör ett brott, får personuppgifter som finns i anmälan och som har gjorts gemensamt tillgängliga inte längre behandlas för ändamål inom tillämpningsområdet för Försäkringskassans brottsdatalag. Om en brottsanmälan i annat fall inte har lett till förundersökning eller annan motsvarande utredning, får personuppgifterna inte behandlas för ändamål inom tillämpningsområdet för Försäkringskassans brottsdatalag när åtal inte längre får väckas för brottet.

Skälen för utredningens förslag

I samband med att den tidigare gällande skattebrottsdatalagen (2017:452) infördes framhöll lagstiftaren att det från integritetsskyddssynpunkt är viktigt att personuppgifter i brottsanmälningar och brottsutredningar inte behandlas i den brottsbekämpande verksamheten sedan det konstaterats att det inte går att komma vidare med brottsmisstankarna. Det bedömdes vara viktigt att det i den brottsbekämpande verksamheten inte framstår som att någon är brottsmisstänkt trots att han eller hon inte längre med fog kan sägas vara det. Å andra sidan konstaterades att information i anmälningar och utredningar som inte lett till att de dåvarande brottsmisstankarna bekräftats kan utgöra viktiga pusselbitar i underrättelseverksamheten och vid utredning av nya brottsmisstankar. Det kan därför finnas ett latent behov av att bevara en brottsanmälan som inte har lett till förundersökning eller annan utredning, åtminstone fram till dess att det brott som anmälan avser har preskriberats. En anmälan som skrivs av på grund av att det inte har förekommit något brott bedömdes dock inte få behandlas längre än vad som behövs för

handläggningen.[159] Bestämmelserna som infördes i skattebrottsdatalagen överfördes senare till Skatteverkets brottsdatalag.

I den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås få kommer det på samma sätt som i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet att vara viktigt att skyddet för den enskildes integritet värnas, samtidigt som uppgifter som kan vara viktiga i verksamheten måste kunna behandlas. Det föreslås därför att det införs motsvarande bestämmelser för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som finns i Skatteverkets brottsdatalag, vad gäller längsta tid för behandling av personuppgifter i en brottsanmälan som inte har lett till någon förundersökning.

Det innebär att personuppgifter i en brottsanmälan som inte har lett till förundersökning eller annan motsvarande utredning får vara tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet även efter det att det fattats beslut om att inte inleda förundersökning eller annan utredning med anledning av brottsanmälan. Efter det att det brott som anmälan avser har preskriberats får dock uppgifterna inte längre behandlas automatiserat i den brottsbekämpande verksamheten. Anmälningar som skrivs av på grund av att det inte har förekommit något brott föreslås inte få behandlas längre än vad som behövs för handläggningen.

6.11.4 Gemensamt tillgängliga personuppgifter i utredningar om brott

Förslag

Om en förundersökning har lett till åtal eller annan domstolsprövning, ska personuppgifter som finns i förundersökningen och som har gjorts gemensamt tillgängliga inte få behandlas för ändamål inom den brottsdatalag som föreslås för Försäkringskassan längre än fem år efter utgången av det kalenderår då domstolens avgörande fick laga kraft.

Om en förundersökning har lagts ner eller avslutats på annat sätt än genom åtal, ska personuppgifterna i förundersökningen inte få behandlas för ändamål inom Försäkringskassans brotts-

[159] Prop. 2016/17:89 s. 125 f.

datalags tillämpningsområde längre än fem år efter utgången av det kalenderår då åklagarens eller förundersökningsledarens beslut meddelades. Detta ska även gälla i fråga om personuppgifter i andra utredningar som handläggs enligt bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken.

Om en förundersökning mot en person har lagts ned, om ett åtal har lagts ned eller om en frikännande dom har fått laga kraft, ska personen inte längre vara sökbar som misstänkt.

Skälen för utredningens förslag

I en pågående brottsutredning kan uppgifter i tidigare brottsutredningar vara av intresse. Så kan till exempel vara fallet om någon återfaller i brott. Omständigheter i en tidigare brottsutredning rörande samma person kan då vara viktiga för den pågående utredningen, exempelvis för att få information om tidigare medbrottslingar eller tillvägagångssätt.

Det är därför viktigt att uppgifter ur tidigare förundersökningar får vara tillgängliga även en viss tid efter det att saken har avslutats. Denna tid bör dock inte vara för lång. Fem år har i tidigare lagstiftningsärenden ansetts utgöra en rimlig avvägning mellan intresset för skydd för enskildas integritet och verksamhetsbehoven.[160] Samma tid bör gälla för behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås få. Femårsfristen bör också beräknas på samma sätt.

Femårsfristen beräknas med olika utgångspunkt beroende på om personuppgifterna finns i en förundersökning som har lett till åtal eller annan domstolsprövning, eller i en förundersökning som har lagts ned eller avslutats på annat sätt än genom åtal. När personuppgifterna finns i en förundersökning som har lett till åtal eller annan domstolsprövning räknas femårsfristen från utgången av det kalenderår då domstolens avgörande fick laga kraft. Om uppgifterna finns i en förundersökning som har lagts ned eller avslutats på annat sätt än genom åtal, räknas fristen från utgången av det kalenderår då åklagarens eller förundersökningsledarens beslut meddelades.

Samma längsta tid för behandling av personuppgifter föreslås gälla i andra utredningar som handläggs enligt bestämmelserna i

[160] Prop. 2009/10:85 s. 226, prop. 2011/12:45 s. 185 och prop. 2016/17:89 s. 126.

23 kap. rättegångsbalken. Exempel på detta är en så kallad förutredning. Reglerna om förundersökning tillämpas i viss utsträckning analogt på en sådan utredning.

En person bör inte längre vara sökbar som misstänkt om en förundersökning mot personen har lagts ned, om ett åtal har lagts ned eller om en frikännande dom har fått laga kraft. Detta med hänsyn till den enskildes integritet. Det föreslås därför att personen inte längre får vara sökbar som misstänkt i en sådan situation. Motsvarande ordning gäller enligt Skatteverkets och Tullverkets brottsdatalagar. Detta innebär inte att alla handlingar som rör brottsmisstanken måste rensas ut, utan enbart att personen inte får utpekas som misstänkt och att man vid olika typer av sökningar inte ska få träff på honom eller henne i egenskap av misstänkt.[161]

6.11.5 Gemensamt tillgängliga personuppgifter i underrättelseverksamhet

Förslag

Personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och som kan antas ha samband med sådan brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer eller som sker systematiskt, ska inte få behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes.

Personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och som kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer ska inte få behandlas längre än fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes.

Om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av dessa tidsfrister, ska de uppgifter som redan finns om personen få fortsätta att behandlas så länge någon av uppgifterna behandlas.

[161] Prop. 2016/17:89 s. 126.

Skälen för utredningens förslag

I Skatteverkets, Tullverkets och Kustbevakningens brottsdatalagar finns bestämmelser om längsta tid för behandling av gemensamt tillgängliga personuppgifter i myndigheternas underrättelseverksamheter. I samtliga dessa lagar finns en bestämmelse om att personuppgifter som kan antas ha samband med viss brottslig verksamhet inte får behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Om personuppgifterna kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskriver fängelse i två år eller mer får de behandlas som längst fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes.

Samma längsta tid för behandling av gemensamt tillgängliga personuppgifter bör gälla i den underrättelseverksamhet som Försäkringskassan föreslås få bedriva. I likhet med vad som gäller i de övriga myndigheternas brottsdatalagar bör det också föreskrivas att de uppgifter som redan finns om en person får fortsätta att behandlas, om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av de ovan beskrivna tidsfristerna, så länge någon av uppgifterna får behandlas. Det innebär att fristen för hur länge personuppgifter får behandlas kan förlängas, om en ny registrering för samma person görs. Endast sådana omständigheter som har betydelse för personens anknytning till brottslig verksamhet ska påverka hur länge personuppgifterna får behandlas. En sådan omständighet kan vara att personen har begått brott, om det är fråga om ett brott som har någon anknytning till den brottsliga verksamheten. Att en person gör sig skyldig till en helt annan typ av brottslighet torde sällan ha en sådan betydelse. I förarbetena till Skatteverkets brottsdatalag anges också att det inte är uteslutet att en ny registrering som gäller en person kan förlänga tiden för behandling även för andra personer med anknytning till samma brottsliga verksamhet. Till exempel kan ett brott begånget av en person innebära att misstankarna mot en annan person stärks eftersom det tydliggör att båda har starka kopplingar till en viss plats, en viss annan person eller en viss företeelse. I vilka fall en ny registrering avseende en person ska påverka tiden för behandling

avseende personer som har anknytning till samma brottsliga verksamhet måste dock avgöras från fall till fall.[162]

6.11.6 Gemensamt tillgängliga personuppgifter som behandlas för att fullgöra internationella åtaganden

Förslag

Personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och som behandlas i syfte att fullgöra internationella åtaganden, ska inte få behandlas längre än ett år efter utgången av det kalenderår då ärendet som uppgifterna behandlades i avslutades.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 6.9.2 föreslås att Försäkringskassan ska få göra personuppgifter som behövs för att fullgöra internationella åtaganden gemensamt tillgängliga, om det krävs för att den aktuella förpliktelsen ska kunna fullgöras.

I samband med att den numera upphävda skattebrottsdatalagen infördes uttalade lagstiftaren att allt arbete som sker för att fullgöra internationella åtaganden i princip är ärendebaserat. När en förfrågan kommer från ett annat land hanteras denna i någon form av ärende. Det bedömdes dock finnas ett behov av att bevara ärenden en tid efter det att de avslutats, bland annat för att i efterhand kunna svara på frågor om vidtagna åtgärder. När ett år har gått efter att ett ärende har avslutats bedömdes dock i allmänhet behovet inte anses vara så stort att det motiverar en fortsatt behandling. [163] Det infördes därför en bestämmelse om att uppgifter som behandlas för att fullgöra internationella åtaganden skulle gallras senast ett år efter utgången av det kalenderår då ärendet som uppgifterna behandlades i avslutades. Samma tidsfrist för längsta behandling av personuppgifter gäller i dag enligt 4 kap. 8 § Skatteverkets brottsdatalag.

[162] Jfr prop. 2017/18:269 s. 129.
[163] Prop. 2016/17:89 s. 122.

Även i den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås få borde det eventuella arbete som kommer utföras i syfte att fullgöra internationella åtaganden vara ärendebaserat. Det bör därför införas en bestämmelse i Försäkringskassans brottsdatalag som motsvarar den i Skatteverkets. Det innebär att personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och som behandlas i syfte att fullgöra internationella åtaganden, inte får behandlas längre än ett år efter utgången av det kalenderår då ärendet som uppgifterna behandlades i avslutades.

6.11.7 Undantag från bestämmelsen som tillåter fortsatt behandling för arkivering

Förslag

Bestämmelsen i brottsdatalagen som tillåter fortsatt behandling av personuppgifter för arkivering och bevarande av allmänna handlingar ska inte gälla för gemensamt tillgängliga personuppgifter i underrättelseverksamhet eller för gemensamt tillgängliga personuppgifter som behandlas för att fullgöra internationella åtaganden.

Skälen för utredningens förslag

Som tidigare har redogjorts för finns i 2 kap. 17 § första stycket brottsdatalagen en bestämmelse enligt vilken personuppgifter inte får behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Det hindrar enligt andra stycket inte att en behörig myndighet arkiverar och bevarar allmänna handlingar eller att arkivmaterial lämnas till en arkivmyndighet.

I Skatteverkets brottsdatalag görs undantag från bestämmelsen om arkivering i 2 kap. 17 § andra stycket när det är fråga om behandling av gemensamt tillgängliga personuppgifter i underrättelseverksamhet eller sådana personuppgifter som behandlas för att fullgöra internationella åtaganden. Sådana uppgifter får alltså inte arkiveras digitalt under längre tid än vad som anges i bestämmelserna

om längsta tid för behandling. Uppgifterna får dock behandlas för arkivändamål om de överförs till pappersform.

Det finns inte skäl för att någon annan ordning ska gälla enligt Försäkringskassans brottsdatalag. Det bör därför införas en bestämmelse om att 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen inte ska gälla vid tillämpningen av bestämmelserna om längsta tid för behandling av gemensamt tillgängliga personuppgifter i underrättelseverksamhet eller gemensamt tillgängliga personuppgifter som behandlas för att fullgöra internationella åtaganden.

6.11.8 Rätt att meddela föreskrifter

Förslag

I lagen ska det upplysas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har rätt att med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. att vissa kategorier av personuppgifter får fortsätta behandlas under längre tid än vad som anges i bestämmelserna i lagen,
2. att personuppgifter får behandlas för arkivändamål av allmänt intresse eller vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål under längre tid än vad som anges i bestämmelserna i lagen, och
3. begränsning av behandlingen av personuppgifter vid digital arkivering.

Skälen för utredningens förslag

I 4 kap. 9 § Skatteverkets brottsdatalag finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om att personuppgifter får fortsätta behandlas under längre tid än vad som anges i lagen samt föreskrifter om begränsning av behandling av personuppgifter vid digital arkivering. Denna föreskriftsrätt har regeringen med stöd av

sin restkompetens enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen.[164]

För att tillgodose intresset av offentlighet och insyn kan det finnas behov av föreskrifter om bevarande för historiska, statistiska eller vetenskapliga ändamål. Det kan dessutom finnas skäl för att vissa kategorier av uppgifter ska få behandlas och bevaras under längre tid.[165]

Vad gäller uppgifter som har arkiverats digitalt kan sådana uppgifter vara sökbara och tillgängliga för vissa tjänstemän. Det kan därför finnas behov av föreskrifter som närmare anger ramen för sådan fortsatt behandling. Syftet med sådana föreskrifter kan vara att förhindra att digitalt arkiverade uppgifter fortsatt behandlas på samma sätt som tidigare i den brottsbekämpande verksamheten, trots att bevarandet inte längre sker för verksamhetsändamål utan för arkivändamål.[166]

Det finns motsvarande behov av kompletterande föreskrifter i fråga om längsta tid för behandling av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det bör därför tas in en bestämmelse i lagen som upplyser om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, har möjlighet att meddela föreskrifter om att personuppgifter får fortsätta behandlas under längre tid än vad som anges i lagen samt föreskrifter om begränsning av behandling av personuppgifter vid digital arkivering.

6.12 Behandling av uppgifter om juridiska personer

Förslag

Det ska finnas en bestämmelse i Försäkringskassans brottsdatalag av vilken det framgår att vissa bestämmelser i lagen och vissa bestämmelser i den generella brottsdatalagen ska gälla också vid behandling av uppgifter om juridiska personer.

[164] Se prop. 2017/18:269 s. 138.
[165] Se prop. 2016/17:89 s. 119.
[166] Ibid. s. 120.

Skälen för utredningens förslag

Dataskyddsdirektivet och brottsdatalagen gäller enbart till skydd för fysiska personer. Det har tidigare ansetts att det finns goda skäl att ge visst skydd även för uppgifter om juridiska personer, trots att sådana uppgifter allmänt sett inte är lika angelägna att skydda som uppgifter om fysiska personer. I övriga brottsbekämpande myndigheters brottsdatalagar finns därför bestämmelser om att vissa bestämmelser även ska tillämpas på uppgifter om juridiska personer.

Det finns inte skäl att göra en annan bedömning av behovet av skydd för juridiska personer på området för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det bör därför införas en bestämmelse i Försäkringskassans brottsdatalag om att vissa bestämmelser i den lagen och vissa bestämmelser i brottsdatalagen ska vara tillämpliga vid behandling av uppgifter om juridiska personer.

Till att börja med bör bestämmelserna i Försäkringskassans brottsdatalag om personuppgiftsansvar, rättsliga grunder för behandling av personuppgifter och utlämnande av personuppgifter vara tillämpliga. Därutöver bör bestämmelserna om gemensamt tillgängliga uppgifter och om längsta tid som personuppgifter får behandlas gälla även vid sådan behandling.

Det föreslås därutöver att följande bestämmelser i den generella brottsdatalagen ska vara tillämpliga vid behandling av uppgifter om juridiska personer: 2 kap. 2 § om diarieföring och handläggning i vissa fall, 2 kap. 3 § andra stycket om ändamålet med behandlingen, 2 kap. 17 § om längsta tid som personuppgifter får behandlas, 2 kap. 4 och 22 §§ om behandling för nya ändamål, och 3 kap. 6 § om att tillgången till personuppgifter ska begränsas.

6.13 Övrigt

6.13.1 Administrativa sanktionsavgifter

Förslag

En sanktionsavgift ska få tas ut av Försäkringskassan, i egenskap av personuppgiftsansvarig, vid överträdelse av bestämmelserna

om rättslig grund för behandling av personuppgifter, bestämmelsen om särskilda upplysningar eller bestämmelserna om längsta tid för behandling av personuppgifter.

Sanktionsavgiften ska bestämmas till högst 10 000 000 kronor.

Skälen för utredningens förslag

I 6 kap. brottsdatalagen finns bestämmelser om administrativa sanktionsavgifter. Av bestämmelserna följer att en sanktionsavgift kan tas ut av en personuppgiftsansvarig vid överträdelser av vissa bestämmelser i lagen.

I samband med att brottsdatalagen infördes, utformades också särskilda brottsdatalagar för de olika brottsbekämpande myndigheterna. Det ansågs inte finnas skäl att välja någon annan lösning i fråga om sanktioner vid överträdelser av bestämmelser i de nya brottsdatalagarna än den som valts för överträdelser av bestämmelserna i brottsdatalagen. I förarbetena anges att om en bestämmelse i en myndighets brottsdatalag ersätter, preciserar eller på annat sätt kompletterar en bestämmelse i brottsdatalagen som kan föranleda en sanktionsavgift, bör även en överträdelse av den bestämmelsen kunna föranleda en sanktionsavgift.[167] Det finns av den anledningen bestämmelser i respektive myndighets brottsdatalag om vilka överträdelser som kan föranleda sanktionsavgift. Samma ordning bör gälla i Försäkringskassans brottsdatalag.

I likhet med vad som gäller i polisens, Kustbevakningens, Tullverkets och Skatteverkets brottsdatalagar föreslås därför att det ska anges att följande överträdelser kan leda till en sanktionsavgift: överträdelser av bestämmelserna om rättslig grund för behandling av personuppgifter, överträdelser av bestämmelsen om särskilda upplysningar och överträdelser av bestämmelserna om längsta tid för behandling av personuppgifter. Någon sanktionsavgift ska dock inte tas ut för en överträdelse som gäller behandling av uppgifter om juridiska personer.

Det föreslås att sanktionsavgiften ska bestämmas till högst 10 000 000 kronor, det vill säga samma högsta belopp som anges i 6 kap. 3 § brottsdatalagen. Sanktionsavgiften ska tas ut av den

[167] Prop. 2017/18:269 s. 114.

personuppgiftsansvarige, i likhet med vad som gäller enligt 6 kap. 1 § brottsdatalagen. Försäkringskassan är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför, se avsnitt 6.6. De bestämmelser om handläggningen av ett ärende om sanktionsavgift som finns i brottsdatalagen kommer vara tillämpliga och det behöver därför inte tas in några särskilda bestämmelser om handläggning i Försäkringskassans brottsdatalag.

6.13.2 Skadestånd

Förslag

Bestämmelsen om skadestånd i 7 kap. 1 § brottsdatalagen ska tillämpas vid behandling av personuppgifter i strid med Försäkringskassans brottsdatalag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den.

Skälen för utredningens förslag

Enligt 7 kap. 1 § brottsdatalagen ska den personuppgiftsansvarige ersätta den registrerade för den skada och kränkning av den personliga integriteten som personuppgiftsbehandling i strid med brottsdatalagen, eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den, har orsakat.

Rätten till skadestånd vid skada och kränkning gäller också vid behandling i strid med bestämmelser i de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar. Samma sak bör gälla vid behandling i strid med bestämmelser i Försäkringskassans brottsdatalag. Det bör därför anges i den lagen att bestämmelsen om skadestånd i 7 kap. 1 § brottsdatalagen ska tillämpas vid behandling av personuppgifter i strid med Försäkringskassans brottsdatalag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den.

6.13.3 Överklagande

Förslag

Det ska tas in en upplysningsbestämmelse om att bestämmelser om överklagande finns i 7 kap. brottsdatalagen.

Skälen för utredningens förslag

I 7 kap. brottsdatalagen finns bestämmelser om överklagande av personuppgiftsansvariga myndigheters beslut. Där anges uttömmande vilka beslut av behöriga myndigheter som får överklagas. Rätten att överklaga omfattar enbart sådana beslut som en myndighet har fattat i egenskap av personuppgiftsansvarig och som berör den enskilde och går honom eller henne emot. Några andra beslut av en behörig myndighet får inte överklagas. Försäkringskassan kommer att fatta beslut om exempelvis rättelse, radering eller begränsning av behandlingen med stöd av brottsdatalagen. Myndighetens egen brottsdatalag kommer alltså inte ligga till grund för beslut som rör enskilda som de bör ha rätt att överklaga. Enligt vad som föreslås i avsnitt 6.13.1 ska det i lagen anges vilka överträdelser som kan föranleda sanktionsavgift. Tillsynsmyndigheten beslutar om sanktionsavgift med stöd av 5 kap. 7 § och 6 kap. 6 § brottsdatalagen även när det gäller överträdelser av bestämmelserna i de myndighetsspecifika brottsdatalagarna. Tillsynsmyndighetens beslut om sanktionsavgifter vid dessa överträdelser får därför överklagas enligt brottsdatalagen och någon särskild reglering avseende rätten att överklaga sådana beslut behövs således inte.[168] Det finns alltså inte skäl att införa bestämmelser om överklagande i Försäkringskassans brottsdatalag. I stället bör det tas in en upplysningsbestämmelse om att bestämmelser om överklagande finns i 7 kap. brottsdatalagen. Sådana upplysningsbestämmelser finns även i övriga brottsbekämpande myndigheters brottsdatalagar.

[168] Se prop. 2017/18:269 s. 117.

6.14 Kompletterande reglering i förordning

6.14.1 Inledning

I tidigare avsnitt i detta kapitel föreslås att Försäkringskassans brottsdatalag ska innehålla bestämmelser som upplyser om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter i olika frågor. Regeringen meddelar sådana föreskrifter med stöd av sin restkompetens enligt 8 kap. 7 § regeringsformen. I det följande lämnas förslag om den kompletterande reglering som ska lämnas i förordning.

6.14.2 Begränsning av uppgifter som kan tas fram vid sökning

Förslag

Vid sökning i automatiserade behandlingssystem får uppgifter som visar att den sökta personen tidigare har varit misstänkt för ett visst brott inte tas fram om en domstol, genom ett avgörande som har fått laga kraft,

– har ogillat åtalet, eller
– har avskrivit målet sedan åtalet lagts ner.

Skälen för utredningens förslag

Från integritetssynpunkt är en av de viktigaste aspekterna med automatiserad behandling av personuppgifter i vilken utsträckning det är möjligt att söka bland personuppgifterna och att sammanställa information om en enskild person. För att värna den personliga integriteten ska Försäkringskassans brottsdatalag innehålla en allmän begränsning av vilka uppgifter om får tas fram vid sökning i gemensamt tillgängliga uppgifter på namn, personnummer, samordningsnummer eller liknande identitetsbeteckningar.

I avsnitt 6.9.4 föreslås att det ska vara tillåtet att ta fram uppgifter om att den sökta personen är eller har varit misstänkt för brott. Sådana uppgifter är integritetskänsliga. De bör därför inte vara

möjliga att ta fram när brottsmisstankarna prövats i domstol och domstolen har ogillat åtalet. Inte heller bör det vara möjligt att söka fram en uppgift om att någon har varit misstänkt för brott i det fall åklagare har lagt ned ett åtal som avser brottsmisstankarna och domstolen därför skrivit av målet. En sådan begränsning av möjligheten att ta fram uppgifter bör dock förutsätta att domstolens avgörande inte är möjligt att ändra, det vill säga att det har fått laga kraft och därmed inte längre är möjligt att överklaga.

Det föreslås därför att det i förordning ska föreskrivas en begränsning av möjligheten att söka fram uppgifter om att en person tidigare har varit misstänkt för ett visst brott. Sådana uppgifter ska inte vara möjliga att ta fram om en domstol, genom ett avgörande som fått laga kraft, har ogillat åtalet eller har avskrivit målet sedan åtalet lagts ned.

Den föreslagna regleringen är en sådan föreskrift om begränsning av tillgången till personuppgifter som det i avsnitt 6.9.4 föreslås upplysas om i Försäkringskassans brottsdatalag att regeringen kan meddela genom sin restkompetens enligt 8 kap. 7 § 2 regeringsformen.

6.14.3 Förteckning över tjänstemän

Förslag

Försäkringskassan ska löpande föra en förteckning över de tjänstemän för vilka begränsningen av tillgången till uppgifter vid sökning i automatiserade behandlingssystem inte gäller.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 6.9.4 föreslås en begränsning av vilka uppgifter det ska vara möjligt att ta fram om en person vid en sökning i gemensamt tillgängliga personuppgifter. Det föreslås att denna begränsning inte ska gälla vid en sökning som görs av särskilt angivna tjänstemän när de utför beredningsuppgifter i underrättelseverksamhet och arbetet befinner sig i ett inledande skede, eller när de gör en sökning för

vissa närmare angivna syften. Detta gör det alltså möjligt att låta vissa tjänstemän utföra sökningar för att ta fram fler uppgifter än vad som är tillåtet enligt den begränsning av möjligheten att söka i gemensamt tillgängliga personuppgifter som föreslås i avsnitt 6.9.4.

Det är viktigt med en korrekt tillämpning av undantaget från begränsningen i möjligheten att söka fram uppgifter om en viss person. Det är också viktigt att det vid varje tidpunkt är möjligt att ta reda på vilka tjänstemän som är undantagna från sökbegränsningen i Försäkringskassans brottsdatalag. Därför behövs en verkställighetsföreskrift om att Försäkringskassan löpande ska föra en förteckning över de tjänstemän för vilka begränsningen vid sökningar i automatiserade behandlingssystem inte gäller, när de utför beredningsuppgifter i underrättelseverksamhet eller när de utför sökningar för vissa syften.

6.14.4 Krav för direktåtkomst

Förslag

Försäkringskassan ska få ställa villkor i fråga om behörighet och säkerhet för att myndigheten ska medge en annan brottsbekämpande myndighet direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Om Försäkringskassan ställer villkor för direktåtkomst får myndigheten medge direktåtkomst först när den har försäkrat sig om att den mottagande myndigheten uppfyller kraven på behörighet och säkerhet.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 6.10.1 föreslås att Försäkringskassan ska få medge övriga brottsbekämpande myndigheter direktåtkomst till personuppgifter om har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Vid direktåtkomst till personuppgifter är informationssäkerheten hos den mottagande myndigheten viktig för

skyddet av den personliga integriteten. Informationssäkerhet kan bestå i system som säkerställer att endast personer med viss behörighet får ta del av uppgifterna. Andra åtgärder för ökad informationssäkerhet är till exempel loggning och tillsyn. Om informationssäkerheten är hög hos den mottagande myndigheten minskar riskerna för den personliga integriteten. Försäkringskassan bör därför få ställa villkor i fråga om behörighet och säkerhet för att myndigheten ska medge en annan brottsbekämpande myndighet direktåtkomst till personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Om Försäkringskassan ställer villkor för att ge en annan brottsbekämpande myndighet direktåtkomst är det viktigt att den mottagande myndigheten också uppfyller kraven. I det fall Försäkringskassan har ställt villkor för direktåtkomst bör myndigheten därför få medge direktåtkomst först när den har försäkrat sig om att den mottagande myndigheten uppfyller kraven.

Den föreslagna regleringen är föreskrifter om behörighet och säkerhet vid direktåtkomst. Enligt vad som föreslås i avsnitt 6.10.1 ska Försäkringskassans brottsdatalag innehålla en bestämmelse som upplyser om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela sådana föreskrifter.

6.14.5 Avskiljande för digital arkivering

Förslag

När uppgifter och handlingar arkiveras digitalt ska de avskiljas så att de inte kan behandlas för att utföra en uppgift i den brottsbekämpande verksamheten. Åtkomsten till digitalt arkiverade uppgifter och handlingar ska begränsas till särskilt angivna tjänstemän.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 6.11 föreslås bestämmelser om längsta tid som personuppgifter får behandlas för ändamål inom tillämpningsområdet för Försäkringskassans brottsdatalag. De bestämmelser som föreslås innebär att personuppgifter därefter inte får behandlas för ett ändamål som avser en uppgift i den brottsbekämpande verksamheten. När det gäller personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga gäller dock att de får fortsätta att behandlas även därefter, om det sker för arkivering. Detta följer av 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen. I fråga om personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga föreslås i avsnitt 6.11.2 att bestämmelserna i brottsdatalagen som medger längre automatiserad behandling för arkivering inte ska gälla för dem.

I fråga om personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga föreslås alltså att de ska få behandlas automatiserat för arkivändamål även efter det att uppgifterna inte längre får behandlas för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Det är viktigt att säkerställa att den behandling som sker av en personuppgift, när den inte längre får behandlas för brottsbekämpande ändamål, endast sker för arkivering. När uppgifter och handlingar arkiveras digitalt bör de därför avskiljas på ett sätt som innebär att det inte längre är möjligt att behandla uppgifterna för att utföra en uppgift i den brottsbekämpande verksamheten. För att skapa ytterligare ett skydd mot att personuppgifter blir föremål för fortsatt behandling i den brottsbekämpande verksamheten bör åtkomsten till digitalt arkiverade uppgifter och handlingar därtill begränsas till särskilt angivna tjänstemän.

Den reglering som föreslås här är föreskrifter om begränsning av behandlingen av personuppgifter vid digital arkivering. I avsnitt 6.11.8 föreslås att det i Försäkringskassans brottsdatalag ska upplysas om att regeringen med stöd av sin restkompetens enligt 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela sådana föreskrifter.

6.14.6 Fortsatt behandling av vissa personuppgifter

Förslag

Följande kategorier av personuppgifter i avslutade förundersökningar ska få behandlas för ändamål i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, trots att den längsta tiden för sådan behandling, enligt föreskrifter i Försäkringskassans brottsdatalag, har löpt ut:

– Uppgifter om den dömde i en förundersökning som har lett till en fällande dom, om behandlingen av särskilda skäl är nödvändig för att finna samband mellan olika brott eller mellan tänkbara gärningsmän. Behandlingen ska dock upphöra senast i samband med att uppgifterna om den dömde tas bort ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

– Uppgifter om en person som har varit misstänkt i en förundersökning som har lagts ner eller avslutats på annat sätt än genom åtal, om behandlingen är nödvändig för att personen ska kunna lagföras. Behandlingen ska dock upphöra senast då åtal inte längre får väckas för brottet.

Motsvarande ska gälla även i fråga om personuppgifter i andra utredningar som handläggs enligt 23 kap. rättegångsbalken.

När personuppgifter får behandlas ska dessutom följande uppgifter i utredningen få behandlas:

1. ärendenummer eller likande referensuppgifter,
2. brottskoder, och
3. uppgifter om omständigheterna kring brottet.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 6.11.4 lämnas förslag i fråga om den längsta tid som det ska vara tillåtet att behandla personuppgifter i utredningar om brott för ändamål i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. I korthet föreslås att personuppgifter i en förundersökning som har legat till grund för ett åtal, eller för annan domstolsprövning, ska få behandlas som längst fem år efter utgången av det kalenderår då

domstolens avgörande fick laga kraft. Personuppgifter i en förundersökning som har lagts ned, eller avslutats på annat sätt än genom åtal, ska få behandlas som längst fem år efter utgången av det kalenderår då åklagarens eller förundersökningsledarens beslut meddelades. Motsvarande föreslås gälla för behandling av personuppgifter i andra utredningar som handläggs enligt bestämmelserna i 23 kap. rättegångsbalken. Exempel på en sådan utredning är en så kallad förutredning som kan föregå en förundersökning.

En bortre gräns för hur länge det ska vara tillåtet att behandla personuppgifter som finns i en utredning om brott skapar ett integritetsskydd för de personer som förekommer i utredningen. Det bör dock vara möjligt att fortsätta att behandla vissa personuppgifter under en längre tid än vad som medges enligt bestämmelserna i Försäkringskassans brottsdatalag, om det krävs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Därför föreslås att uppgifter om den dömde i en förundersökning som har lett till fällande dom ska få behandlas även efter det att den längsta tid som föreslås i avsnitt 6.11.4 har löpt ut. En förutsättning för att personuppgifterna ska få behandlas under en längre tid ska dock vara att behandlingen av särskilda skäl är nödvändig för att finna samband mellan olika brott eller mellan tänkbara gärningsmän. Behandlingen ska upphöra senast i samband med att uppgifterna om den dömde tas bort ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Det föreslås vidare att uppgifter om en person som har varit misstänkt i en förundersökning som har lagts ned eller avslutats på annat sätt än genom åtal, i ett enskilt fall ska få behandlas även efter det att den längsta tid som föreslås i avsnitt 6.11.4 har löpt ut. En förutsättning för att sådana personuppgifter ska få behandlas under en längre tid ska dock vara att behandlingen är nödvändig för att personen ska kunna lagföras, det vill säga åtalas för brottet. Behandlingen ska upphöra senast då åtal inte längre får väckas för brottet.

Vad som nu har föreslagits bör gälla på motsvarande sätt för personuppgifter i Försäkringskassans brottsutredande verksamhet som hör till andra utredningar som handläggs enligt 23 kap. rättegångsbalken.

När vissa kategorier personuppgifter i en brottsutredning får behandlas under en längre tid föreslås dessutom att vissa andra uppgifter i utredningen ska få behandlas under samma tid. Det gäller

uppgifter om ärendenummer eller likande referensuppgifter, brottskoder och uppgifter om omständigheterna kring brottet.

Den föreslagna regleringen är föreskrifter om att vissa kategorier av personuppgifter får fortsätta att behandlas under längre tid än vad som följer av bestämmelserna i den nya brottsdatalag som föreslås för Försäkringskassan. I avsnitt 6.11.8 föreslås att det i Försäkringskassans brottsdatalag ska upplysas om att regeringen med stöd av sin restkompetens enligt 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela sådana föreskrifter.

6.14.7 Rätt för Riksarkivet att meddela föreskrifter

Förslag

Riksarkivet ska få rätt att, efter att ha gett Försäkringskassan tillfälle att yttra sig, meddela föreskrifter om att följande personuppgifter får behandlas under längre tid för arkivändamål av allmänt intresse och vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål:

– personuppgifter som behandlas i Försäkringskassans underrättelseverksamhet, och

– personuppgifter som behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet för att fullgöra internationella åtaganden.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 6.11.2 föreslås en längsta tid för när det ska vara tillåtet att behandla personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga. Där föreslås också att bestämmelsen i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen som medger längre automatiserad behandling för arkivering och bevarande av allmänna handlingar inte ska gälla för personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga. Förslagen i avsnittet gäller emellertid inte för behandling av personuppgifter i ärenden om utredning av brott.

I avsnitt 6.11.5 föreslås en längsta tid för behandling av gemensamt tillgängliga personuppgifter i underrättelseverksamheten. I avsnitt 6.11.6 föreslås en längsta tid för behandling av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och som behandlas i syfte att fullgöra internationella åtaganden. I avsnitt 6.11.7 föreslås att bestämmelsen i brottsdatalagen som tillåter fortsatt behandling av personuppgifter för arkivering och bevarande av allmänna handlingar inte ska gälla för gemensamt tillgängliga personuppgifter i Försäkringskassans underrättelseverksamhet eller för gemensamt tillgängliga personuppgifter som behandlas för att fullgöra internationella åtaganden.

De förslagna bestämmelserna i Försäkringskassans brottsdatalag som nu angetts omfattar alla personuppgifter i Försäkringskassans underrättelseverksamhet och alla personuppgifter som behandlas i den brottsbekämpande verksamheten för att fullgöra internationella åtaganden. Dessa personuppgifter får alltså inte arkiveras digitalt under en längre tid än vad som föreslås som längsta tid för behandling i den brottsbekämpande verksamheten. Detta innebär att dataskyddsreglerna i fråga om dessa personuppgifter som utgångspunkt har getts företräde i förhållande till arkivlagstiftningen.

För att tillgodose det allmänna intresset av offentlighet och insyn och för historiska, statistiska eller vetenskapliga ändamål kan det dock finnas behov av bevarande i elektronisk form. Ett sådant bevarande förutsätter behandling av personuppgifter under längre tid än vad som är tillåtet enligt den reglering som föreslås i Försäkringskassans brottsdatalag. Riksarkivet bör därför ges rätt att meddela föreskrifter om att personuppgifter i Försäkringskassans underrättelseverksamhet, och personuppgifter som behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet för att fullgöra internationella åtaganden, får behandlas under längre tid för arkivändamål av allmänt intresse och vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål. Innan Riksarkivet meddelar sådana föreskrifter ska myndigheten ha gett Försäkringskassan tillfälle att yttra sig.

I avsnitt 6.11.8 föreslås att det i Försäkringskassans brottsdatalag ska tas in en bestämmelse som upplyser om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela sådana föreskrifter.

6.14.8 Rätt för Försäkringskassan att meddela verkställighetsföreskrifter

Förslag

Försäkringskassan ska, efter att ha gett Riksarkivet tillfälle att yttra sig, få meddela närmare föreskrifter om digital arkivering.

Försäkringskassan ska även i övrigt få meddela föreskrifter om verkställigheten av Försäkringskassans brottsdatalag och av den tillhörande förordningen.

Innan Försäkringskassan meddelar föreskrifter ska myndigheten ge Integritetsskyddsmyndigheten tillfälle att yttra sig över Försäkringskassans förslag.

Skälen för utredningens förslag

Det kan finnas behov av verkställighetsföreskrifter till lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Det kan även finnas behov av verkställighetsföreskrifter till den förordning som föreslås här och som kompletterar regleringen i lagen. Sådana föreskrifter kan avse på vilket sätt information ska avskiljas för digital arkivering så att uppgifterna inte längre kan behandlas för ändamål i den brottsbekämpande verksamheten. Det kan även behövas föreskrifter som rör krav på informationssäkerhet för att en annan brottsbekämpande myndighet ska få direktåtkomst till personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Regeringen kan meddela verkställighetsföreskrifter med stöd av sin restkompetens enligt 8 kap. 7 § första stycket 1 regeringsformen. Regeringen får även enligt 8 kap. 11 § regeringsformen bemyndiga en myndighet att meddela sådana föreskrifter.

Det bedöms lämpligt att Försäkringskassan får ett bemyndigande att meddela föreskrifter om verkställigheten av den reglering som föreslås. Föreskrifter som gäller digital arkivering bör Försäkringskassan få meddela först efter det att myndigheten har gett Riksarkivet tillfälle att yttra sig. De föreskrifter som Försäkringskassan kan komma att meddela med stöd av bemyndigandet gäller

personuppgiftsbehandling. Innan Försäkringskassan meddelar föreskrifter bör myndigheten därför alltid ge Integritetsskyddsmyndigheten tillfälle att yttra sig över Försäkringskassans förslag.

7 Informationstillgång och uppgiftsskyldigheter

7.1 Inledning

I denna promemoria lämnas förslag om att Försäkringskassan ska få en ny brottsbekämpande uppgift och därmed bedriva brottsbekämpande verksamhet. I den brottsbekämpande verksamheten ska Försäkringskassan dels utreda brott genom att biträda en åklagare vid verkställande av en förundersökning om vissa brott, dels bedriva underrättelseverksamhet i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka viss brottslighet. Effektiv tillgång till information från andra myndigheter och vissa enskilda bedöms vara av avgörande betydelse för att den brottsbekämpande verksamheten ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt.

Redan utan några ytterligare författningsändringar än de som föreslås i kapitel 3 kan Försäkringskassan inhämta viss information i sin brottsutredande verksamhet. När förundersökning har inletts kan information tillföras en utredning genom att Försäkringskassan håller förhör med den som kan antas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen, se 23 kap. 6 § rättegångsbalken. Förhör kan dock inte hållas inom ramen för underrättelseverksamheten. Möjligheten till förhör kan därutöver endast tillgodose en begränsad del av den brottsbekämpande verksamhetens samlade informationsbehov och är vidare inte något effektivt verktyg för överföring av information. Försäkringskassan behöver därför även andra verktyg för att effektivt kunna få tillgång till information som behövs i den brottsbekämpande verksamheten.

När det kommer till informationsutbyte mellan myndigheter måste regler om sekretess beaktas. I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, finns bestämmelser om sekretess som begränsar rätten att ta del av allmänna handlingar och som reglerar

tystnadsplikt i det allmännas verksamhet. En sekretessbelagd uppgift får som utgångspunkt inte lämnas från en myndighet till en annan, eller mellan olika verksamhetsgrenar inom samma myndighet när de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra, se 8 kap. 1 och 2 §§ OSL. För att ändå möjliggöra ett informationsutbyte mellan myndigheter, och olika verksamhetsgrenar inom samma myndighet, finns det bestämmelser som i olika situationer bryter sekretess.

I 10 kap. 15 a § OSL finns en sekretessbrytande bestämmelse som innebär att sekretess enligt ett flertal bestämmelser till skydd för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som utgångspunkt inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet om det behövs för att bland annat förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. En uppgift får dock inte lämnas ut med stöd av denna bestämmelse om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Av 10 kap. 23–24 §§ OSL följer även att sekretess i många fall inte hindrar att en uppgift av betydelse för utredningen av ett begånget brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller någon annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet, om fängelse ingår i straffskalan för brottet. I vissa fall ska även ett visst lägsta fängelsestraff gälla enligt straffskalan för brottet. I 10 kap. 27 § OSL finns den så kallade generalklausulen som innebär att sekretess inte hindrar att uppgifter lämnas till en annan myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgifterna lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda.

Av 10 kap. 28 § OSL följer därutöver att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om det finns en uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning. Med uppgiftsskyldighet avses att det av lag eller förordning följer att uppgift ska lämnas.[169] Det är alltså fråga om en skyldighet som är tvingande för den utlämnande myndigheten att följa. Sekretessbrytande uppgiftsskyldigheter grundar sig på överväganden om att den mottagande myndighetens behov av information generellt sett kan anses väga tyngre än det intresse som viss sekretess eller tystnadsplikt är tänkt att skydda. Bestämmelser om uppgiftsskyldigheter är alltså ett sätt

[169] Prop. 1979/80:2 del A s. 322.

för lagstiftaren att säkerställa att en viss myndighet får de uppgifter som den behöver.[170] En uppgiftsskyldighet kan i det syftet vara utformad som en skyldighet för en aktör att på eget initiativ lämna ut uppgifter, även utan en föregående begäran från den myndighet som är mottagare av uppgifterna.

I sammanhanget bör påminnas om att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att bedrivas organisatoriskt avgränsat från myndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd. I den brottsbekämpande verksamheten kommer det inte förekomma någon ärendehandläggning enligt socialförsäkringsbalken. Det innebär att de regler om uppgiftsskyldighet som finns i 110 kap. socialförsäkringsbalken, det vill säga de verktyg som den verksamhet som avser förmåner och stöd har att tillgå för att samla in information från myndigheter och andra aktörer, inte kan tillämpas i den brottsbekämpande verksamheten. I andra lagar finns dock regler om uppgiftsskyldighet som bryter sekretess på ett sådant sätt att uppgifter kan lämnas över till myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet. Dessa uppgiftsskyldigheter möjliggör alltså sekretessgenombrott i förhållande till brottsbekämpande myndigheter i fler fall än vad som följer direkt av offentlighets- och sekretesslagen. Det finns även regler om uppgiftsskyldighet till brottsbekämpande myndigheter som gäller för vissa enskilda aktörer, trots att enskilda som utgångspunkt inte omfattas av regler om offentlighet och sekretess. Sådana regler kan fylla en funktion bland annat när uppgifter som behövs i brottsbekämpande verksamhet skyddas av lagstadgad tystnadsplikt.

Många bestämmelser om uppgiftsskyldighet möjliggör överföring av information till samtliga brottsbekämpande myndigheter, medan några endast medför att information kan lämnas till vissa av de brottsbekämpande myndigheterna. Andra bestämmelser om uppgiftsskyldighet förutsätter att det finns viss samverkan mellan myndigheter, eller myndigheter och andra aktörer. I detta kapitel lämnas förslag om att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska kunna ta emot uppgifter enligt ett flertal av dessa bestämmelser om uppgiftsskyldighet.

I vissa fall har bestämmelser om skyldigheter att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna inte ansetts utgöra ett tillräckligt effektivt medel för informationstillgång. Det finns därför

[170] Se prop. 2024/25:65 s. 61–62.

regler om direktåtkomst som i vissa situationer möjliggör för brottsbekämpande myndigheter att självständigt söka efter och ta del av information direkt från en annan myndighet. På så sätt har den brottsbekämpande myndigheten alltid tillgång till uppdaterad och aktuell information som finns hos den andra myndigheten. Bestämmelser om direktåtkomst reglerar endast hur det i vissa fall är tillåtet att lämna ut uppgifter. En sådan bestämmelse har alltså inte någon självständig sekretessbrytande effekt. En myndighet kan därför inte tillåta en annan myndighet direktåtkomst till uppgifter som, vid en sekretessprövning, den senare myndigheten inte med säkerhet skulle ha rätt att ta del av. Av den anledningen kräver en bestämmelse som medger direktåtkomst även en bestämmelse om sekretessgenombrott som möjliggör att vissa uppgifter lämnas ut till den brottsbekämpande myndigheten utan någon föregående sekretessprövning. I detta kapitel lämnas förslag om att Försäkringskassan ska omfattas av ett antal sådana bestämmelser om direktåtkomst och sekretessgenombrott.

De förslag som lämnas i denna promemoria innebär inte att Polismyndigheten ska fråntas befogenheter i sin brottsbekämpande verksamhet. Oaktat detta innebär förslagen att visst brottsbekämpande arbete som i dag utförs av Polismyndigheten i stället kommer att utföras av Försäkringskassan. Vid bedömningen av i vilken mån Försäkringskassan ska omfattas av bestämmelser som på olika sätt möjliggör tillgång till information har en utgångspunkt varit att Försäkringskassan i många avseenden ska ha samma förutsättningar i sin brottsbekämpande verksamhet som Polismyndigheten har i motsvarande verksamhet i dag. Detta bedöms vara av vikt för att undvika att den nya verksamheten kringskärs på ett sätt som skulle kunna leda till att den blir mindre effektiv än dagens motsvarande verksamhet hos Polismyndigheten. Till detta tillkommer att det finns vissa svårigheter att på förhand avgöra exakt hur informationsbehoven i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att se ut. Det kan därför finnas skäl att låta reglerna om informationstillgång vara förhållandevis breda och flexibla för att det inte ska uppstå onödiga hinder för Försäkringskassans möjligheter att tillgå information som myndigheten bedömer att den i ett visst fall behöver i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda brott.

Samtidigt ska varje förslag utformas med beaktande av enskildas personliga integritet. Genom att sekretess till skydd för enskilda som utgångspunkt råder mellan olika myndigheter kan enskildas integritet värnas. För att det ska vara motiverat att låta Försäkringskassan omfattas av bestämmelser om uppgiftsskyldighet, direktåtkomst och sekretessgenombrott krävs att det inte bedöms medföra oproportionerliga intrång i den personliga integriteten. Det innebär att det måste finnas ett intresse som motiverar att Försäkringskassan omfattas av en viss bestämmelse, och att det intresset bedöms väga tyngre än integritetsintrånget som ett förslag bedöms innebära.

7.2 Uppgiftsskyldigheter för myndigheter och vissa andra

7.2.1 Uppgiftsskyldighet enligt lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna

Förslag

Försäkringskassan ska anges som en av de brottsbekämpande myndigheter som avses i lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. Statliga myndigheter, kommuner, regioner och vissa andra ska därmed, givet att förutsättningarna i lagen är uppfyllda, lämna uppgifter till Försäkringskassan om uppgifterna behövs i myndighetens brottsbekämpande verksamhet.

Skälen för utredningens förslag

Lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna innehåller bestämmelser om skyldigheter för statliga myndigheter, kommuner, regioner och vissa enskilda verksamheter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och

skola att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna i deras brottsbekämpande verksamhet. Lagen gäller vid sidan av andra författningar som innefattar en skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. I förarbetena konstaterades att detta innebär att lagen i vissa situationer kommer att överlappa uppgiftsskyldigheter som följer av annan lagstiftning. Det bedömdes dock inte finnas någon motsättning i att flera bestämmelser om uppgiftsskyldigheter kan vara tillämpliga samtidigt.[171]

I förarbetena till lagen fördes därutöver resonemang om att ett framgångsrikt brottsbekämpande arbete förutsätter en väl fungerande samverkan mellan relevanta myndigheter och andra aktörer. En sådan samverkan bedömdes i sin tur förutsätta att det finns ett regelverk som gör det möjligt att utbyta information på ett effektivt och rättssäkert sätt. Mot den bakgrunden bedömdes det finnas ett behov av att i en ny lag införa särskilda uppgiftsskyldigheter som kan bryta sekretess gentemot brottsbekämpande myndigheter.[172]

En skyldighet att lämna ut en uppgift enligt lagen gäller som huvudregel oavsett om uppgiften är offentlig eller omfattas av sekretess eller tystnadsplikt. Lagen innehåller dock även regler om intresseavvägningar som ger utrymme för den utlämnande verksamheten att avstå från att lämna ut uppgifter i vissa fall. Så kan exempelvis vara fallet om det finns en sekretessbestämmelse som är tillämplig på uppgiften och det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Intresseavvägningarna i lagen är dock utformade med vissa variationer.

Det finns därutöver undantag från vissa uppgiftsskyldigheter enligt lagen. Vissa uppgiftsskyldigheter gäller inte för sådana uppgifter som omfattas av ett antal uppräknade sekretessbestämmelser som rör bland annat hälso- och sjukvårdssekretess och socialtjänstsekretess. Undantaget från vissa uppgiftsskyldigheter gäller även för uppgifter som omfattas av tystnadsplikt enligt vissa bestämmelser i patientsäkerhetslagen (2010:659).

Av 2 § lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna följer att det är Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten som avses när

[171] Prop. 2024/25:65 s. 72.
[172] Ibid. s. 68 ff.

begreppet brottsbekämpande myndigheter används i lagen. Av 3 § framgår att med brottsbekämpande verksamhet avses sådan verksamhet som en brottsbekämpande myndighet bedriver för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott.

Försäkringskassan ska enligt förslagen i denna promemoria bedriva sådan brottsbekämpande verksamhet som avses i 3 § lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. I förarbetena till lagen fördes inga resonemang om att det skulle kunna finnas skäl för att begränsa skyldigheten att lämna uppgifter på ett sådant sätt att den endast skulle gälla i förhållande till vissa myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet. Detta talar för att även Försäkringskassan ska anges som en av de brottsbekämpande myndigheterna i 2 §.

Försäkringskassan bedöms även ha motsvarande behov som de andra brottsbekämpande myndigheterna av att i sin brottsbekämpande verksamhet kunna få tillgång sådana uppgifter som kan lämnas ut med stöd av uppgiftsskyldigheterna i lagen. Lagens breda tillämpningsområde medför att många olika typer av uppgifter kan lämnas ut med stöd av lagen, förutsatt att uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamhet. Det är därför inte möjligt att redogöra för exakt vilken typ av uppgifter det skulle kunna handla om i det enskilda fallet. Av förarbetena framgår dock att de brottsbekämpande myndigheterna har fört fram att de, för att kunna utföra sina uppdrag, har behov av olika typer av uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden som skyddas av olika slags sekretess. Det kan röra sig om uppgifter på individnivå, till exempel kontaktuppgifter, eller uppgifter på en mer övergripande nivå som är av betydelse för att skapa lägesbilder eller förståelse för nya brottsupplägg. Det kan även handla om uppgifter som finns i underlag till beslut eller föreläggande, uppgifter om en enskilds umgänge och släkt eller uppgifter om oro kring en enskild som misstänks vara på väg in i kriminalitet. Det kan också handla om finansiella uppgifter.[173]

De bidragsbrott som Försäkringskassan kommer att hantera i sin brottsbekämpande verksamhet kan omfatta avancerade upplägg som involverar flera myndigheter och olika individer. För att utreda eller förhindra sådana brott kan uppgifter som finns hos andra myn-

[173] Prop. 2024/25:65 s. 70.

digheter och som rör exempelvis förmåner och stöd eller tillstånd att bedriva verksamhet vara av betydelse. Försäkringskassan kan även behöva få tillgång till uppgifter om personer inom yrken som kräver legitimation, uppgifter om fysiska och juridiska personer som skulle kunna användas som en del i brottsliga upplägg, uppgifter om ett företags finansiering och ekonomiska förhållanden eller uppgifter kopplade till orosanmälningar som rör brukare, assistansbolag eller vårdgivare.[174]

Om Försäkringskassan anges som en brottsbekämpande myndighet enligt lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna innebär det att uppgiftsskyldigheten kommer att gälla gentemot ytterligare en myndighet, jämfört med vad som är fallet i dag. Det innebär i sin tur att uppgiftsskyldigheten enligt lagen utökas något och att uppgifter sannolikt kommer att lämnas mellan myndigheter i större omfattning än i dag. De uppgifter som lämnas kommer ofta röra enskilda personer. Att uppgifter om enskilda lämnas i större omfattning och i en större krets aktörer medför att riskerna för enskildas integritet ökar. Skälen för att Försäkringskassan ska anges som en brottsbekämpande myndighet enligt lagen är dock att ge Försäkringskassan förutsättningar för att bedriva ett effektivt brottsbekämpande arbete. I likhet med vad som anfördes i samband med att lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna infördes bedöms därför att integritetsintrånget är motiverat.[175] Det samhällsintresse som brottsbekämpning utgör överväger det integritetsintrång som det innebär att utöka uppgiftsskyldigheten till att gälla även gentemot Försäkringskassan.

Sammantaget bedöms det finnas skäl att ange Försäkringskassan som en av de brottsbekämpande myndigheter som avses i lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. Om Försäkringskassan anges som en av de brottsbekämpande myndigheterna innebär det att statliga myndigheter, kommuner, regioner och vissa enskilda verksamheter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola ska, givet att vissa förutsättningar är uppfyllda, lämna uppgifter till Försäkringskassan om uppgifterna behövs i myndighetens brottsbekämpande verksamhet.

[174] För ytterligare exempel på uppgifter av betydelse för brottsbekämpningen som kan finnas hos de myndigheter som omfattas av uppgiftsskyldigheterna, se SOU 2023:69.
[175] Prop. 2024/25:65 s. 189 f.

De närmare försättningarna för uppgiftsskyldigheterna framgår av 4–8 §§ lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

Att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfattas av lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna medför även en skyldighet för Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd att lämna uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om uppgifterna behövs där, se avsnitt 3.8.2. Detta bedöms vara av särskild betydelse för att möta den nya brottsbekämpande verksamhetens behov av uppgifter.

7.2.2 Uppgiftsskyldighet vid samverkan mot penningtvätt eller finansiering av terrorism

Förslag

Försäkringskassan ska anges som en sådan brottsbekämpande myndighet som får delta i samverkan för att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt eller finansiering av terrorism enligt 4 a kap. penningtvättslagen.

Skälen för utredningens förslag

I 4 a kap. lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, penningtvättslagen, finns bestämmelser om samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Syftet med bestämmelserna är att underlätta informationsutbytet mellan brottsbekämpande myndigheter och banker i arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Av bestämmelserna följer att vissa myndigheter och banker, eller brottsbekämpande myndigheter och tillsynsmyndigheter, får samverka i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism. Inom ramen för samverkan ska uppgifter lämnas mellan deltagarna i samverkan, utan hinder av eventuella bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt. En uppgift ska dock

inte lämnas om det finns en bestämmelse om sekretess eller tystnadsplikt som är tillämplig på uppgiften och om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen eller tystnadsplikten ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.

För att samverkan ska få ske krävs att det fattas ett beslut om samverkan. Beslut om samverkan fattas enligt 4 a kap. 4 § penningtvättslagen av den myndighet eller de myndigheter som deltar i samverkan.

I 4 a kap. 1 § penningtvättslagen anges att bland annat brottsbekämpande myndigheter får delta i samverkan enligt kapitlet. I bestämmelsens andra stycke anges att med brottsbekämpande myndigheter avses Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten. De uppräknade brottsbekämpande myndigheterna är i huvudsak sådana som har uppgifter som anknyter till syftet med samverkan – det vill säga underrättelseverksamhet som avser penningtvätt eller finansiering av terrorism.

I avsnitt 3.3.2 föreslås att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska omfatta bland annat brott enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott. Det föreslås också att Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet, se avsnitt 3.7. Försäkringskassan föreslås alltså få sådana uppgifter som knyter an till syftet med samverkan enligt penningtvättslagen – alltså underrättelseverksamhet som avser penningtvätt. Försäkringskassan bör mot den bakgrunden anges som en sådan brottsbekämpande myndighet som får delta i samverkan enligt 4 a kap. penningtvättslagen. På så sätt kan Försäkringskassan få tillgång till uppgifter som behövs i myndighetens underrättelseverksamhet som avser penningtvätt utan hinder av sekretess, om förutsättningarna för samverkan och uppgiftsskyldighet är uppfyllda.

De uppgifter som Försäkringskassan får tillgång till genom att anges som en sådan brottsbekämpande myndighet som får delta i samverkan enligt penningtvättslagen kan ofta antas röra enskilda personer. Förslaget innebär därmed att uppgifter om enskilda kan komma att lämnas mellan myndigheter och andra aktörer i ökad utsträckning, jämfört med i dag. Det medför i sin tur ökade risker för integritetsintrång. Utredningen anser dock att intresset av att kunna förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt väger tyngre

än det integritetsintrång som förslaget bedöms medföra. Förslaget om att Försäkringskassan ska anges som en sådan brottsbekämpande myndighet som får delta i samverkan enligt penningtvättslagen bedöms därför utgöra ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten.

7.2.3 Uppgiftsskyldighet för socialnämnden och hälso- och sjukvårdspersonal

Förslag

En socialnämnd ska lämna uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av Försäkringskassan inom ramen för den brottsbekämpande verksamheten.

Hälso- och sjukvårdspersonal ska lämna uppgifter om huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av Försäkringskassan inom ramen för den brottsbekämpande verksamheten.

Skälen för utredningens förslag

I 15 kap. 7 § 1 socialtjänstlagen (2025:400) finns en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att en socialnämnd ska lämna uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket eller Tullverket. I 6 kap. 15 § 1 patientsäkerhetslagen finns en liknande uppgiftsskyldighet som innebär att hälso- och sjukvårdspersonal är skyldig att lämna ut sådana uppgifter som gäller om någon vistas på en sjukvårdsinrättning om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket eller Tullverket. Dessa uppgiftsskyldigheter har i förarbeten

bedömts vara av betydelse vid exempelvis delgivning eller spaning.[176] Korrekta uppgifter om var en person är placerad har även ansetts vara av betydelse inom ramen för en förundersökning när det är fråga om förhör med en misstänkt person eller med vittnen.[177]

Det framstår som nödvändigt att Försäkringskassan i sin brottsbekämpande verksamhet ska ha motsvarande möjlighet som de i bestämmelserna uppräknade myndigheterna att få information om var en enskild befinner sig i ett enskilt fall, för på så sätt kunna nå motsvarande effektivitet i verksamheten. Samma skäl som görs gällande till stöd för andra brottsbekämpande myndigheters behov av uppgifterna gör sig alltså gällande också i förhållande till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det föreslås därför att socialnämnden ska lämna uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av Försäkringskassan inom ramen för den brottsbekämpande verksamheten. På motsvarande sätt föreslås att hälso- och sjukvårdspersonal ska vara skyldig att lämna ut uppgifter om huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av Försäkringskassan inom ramen för den brottsbekämpande verksamheten.

Förslagen innebär att uppgifter om enskilda kan komma att lämnas ut från socialnämnden och hälso- och sjukvården i något större utsträckning än i dag. Vanligtvis borde det dock röra sig om uppgifter som i annat fall hade lämnats till Polismyndigheten, men som nu i stället ska lämnas till Försäkringskassan. Att uppgiftsskyldigheten utvidgas till att gälla gentemot ytterligare en myndighet innebär oavsett att uppgifter kommer att lämnas till fler aktörer än i dag. Att uppgifter som rör enskilda lämnas mellan fler aktörer innebär i sig en risk för enskildas integritet. Integritetsintrånget bedöms dock som proportionerligt i förhållande till det intresse som förslagen ska tillgodose. Utan tillgång till information om var en enskild befinner sig kan det nämligen bli svårt för Försäkringskassan att i ett enskilt fall bedriva förundersökning eller vidta åtgärder i sin brottsbekämpande verksamhet. Intresset av att de aktuella uppgiftsskyldigheterna ska gälla gentemot Försäkringskassan väger därför tyngre än det integritetsintrång som förslagen innebär.

[176] Prop. 2024/25:89 s. 406.
[177] Prop. 2024/25:65 s. 154.

Det kan i sammanhanget noteras att uppgifter som ska lämnas ut med stöd av bestämmelserna i stor utsträckning också skulle kunna begäras ut med stöd av den uppgiftsskyldighet för kontaktuppgifter som regleras i lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna, se avsnitt 7.2.1. Det kan dock uppstå situationer då exempelvis intresseavvägningen i den lagen hindrar en utlämning.[178] Det finns därför alltjämt skäl för att låta Försäkringskassan omfattas av bestämmelserna.

Slutligen ska framhållas att de nuvarande uppgiftsskyldigheterna i 15 kap. 7 § 1 socialtjänstlagen och 6 kap. 15 § 1 patientsäkerhetslagen är formulerade så att de gäller i förhållande till de uppräknade myndigheterna i sin helhet. Uppgiftsskyldigheterna är alltså inte begränsade till att gälla i förhållande till myndigheternas brottsbekämpande verksamhet. Det bedöms, trots detta, finnas skäl för att uppgiftsskyldigheten i förhållande till Försäkringskassan endast ska gälla i relation till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Till att börja med är bestämmelserna motiverade utifrån intresset av att korrekta uppgifter om var en person befinner sig ska vara tillgängliga exempelvis när någon ska kallas till förhör inom ramen för en förundersökning, det vill säga inom ramen för brottsbekämpande verksamhet. Det ligger dessutom utanför utredningens uppdrag att utreda huruvida det finns behov av ytterligare uppgiftsskyldigheter i förhållande till annan verksamhet hos Försäkringskassan än den brottsbekämpande. Genom att begränsa uppgiftsskyldigheten till att gälla gentemot Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan också integritetsintrånget som uppgiftsskyldigheten medför minimeras.

7.2.4 Uppgifter i beskattningsdatabasen

Förslag

Uppgifter i beskattningsdatabasen ska lämnas ut på begäran av Försäkringskassan i den utsträckning det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. De uppgifter som ska lämnas ut ska omfatta uppgifter per

[178] Se SOU 2023:69 s. 510.

betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen, identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

Uppgifter i beskattningsdatabasen som avses i 2 kap. 3 § första stycket punkt 1–6, 8 och 11 lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska lämnas ut på begäran av Försäkringskassan om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande.

Skälen för utredningens förslag

Uppgiftsskyldigheter för Skatteverket gentemot brottsbekämpande myndigheter finns i 8 l § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. Enligt paragrafens första stycke ska uppgifter från beskattningsdatabasen, på begäran av Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket eller Åklagarmyndigheten, lämnas ut i den utsträckning det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra brott. Av andra stycket följer att de uppgifter som ska lämnas ut är uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244), identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

Den typ av uppgifter som kan lämnas ut enligt bestämmelsen kommer i många fall vara av central betydelse i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet eftersom förmåner och stöd i många avseenden bygger på sakförhållanden om olika inkomstuppgifter. I en utredning om bidragsbrott skulle uppgifterna även kunna användas för att exempelvis reda ut anställningsförhållanden inom ett assistansbolag och i vilken mån bolaget har betalat ut ersättning till sina anställda. Det framstår vidare som rimligt att Försäkringskassan i sin brottsbekämpande verksamhet ska ha möjlighet att ta del av uppgifter i beskattningsdatabasen i motsvarande mån som övriga brottsbekämpande myndigheter för att verksamheten ska kunna

bedrivas effektivt. Det föreslås därför att sådana uppgifter i beskattningsdatabasen som anges i 8 l § andra stycket förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska lämnas ut på begäran av Försäkringskassan i den utsträckning det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

Av 8 l § tredje stycket förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet följer att sådana uppgifter som avses i 2 kap. 3 § första stycket punkt 1–6, 8 och 11 lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, på begäran av Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket eller Åklagarmyndigheten, ska lämnas ut från beskattningsdatabasen om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande. De uppgifter som kan lämnas ut med stöd av bestämmelsen är sådana som kan behövas för att möjliggöra en bedömning av om en enskilds tillgångar inte står i proportion till dennes legitima förvärvskällor eller förmögenhetsförhållanden i övrigt.[179]

Åklagare ska enligt förslaget i avsnitt 3.5 få anlita biträde av Försäkringskassan i fråga om utredning om självständigt förverkande. Det framstår därför som ändamålsenligt att Försäkringskassan ska vara en av de myndigheter som kan begära ut uppgifter enligt bestämmelsen. På så sätt kan en utredning om självständigt förverkande bedrivas med samma effektivitet hos Försäkringskassan som hos andra brottsbekämpande myndigheter. Det föreslås därmed att sådana uppgifter som avses i 2 kap. 3 § första stycket punkt 1–6, 8 och 11 lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, på begäran av Försäkringskassan, ska lämnas ut från beskattningsdatabasen om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande.

De uppgiftsskyldigheter som följer av förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet är mer långtgående än den skyldighet för Skatteverket att lämna ut motsvarande uppgifter som föreskrivs i lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna, se avsnitt 7.2.1 Detta följer av att uppgiftsskyldigheterna i förordningen inte kräver någon intresseavvägning. Uppgiftsskyldigheterna i förord-

[179] Se Ju2024/01517 s. 38–39.

ningen fyller därmed en funktion vid sidan av lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

Genom att de aktuella uppgiftsskyldigheterna föreslås gälla gentemot Försäkringskassan utökas Skatteverkets skyldighet att lämna uppgifter till att gälla gentemot ytterligare en myndighet. Det innebär att uppgifter om enskilda kan komma att lämnas från Skatteverket i större utsträckning än i dag, eller åtminstone till fler myndigheter än i dag. Det innebär i sig en ökad risk för enskildas integritet. De uppgifter som kan komma att lämnas till Försäkringskassan till följd av förslagen är dock sådana som i annat fall hade kunnat lämnas till Polismyndigheten. Förslagen är dessutom motiverade av att Försäkringskassan på ett ändamålsenligt sätt ska kunna bedriva verksamhet i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda brott eller bedriva utredning om självständigt förverkande. Det bedöms att intresset av att Försäkringskassan får ta del av de aktuella uppgifterna väger tyngre än det integritetsintrång som förslagen medför. Förslagen bedöms därmed vara proportionerliga i förhållande till det integritetsintrång som de medför för enskilda.

7.3 Tillgång till uppgifter enligt de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar

7.3.1 Gemensamt tillgängliga personuppgifter

Förslag

Försäkringskassan ska, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, ha rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Polismyndighetens, Ekobrottsmyndighetens, Åklagarmyndighetens, Kustbevakningens, Skatteverkets och Tullverkets brottsbekämpande verksamheter, om Försäkringskassan behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet. Detsamma ska gälla för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i

Säkerhetspolisens brottsbekämpande verksamhet och som inte rör nationell säkerhet.

Försäkringskassan ska i sin brottsbekämpande verksamhet få medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Polismyndighetens, Ekobrottsmyndighetens, Åklagarmyndighetens, Kustbevakningens, Skatteverkets och Tullverkets brottsbekämpande verksamheter. Detsamma ska gälla för personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Säkerhetspolisens brottsbekämpande verksamhet och som inte rör nationell säkerhet.

Skälen för utredningens förslag

I 2 kap. 8 § första stycket polisens brottsdatalag[180] ges Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket rätt att ta del av personuppgifter hos polisen som har gjorts gemensamt tillgängliga i polisorganisationen. Bestämmelsen bryter sekretessen enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § OSL gentemot de uppräknade myndigheterna, om en personuppgift som har gjorts gemensamt tillgänglig behövs för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177), det vill säga i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Bestämmelsen gäller även för gemensamt tillgängliga uppgifter hos Ekobrottsmyndigheten, om uppgifterna behandlas i syfte att utreda brott och det inte är fråga om åklagarverksamhet, och hos Säkerhetspolisen i brottsbekämpande och lagförande verksamhet som inte rör nationell säkerhet, se 1 kap. 1 § polisens brottsdatalag.

Det finns sekretessbrytande bestämmelser som motsvarar 2 kap. 8 § polisens brottsdatalag i flertalet av de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar. Bestämmelser av detta slag finns i 2 kap. 8 § första stycket Tullverkets brottsdatalag[181], 2 kap. 7 § första

[180] Lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.
[181] Lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

stycket Kustbevakningens brottsdatalag[182], 2 kap. 8 § första stycket Skatteverkets brottsdatalag[183] och 2 kap. 6 § första stycket åklagarväsendets brottsdatalag[184]. I avsnitt 6.9.5 föreslås att det även ska finnas en motsvarande bestämmelse i Försäkringskassans brottsdatalag. Den bestämmelsen kommer alltså ge andra brottsbekämpande myndigheter rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

De sekretessbrytande bestämmelserna i brottsdatalagarna har i huvudsak tillkommit i syfte att möjliggöra direktåtkomst till de gemensamt tillgängliga personuppgifterna.[185] Bestämmelser som ger de brottsbekämpande myndigheterna sådan direktåtkomst finns i 3 kap. 7 § polisens brottsdatalag, 3 kap. 7 § Tullverkets brottsdatalag, 3 kap. 6 § Kustbevakningens brottsdatalag, 3 kap. 6 § Skatteverkets brottsdatalag och 3 kap. 5 § åklagarväsendets brottsdatalag. En motsvarande bestämmelse om direktåtkomst för brottsbekämpande myndigheter föreslås även ska finnas i Försäkringskassans brottsdatalag, se avsnitt 6.10.1.

Vilka personuppgifter som får göras gemensamt tillgängliga, och som på så vis kan omfattas av bestämmelserna om sekretessgenombrott och direktåtkomst, skiljer sig till viss del åt mellan de olika brottsbekämpande myndigheterna. Som exempel kan det handla om uppgifter som förekommer i ett ärende om utredning av eller lagföring för brott eller uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet av allvarligare slag.

Behovet av att möjliggöra informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter genom bestämmelser om sekretessgenombrott och direktåtkomst diskuterades bland annat i förarbetena till den numera upphävda tullbrottsdatalagen (2017:447).[186] Det konstaterades att uppdelningen av den brottsbekämpande verksamheten på olika myndigheter i stor utsträckning har kommit att påverka möjligheterna till informationsutbyte, bland annat

[182] Lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.
[183] Lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.
[184] Lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.
[185] Se bland annat prop. 2009/10:85 s. 186–190 och prop. 2016/17:91 s. 156–160. I prop. 2009/10:85 s. 194–195, prop. 2011/12:45 s. 146 och prop. 2016/17:91 s. 158–159 redogörs för skälen till att den sekretessbrytande bestämmelsen endast omfattar viss sekretess.
[186] Prop. 2016/17:91 s. 143–145 och 147–152.

eftersom det kan råda sekretess mellan myndigheterna. Ett förbättrat informationsutbyte bedömdes dock göra det möjligt att utnyttja de samlade resurserna mer effektivt och öka förutsättningarna för att brott i större utsträckning skulle kunna klaras upp snabbt och att felaktiga brottsmisstankar skulle kunna avföras från utredning. Det påpekades även att modern teknik ökar möjligheterna för att utnyttja tillgänglig information på ett effektivt sätt och skapa överblick och samordning i det brottsbekämpande arbetet.

I denna promemoria lämnas förslag om att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet, det vill säga verksamhet som syftar till att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet samt utreda brott. De skäl som har anförts till stöd för att, genom sekretessbrytande bestämmelser och direktåtkomst, möjliggöra ett ökat informationsutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna gör sig gällande även i förhållande till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan inte skulle omfattas av dessa bestämmelser finns en överhängande risk för att myndighetens brottsbekämpande arbete inte skulle kunna bedrivas effektivt. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet skulle i ett sådant läge ha en mer begränsad tillgång till sådan information som normalt finns tillgänglig i brottsbekämpningen, vilket i förlängningen skulle kunna påverka rättssäkerheten eftersom beslut skulle behöva fattas utifrån ett sämre informationsunderlag.

Det föreslås därför att Försäkringskassan i sin brottsbekämpande verksamhet ska medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Polismyndighetens, Ekobrottsmyndighetens, Åklagarmyndighetens, Kustbevakningens, Skatteverkets och Tullverkets brottsbekämpande verksamheter samt i Säkerhetspolisens brottsbekämpande verksamhet som inte rör nationell säkerhet. En förutsättning för sådan direktåtkomst är att Försäkringskassan, utan hinder av sekretess i 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § OSL, ska få rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga hos dessa myndigheter.

Förslagen innebär att uppgifter som omfattas av sekretess till skydd för enskild kan lämnas ut till Försäkringskassan, utan hinder av sekretess. Uppgifter som omfattas av sekretess till skydd för enskild kan vara mycket integritetskänsliga. Förslagen innebär därmed en risk för enskildas integritet. De sekretessbrytande

bestämmelserna är dock utformade på så sätt att Försäkringskassan och de andra brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till uppgifter bara när de behöver det för att kunna bedriva den brottsbekämpande verksamhet som de är ålagda enligt lag eller annan författning. Enskildas integritet skyddas därmed genom att sekretessgenombrottet enligt bestämmelserna inte är fullständigt.[187] Vidare bedöms integritetsintrånget som förslagen medför vara proportionerligt i förhållande till det intresse som förslagen syftar till att tillgodose, nämligen att ge Försäkringskassan möjlighet att bedriva brottsbekämpande verksamhet på ett effektivt sätt.

7.3.2 Uppgifter i biometriregister

Förslag

Försäkringskassan ska, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, ha rätt att ta del av uppgifter i biometriregister som förs enligt 5 kap. lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, om Försäkringskassan behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet.

Försäkringskassan ska i sin brottsbekämpande verksamhet få medges direktåtkomst till uppgifter i biometriregister. Direktåtkomsten ska dock begränsas till fingeravtryck, fotografier och signalement. När det gäller fingeravtryck ska åtkomsten begränsas till uppgifter om huruvida någon förekommer i registren.

Skälen för utredningens förslag

Av 2 kap. 9 § första stycket polisens brottsdatalag följer att Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket och Kriminalvården, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § OSL, har rätt att ta del av uppgifter i biometriregister som förs enligt 5 kap.

[187] Jfr prop. 2009/10:85 s. 192.

samma lag, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen. Av 5 kap. 16 § följer att samma myndigheter får medges direktåtkomst till sådana uppgifter. Bestämmelserna följer alltså samma systematik som de ovan diskuterade bestämmelserna om sekretessgenombrott och direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga.

I förarbetena till bestämmelserna konstaterades att det finns ett stort behov för de brottsbekämpande myndigheterna att snabbt kunna få tillgång till sådana uppgifter som finns i registren i identifieringssyfte.[188] Det bedömdes därför finnas skäl att medge samtliga brottsbekämpande myndigheter direktåtkomst till registren. Av förordningen (2018:1942) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område följer dock att Skatteverkets direktåtkomst begränsas till fingeravtryck, fotografier och signalement. När det gäller fingeravtryck begränsas åtkomsten till uppgifter om huruvida någon förekommer i registren.

Det bedöms nödvändigt att Försäkringskassan ska ges motsvarande rätt som övriga brottsbekämpande myndigheter att få direktåtkomst till uppgifter i biometriregister, om myndigheten behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet. Det bedöms som sannolikt att Försäkringskassan kommer att ha motsvarande behov som andra brottsbekämpande myndigheter av att kunna identifiera individer utifrån uppgifter som kommer fram exempelvis i samband med spaning, förhör, tips och annan kartläggning. Biometriska uppgifter kan även behövas för att upptäcka bidragsbrott som begås genom att någon använder en annan persons identitet och tar emot förmåner eller stöd med hjälp av någon annans personuppgifter.

Det föreslås mot denna bakgrund att Försäkringskassan ska omfattas av den sekretessbrytande bestämmelsen och bestämmelsen om direktåtkomst i 2 kap. 9 § och 5 kap. 16 § polisens brottsdatalag. Det bedöms dock inte ha kommit fram skäl för att ge Försäkringskassan tillgång till fler eller andra uppgifter än de som Skatteverket i dag kan ta del av genom direktåtkomst. Försäkringskassans direktåtkomst ska därför begränsas till fingeravtryck, fotografier och signalement. När det gäller fingeravtryck ska åtkomsten begränsas till uppgifter om huruvida någon förekommer i registren.

[188] Prop. 2009/10:85 s. 179–180.

Sådan direktåtkomst bedöms vara tillräckligt för att Försäkringskassan ska kunna bedriva sitt arbete med att kontrollera identiteter på ett effektivt sätt. Vid behov av ytterligare uppgifter i det enskilda fallet kan andra uppgifter lämnas ut med stöd av den sekretessbrytande bestämmelsen.

Att ge Försäkringskassan tillgång till uppgifter i biometriregister innebär att myndigheten ges tillgång till känsliga uppgifter. Det medför en risk för enskildas integritet. Genom att begränsa Försäkringskassans tillgång genom direktåtkomst till att gälla vissa typer av uppgifter begränsas dock risken för intrång i enskildas personliga integritet. Det integritetsintrång som förslagen ändå medför bedöms vara motiverade och proportionerliga. Detta med hänsyn till att intresset av att Försäkringskassan kan bedriva brottsbekämpande verksamhet på ett effektivt sätt bedöms väga tyngre än det integritetsintrång som förslagen bedöms medföra.

7.3.3 Personuppgifter i forensiska uppslag

Förslag

Försäkringskassan ska, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, ha rätt att ta del av personuppgifter som behandlas i forensisk uppslagsverksamhet, om Försäkringskassan behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet.

Skälen för utredningens förslag

Inom Polismyndigheten är det nationellt forensiskt centrum som ansvarar för den forensiska verksamheten. Forensisk verksamhet handlar främst om att ta fram teknisk bevisning för att kunna styrka brott. Teknisk analys eller annan undersökning som sker i den forensiska verksamheten kan även skapa underlag som kan användas i verksamhet som syftar till att förebygga, förhindra eller upptäcka brott, så kallade forensiska uppslag.

I 6 kap. 7 § första stycket polisens brottsdatalag finns en bestämmelse som ger Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket rätt att, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § OSL, i den brottsbekämpande verksamheten få ta del av personuppgifter som behandlas i forensisk uppslagsverksamhet. Bestämmelsen i 6 kap. 7 § är sekretessbrytande, men en förutsättning för att uppgifter ska lämnas ut är att den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen. Uppgifter får alltså lämnas ut om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Uppgifterna ska alltså behövas i brottsbekämpande verksamhet.

Forensiska uppslag kan beskrivas som underrättelse- och spaningsuppslag som nationellt forensiskt centrum kan sammanställa ur information från sina befintliga databaser. Det finns en bredd av olika analyser som kan göras inom ramen för arbetet med forensiska uppslag.[189] Exempelvis kan jämförelser göras när det kommer till hur mobiltelefoner, datorer och andra verktyg har använts för att på så sätt utröna tillvägagångssätt och samband mellan olika brott. Det kan också handla om analyser av dokument som id-handlingar eller andra urkunder. Det kan även genomföras handskriftsundersökningar för att identifiera vem som upprättat en handling eller för att avgöra om det finns kopplingar mellan olika handlingar. En annan del av arbetet med de forensiska uppslagen avser de uppslag som spåren i ett enskilt ärende kan ge upphov till, exempelvis ytterligare analysmöjligheter när det gäller dna eller digitala spår.

Syftet med de forensiska uppslagen är att sprida den kunskap som uppkommit hos nationellt forensiskt centrum genom iakttagelser eller bearbetning av uppgifter i enskilda ärenden och som kan vara till nytta i annan brottsbekämpande verksamhet.[190] Själva grundtanken med de forensiska uppslagen är alltså att nationellt forensiskt centrum ska kunna sprida information till de brottsbekämpande myndigheterna. Det framstår därmed som ändamålsenligt att Försäkringskassan ska ha rätt att ta del av forensiska uppslag, för det fall att uppslagen har samband med sådan brottslighet som

[189] Se prop. 2014/15:94 s. 40–41.
[190] Prop. 2014/15:94 s. 135.

Försäkringskassan kommer att hantera i sin brottsbekämpande verksamhet eller som på annat sätt kan vara av nytta i myndighetens arbete med att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda sådana brott. Om ett sådant samband eller en sådan nytta saknas kommer en utlämning av uppgifter att hindras av att bestämmelsen i 6 kap. 7 § första stycket polisens brottsdatalag kräver att det ska finnas ett behov av uppgifterna i den mottagande myndighetens brottsbekämpande verksamhet. Att nytta många gånger kommer att finnas bedöms dock som sannolikt. Som exempel förekommer det inom bidragsbrottslighet förfalskade och manipulerade handlingar som skulle kunna upptäckas med hjälp av forensiska uppslag. I organiserad brottslighet återanvänds ofta brottsupplägg och tillvägagångssätt. Användning av forensiska uppslag kan avslöja mönster i ett tillvägagångsätt, bland annat genom analyser av digitala spår.

Den nytta som Försäkringskassan bedöms kunna ha av att kunna ta del av personuppgifter i forensisk uppslagsverksamhet väger tungt. Även om det innebär viss risk för enskildas integritet att ge Försäkringskassan rätt att ta del av sådana uppgifter, bedöms det motiverat och proportionerligt att ge Försäkringskassan tillgång till sådana uppgifter. Dessutom begränsas risken för intrång i enskildas personliga integritet av att det bara är i sådana fall då det finns ett behov av uppgifterna i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, som uppgifterna ska lämnas ut.

Mot denna bakgrund föreslås att Försäkringskassan, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, ska ha rätt att ta del av personuppgifter som behandlas i forensisk uppslagsverksamhet, om myndigheten behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet.

7.4 Tillgång till uppgifter i misstankeregistret och belastningsregistret

7.4.1 Uppgifter i belastningsregistret

Förslag

Ändamålet för belastningsregistret ska även vara att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet hos Försäkringskassan för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott. Personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av Försäkringskassan för sådan verksamhet. Försäkringskassan ska även få ha direktåtkomst till sådana uppgifter i registret som myndigheten har rätt att få ut.

Skälen för utredningens förslag

Av 1 § lagen (1998:620) om belastningsregister följer att Polismyndigheten med hjälp av automatiserad behandling ska föra ett belastningsregister. I belastningsregistret finns uppgifter om den som har dömts till påföljd för brott. Registret innehåller även uppgifter om den som har ålagts förvandlingsstraff för böter, den som med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd, den som med stöd av vissa bestämmelser inte har åtalats för brott samt om den som har meddelats vissa typer av förbud såsom kontakt- eller tillträdesförbud.

I ändamålsbestämmelsen i 2 § första stycket 1 lagen om belastningsregister föreskrivs att belastningsregistret ska föras för att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott. Av 6 § första stycket 2 lagen om belastningsregister följer att personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, en åklagarmyndighet

eller allmän domstol för sådan verksamhet som avses i bland annat 2 § första stycket 1. Enligt 19 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister får dessa myndigheter ha direktåtkomst till sådana uppgifter i registret som myndigheterna har rätt att få ut.

Det övergripande syftet med belastningsregistret är att olika myndigheter, framför allt de brottsbekämpande och rättsvårdande myndigheterna, på ett enkelt sätt ska få tillgång till de uppgifter som behövs i deras verksamhet.[191] Enligt förslagen i denna promemoria ska Försäkringskassan bedriva brottsbekämpande verksamhet. Inom ramen för den verksamheten bedöms Försäkringskassan ha motsvarande behov som de andra brottsbekämpande myndigheterna av att få ta del av och snabbt få tillgång till uppgifter ur belastningsregistret. Detta bedöms vara nödvändigt för att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Uppgifterna kan behövas exempelvis vid spaning, för att utröna samband mellan individer och brottslig verksamhet eller för att genomföra annan kartläggning.

När Försäkringskassan ges tillgång till uppgifter i belastningsregistret medför det att uppgifter i registret görs tillgängliga för en myndighet som inte har sådan tillgång i dag. Det innebär att uppgifter om enskilda som finns i belastningsregistret kommer att tillgängliggöras i större utsträckning än i dag. Detta innebär en ökad risk för enskildas integritet. Integritetsintrånget bedöms dock som motiverat och proportionerligt i förhållande till den nytta som uppgiftstillgången kan medföra. Som har konstaterats ovan bedöms det nämligen vara nödvändigt att Försäkringskassan ges tillgång till belastningsregistret för att myndigheten ska kunna bedriva brottsbekämpande verksamhet på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.

Det föreslås alltså att personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av Försäkringskassan i den brottsbekämpande verksamheten. Det föreslås även att Försäkringskassan ska få direktåtkomst till sådana uppgifter på motsvarande sätt som de andra brottsbekämpande myndigheterna. Slutligen föreslås att ändamålsbestämmelsen i lagen om belastningsregister ska ändras så att det framgår att registret förs också för Försäkringskassans behov.

[191] Prop. 1997/98:97 s. 72.

7.4.2 Uppgifter i misstankeregistret

Förslag

Ändamålet för misstankeregistret ska även vara att underlätta tillgången till sådana uppgifter om skälig misstanke om brott som behövs i verksamhet hos Försäkringskassan för att samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott. Uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av Försäkringskassan för sådan verksamhet. Försäkringskassan ska även få ha direktåtkomst till sådana uppgifter i registret som myndigheten har rätt att få ut.

Skälen för utredningens förslag

Enligt 1 § lagen (1998:621) om misstankeregister ska Polismyndigheten med hjälp av automatiserad behandling föra ett register med uppgifter om dem som är skäligen misstänkta för brott.

Misstankeregistret innehåller uppgifter om den som har fyllt 15 år och som är skäligen misstänkt antingen för något brott mot brottsbalken eller för annat brott för vilket svårare straff än böter är föreskrivet. I registret finns även uppgifter om den som är skäligen misstänkt för ett motsvarande brott utomlands, om frågan om lagföring för brottet ska avgöras i Sverige. Därutöver innehåller registret uppgifter om den mot vilken det har inletts utredning om förvandling av böter och om den som begärts överlämnad eller utlämnad för brott.

Misstankeregistret ska enligt ändamålsbestämmelsen i 2 § lagen om misstankeregister föras för att underlätta tillgången till sådana uppgifter om skälig misstanke om brott som behövs i verksamhet hos bland annat Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen för att samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott.

I 5 § lagen om misstankeregister föreskrivs bland annat att uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av

Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndighet eller allmän domstol för sådan verksamhet. Enligt 6 § förordningen (1999:1135) om misstankeregister får dessa myndigheter ha direktåtkomst till sådana uppgifter i registret som myndigheterna har rätt att få ut.

Försäkringskassan bedöms i sin brottsbekämpande verksamhet ha behov av att få tillgång till uppgifter i misstankeregistret. Utan sådan tillgång finns en risk för att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet inte kan bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Uppgifter ur misstankeregistret kan behövas i liknande syften som uppgifter ur belastningsregistret, det vill säga vid spaning, för att utröna samband mellan individer och brottslig verksamhet eller för att genomföra annan kartläggning. Uppgifterna kan även vara värdefulla när olika förundersökningar behöver samordnas, exempelvis när det förekommer blandbrottslighet eller om det är fråga om brottslig verksamhet som involverar flera individer.

När Försäkringskassan ges tillgång till uppgifter i misstankeregistret medför det att uppgifter i registret görs tillgängliga för en myndighet som i dag inte har sådan tillgång. Det innebär att uppgifter om enskilda som finns i registret kommer att tillgängliggöras i större utsträckning än i dag. Detta innebär i sin tur en ökad risk för enskildas integritet. Syftet med att ge Försäkringskassan tillgång till registret är dock att möjliggöra för Försäkringskassan att bedriva brottsbekämpande verksamhet på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Utifrån det syftet bedöms integritetsintrånget som förslaget medför vara motiverat och proportionerligt.

Det föreslås därför att uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av Försäkringskassan i den brottsbekämpande verksamheten. Det föreslås även att Försäkringskassan ska medges direktåtkomst till sådana uppgifter på motsvarande sätt som andra brottsbekämpande myndigheter. Slutligen föreslås att ändamålsbestämmelsen i 2 § ska ändras så att det framgår att registret förs också för Försäkringskassans behov.

7.5 Tillgång till finansiell information

7.5.1 Uppgiftsskyldighet i rörelselagarna

Förslag

En uppgiftsskyldighet för banker och vissa andra finansiella företag ska gälla om Försäkringskassan begär sådana uppgifter om enskildas förhållanden till företaget som behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Skälen för utredningens förslag

Uppgifter om enskildas förhållanden som finns hos banker och andra finansiella företag benämns i vissa sammanhang som finansiella uppgifter eller finansiell information. Det kan exempelvis handla om uppgifter om transaktioner i form av insättningar, uttag, tillgodohavanden på konton och betalningar och andra överföringar. Det kan också röra sig om uppgifter i så kallade öppningshandlingar, fullmakter och behörighetshandlingar för internettjänster hos banker och andra finansiella företag. Finansiell information kan även avse tekniska uppgifter som bland annat härrör från inloggningar mot internettjänster. Dessa uppgifter kan bestå av information om inloggningsmetod, ip-adress eller geopositionering.[192]

Finansiell information omfattas i regel av tystnadsplikt för banker och andra finansiella företag. Det innebär att uppgifter om enskilda inte obehörigen får röjas. Tystnadsplikten regleras i de så kallade rörelselagarna på finansmarknadsområdet och i andra författningar. Bestämmelser om tystnadsplikt finns i följande lagar:

- lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument,
- lagen (2004:46) om värdepappersfonder,
- lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse,

[192] Prop. 2024/25:65 s. 163.

– lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat,
– lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden,
– lagen (2010:751) om betaltjänster,
– försäkringsrörelselagen (2010:2043),
– lagen (2011:755) om elektroniska pengar,
– lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder,
– lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag,
– lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag,
– lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering,
– lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt), och
– lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar.

När begreppet rörelselagarna används i denna promemoria är det dessa lagar som avses.

I de olika rörelselagarna finns i stort sett likalydande bestämmelser som innebär att en verksamhetsutövare är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till ett visst företag, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren.[193] Om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet skulle behöva ta del av finansiell information under en pågående förundersökning kommer det alltså att vara möjligt för åklagaren, i egenskap av förundersökningsledare, att begära ut informationen från ett företag som omfattas av någon av rörelselagarna.

Sedan den 1 april 2025 finns bestämmelser i rörelselagarna som därtill möjliggör att finansiell information kan inhämtas av vissa brottsbekämpande myndigheter redan på underrättelsestadiet.[194] Av bestämmelserna följer att banker och vissa andra finansiella företag, på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen eller Tullverket, ska lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår

[193] Se till exempel 1 kap. 11 § punkt 1 lagen om bank- och finansieringsrörelse.
[194] Se till exempel 1 kap. 10 b § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Av den kartläggning som gjordes i betänkandet *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel*, SOU 2023:69, det vill säga den utredning som föregick införandet av den nya uppgiftsskyldigheten i rörelselagarna, framgick att de aktuella brottsbekämpande myndigheterna hade ett behov av utökad tillgång till finansiella uppgifter redan på underrättelsestadiet.[195] I den efterföljande propositionen konstaterades att avsaknaden av rättsliga möjligheter att begära in sådana uppgifter bedömdes föra med sig en risk för att brottsanmälningar inte upprättas, att förundersökningar inte inleds och att ekonomisk brottslighet undgår upptäckt, utredning och lagföring.[196] Det anfördes även att det inom underrättelseverksamheten finns ett stort behov av uppgifter om enskildas, såväl fysiska som juridiska personers, förhållanden till banker och andra finansiella företag. Eftersom sådan information i regel omfattas av tystnadsplikt bedömdes det finnas ett behov av att bryta denna tystnadsplikt genom en ny rättslig reglering i form av en ny uppgiftsskyldighet i samtliga rörelselagar.[197]

Det kan noteras att rörelselagarnas bestämmelser om uppgiftsskyldighet inte pekar ut samtliga myndigheter som bedriver underrättelseverksamhet som möjliga mottagare av uppgifter. Ekobrottsmyndigheten omfattas indirekt av bestämmelserna, eftersom myndighetens underrättelseverksamhet styrs och leds av Polismyndigheten. I betänkandet SOU 2023:69 gjordes dock bedömningen att Kustbevakningen inte skulle omfattas eftersom myndigheten inte har något behov av inhämtning av finansiella uppgifter. Eftersom Kustbevakningen inte omfattas av bestämmelserna förefaller den bedömningen ha stått sig även i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Försäkringskassan ska enligt förslagen i denna promemoria ges befogenhet att bedriva underrättelseverksamhet för att förebygga, förhindra och upptäcka viss brottslig verksamhet, se avsnitt 3.7. Underrättelseverksamheten kommer att omfatta bland annat bidragsbrott, bedrägeri och brott enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.

---

[195] SOU 2023:69 s. 586 ff.
[196] Prop. 2024/25:65 s. 165.
[197] De fullständiga motiven bakom uppgiftsskyldigheten i rörelselagarna finns i prop. 2024/25:65 s. 161–174.

Den kartläggning som gjordes i betänkandet SOU 2023:69 visade att Polismyndigheten kan ha användning av finansiell information i underrättelseverksamhet som avser bedrägerier och bidragsbrott. I betänkandet konstaterades att det inom den organiserade brottsligheten blir allt vanligare med oriktiga individuppgifter som bland annat används i olika typer av bedrägerier och bidragsbrott.

Som exempel på hur finansiell information kan användas för att upptäcka sådan brottslighet redogjordes för ett tänkbart scenario där Polismyndigheten har underrättelser om att en framträdande person i ett kriminellt nätverk befinner sig utomlands, samtidigt som personen har individuppgifter från en arbetsgivare i Sverige. Med hjälp av finansiell information kan Polismyndigheten kartlägga transaktionsmönster. En inhämtning av kontoutdrag kan även ge geografisk positionering som visar att personen sannolikt inte har befunnit sig i Sverige och att individuppgifterna sannolikt är oriktiga. Skatteverket kan då starta en kontrollutredning av arbetsgivaren, vilket i förlängningen kan resultera i olika brottsutredningar samt i förekommande fall återbetalningskrav från välfärdsmyndigheterna.

I betänkandet återgavs även flera exempel på hur finansiell information kan användas för att förebygga, förhindra och upptäcka penningtvättsbrott. Det påpekades att det exempelvis är vanligt förekommande med underrättelser om penningtvätt där bara en part är känd. En analys av kontoutdrag kan göra det möjligt att identifiera övriga parter. Det beskrevs även att finansiell information kan användas i förhållande till exempelvis assistansbedrägerier där det förekommer så kallad målvaktproblematik. Med finansiella uppgifter kan omständigheterna kring målvakten klarläggas, exempelvis om denne har tillgång till ett bolags konton.[198]

Den underrättelseverksamhet som avser bidragsbrott kommer, om förslagen i denna promemoria genomförs, till stor del bedrivas av Försäkringskassan snarare än Polismyndigheten. Även underrättelseverksamhet som avser viss annan brottslighet kommer att bedrivas av Försäkringskassan. Det framstår därmed som rimligt att Försäkringskassan ska få motsvarande möjligheter som Polismyndigheten att inhämta finansiell information i sin underrättelseverksamhet. Den kartläggning som gjordes i betänkandet SOU 2023:69 bedöms ge stöd för att uppgifterna kan behövas i

[198] För exemplen i sin helhet se SOU 2023:69 s. 589–597.

Försäkringskassans underrättelsearbete. Det framstår även som sannolikt att finansiell information kan vara användbar även i andra fall kopplade till bidragsbrott än de som beskrevs i den utredningen.

Mot denna bakgrund föreslås att Försäkringskassan ska omfattas av bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i rörelselagarna. Det innebär att en uppgiftsskyldighet för banker och vissa andra finansiella företag ska gälla om Försäkringskassan begär sådana uppgifter om enskildas förhållanden till företaget som behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

I samband med att den nya uppgiftsskyldigheten infördes i rörelselagarna berördes integritetsfrågor som uppkom till följd av lagändringarna. I förarbetena konstaterades bland annat att en uppgiftsskyldighet som gäller uppgiftslämnande på underrättelsestadiet medför vissa särskilda risker för enskildas personliga integritet. Det konstaterades dock också att uppgiftsskyldigheten skulle begränsas i flera avseenden, i syfte att minimera integritetsintrånget. Ett exempel på det är att det måste finnas ett behov av uppgifterna i den mottagande myndighetens verksamhet med att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Uppgifter får inte hämtas in för något annat ändamål. För det andra måste inhämtningen avse ett enskilt fall. För det tredje måste underrättelsemisstanken röra kvalificerad brottslighet, vilket innebär att fängelse i minst ett år ska vara föreskrivet för brottet. Begränsningarna bedömdes medföra att risken för obehöriga intrång i skyddet för enskildas integritet minskar. Sammantaget bedömdes att intrånget i den personliga integriteten kunde motiveras av de mycket starka skäl som låg bakom förslaget.[199]

Förslaget om att uppgiftsskyldigheterna i rörelselagarna ska gälla även i förhållande till Försäkringskassan innebär att uppgifter kan komma att lämnas till ytterligare en myndighet, jämfört med vad som är fallet i dag. Det medför en något ökad risk för enskildas integritet, jämfört med nuvarande ordning. Av samma skäl som har redogjorts för ovan bedöms dock att intrånget i den personliga integriteten är proportionerligt i förhållande till motiven som ligger bakom förslaget, det vill säga att möjliggöra för Försäkringskassan att på ett effektivt sätt förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig

[199] Prop. 2024/25:65 s. 171 f.

verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

7.5.2 Finansiell information från finansunderrättelseenheten

Förslag

Försäkringskassan ska utses till en av de behöriga myndigheter som, givet att förutsättningarna i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen är uppfyllda, kan begära och ta emot finansiell information eller finansiella analyser från finansunderrättelseenheten om det behövs i Försäkringskassans verksamhet för att förebygga, förhindra, upptäcka, eller utreda allvarliga brott.

Skälen för utredningens förslag

Genom lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen genomförs direktivet om finansiell information.[200] I lagen finns bestämmelser om tillgång till finansiell information och finansiell analys som finns hos finansunderrättelseenheten. I Sverige är det finanspolissektionen vid Polismyndigheten som är finansunderrättelseenhet.

De myndigheter som regeringen bestämmer (behöriga myndigheter) får enligt lagen begära finansiell information eller finansiell analys från finansunderrättelseenheten om det behövs i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra allvarliga brott.[201] En uppgift ska dock inte lämnas om det finns en sekretessbestämmelse som är tillämplig på uppgiften och övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska

[200] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1153 av den 20 juni 2019 om fastställande av bestämmelser för att underlätta användning av finansiell information och andra uppgifter för att förebygga, upptäcka, utreda eller lagföra vissa brott och om upphävande av rådets beslut 2000/642/RIF.

[201] Se även artikel 3.1 i direktivet om finansiell information, enligt vilken varje medlemsstat ska, bland de myndigheter som är behöriga att förebygga, upptäcka, utreda eller lagföra brott, utse de behöriga myndigheter som kan begära och ta emot finansiell information eller finansiella analyser från finansunderrättelseenheten.

skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. De myndigheter som har utsetts till behöriga myndigheter är Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket och Tullverket, se 2 § förordningen (2022:620) om finansiell information i brottsbekämpningen.

I lagen om finansiell information i brottsbekämpningen finns en särskild definition av uttrycket finansiell information. Av den följer att finansiell information avser all information eller data som innehas av en finansunderrättelseenhet för att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra penningtvätt och finansiering av terrorism. Någon sådan definition finns inte när begreppet används i förhållande till rörelselagarna. I förarbetena till lagen anges att den finansiella informationen kan innefatta exempelvis data om finansiella tillgångar, överföringar av medel eller finansiella affärsrelationer.[202] Med finansiell analys avses vidare resultaten av de operativa och strategiska analyser som har utförts av en finansunderrättelseenhet i fullgörandet av uppgifter i enlighet med EU:s fjärde penningtvättsdirektiv.[203]

Lagen innehåller även en definition av uttrycket allvarliga brott. Med allvarliga brott avses i lagen de former av brottslighet som anges i bilaga I till den så kallade Europolförordningen.[204] Bland de brott som räknas upp som allvarliga i bilagan finns organiserad brottslighet, penningtvätt, bedrägeri, förfalskning och förfalskning av administrativa dokument.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer enligt förslagen i kapitel 3 att omfatta bidragsbrott, olovlig identitetsanvändning, urkundsförfalskning, brukande av falsk urkund, osann och vårdslös försäkran, osant intygande, brukande av osann urkund, missbruk av urkund eller handling, bedrägeri och brott enligt lagen om straff för penningtvättsbrott. Vissa av dessa brott, såsom bedrägeri och penningtvättsbrott, omfattas direkt av Europolförordningens definition av allvarliga brott, sett till

[202] Prop. 2021/22:127 s. 53.
[203] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG, i den ursprungliga lydelsen.
[204] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794 av den 11 maj 2016 om Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) och om ersättande och upphävande av rådets beslut 2009/371/RIF, 2009/934/RIF, 2009/935/RIF, 2009/936/RIF och 2009/968/RIF.

ordalydelsen. Även annan brottslighet som Försäkringskassan kommer att hantera skulle kunna falla in under de brottskategorier som räknas upp i Europolförordningen. Exempelvis kan bidragsbrott betraktas som ett slags bedrägeribrott och urkundsförfalskning skulle kunna utgöra förfalskning av administrativa dokument. Brotten kan även utgöra ett led i organiserad brottslighet. Vilka brott inom svensk rätt som omfattas av Europolförordningen bör dock avgöras i rättstillämpningen och ytterst genom avgöranden från EU-domstolen.[205] Utredningens bedömning är dock att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att omfatta sådan brottslighet som anges i Europolförordningen.

Därtill görs bedömningen att Försäkringskassan sannolikt kommer kunna ha användning av finansiell information eller finansiell analys från finansunderrättelseenheten i sin brottsbekämpande verksamhet. De uppgifter som innehas av finansunderrättelseenheten bör ha direkt betydelse för den del av verksamheten som rör penningtvättsbrott. Det framstår som uppenbart med hänsyn till att informationen innehas av finansunderrättelseenheten i syfte att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra bland annat sådan brottslighet. Det bör dock även kunna uppstå situationer där finansiell information eller finansiell analys från finansunderrättelseenheten kan komma att behövas i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda andra allvarliga brott som exempelvis involverar ekonomiska transaktioner.

Mot denna bakgrund föreslås att Försäkringskassan ska utses till en av de behöriga myndigheter som kan begära och ta emot finansiell information eller finansiella analyser från finansunderrättelseenheten. Om förslaget i detta avsnitt genomförs krävs en underrättelse till kommissionen, se artikel 3.3 i direktivet om finansiell information.

Den finansiella information och de finansiella analyser som Försäkringskassan föreslås kunna ta del av kan innehålla uppgifter som rör enskilda. Att Försäkringskassan ges tillgång till sådan information kan därför medföra ett intrång i den personliga integriteten för enskilda. Intrånget motiveras dock av att kunna förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och lagföra allvarlig brottslighet. Dessutom ska en uppgift inte lämnas om det finns en sekretessbestämmelse som är tillämplig på uppgiften och över-

[205] Sådana resonemang fördes även i prop. 2021/22:127 s. 27.

vägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Detta medför ett visst skydd för enskildas integritet. Bedömningen görs därför att det integritetsintrång som förslaget innebär är proportionerligt i förhållande till syftet med förslaget.

7.5.3 Uppgifter genom konto- och värdefackssystemet

Förslag

Försäkringskassan ska utses till en av de behöriga myndigheter som har rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet om uppgifterna behövs i

– en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller för att besvara en begäran från Europol,

– en utredning om självständigt förverkande, eller

– verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslighet som anges i bilaga I till Europolförordningen.

Skälen för utredningens förslag

Lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem infördes för att genomföra artikel 32 a i fjärde penningtvättsdirektivet. Ändringar i lagen har senare gjorts för att genomföra direktivet om finansiell information. Lagen innehåller bestämmelser om att Skatteverket ska tillhandahålla ett konto- och värdefackssystem i form av en teknisk plattform som ger myndigheter tillgång till uppgifter om innehavare av konton och värdefack hos bland annat kreditinstitut och vissa värdepappersbolag. Syftet med systemet är att effektivisera vissa myndigheters tillgång till uppgifterna, genom att göra dem direkt och omedelbart tillgängliga.[206]

Enligt artikel 3.1 i direktivet om finansiell information ska varje medlemsstat, bland de myndigheter som är behöriga att förebygga, upptäcka, utreda eller lagföra brott, utse de behöriga myndigheter som har befogenhet att få åtkomst till och söka i dess nationella

[206] Se vidare prop. 2019/20:83.

centraliserade bankkontoregister. I Sveriges fall är det konto- och värdefackssystemet som utgör detta register. Av artikel 4.1 framgår vidare att de myndigheter som har utsetts ska ges befogenhet att få åtkomst till och söka i uppgifter om bankkonton när detta är nödvändigt för fullgörandet av deras uppgifter i syfte att förebygga, upptäcka, utreda eller lagföra allvarliga brott. Detsamma gäller när en sådan åtkomst är nödvändig i syfte att stödja en brottsutredning avseende ett sådant brott. Av artikel 11 följer att de behöriga myndigheterna ska ges rätt att, själva eller genom den nationella Europolenheten, besvara en begäran avseende uppgifter om bankkonton som gjorts av Europol.

Enligt förslagen i denna promemoria kommer Försäkringskassan att bedriva självständigt arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka brott. Försäkringskassan kommer även att utreda brott under åklagares ledning. Försäkringskassan uppfyller alltså de grundläggande förutsättningarna för att vara behörig myndighet enligt direktivet. Det finns därför skäl att ta ställning till om Försäkringskassan ska utses till behörighet myndighet med rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet.

Av 3 § lagen om konto- och värdefackssystem framgår vilka myndigheter som har utsetts till behöriga myndigheter i Sverige. Enligt 3 § 1 har Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet om uppgifterna behövs i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller för att besvara en begäran från Europol. I förarbetena till bestämmelsen gjordes bedömningen att samtliga myndigheter som bedriver brottsbekämpande verksamhet skulle kunna ha nytta av sökmöjligheter i systemet. I sammanhanget konstaterades bland annat att uppgifter från institut om deras kunder ofta är av stor betydelse för brottsutredningar och att det ofta finns ett stort värde i att snabbt kunna koppla ett konto till en viss innehavare. Därutöver bedömdes det, i syfte att tydligt genomföra kravet i artikel 11 i direktivet om finansiell information, finnas skäl att ge samma myndigheter möjlighet att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet för att besvara en begäran avseende uppgifter om bankkonton som gjorts av Europol.[207]

[207] Prop. 2021/22:127 s. 21–25.

Försäkringskassan bedöms kunna ha motsvarande nytta som övriga brottsbekämpande myndigheter av att, i en förundersökning, kunna göra sökningar i konto- och värdefackssystemet. I en bidragsbrottsutredning som inbegriper mer avancerade upplägg bör det många gånger kunna uppstå ett behov av att snabbt kunna koppla ett konto till en viss innehavare, för att på så sätt kunna följa transaktioner och identifiera möjliga gärningspersoner. Informationen i systemet bör även kunna användas på motsvarande vis i en utredning om penningtvättsbrott eller bedrägeri. Det föreslås därmed att Försäkringskassan ska omfattas av den bestämmelse som ger myndigheter rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet, om uppgifterna behövs i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål. Försäkringskassan bör även ges en motsvarande möjlighet som övriga brottsbekämpande myndigheter att besvara en begäran från Europol. Det föreslås därför att Försäkringskassan även ska få ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet för att besvara en sådan begäran.

Av 3 § 2 lagen om konto- och värdefackssystem framgår att Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet och Skatteverket har rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande. Åklagare ska enligt förslaget i avsnitt 3.5 få begära biträde av Försäkringskassan i fråga om utredning om självständigt förverkande. Det framstår därmed som rimligt att Försäkringskassan ska ges rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet om uppgifterna behövs i en sådan utredning. Det föreslås därför att Försäkringskassan ska vara behörig myndighet enligt 3 § 2.

Enligt 3 § 3 lagen om konto- och värdefackssystem har Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Skatteverket rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet, om uppgifterna behövs i verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslighet som anges i bilaga I till Europolförordningen. Samtliga myndigheter som har bedömts bedriva underrättelseverksamhet i fråga om sådana brott som omfattas av Europolförordningen har alltså utsetts till behöriga myndigheter enligt denna punkt.[208]

[208] Se vidare prop. 2021/22:127 s. 27.

I avsnitt 7.5.2 görs bedömningen att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, inbegripet den underrättelseverksamhet som bedrivs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brott, kommer att omfatta sådan brottslighet som anges i Europolförordningen. Uppgifter som finns i konto- och värdefackssystemet bedöms därutöver kunna vara av nytta i underrättelseverksamheten och tillgång till uppgifterna kan öka möjligheterna att upptäcka allvarlig brottslighet i ett tidigt skede. Det föreslås därför att Försäkringskassan ska ges rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet, om uppgifterna behövs i underrättelseverksamhet som avser sådan brottslighet som anges i bilaga I till Europolförordningen.

Förslaget att Försäkringskassan ska ges tillgång till uppgifter genom konto- och värdefackssystemen innebär att Försäkringskassan ges tillgång till uppgifter som rör enskilda. Det kan innebära ett intrång i den personliga integriteten för enskilda. Intrånget motiveras dock av intresset att Försäkringskassan ska kunna bedriva brottsbekämpande verksamhet på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Intrånget som förslaget kan komma att medföra bedöms därför som proportionerligt i förhållande till motiven bakom förslaget.

Behörigheterna i 3 § 4–5 lagen om konto- och värdefackssystem bedöms ligga utanför det område som skulle kunna vara relevant för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Om förslaget i detta avsnitt genomförs krävs en underrättelse till kommissionen, se artikel 3.3 i direktivet om finansiell information.

7.6 Tillgång till uppgifter i det internationella samarbetet

7.6.1 Tillgång till uppgifter i Schengens informationssystem

Förslag

Försäkringskassan ska ha åtkomst till uppgifter som har förts in i Schengens informationssystem, och rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia, när myndigheten vidtar åtgärder

i sin verksamhet för att förebygga, förhindra, avslöja eller utreda grova brott.

Skälen för utredningens förslag

Schengens informationssystem, SIS, är ett system som Schengenländerna använder för att utbyta information med varandra inom ramen för polissamarbete, straffrättsligt samarbete och immigrationskontroll. Varje medlemsstat kan lägga in olika typer av registreringar i SIS. Vissa typer av registreringar syftar till att informera övriga medlemsstater om ett visst förhållande, till exempel att en person har nekats inresa till det registrerande landet. Andra registreringar syftar i stället till att andra medlemsstater ska bistå det registrerande landet med en viss åtgärd, till exempel att gripa en efterlyst person eller att undersöka ett föremål.

Regler om SIS finns i huvudsak i tre EU-förordningar. I kapitel V–XI i den så kallade polisförordningen[209] finns bestämmelser om hur SIS får användas vid polissamarbete och straffrättsligt samarbete. På detta område kan det bland annat göras registreringar i SIS om personer som är efterlysta för att gripas och överlämnas eller utlämnas, försvunna personer eller sårbara personer som behöver hindras från att resa, personer som söks för att delta i ett rättsligt förfarande, personer och föremål som söks för så kallade diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller, registreringar om föremål som ska tas i beslag eller användas som bevis i brottmål och registreringar om okända efterlysta personer som söks för identifiering i enlighet med nationell rätt.

En nationell myndighet kan få åtkomst till registreringar i SIS genom att myndigheten ges den tekniska möjligheten och behörigheten att söka direkt efter information i systemet. Detta motsvarar det som i svensk rätt brukar benämnas som direktåtkomst. Alternativt kan åtkomst säkerställas genom att myndigheten ges

[209] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1862 av den 28 november 2018 om inrättande, drift och användning av Schengens informationssystem (SIS) på området polissamarbete och straffrättsligt samarbete, om ändring och upphävande av rådets beslut 2007/533/RIF och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1986/2006 och kommissionens beslut 2010/261/EU.

rättsliga möjligheter att begära och få ut uppgifter ur systemet från någon som har åtkomst till uppgifterna.[210]

Nationella myndigheter kan ges åtkomst till SIS i olika syften. Enligt artikel 44.1 c i polisförordningen ska nationella behöriga myndigheter ha åtkomst till uppgifter i SIS, och rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia, i syfte att förebygga, förhindra, avslöja, utreda eller lagföra terroristbrott eller andra grova brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, förutsatt att dataskyddsdirektivet[211] är tillämpligt.

De svenska myndigheter som har åtkomst till SIS, genom direktåtkomst eller på annat sätt, anges i förordningen (2021:1188) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om Schengens informationssystem. Av 11 § 3 i den förordningen följer att Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndigheter, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket har åtkomst till uppgifter som förts in i Schengens informationssystem, och rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia, när de vidtar åtgärder i sin verksamhet för att förebygga, förhindra, avslöja, utreda eller lagföra terroristbrott eller andra grova brott. Samtliga brottsbekämpande myndigheter i Sverige har alltså medgetts direktåtkomst till SIS i enlighet med artikel 44.1 c i polisförordningen.

Det saknas en definition i polisförordningarna av begreppet ”andra grova brott”. Hur begreppet ska tolkas får därför avgöras i det enskilda fallet, utifrån EU-rättsliga principer och med ledning av EU-domstolens avgöranden.[212] Det framstår dock som sannolikt att Försäkringskassan kommer att arbeta med att förebygga, förhindra, upptäcka och utreda allvarliga brott av det slag som kan falla in under kategorin ”andra grova brott”. Den bedömningen görs bland annat med beaktande av att det finns bestämmelser om brottsbekämpande myndigheters åtkomst till EU-gemensamma informationssystem i

[210] Prop. 2020/21:222 s. 33.
[211] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF.
[212] Detta är även den slutsats som dras i den utredning som föregick införandet av förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om Schengens informationssystem, se Ds 2019:27 s. 172–173.

andra EU-förordningar, såsom in- och utreseförordningen[213], Etias-förordningen[214] och Eurodacförordningen[215]. I de förordningarna används begreppet ”andra grova brott” på ett liknande sätt som i polisförordningen. I förordningarna definieras begreppet ”grovt brott” som brott som motsvarar eller är likvärdigt med ett av de brott som avses i artikel 2.2 i rambeslut 2002/584/RIF om det enligt nationell rätt kan bestraffas med fängelse eller annan frihetsberövande åtgärd i minst tre år. Av de engelska språkversionerna av förordningarna framgår att det som avses med ”fängelse eller annan frihetsberövande åtgärd i minst tre år” är att det föreskrivna maxstraffet för brottet ska uppgå till minst tre års frihetsberövande påföljd.

Utredningen bedömer att begreppet ”andra grova brott” i polisförordningen sannolikt ska tolkas på motsvarande sätt som i de andra EU-rättsakter som rör EU-gemensamma informationssystem. Det innebär att bland annat grovt bidragsbrott och grovt penningtvättsbrott bör omfattas av begreppet. Det kan även antas att Försäkringskassan i sin brottsbekämpande verksamhet kommer att hantera brottslighet med internationella och gränsöverskridande inslag.

Slutligen kan konstateras att dataskyddsdirektivet kommer att vara tillämpligt vid behandling av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Dataskyddsdirektivet har i svenskt rätt genomförts genom brottsdatalagen. Om förslagen i denna promemoria genomförs kommer Försäkringskassan att vara en sådan myndighet som har att tillämpa brottsdatalagen. Kravet i

[213] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2226 av den 30 november 2017 om inrättande av ett in- och utresesystem för registrering av in- och utreseuppgifter och av uppgifter om nekad inresa för tredjelandsmedborgare som passerar medlemsstaternas yttre gränser, om fastställande av villkoren för åtkomst till in- och utresesystemet för brottsbekämpande ändamål och om ändring av konventionen om tillämpning av Schengenavtalet och förordningarna (EG) nr 767/2008 och (EU) nr 1077/2011.
[214] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1240 av den 12 september 2018 om inrättande av ett EU-system för reseuppgifter och resetillstånd (Etias) och om ändring av förordningarna (EU) nr 1077/2011, (EU) nr 515/2014, (EU) 2016/399, (EU) 2016/1624 och (EU) 2017/2226.
[215] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1358 av den 14 maj 2024 om inrättande av Eurodac för jämförelse av biometriska uppgifter för att effektivt tillämpa Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2024/1351 och (EU) 2024/1350 och rådets direktiv 2001/55/EG, och identifiera tredjelandsmedborgare och statslösa personer som vistas olagligt och om framställningar från medlemsstaternas brottsbekämpande myndigheter och Europol om jämförelse med Eurodacuppgifter för brottsbekämpande ändamål, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2018/1240 och (EU) 2019/818 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 603/2013.

artikel 44.1 c i polisförordningen om att dataskyddsdirektivet ska vara tillämpligt för att en myndighet ska kunna ges åtkomst till SIS är alltså uppfyllt.

Det bedöms mot denna bakgrund finnas skäl för att Försäkringskassan ska ha direktåtkomst till uppgifter i SIS i motsvarande mån som övriga brottsbekämpande myndigheter i Sverige har i dag. Försäkringskassan ska alltså ha åtkomst till uppgifter som förts in i Schengens informationssystem, och rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia, när myndigheten vidtar åtgärder i sin verksamhet för att förebygga, förhindra, avslöja eller utreda grova brott. På så sätt kan myndigheten på ett effektivt och ändamålsenligt sätt genomföra sin brottsbekämpande uppgift. Förslaget innebär att Försäkringskassan kan ges tillgång till uppgifter som rör enskilda, vilket medför risk för intrång i enskildas personliga integritet. Med hänsyn till att intrånget motiveras av intresset av att förebygga, förhindra, avslöja eller utreda grova brott bedöms dock intrånget som motiverat och proportionerligt. Försäkringskassan ska alltså ha åtkomst till uppgifter som förts in i Schengens informationssystem, och rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia, när myndigheten vidtar åtgärder i sin verksamhet för att förebygga, förhindra, avslöja eller utreda grova brott.

Om förslaget i detta avsnitt genomförs innebär det en sådan ändring av förteckningen över behöriga myndigheter som Sverige är skyldig att anmäla till Europeiska unionens byrå för den operativa förvaltningen av stora it-system inom området frihet, säkerhet och rättvisa (eu-LISA), se artikel 44.4 och 56.7 i polisförordningen.

7.6.2 Tillgång till uppgifter i utländska fingeravtrycksregister

Förslag

Försäkringskassan ska anges som en myndighet som får begära sökning i utländska fingeravtrycksregister enligt Prümrådsbeslutet.

Skälen för utredningens förslag

Prümrådsbeslutet är ett rådsbeslut om fördjupat gränsöverskridande samarbete, särskilt för bekämpning av terrorism och gränsöverskridande brottslighet.[216] Beslutet är godkänt av Sverige och bestämmelserna i beslutet är genomförda huvudsakligen genom lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete.

Vid samarbete enligt Prümrådsbeslutet kan bland annat uppgifter om dna-profiler, fingeravtryck och uppgifter i fordonsregister utbytas mellan Sverige och andra stater. Det är Polismyndigheten som är svenskt kontaktställe vid utbyte av uppgifter enligt beslutet. Det innebär bland annat att Polismyndigheten i enskilda fall genom direktåtkomst får söka i uppgifter i en annan stats dna-, fingeravtrycks- eller fordonsregister om vissa förutsättningar är uppfyllda.

I förordningen (2017:504) om internationellt polisiärt samarbete anges att vissa brottsbekämpande myndigheter får begära att Polismyndigheten gör sökningar i de olika utländska registren. I 5 kap. 3 § andra stycket anges vilka myndigheter som får begära sökningar i vilka register.

Den brottslighet som Försäkringskassans verksamhet föreslås omfatta kan komma att ha internationella kopplingar. Det kan därför finnas behov för Försäkringskassan att kunna ta del av uppgifter i utländska register, på motsvarande sätt som övriga brottsbekämpande myndigheter. På så sätt kan Försäkringskassan få tillgång till uppgifter som behövs exempelvis för att upptäcka om en enskild begår bidragsbrott genom att använda någon annans identitet.

Det bedöms dock som tillräckligt att Försäkringskassan ges tillgång till uppgifter i utländska fingeravtrycksregister, och inte i dna- eller fordonsregister. På så sätt ges Försäkringskassan tillgång till samma typ av uppgifter som myndigheten föreslås få direktåtkomst till i de svenska biometriregistren, se närmare förslagen som har lämnats i avsnitt 7.3.2.[217] Försäkringskassan ges därigenom dessutom rätt att begära sökningar i samma omfattning som Skatteverket.

Att ge Försäkringskassan möjlighet att begära sökning i utländska fingeravtrycksregister innebär att myndigheten ges

[216] Rådets beslut 2008/615/RIF av den 23 juni 2008 om ett fördjupat gränsöverskridande samarbete, särskilt för bekämpning av terrorism och gränsöverskridande brottslighet.
[217] Jfr resonemang i prop. 2010/11:129 s. 62, 76 och 83.

tillgång till känsliga personuppgifter. Det medför en risk för enskildas integritet. Intrånget bedöms dock som motiverat med hänsyn till intresset av att Försäkringskassan kan bedriva brottsbekämpande verksamhet på ett effektivt sätt. Detta intresse bedöms väga tyngre än det integritetsintrång som förslaget bedöms medföra.

7.6.3 Försäkringskassan ska vara behörig brottsbekämpande myndighet enligt informationsutbytesdirektivet

Förslag

Försäkringskassan ska, i den brottsbekämpande verksamheten, vara behörig brottsbekämpande myndighet enligt informationsutbytesdirektivet.

Skälen för utredningens förslag

Informationsutbytesdirektivet[218] syftar till att fastställa tydliga och harmoniserade regler för att underlätta och säkerställa adekvata och snabba informationsutbyten mellan de brottsbekämpande myndigheterna i olika medlemsstater. Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten i den polisverksamhet som bedrivs vid myndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket i dess brottsbekämpande verksamhet är behöriga brottsbekämpande myndigheter enligt direktivet. Detta framgår av förordningen om internationellt polisiärt samarbete.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att innefatta allvarlig och gränsöverskridande brottslighet i form av grova bidragsbrott eller penningtvättsbrott. Försäkringskassan har därför behov av att kunna delta i det internationella utbytet av underrättelseinformation mellan brottsbekämpande myndigheter. Försäkringskassan bör mot bakgrund av detta också bli en behörig brottsbekämpande myndighet enligt informationsutbytesdirektivet.

[218] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/977 av den 10 maj 2023 om informationsutbyte mellan medlemsstaternas brottsbekämpande myndigheter och om upphävande av rådets rambeslut 2006/960/RIF.

Detta kräver en ändring av förordningen om internationellt polisiärt samarbete.

Medlemsstaterna ska enligt direktivet säkerställa att personalen vid de brottsbekämpande myndigheterna får tillräckligt stöd och adekvat utbildning samt att de har de kunskaper och färdigheter som krävs för att utföra de arbetsuppgifter som direktivet kräver.[219] Det blir en fråga för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet att se till att personalen möter direktivets krav i dessa delar.

Genom att Försäkringskassan anges som behörig myndighet enligt direktivet kan Försäkringskassan ges tillgång till uppgifter om enskilda som finns hos en utländsk brottsbekämpande myndighet. Det medför en risk för enskildas integritet. Tillgången till information motiveras dock av att Försäkringskassan ska kunna förebygga, förhindra, upptäcka och utreda brott. Det bedöms att det integritetsintrång som förslaget innebär är proportionerligt i förhållande till det motiv som ligger till grund för förslaget.

7.7 Undantag från vissa underrättelseskyldigheter

7.7.1 Undantag från underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska undantas från den underrättelseskyldighet som gäller enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Skälen för utredningens förslag

I lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen finns bestämmelser om underrättelseskyldighet för bland annat Försäkringskassan. Lagen gäller

[219] Jfr skäl 25 och 30 i informationsutbytesdirektivet.

ekonomiska förmåner och ekonomiska stöd som beslutas av ett antal uppräknade myndigheter, en kommun eller en arbetslöshetskassa. Enligt lagen ska bland annat Försäkringskassan underrätta den myndighet eller organisation som har fattat ett beslut, om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med för högt belopp. Syftet med underrättelseskyldigheten är att möjliggöra att information delas mellan myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor utan hinder av sekretess, för att på så sätt minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen.[220]

En av de myndigheter som omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen är Skatteverket. Underrättelseskyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Detta följer av bestämmelsen i 2 § andra stycket. I förarbetena framhålls att den verksamhet som bedrivs i Skatteverkets skattebrottsenheter i väsentliga avseenden skiljer sig från den verksamhet som bedrivs av Skatteverket i övrigt och av de andra myndigheter som omfattas av underrättelseskyldigheten. En underrättelseskyldighet för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet skulle i många fall vara omöjlig att förena med intresset för sekretess till skydd för intresset av att förebygga och beivra brott. I förarbetena förs också fram att det inte kan uteslutas att det skulle kunna uppstå situationer där intresset av att skydda den personliga integriteten kan väga tyngre än de intressen som talar för en underrättelseskyldighet. Mot den bakgrunden undantogs Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet från underrättelseskyldighet enligt lagen.[221]

Samma skäl som gjorde sig gällande för att undanta Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet från underrättelseskyldighet talar för att även Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska vara undantagen. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska därför, i likhet med Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, undantas från underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen.

I sammanhanget ska påminnas om att det i avsnitt 3.8.1 föreslås att uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, och som kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksam-

[220] Prop. 2007/08:48 s. 17 ff.
[221] Ibid. s. 22.

het som avser förmåner och stöd, som utgångspunkt ska lämnas till den verksamheten. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer alltså ha en skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd, men enligt andra regler än de som finns i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar. Det finns vidare anledning att i detta sammanhang erinra om den uppgiftsskyldighet som gäller för hela Försäkringskassan enligt lagen (2024:307) om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. Uppgiftsskyldigheten enligt den lagen gäller dock inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt bland annat 18 kap. OSL. Uppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet för vilka det gäller sekretess enligt 18 kap. 1 eller 2 § OSL kommer alltså inte omfattas av uppgiftsskyldigheten. Det innebär att intresset av att utreda brott inte behöver stå tillbaka för Försäkringskassans uppgiftsskyldighet enligt lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslig i arbetslivet.

7.7.2 Undantag från underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska undantas från den underrättelseskyldighet som gäller enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd.

Skälen för utredningens förslag

Sedan den 1 januari 2026 gäller en underrättelseskyldighet för statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd. Underrättelseskyldigheten regleras i lagen (2025:1268) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt

företagsstöd. Med statligt företagsstöd avses stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person. Detta följer av att det i lagen hänvisas till 2 § subventionsbrottslagen (2025:1267).

Bland de förmåner och stöd som Försäkringskassan beslutar om finns det sådant som är att anse som statligt företagsstöd. Försäkringskassan omfattas alltså av underrättelseskyldigheten enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd. Även Skatteverket omfattas av den underrättelseskyldighet som följer av lagen.

När det gäller frågan om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet skulle omfattas av underrättelseskyldigheten enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd görs i förarbetena samma överväganden som i fråga om behovet av ett undantag för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet från underrättelseskyldigheten enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I förarbetena uttalas således att en underrättelseskyldighet för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet i många fall skulle vara oförenlig med de intressen som bestämmelserna om förundersökningssekretess är avsedda att skydda.[222] Skatteverkets underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd gäller därför inte myndighetens brottsbekämpande verksamhet.

I Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan det förekomma uppgifter om stöd som utgör statligt företagsstöd enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd. Detta gäller bland annat statlig assistansersättning och statligt tandvårdsstöd, som är en del av socialförsäkringen. Dessa stöd är även att anse som statligt företagsstöd i de fall stödet betalas ut till en enskild näringsidkare eller till en juridisk person. De skäl som anförs i förarbetena för att undanta Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet från underrättelseskyldigheten talar därför för att även Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska vara undantagen. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör därför, i likhet med Skatte-

[222] Prop. 2024/25:187 s. 74.

verkets brottsbekämpande verksamhet, undantas från underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd.

I detta sammanhang kan erinras om att det i avsnitt 3.8.1 föreslås en underrättelseskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet gentemot Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd. Det hänvisas till vad som anförs om detta i föregående avsnitt.

7.7.3 Undantag från underrättelseskyldighet i fråga om stöd vid korttidsarbete

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska undantas från den underrättelseskyldighet som regleras i 8 a § förordningen om stöd vid korttidsarbete.

Skälen för utredningens förslag

I 8 a § förordningen (2020:208) om stöd vid korttidsarbete regleras en underrättelseskyldighet som gäller för Försäkringskassan och vissa andra uppräknade myndigheter. De myndigheter som omfattas av bestämmelsen ska underrätta handläggande myndighet om det i fråga om arbetsgivare kan antas att godkännande enligt 5 a § lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete har beslutats felaktigt eller att stöd enligt den lagen eller lagen (2021:937) om ny anmälan om avstämning av stöd vid korttidsarbete har beslutats eller betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp.

En av de myndigheter som omfattas av underrättelseskyldighet enligt 8 a § förordningen om stöd vid korttidsarbete är Skatteverket. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Frågan är om även Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska undantas från underrättelseskyldigheten.

Den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås få skiljer sig i väsentliga delar från den verksamhet som

Försäkringskassan bedriver avseende förmåner och stöd. Det skulle förvisso kunna vara så att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet har tillgång till information som tyder på att stöd vid korttidsarbete har beslutats felaktigt eller med för högt belopp. Det skulle kunna tala för att underrättelseskyldigheten ska gälla även i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. En sådan underrättelseskyldighet skulle dock kunna stå i strid med intresset av sekretess till skydd för intresset att förebygga och beivra brott. Det föreslås därför att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, i likhet med Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, ska undantas från underrättelseskyldigheten i 8 a § förordningen om stöd vid korttidsarbete.

7.7.4 Undantag från förordning om uppgiftsskyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

Förslag

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska undantas från den uppgiftsskyldighet som regleras i förordningen om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter.

Skälen för utredningens förslag

I förordningen (1980:995) om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter finns bestämmelser om att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten i vissa situationer är skyldiga att lämna uppgifter till andra myndigheter. Enligt förordningen är Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten exempelvis skyldiga att lämna uppgifter om enskilda till domstol, om uppgifterna behövs där i ärenden enligt socialförsäkringsbalken eller viss annan lagstiftning. De är också skyldiga att lämna vissa uppgifter om enskilda till bland annat Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet eller en socialnämnd, om uppgifterna behövs i ärenden där.

Även i detta sammanhang kan det konstateras att den brottsbekämpande verksamhet som det föreslås att Försäkringskassan ska bedriva skiljer sig i väsentliga delar från myndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd. Det är därför inte självklart att den uppgiftsskyldighet som gäller för Försäkringskassan i dag, även ska gälla i den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås få. Tvärtom framstår uppgiftsskyldigheten i förordningen om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter som allt för långtgående, för att den ska gälla även i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det finns till exempel inte någon bestämmelse i förordningen som innebär att intresset av sekretess skulle kunna väga tyngre än intresset av att lämna ut en uppgift i ett enskilt fall. Det innebär att uppgifter som omfattas av förundersökningssekretess skulle kunna komma att röjas, om förordningen skulle gälla även i den brottsbekämpande verksamheten. Ett annat skäl för att undanta den brottsbekämpande verksamheten från uppgiftsskyldigheten enligt förordningen är att den avser uppgifter som finns i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. Det finns därför inte någon anledning att låta uppgiftsskyldigheten enligt förordningen även omfatta uppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Det föreslås därför att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet undantas från uppgiftsskyldigheten enligt förordningen om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter.

8 Offentlighet och sekretess

8.1 Inledning

När Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet kommer myndigheten att hantera olika typer av uppgifter i den verksamheten. Uppgifterna kan av olika skäl vara känsliga. Det kan dels vara uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, som av olika anledningar är skyddsvärda, dels uppgifter som exempelvis hänför sig till en förundersökning och som behöver hållas hemliga med hänsyn till intresset av att förebygga och beivra brott.

I det här kapitlet behandlas frågan om det behöver göras ändringar på området för offentlighet och sekretess med anledning av att Försäkringskassan föreslås få en brottsbekämpande uppgift. Kapitlet inleds med en allmän beskrivning av rätten att ta del av allmänna handlingar. Därefter redogörs för att det finns behov av sekretesskydd i den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan föreslås få bedriva. Det görs också en intresseavvägning mellan å ena sidan intresset av insyn i den verksamhet som Försäkringskassan kommer att bedriva och å andra sidan intresset av sekretess. Därefter redogörs för de ändringar i befintliga sekretessbestämmelser som bedöms vara nödvändiga, för att tillgodose att det finns ett fullgott sekretesskydd för uppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

8.2 Rätten att ta del av allmänna handlingar

Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten ska ha insyn i statens, regionernas och kommunernas verksamhet. Regler om allmänna handlingars offentlighet finns i tryckfrihetsförordningen. Enligt 2 kap. 2 § första stycket tryckfrihetsförordningen får rätten

att ta del av allmänna handlingar begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till vissa angivna intressen, bland annat intresset av att förebygga eller beivra brott och skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Begränsningar i allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar ska enligt 2 kap. 2 § andra stycket anges noga i en bestämmelse i en särskild lag eller, om det i ett visst fall är lämpligare, i en annan lag som den särskilda lagen hänvisar till. Den rättsliga regleringen om sekretess finns företrädesvis i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

Handlingsoffentligheten gäller enligt 2 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen för handlingar som förekommer i myndigheters, riksdagens och beslutande kommunal församlings verksamhet. Myndigheter är de organ som ingår i den offentligrättsliga statliga och kommunala organisationen.

Enligt 3 kap. 1 § OSL innebär sekretess ett förbud att röja en uppgift, vare sig det sker muntligen, genom utlämnande av allmän handling eller på något annat sätt. Sekretess innebär således dels en handlingssekretess, dels en tystnadsplikt för de som enligt 2 kap. 1 § OSL ska iaktta sekretessen. Sekretess gäller enligt 8 kap. 1 och 2 §§ OSL mot enskilda och mot andra myndigheter samt mellan självständiga verksamhetsgrenar inom myndigheter. Gäller förbud mot att röja en uppgift, får uppgiften enligt 7 kap. 1 § OSL inte heller i övrigt användas utanför den verksamhet för vilken den är sekretessreglerad.

8.3 Sekretess på området för brottsbekämpning och behov av nya sekretessbestämmelser

Bedömning

De uppgifter som kommer att behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bör omfattas av sekretesskydd på samma sätt som när motsvarande uppgifter behandlas av andra brottsbekämpande myndigheter. Det behöver säkerställas att det finns ett sådant sekretesskydd för uppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Sekretessintresset väger i detta sammanhang tyngre än insynsintresset.

Skälen för utredningens bedömning

Behov av skydd för uppgifter i brottsbekämpande verksamhet

När Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet är det viktigt att de uppgifter som myndigheten kommer att behandla i den verksamheten omfattas av sekretesskydd. Att uppgifter kan hemlighållas kan vara avgörande för att den brottsbekämpande verksamheten alls ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Det kan till exempel finnas en risk för att en pågående förundersökning saboteras om uppgifter röjs.

Det är också viktigt att uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden skyddas. Sådana uppgifter kan av olika anledningar vara känsliga. Som exempel är det ofta en känslig uppgift att någon är föremål för utredning om brott, men det kan också röra sig om andra typer av känsliga uppgifter, som uppgift om enskilds hälsa eller liknande. Om sådana uppgifter röjs kan det finnas risk för att en enskild lider skada eller men.

Det finns således ett behov av att kunna begränsa enskildas och allmänhetens rätt till insyn i och tillgång till de uppgifter som kommer att förekomma i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Sekretessbestämmelser på området för brottsbekämpning och behov av kompletterande bestämmelser

I offentlighets- och sekretesslagen finns ett antal olika bestämmelser om sekretess som gäller i brottsbekämpande verksamhet. Till att börja med finns i 18 kap. OSL bestämmelser om sekretess till skydd för det allmänna intresset av att förebygga, förhindra och beivra brott. I 35 kap. OSL finns bestämmelser om sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden i verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott. Därutöver finns vissa ytterligare bestämmelser om sekretess som tillämpas av brottsbekämpande myndigheter i andra kapitel, bland annat i 32 kap. och 37 kap. OSL.

Vissa av dessa bestämmelser kommer att vara tillämpliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet utan att det görs

några författningsändringar. Det beror på att bestämmelserna är utformade på så sätt att det avgörande för om sekretess gäller är att en uppgift finns i en viss typ av ärende, eller hänför sig till en viss verksamhet. De uppgifter som kommer att hanteras av Försäkringskassan i exempelvis en förundersökning kommer därför automatiskt att omfattas av vissa sekretessbestämmelser. Det gäller exempelvis den sekretess som gäller enligt 18 kap. 1 § första stycket och 35 kap. 1 § 1 OSL. Avgörande för om sekretess gäller enligt de bestämmelserna är att en uppgift ”hänför sig till förundersökning i brottmål” respektive ”förekommer i utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål”.

Andra sekretessbestämmelser som tillämpas i myndigheternas brottsbekämpande verksamheter är utformade så att det anges att en uppgift exempelvis ska förekomma i en viss angiven myndighets verksamhet för att omfattas av sekretess. För att de uppgifter som Försäkringskassan kommer att hantera ska omfattas av samma sekretesskydd som motsvarande uppgifter som behandlas av andra brottsbekämpande myndigheter, krävs därför att den sortens bestämmelser kompletteras så att de blir tillämpliga även i verksamhet som bedrivs av Försäkringskassan.

I sammanhanget kan också nämnas att flera av de sekretessbestämmelser som Försäkringskassan tillämpar i dagsläget, i sin verksamhet som avser förmåner och stöd, inte kommer att vara tillämpliga i den brottsbekämpande verksamheten. Det beror på att sekretessbestämmelsernas räckvidd är begränsad till att bara gälla i en viss typ av ärenden. Ett exempel på det är att sekretessen enligt 28 kap. 1 § 1 OSL gäller för uppgifter som förekommer i ett ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring. En sådan bestämmelse kommer inte att vara tillämplig i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Avvägning mellan sekretessintresset och insynsintresset

Även om det finns ett tydligt intresse av att skydda vissa uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, som i dag inte träffas av någon befintlig sekretessbestämmelse, måste det vägas mot behovet av insyn i verksamheten.

Det är av stort vikt att allmänheten har insyn i brottsbekämpande myndigheters verksamhet, särskilt med hänsyn till att det kan vidtas ingripande åtgärder mot enskilda i den typen av verksamhet. Enskilda kan exempelvis bli föremål för olika tvångsmedel. Genom allmänhetens och inte minst journalisters insyn i verksamheten kan det säkerställas att verksamheten bedrivs på ett korrekt sätt och att maktbefogenheterna som finns på området inte missbrukas. Det gör också att effektiviteten kan granskas av helt oberoende aktörer. Härigenom ökar möjligheten till ansvarsutkrävande om det förekommer brister i tillämpningen av regelverket eller om offentliga medel används ineffektivt eller på ett felaktigt sätt.

Insynsintresset tillgodoses delvis genom att huvudregeln är att sekretessen upphör om uppgifterna lämnas till domstol med anledning av åtal.[223] Dessutom väger intresset av att uppgifter omfattas av sekretess också tungt. Ett bra sekretesskydd är en förutsättning för att den brottsbekämpande verksamheten över huvud taget ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Som konstaterats ovan finns risk för att exempelvis en förundersökning saboteras om känsliga uppgifter röjs. Det kan också vara så att en enskild person är mindre benägen att medverka vid förhör eller svara på frågor, om det inte finns ett tydligt sekretesskydd till skydd för den enskilde. Det ligger vidare i underrättelseverksamhetens natur att det är viktigt att den kan bedrivas i hemlighet i så stor utsträckning som möjligt.

Det är därutöver rimligt att samma sekretesskydd ska gälla i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, som det som gäller i andra brottsbekämpande myndigheters verksamheter. Det kommer att vara samma typ av skyddsvärda uppgifter som hanteras, oavsett vilken brottsbekämpande myndighet det är som hanterar uppgifterna i det enskilda fallet.

Bedömningen görs därför att sekretessintresset väger så pass tungt att det bör finnas sekretessbestämmelser till skydd för uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

[223] Jfr SOU 2009:72 s. 11.

8.4 Sekretess till skydd främst för intresset av att förebygga eller beivra brott

8.4.1 Uppgifter i den brottsbekämpande verksamheten som inte hänför sig till någon brottsutredning

Förslag

Den sekretess som enligt bestämmelsen i 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen gäller för uppgift som är att hänföra till en förundersökning i brottmål eller till användning av tvångsmedel i ett sådant mål ska gälla även för övriga uppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Skälen för utredningens förslag

I 18 kap. 1 § OSL finns en bestämmelse om sekretess som bland annat gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål. I första stycket anges bland annat att sekretess gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål eller till angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i sådant mål, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs. Det avgörande för om en uppgift omfattas av bestämmelsen är att uppgiften hänför sig till något sådant ärende som räknas upp. Det innebär att uppgifter som Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att behandla, och som hänför sig till en förundersökning i brottmål eller till angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i sådant mål, kommer att omfattas av sekretess enligt bestämmelsen.

I bestämmelsens andra stycke punkten 2 finns en bestämmelse som innebär att sekretess gäller i annan verksamhet än sådan som i övrigt beskrivs i paragrafen, och som bedrivs av vissa uppräknade myndigheter. Sekretess enligt bestämmelsen tar sikte på uppgifter som finns i brottsförebyggande och brottsbeivrande verksamhet i allmänhet, utan anknytning till något konkret fall. Det kan vara fråga

om uppgifter som gäller exempelvis resurs- eller organisationsfrågor av vital betydelse, arbetsrutiner, personuppgifter rörande personal och tjänstgöringslistor.[224]

Förslagen om att Försäkringskassan ska få en brottsbekämpande verksamhet medför att Försäkringskassan kommer att behandla den typen av uppgifter som bestämmelsen tar sikte på inom ramen för sin Försäkringskassans nya brottsbekämpande verksamhet. Uppgifterna kommer att vara skyddsvärda på samma sätt, som när motsvarande uppgifter behandlas inom ramen för andra myndigheters brottsbekämpande verksamheter. Sekretess enligt bestämmelsen bör därför gälla även hos Försäkringskassan. Bestämmelsen i 18 kap. 1 § andra stycket 2 OSL ska därför kompletteras så att Försäkringskassan blir en av de myndigheter som räknas upp i den. Därmed kommer sekretess att gälla för uppgift som hänför sig till sådan annan verksamhet som avses i bestämmelsen och som bedrivs av Försäkringskassan, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

8.4.2 Underrättelseverksamhet

Förslag

Den sekretess som enligt bestämmelsen i 18 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen gäller för en uppgift i underrättelseverksamhet ska även gälla för en uppgift i Försäkringskassans underrättelseverksamhet.

Skälen för utredningens förslag

I avsnitt 3.7 föreslås att Försäkringskassan ska få bedriva underrättelseverksamhet. Det är viktigt att de uppgifter som behandlas i underrättelseverksamheten skyddas av sekretess. Om uppgifter i underrättelseverksamheten röjs finns en risk för att syftet med de

[224] Se RÅ 1993 not. 398.

åtgärder som vidtas i verksamheten motverkas eller att verksamheten skadas.

I 18 kap. 2 § OSL finns en bestämmelse om sekretess som skyddar uppgifter i olika myndigheters underrättelseverksamheter. Bestämmelsen är konstruerad på så sätt att uppgifter som hänför sig till sådan verksamhet som avses i 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område skyddas i första stycket. Sekretess gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas. I andra stycket anges att sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i olika brottsbekämpande myndigheters respektive brottsdatalagar. Hänvisning görs till de bestämmelser i respektive brottsdatalag som anger att myndigheten får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet.

Uppgifter som behandlas i Försäkringskassans underrättelseverksamhet bör omfattas av sekretess i motsvarande mån som uppgifter som behandlas i andra myndigheters underrättelseverksamheter. Det åstadkoms genom att bestämmelsens andra stycke kompletteras med en punkt där det anges att sekretess gäller för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i 2 kap. 1 § 1 lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. I 2 kap. 1 § 1 lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter anges att Försäkringskassan får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet – det vill säga för att bedriva underrättelseverksamhet.

8.4.3 Myndigheter som biträder åklagarmyndigheter m.fl.

Förslag

Den sekretess som enligt bestämmelsen i 18 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen gäller i verksamhet hos en myndighet för att biträda en brottsbekämpande myndighet med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott ska gälla även i verksamhet hos en myndighet för att biträda Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Skälen för utredningens förslag

Enligt 18 kap. 3 § OSL gäller sekretess enligt 1 och 2 §§ i annan verksamhet än den som där avses hos en myndighet för att biträda bland annat en åklagarmyndighet, eller någon annan brottsbekämpande myndighet som räknas upp i bestämmelsen, med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Bestämmelsen innebär att sekretess gäller hos en myndighet som biträder en brottsbekämpande myndighet i den myndighetens brottsförebyggande eller brottsbekämpande arbete. Som exempel anses en myndighet som upprättar en brottsanmälan biträda Polismyndigheten och uppgifterna i den utredning som ligger till grund för en brottsanmälan skyddas därför av sekretess enligt denna bestämmelse redan innan uppgifterna har kommit Polismyndigheten till del.[225]

Om en myndighet biträder Försäkringskassan i det brottsförebyggande eller brottsbekämpande arbete som Försäkringskassan ska bedriva är det rimligt att sekretess på samma sätt gäller för uppgifter hos den biträdande myndigheten, som om myndigheten hade biträtt någon annan brottsbekämpande myndighet. De uppgifter som kommer att hanteras kommer att vara lika skyddsvärda när en myndighet biträder Försäkringskassan, som när den biträder någon annan brottsbekämpande myndighet. Det föreslås därför att bestämmelsen i 18 kap. 3 § första stycket OSL ska kompletteras så att det anges att sekretessen enligt 1 och 2 §§ gäller i annan verksamhet än sådan som där avses hos en myndighet för att biträda Försäk-

[225] Prop 1979/80:2 Del A s. 140.

ringskassan med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Det innebär att sekretess kommer att gälla för sådana uppgifter, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas.

8.4.4 Internationellt rättsligt samarbete och Schengens informationssystem

Förslag

Den sekretess som enligt bestämmelsen i 18 kap. 17 § offentlighets- och sekretesslagen gäller för uppgifter om vissa registreringar i Schengens informationssystem ska gälla även hos Försäkringskassan.

Skälen för utredningens förslag

I 18 kap. 17 § OSL finns en bestämmelse om sekretess som tar sikte på uppgifter i internationellt rättsligt samarbete och Schengens informationssystem, SIS. Enligt bestämmelsens första stycke gäller sekretess i verksamhet som avser rättsligt samarbete på begäran av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, för uppgift som hänför sig till en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller en angelägenhet som angår tvångsmedel, om det kan antas att det varit en förutsättning för den andra statens eller den mellanfolkliga domstolens begäran att uppgiften inte skulle röjas. Bestämmelsen innebär att sekretess gäller för uppgifter i utländska brottsutredningar, när sådana uppgifter på grund av rättsligt samarbete har lämnats över till en svensk myndighet.

Av bestämmelsens andra stycke framgår att motsvarande sekretess gäller hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, Migrationsverket, Regeringskansliet och en utlandsmyndighet för uppgift som avser vissa typer av registreringar i SIS. I punkterna 1–3 anges att sekretessen gäller för uppgift som avser registrering om omhänder-

tagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning, diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller, eller okända efterlysta personer som söks för identifiering.

När bestämmelserna om sekretess för uppgifter i SIS infördes var avsikten att de skulle omfatta de myndigheter som befattar sig med registreringar i systemet.[226] I avsnitt 7.6.1 föreslås att Försäkringskassan ska ha åtkomst till uppgifter som har förts in i SIS och ha rätt att söka i sådana uppgifter direkt eller i en kopia, när myndigheten vidtar åtgärder i sin verksamhet för att förebygga, förhindra, avslöja grova brott. Försäkringskassan kommer med andra ord, enligt de förslag som lämnas, vara en sådan myndighet som befattar sig med registreringar i SIS. Det bedöms därför att sekretessen för uppgifter om vissa registreringar i SIS ska omfatta uppgifter hos Försäkringskassan. Bestämmelsen i 18 kap. 17 § andra stycket OSL ska därför ändras så att det framgår att sekretessen för uppgifter som avser vissa SIS-registreringar även ska gälla hos Försäkringskassan.

8.5 Sekretess till skydd för enskild i verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott

Förslag

Sekretessen för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden i förundersökning eller annan brottsbekämpande verksamhet enligt bestämmelsen i 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen ska gälla även i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Sekretess enligt bestämmelsen ska gälla även för en uppgift som förekommer i register som förs av Försäkringskassan enligt lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag.

[226] Prop. 1999/2000:64 s. 178.

Skälen för utredningens förslag

I 35 kap. 1 § OSL finns en bestämmelse om sekretess till skydd för enskilda intressen i förundersökning och annan brottsbekämpande verksamhet enligt vad som närmare anges i paragrafen. Sekretessen gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller några närstående till honom eller henne lider skada eller men.

Enligt 35 kap. 1 § första stycket 1 OSL gäller sekretess för uppgift som förekommer i utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål. Sekretessen enligt denna punkt omfattar bara förundersökningsverksamhet hos polis- och åklagarmyndigheter. En uppgift i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfattas alltså inte av sekretess enligt första punkten.

Enligt 35 kap. 1 § första stycket 2 OSL gäller sekretess för uppgift som förekommer i angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i brottmål eller i annan verksamhet för att förebygga brott. Sekretessen enligt denna punkt omfattar en uppgift i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om den hör till en angelägenhet som avser användning av tvångsmedel. Sekretess enligt andra punkten gäller alltså för uppgift i ett ärende hos Försäkringskassan om verkställighet av beslag eller medverkan i en husrannsakan. Den sekretess som gäller enligt 35 kap. 1 § första stycket 3 OSL omfattar en uppgift som förekommer i en angelägenhet som avser säkerhetsprövning enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585). Sekretessen gäller också för en sådan uppgift hos Försäkringskassan.

Av 35 kap. 1 § första stycket 4 OSL följer att sekretess gäller för en uppgift som förekommer i annan verksamhet, än sådan verksamhet som angetts i de föregående punkterna, och som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott eller verkställa uppbörd och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket eller Kustbevakningen. Sekretessen enligt fjärde punkten är avsedd att träffa uppgifter som mera allmänt hänför sig till myndigheternas brottsbekämpande verksamhet. Sekretessen omfattar bland annat uppgifter om enskildas personliga förhållanden som Polismyndigheten får kännedom om i samband med lägenhetsbråk och dylikt.[227]

[227] Prop. 1979/80:2 Del A s. 284.

Högsta förvaltningsdomstolen har bedömt att sekretess enligt punkten även omfattar uppgifter i en så kallad förutredning.[228]

Uppgifter om enskilda som kommer att behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan vara sådana att de är av känslig karaktär. Det kan exempelvis röra sig om uppgifter om en enskilds hälsotillstånd. Även uppgifter av mindre känslig karaktär kan vara sådana att de i det enskilda fallet skulle leda till skada eller men för en enskild om de röjdes. Det är därför viktigt att det finns ett sekretesskydd för de uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden som kommer att behandlas inom ramen för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

För att sådana uppgifter ska omfattas av sekretesskydd, även om de inte förekommer i en angelägenhet som avser användning av tvångsmedel utan mera allmänt hänför sig till den brottsbekämpande verksamheten, behöver bestämmelsen i 35 kap. 1 § första stycket 4 OSL ändras. Ändringen ska bestå i att det ska anges att sekretess gäller för uppgift i sådan verksamhet som beskrivs i punkten och som bedrivs av Försäkringskassan.

Av 35 kap 1 § OSL första stycket följer också att sekretess till skydd för enskild gäller i register som förs eller behandlas av olika brottsbekämpande myndigheter. Det gäller bland annat register som förs av Skatteverket enligt lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag (punkt 7) och register som förs av Tullverket enligt lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag (punkt 9).

När Försäkringskassan för register, eller annars behandlar ett register, i sin brottsbekämpande verksamhet kommer de uppgifter om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som behandlas där att vara skyddsvärda på samma sätt som motsvarande uppgifter som behandlas hos andra brottsbekämpande myndigheter. Det bör därför föras in en punkt i 35 kap. 1 § OSL av vilken det ska framgå att sekretessen till skydd för enskilda enligt bestämmelsen även ska gälla uppgift som förekommer i register som förs av Försäkringskassan enligt lagen om Försäkringskassans behandling

[228] RÅ 2001 ref. 27.

av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag.

8.6 Sekretess till skydd för enskild i Schengensamarbetet

Förslag

Bestämmelsen i 37 kap. 6 § offentlighets- och sekretesslagen om sekretess till skydd för uppgifter som avser en registrering i Schengens informationssystem ska vara tillämplig även hos Försäkringskassan.

Skälen för utredningens förslag

I 37 kap. 6 § OSL finns en bestämmelse om sekretess till skydd för enskild för vissa uppgifter i SIS. Enligt bestämmelsen gäller sekretess hos ett antal uppräknade myndigheter för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men och uppgiften förekommer i en angelägenhet som avser registrering i SIS om omhändertagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning (punkt 1), en försvunnen person eller en sårbar person som behöver hindras från att resa (punkt 2), diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller (punkt 3), en okänd efterlyst person som söks för identifiering (punkt 4), nekad inresa och vistelse (punkt 5), eller återvändande (punkt 6).

Bestämmelserna om sekretess för uppgifter i SIS bör omfatta de myndigheter som har åtkomst till SIS.[229] Som har nämnts tidigare föreslås i avsnitt 7.6.1 att Försäkringskassan ska ha åtkomst till uppgifter som har förts in i SIS. Bestämmelsen i 37 kap. 6 § första stycket OSL bör därför justeras så att det framgår att sekretess enligt bestämmelsen ska gälla även hos Försäkringskassan.

[229] Jfr prop. 2020/21:222 s. 76.

8.7 Sekretessbrytande bestämmelser

8.7.1 Sekretessbrytande bestämmelse för uppgift som inhämtats genom kamerabevakning

Förslag

Bestämmelsen i 32 kap. 3 a § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen ska kompletteras på så sätt att även Försäkringskassan anges som en av de myndigheter som kan tillämpa den sekretessbrytande bestämmelsen.

Skälen för utredningens förslag

Enligt 32 kap. 3 § OSL gäller sekretess för sådan uppgift om en enskilds personliga förhållanden som har inhämtats genom kamerabevakning som avses i kamerabevakningslagen (2018:1200), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Sekretessen enligt den bestämmelsen hindrar inte att en uppgift om en enskilds personliga förhållanden lämnas till någon brottsbekämpande myndighet som anges i 32 kap. 3 a § 1 OSL, om uppgiften behövs för att utreda ett begånget brott för vilket fängelse är föreskrivet eller för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket fängelse är föreskrivet.

En uppgift som har inhämtats genom kamerabevakning kan vara sådan att den i ett enskilt fall bedöms som nödvändig för att kunna utreda ett begånget brott som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Försäkringskassan bör i ett sådant fall kunna ta del av uppgiften under samma förutsättningar som andra brottsbekämpande myndigheter kan ta del av sådana uppgifter. Den sekretessbrytande bestämmelsen i 32 kap. 3 a § OSL bör därför kompletteras så att uppgifter kan lämnas även till Försäkringskassan.

Bestämmelsen i 32 kap. 3 a § OSL ska därför kompletteras på så sätt att det framgår att uppgifter som omfattas av sekretess enligt

32 kap. 3 §, OSL trots detta får lämnas ut till Försäkringskassan, om uppgiften behövs för att utreda ett begånget brott för vilket fängelse är föreskrivet eller för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket fängelse är föreskrivet.

8.7.2 Sekretessbrytande bestämmelse för uppgift i förundersökning, brottsförebyggande verksamhet, register m.m.

Förslag

Bestämmelsen i 35 kap. 10 § 4 offentlighets- och sekretesslagen ska kompletteras på så sätt att det framgår att sekretess enligt 1 § inte hindrar att en uppgift lämnas ut enligt vad som föreskrivs i lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Skälen för utredningens förslag

I 35 kap. 10 § OSL finns en sekretessbrytande bestämmelse som innebär att sekretessen enligt 35 kap. 1 § OSL inte hindrar att en uppgift lämnas ut enligt vad som föreskrivs i någon sådan lag som anges i punkterna 1–4. Av punkt 4 framgår att uppgift som omfattas av sekretess kan lämnas ut bland annat enligt vad som föreskrivs av någon av de brottsbekämpande myndigheternas brottsdatalagar. Sekretessen i 35 kap. 1 § gäller för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden under vissa förutsättningar, om uppgiften förekommer i bland annat en förundersökning.

I kapitel 6 lämnas förslag om en brottsdatalag som ska gälla i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. I likhet med övriga brottsbekämpande myndigheters brottsdatalagar lämnas förslag om att lagen ska innehålla bestämmelser om när personuppgifter får lämnas ut, utan hinder av sekretess. Det föreslås bland annat att det ska införas en sekretessbrytande bestämmelse för internationellt informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter. Dessutom lämnas förslag om att andra brottsbekämpande

myndigheter ska ha rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga, trots sekretess enligt 35 kap. 1 § OSL, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Bestämmelsen i 35 kap. 10 § OSL bör därför kompletteras på så sätt att det anges att en uppgift som omfattas av sekretess kan lämnas ut enligt vad som föreskrivs i lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

9 Integritetsskyddsfrågor

9.1 Inledning

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer innebära behandling av personuppgifter. Det finns därför behov av att klargöra vilka uppgifter som kommer att behandlas och i vilket syfte. Det måste även säkerställas att det finns författningsstöd för behandlingen. När förslagen i denna promemoria lämnas ska det även beaktas att enskildas personliga integritet skyddas genom flera olika lagstiftningsakter. Skyddet finns bland annat i regeringsformen, dataskyddslagstiftningen och Europakonventionen.

Det är viktigt att förslagen och den personuppgiftsbehandling som förslagen medför är förenliga med skyddet för den personliga integriteten. En fullgod analys ska därför göras, där det bland annat ska tas ställning till vilka risker för den personliga integriteten förslagen innebär och om dessa risker är nödvändiga och proportionerliga i förhållande till det som förslagen avser att uppnå.

Kapitlet inleds med en genomgång av den personuppgiftsbehandling som en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan ge upphov till. Därefter följer en analys av möjliga risker för enskildas personliga integritet. Kapitlet innehåller även en genomgång av den befintliga reglering som finns och den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen. Det redogörs också för behovet av ny reglering. Kapitlet avslutas med en sammantagen proportionalitetsbedömning.

9.2 En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan medför behandling av personuppgifter

9.2.1 Den brottsbekämpande verksamheten och behandling av personuppgifter

Förslagen innebär att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten ska bestå dels av en uppgift att utreda brott, dels av en uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Den senare uppgiften innebär att Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska avse bidragsbrott som rörde förmåner och stöd som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten beslutar om och vissa andra brott enligt vad som föreslås i avsnitt 3.3.

Den rättsliga grunden för behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamheten är den brottsbekämpande uppgiften. Den behandling av personuppgifter som utförs i den brottsbekämpande verksamheten regleras först och främst av brottsdatalagen (2018:1177) och därutöver av den dataskyddsreglering som föreslås i kapitel 6. En skillnad mellan den behandling av personuppgifter som utförs i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd, och den behandling av personuppgifter som sker i den brottsbekämpande verksamheten är att den senare inte alltid sker i syfte att handlägga ett ärende där en enskild är part. I den brottsbekämpande verksamheten kan och förutsätts ofta Försäkringskassan behandla personuppgifter utan att den person som personuppgifterna avser känner till behandlingen. I Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd behandlas personuppgifter så länge som krävs för att handlägga ett ärende. I den brottsbekämpande verksamheten kan personuppgifter behandlas under en längre tid än i Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd. Ett annat kännetecken för behandling av personuppgifter i en brottsbekämpande verksamhet är att den innefattar ett regelmässigt och omfattande utbyte av personuppgifter med andra brottsbekämpande myndigheter.

9.2.2 Personuppgifter som rör brott kommer behandlas

Bedömning

I den brottsbekämpande verksamheten kommer Försäkringskassan att behandla personuppgifter som rör brott.

Skälen för utredningens bedömning

Behandling av personuppgifter kan medföra risker för enskildas personliga integritet i varierande grad, beroende på vad det är fråga om för typ av uppgifter. Behandling av uppgifter om att en enskild är misstänkt eller dömd för brott, eller andra typer av uppgifter som rör brott, innebär typiskt sett risk för den enskildes integritet.[230]

Förslagen i denna promemoria innebär att Försäkringskassan föreslås få i uppgift att utreda brott och bedriva underrättelseverksamhet i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. De personuppgifter som Försäkringskassan kommer att behandla i den nya verksamheten kommer därför i princip alltid att ha koppling till brott, även om det i underrättelseverksamheten inte behöver röra sig om uppgifter med koppling till någon konkret brottslighet. Förslagen innebär därmed att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet i stor omfattning kommer att behandla personuppgifter som rör brott.

9.2.3 Känsliga personuppgifter kommer behandlas

Bedömning

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att behandla känsliga personuppgifter.

[230] Jfr skäl 51 i ingressen till dataskyddsdirektivet.

Skälen för utredningens bedömning

Med känsliga personuppgifter avses bland annat uppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening eller som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning.

Försäkringskassan kommer i stor utsträckning hantera vissa typer av känsliga personuppgifter i sin brottsbekämpande verksamhet. Det gäller framför allt uppgifter om hälsa. Detta eftersom de brott som föreslås omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet huvudsakligen är sådana bidragsbrott som rör förmåner och stöd som Försäkringskassan beslutar om. I Försäkringskassans ärenden som rör olika förmåner och stöd förekommer en stor mängd uppgifter om enskildas hälsa. När någon är föremål för utredning om brott, eller när uppgifter om en enskild förekommer i Försäkringskassans underrättelseverksamhet, kommer därför ofta uppgifter om enskildas hälsa att behandlas. Det kan dessutom komma att tillföras ytterligare uppgifter av känslig karaktär i en brottsutredning eller genom informationsinhämtning i underrättelseverksamheten. Uppgifter om en enskilds personliga förhållanden kan till exempel avslöja uppgift om sexuell läggning.

Förslagen innebär därmed att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att behandla känsliga personuppgifter i stor omfattning.

9.2.4 Ökad behandling av personuppgifter i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd

Bedömning

Förslagen som lämnas i promemorian innebär att behandlingen av personuppgifter i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer att öka.

Skälen för utredningens bedömning

I avsnitt 3.8.1 föreslås att det ska införas en uppgiftsskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Skyldigheten innebär att uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och som kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd ska lämnas till den verksamheten. Någon motsvarande uppgiftsskyldighet för Polismyndigheten gentemot Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten finns inte för närvarande.

Den uppgiftsskyldighet som föreslås innebär att Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer att ta emot uppgifter som rör enskilda från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Detta kommer i sin tur leda till att verksamheterna som avser förmåner och stöd kommer att behandla en ökad mängd personuppgifter. Den information som Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att lämna till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer att vara information som förväntas ha betydelse vid handläggningen av ett ärende om rätt till en förmån eller ett stöd. Den brottsbekämpande verksamheten kommer även att lämna information som kan ge anledning att kontrollera riktigheten av redan fattande beslut. Den information som lämnas från den brottsbekämpande verksamheten kommer att innehålla personuppgifter i form av bland annat namn, personnummer och uppehållsort. Den brottsbekämpande verksamheten kan också föra över personuppgifter som rör misstanke om brott. Den senare typen av personuppgifter medför särskilda integritetsrisker.

De personuppgifter som förs över till myndigheternas verksamheter som avser förmåner och stöd kan alltså ha betydelse både i ett ärende om rätt till en förmån eller ett stöd och i ett ärende i myndigheternas kontrollverksamhet. Uppgifterna kan nämligen både vara av intresse för att bedöma om en utbetalning ska göras, och om en utbetalning som redan har skett har varit korrekt. Personuppgifterna kan alltså komma att behandlas i olika delar av Pensionsmyndighetens och Försäkringskassans verksamheter.

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten är skyldiga att lämna en uppgift till en brottsbekämpande myndighet om uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten. Detta följer av lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. Skyldigheten föreslås gälla även i förhållande till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, se avsnitt 7.2.1. Det förväntas att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att lämna fler uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet jämfört med det uppgiftslämnande som i dag sker från dessa myndigheter till Polismyndigheten. Detta beror på att det troligen är en lägre tröskel för en tjänsteman vid Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten att lämna en uppgift till en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan än vad det är att lämna motsvarande uppgifter till Polismyndigheten. Ett ökat uppgiftslämnande kan också bli resultatet av att en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan antas leda till ett ökat fokus på bekämpningen av bidragsbrott som rör de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Ett ökat uppgiftslämnande innebär en ökad behandling av personuppgifter i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd. De personuppgifter som lämnas till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer bland annat att innefatta namn, personnummer och uppgifter som rör misstanke om brott.

Det kan alltså konstateras att de förslag som lämnas i denna promemoria innebär att Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer att behandla personuppgifter i en ökad omfattning och dessutom behandla en ökad mängd personuppgifter. Personuppgifterna kan också komma att behandlas i flera delar av dessa verksamheter.

9.2.5 Informationsutbyte med andra brottsbekämpande myndigheter

Bedömning

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att ha ett informationsutbyte med andra svenska brottsbekämpande myndigheter och med utländska brottsbekämpande myndigheter. Detta kommer innebära en omfattande behandling av personuppgifter hos Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och en ökad behandling av personuppgifter hos andra brottsbekämpande myndigheter.

Skälen för utredningens bedömning

Genom att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet kommer myndigheten att delta i det informationsutbyte som sker mellan brottsbekämpande myndigheter. Sådant informationsutbyte sker till exempel under arbetet mellan Försäkringskassan och åklagare i en brottsutredning. Därutöver sker det ett omfattande informationsutbyte mellan de svenska brottsbekämpande myndigheterna för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Detta informationsutbyte sker främst mellan de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamheter. Bland annat kan de brottsbekämpande myndigheterna ge varandra direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga.

Vidare ska Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet få del av personuppgifter som finns i Polismyndighetens belastningsregister, misstankeregister och biometriregister. Biometriregister innehåller biometriska personuppgifter för identifiering. Försäkringskassan föreslås även få del av forensiska uppslag från nationellt forensiskt centrum hos Polismyndigheten. Sådan information innehåller också personuppgifter. Den brottsbekämpande verksamheten kommer att ta emot finansiell information från finanspolissektionen vid Polismyndigheten. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att delta i det internationella utbytet av underrättelseinformation mellan brottsbekämpande myndigheter enligt

informationsutbytesdirektivet. Försäkringskassan föreslås också få direktåtkomst till uppgifter i Schengens informationssystem.

Utbytet av personuppgifter med andra svenska och utländska brottsbekämpande myndigheter kommer att innebära en omfattande behandling av personuppgifter hos Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Informationsutbytet kommer också att medföra en ökad behandling av personuppgifter hos andra brottsbekämpande myndigheter.

9.2.6 Informationsutbyte med myndigheter samt andra offentliga och enskilda aktörer

Bedömning

Personuppgifter kommer att föras över till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet från myndigheter samt från vissa andra offentliga och enskilda aktörer. Detta kommer att innebära behandling av personuppgifter hos såväl de utlämnande aktörerna som hos Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att lämna uppgifter till andra myndigheter samt till kommuner och arbetslöshetskassor. Detta kommer att innebära behandling av personuppgifter hos såväl Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som den mottagande myndigheten, kommunen eller arbetslöshetskassan.

Skälen för utredningens bedömning

Som angetts i föregående avsnitt sker det ett informationsutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna. Därutöver lämnar även andra myndigheter samt andra offentliga och enskilda aktörer uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

I lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna finns bestämmelser som innebär att ett stort antal myndigheter samt alla kommuner och regioner är skyldiga att lämna uppgifter till en brottsbekämpande myndighet om uppgift-

erna behövs i den brottsbekämpande verksamheten. I lagen regleras också viss uppgiftsskyldighet för skolor. Uppgiftsskyldigheten föreslås gälla även i förhållande till Försäkringskassan i och med att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet, se avsnitt 7.2.1. Arbetsförmedlingen finns med bland de myndigheter som räknas upp i lagen. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfattar bidragsbrott som rör de individersättningar som lämnas till den som tar del i ett arbetsmarknadspolitiskt program.[231] Arbetsförmedlingen kommer därmed att lämna uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet om brottsmisstankar som rör dessa ersättningar. Det förmodas att Arbetsförmedlingen kommer att lämna mer uppgifter till Försäkringskassan än vad myndigheten idag lämnar till Polismyndigheten. Som anges i avsnitt 9.2.4 kan nämligen en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan leda till ett ökat fokus på betydelsen av att bekämpa bidragsbrott. Informationsutbytet för att bekämpa brott kan också underlättas av att myndigheterna redan har ett samarbete kring individersättningarna för deltagande i arbetsmarknadspolitiska program.

I avsnitt 7.2.3 föreslås att socialnämnder och hälso- och sjukvårdspersonal ska vara skyldiga att lämna vissa uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det föreslås vidare att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska ha direktåtkomst till uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas och till de uppgifter som finns i konto- och värdefackssystemet som Skatteverket tillhandahåller, se avsnitt 7.2.4 och 7.5.3.

Utöver dessa uppgiftsskyldigheter, och bestämmelser om direktåtkomst, kan det erinras om att sekretess till skydd för enskild inte hindrar någon myndighet från att även i övrigt lämna uppgifter till en brottsbekämpande myndighet, om uppgifterna behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Detta följer av den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 15 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Bestämmelsen är tillämplig även när en arbetslöshetskassa lämnar uppgifter. Det innebär att sekretess inte hindrar ett uppgiftslämnande till den brottsbekämpande verksamheten, om inte över-

[231] Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning lämnas till den som tar del i ett arbetsmarknadspolitiskt program. Dessa ersättningar beslutas av Försäkringskassan.

vägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan vara skyldig att lämna personuppgifter till andra myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Detta följer av lagen (2024:307) om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. Försäkringskassan ingår i det informationsutbyte som föreskrivs i lagen. Därmed bör även Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfattas av den föreskrivna uppgiftsskyldigheten. En uppgift som omfattas av sekretess ska emellertid inte lämnas ut om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Uppgiftsskyldigheten gäller inte heller uppgifter för vilka det gäller sekretess enligt vissa bestämmelser i OSL. Bland annat gäller inte någon uppgiftsskyldighet i fråga om uppgifter som omfattas av den sekretess som enligt 18 kap. 1 § OSL gäller för uppgifter som hänför sig till förundersökning i brottmål. Någon uppgiftsskyldighet gäller inte heller i fråga om uppgifter som omfattas av den sekretess som gäller i underrättelseverksamhet enligt 18 kap. 2 § OSL. Intresset av att förebygga och beivra brott kommer alltså inte att behöva vika för den uppgiftsskyldighet som gäller för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet enligt lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Överföring av uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet från myndigheter och från andra offentliga samt enskilda organ kommer att innebära behandling av personuppgifter hos såväl det utlämnande organet som hos Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det finns anledning att anta att det sammantaget kommer att överföras en stor mängd personuppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Därmed kommer det att bli fråga om en omfattande behandling av personuppgifter. När Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet för över uppgifter till andra myndigheter, kommuner eller arbetslöshetskassor för att förhindra felaktiga utbetalningar från

välfärdssystemen kommer det på samma sätt innebära behandling av personuppgifter hos såväl Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som den mottagande myndigheten, kommunen eller arbetslöshetskassan. Det kan antas att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet endast i begränsad omfattning kommer att lämna information enligt lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. Detta beror på att uppgifter i den brottsbekämpande verksamheten i stor utsträckning kommer att omfattas av sekretess enligt 18 kap. 1 eller 2 § OSL. Lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet bryter inte sådan sekretess.

9.2.7 Informationsutbyte med banker och andra finansiella företag

Bedömning

Personuppgifter kommer att föras över från banker och andra finansiella företag till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten kan även komma att föra över personuppgifter till banker och andra finansiella företag. Detta kommer att innebära behandling av personuppgifter hos såväl Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som hos bankerna och de andra finansiella företagen.

Skälen för utredningens bedömning

I avsnitt 7.2.2 och 7.5.1 lämnas förslag som innebär att vissa banker och andra finansiella företag ska vara skyldiga att lämna uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om vissa förutsättningar är uppfyllda. De banker och finansiella företag som omfattas kan därmed komma att lämna personuppgifter till Försäkringskassan. De personuppgifter som lämnas till den brottsbekämpande verksamheten avser finansiell information som till

exempel uppgifter om konton, insättningar, uttag, tillgodohavanden och behörigheter i fråga om olika banktjänster.

Det föreslås också att Försäkringskassan ska anges som en sådan brottsbekämpande myndighet som får delta i samverkan för att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt eller finansiering av terrorism. I sådan samverkan kan uppgifter komma att lämnas till Försäkringskassan från sådana kreditinstitut som anges i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Uppgifter kan även komma att lämnas från Försäkringskassan till ett sådant kreditinstitut.

Personuppgifter kommer alltså att föras över från banker och andra finansiella företag till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten kan även komma att föra över uppgifter till banker och andra finansiella företag. Detta kommer att innebära behandling av personuppgifter hos såväl Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som hos banker och andra finansiella företag. Det kan antas att uppgiftsskyldigheten för banker och andra finansiella företag gentemot Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet inte kommer att leda till någon omfattade överföring av personuppgifter från ett enskilt företag till myndigheten. Det kan dock antas att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet sammanlagt kommer att inhämta en stor mängd personuppgifter från banker och andra finansiella företag. Det innebär att Försäkringskassan kommer att behandla en stor mängd personuppgifter i form av finansiell information.

9.3 Risker för enskildas personliga integritet

Bedömning

Den personuppgiftsbehandling som blir följden av att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet innebär sammantaget en ökad risk för intrång i enskildas integritet.

Skälen för utredningens bedömning

Försäkringskassan blir ytterligare en myndighet som ska behandla personuppgifter som rör brott

I dagsläget bedrivs brottsbekämpande verksamhet hos ett antal olika myndigheter. Hos dessa myndigheter behandlas regelmässigt person ’uppgifter som rör fällande domar i brottmål, misstänkta brott och andra uppgifter som rör brott. Förslagen i denna promemoria innebär att Försäkringskassan ska bli en brottsbekämpande myndighet. Försäkringskassan blir därmed ytterligare en myndighet som regelmässigt och i stor omfattning ska behandla personuppgifter som rör brott.

Den brottsbekämpande verksamheten hos Försäkringskassan föreslås omfatta bidragsbrott och vissa andra angivna brott. Brottsbekämpande verksamhet som gäller dessa brott bedrivs i dag huvudsakligen hos Polismyndigheten. Genom förslagen i denna promemoria kommer personuppgifter som i dagsläget behandlas hos Polismyndigheten i stället att behandlas hos Försäkringskassan. I vissa fall kommer personuppgifterna att behandlas både hos Polismyndigheten och hos Försäkringskassan. Detta eftersom det även i fortsättningen kommer vara Polismyndigheten som tar emot en anmälan och eftersom Polismyndigheten i vissa fall kommer att vara involverad i förundersökningar där Försäkringskassan biträder åklagaren, till exempel i syfte att verkställa tvångsmedel.

Det kan alltså konstateras att förslagen innebär att fler myndigheter än i dag ska bedriva brottsbekämpande verksamhet och därmed regelmässigt behandla personuppgifter som rör brott.

Förslagen syftar till att effektivisera och att kraftsamla mot bidragsbrott och anslutande brottslighet. Det är därför rimligt att anta att även fler personuppgifter kommer behandlas som en följd av förslagen.

Behandling av uppgifter som rör brott medför typiskt sett risk för enskildas integritet och risken ökar genom att behandlingen av den typen av uppgifter sprids ut på flera myndigheter. Förslagen innebär också att vissa personuppgifter om brott kommer att behandlas av fler än en myndighet samtidigt. Även detta medför en ökad integritetsrisk genom att uppgifter kan komma att behandlas av en större krets personer samtidigt.

Förslagen innebär också att Försäkringskassan, i den underrättelseverksamhet som föreslås för myndigheten, får behandla personuppgifter utan några konkreta misstankar om brott. Den enskilde kommer ofta inte få kännedom om behandlingen som sker i underrättelseverksamheten. Det innebär att den enskilde inte har möjlighet att själv tillvarata sina integritetsintressen. Även detta medför ökade risker för enskildas personliga integritet.

Ökad behandling av personuppgifter i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd

Förslagen i denna promemoria innebär att Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer att ta emot uppgifter från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, när sådana uppgifter kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i myndigheternas verksamheter som avser förmåner och stöd. En ökad mängd personuppgifter kommer därför att behandlas i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd jämfört med vad som är fallet i dag. Det innebär en ökad risk för enskildas personliga integritet.

Fler uppgifter kommer lämnas mellan myndigheter och andra aktörer

Förslagen kommer leda till ett utökat uppgiftslämnande. Till att börja med kommer uppgifter lämnas mellan brottsbekämpande myndigheter i större omfattning. Att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet kan antas innebära en intensifiering av arbetet med att bekämpa bidragsbrott och därmed leda till en ökad mängd information som kan delas med övriga brottsbekämpande myndigheter. Uppgifter kommer också lämnas till Försäkringskassan från andra myndigheter samt från offentliga och enskilda aktörer. En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan även antas leda till ett ökat uppgiftslämnande från dessa jämfört med den informationsdelning som sker enligt nuvarande ordning. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer därtill att lämna uppgifter till andra myndigheter och enskilda aktörer inom ramen för samverkan mot brott enligt bland annat lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Vid all överföring av personuppgifter finns en risk för att uppgifter sprids på ett olämpligt sätt, till exempel genom att uppgifterna sprids till personer som inte har rätt att ta del av dem. Det ökade uppgiftslämnandet innebär därför ökade risker för intrång i enskildas integritet.

Förslagen medför dessutom att känsliga personuppgifter som behandlas i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer att spridas i större omfattning, jämfört med en ordning där Försäkringskassan inte har någon brottsbekämpande uppgift. Detta med hänsyn till att en anmälan om brott, som kan innefatta sådana känsliga uppgifter, även fortsättningsvis ska göras till Polismyndigheten. Därefter kommer det ofta vara Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som utför förundersökningen rörande det misstänkta brottet. Känsliga personuppgifter från Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd kommer därmed spridas till både Polismyndigheten och Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, i stället för att endast lämnas till Polismyndigheten. Denna ökade spridning av uppgifter innebär en ökad risk för enskildas integritet.

Samlad bedömning

Sammantaget medför förslagen ökade risker för intrång i enskildas personliga integritet. Förslagen innebär att Försäkringskassan regelmässigt kommer behandla personuppgifter som rör brott. Det innebär att Försäkringskassan blir ytterligare en myndighet som regelmässigt behandlar sådana uppgifter, utöver de myndigheter som gör det i dag. Förslagen innebär också att personuppgifter som rör brott i vissa fall kommer behandlas av fler myndigheter på samma gång än vad som är fallet i dag. Personuppgifter kommer även i övrigt att lämnas mellan myndigheter och andra aktörer i ökad omfattning. Till detta kommer att känsliga personuppgifter kan komma att behandlas i ökad omfattning och av fler aktörer jämfört med i dag.

9.4 Behovet av ny reglering

Förslag

Personuppgifter som behandlas i Säkerhetspolisens brottsbekämpande verksamhet ska också få behandlas för att tillhandahålla information som behövs i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Nationellt forensiskt centrum inom Polismyndigheten ska få behandla personuppgifter för att utföra forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser åt Försäkringskassan.

Enskilda ska få behandla personuppgifter för att lämna uppgifter som har begärts av Försäkringskassan för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott.

Bedömning

I övrigt finns det stöd för den personuppgiftsbehandling som förslagen medför i befintlig reglering och i den brottsdatalag för Försäkringskassan som föreslås i kapitel 6.

Skälen för utredningens förslag och bedömning

Behandling av personuppgifter som utförs av Försäkringskassan och övriga brottsbekämpande myndigheter

Genom att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet som har i uppgift att utreda brott samt att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet gäller brottsdatalagen för den behandling av personuppgifter som utförs i verksamheten. Av 2 kap. 1 § brottsdatalagen följer att personuppgifter får behandlas bland annat om det är nödvändigt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Detta innebär att den behandling av personuppgifter som Försäkringskassan föreslås

utföra i den brottsbekämpande verksamheten har stöd i brottsdatalagen.

De förslag som lämnas i denna promemoria innebär att Försäkringskassan som brottsbekämpande myndighet kommer att delta i det informationsutbyte som sker mellan de brottsbekämpande myndigheterna. Den personuppgiftsbehandling som till följd av detta informationsutbyte utförs av övriga brottsbekämpande myndigheter regleras, förutom av den generella brottsdatalagen, även av myndighetsspecifika brottsdatalagar.

De myndighetsspecifika brottsdatalagarna anger den rättsliga grunden för respektive myndighets behandling av personuppgifter. Till exempel finns en bestämmelse om rättslig grund för behandling av personuppgifter i 2 kap. 1 § lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område (polisens brottsdatalag) och i 2 kap. 1 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Bestämmelserna om rättslig grund i de myndighetsspecifika brottsdatalagarna anger att myndigheterna får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna utföra sina brottsbekämpande uppgifter.

Som angetts ger den generella brottsdatalagen stöd för behandling av personuppgifter som sker för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Övriga brottsbekämpande myndigheter har dock särskilda bestämmelser om rättslig grund för behandling av personuppgifter i sina myndighetsspecifika brottsdatalagar. I kapitel 6 föreslås en särskild brottsdatalag för Försäkringskassan. Den ska gälla utöver den generella brottsdatalagen och innehålla bestämmelser som närmare reglerar behandling av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Utformningen av Försäkringskassans brottsdatalag bör överensstämma med utformningen av de övriga myndighetsspecifika brottsdatalagarna. Därför bör även Försäkringskassans brottsdatalag innehålla en bestämmelse om rättslig grund för behandling av personuppgifter. Ett sådant förslag lämnas i avsnitt 6.7.1. Därigenom får Försäkringskassan en dataskyddsreglering som överensstämmer med den som gäller för övriga brottsbekämpande myndigheter.

Bedömningen är att övriga brottsbekämpande myndigheter har stöd för att behandla personuppgifter genom att föra över dem till

Försäkringskassan så länge det sker i ett brottsbekämpande syfte. Myndigheterna har även rättslig grund för att behandla personuppgifter genom att ta emot dem från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Detta gäller också för Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter i frågor som inte rör nationell säkerhet. När Säkerhetspolisen behandlar personuppgifter som rör nationell säkerhet gäller däremot inte den generella brottsdatalagen eller lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. För behandling av personuppgifter som rör nationell säkerhet i Säkerhetspolisens brottsbekämpande och lagförande verksamhet gäller i stället lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Behandling av personuppgifter hos Säkerhetspolisen

Den information som Säkerhetspolisen behandlar är ofta av sådan art att den varken kan eller bör vidarebefordras. Det finns dock situationer där Säkerhetspolisen kan behöva vidarebefordra information som den har samlat in, exempelvis för att kunna förhindra allvarliga brott som ligger utanför Säkerhetspolisens behörighet.[232] Enligt lagen om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter får personuppgifter som behandlas i Säkerhetspolisens brottsbekämpande verksamhet också behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information som behövs i den brottsbekämpande verksamheten hos Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen eller Skatteverket. Detta följer av ändamålsbestämmelsen i 2 kap. 4 § första stycket första punkten lagen om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Det kan även finnas ett samband mellan den brottslighet som det föreslås att Försäkringskassan ska bekämpa och den brottslighet som hör till Säkerhetspolisens ansvarsområde. Det kan till exempel tänkas att terroristbrott, som faller inom Säkerhetspolisens ansvarsområde, finansieras genom bidragsbrott. Säkerhetspolisen kan därmed få del av uppgifter om bidragsbrott. Det kan därför finnas behov av att Säkerhetspolisen ska kunna tillhandahålla information också till den brottsbekämpande verksamheten hos Försäkringskassan. Bestämmelsen i 2 kap. 4 § första stycket första punkten lagen

[232] Se prop. 2018/19:163 s. 70 och prop. 2009/10:85 s. 260 f.

om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter bör därför ändras så att personuppgifter som behandlas i Säkerhetspolisens brottsbekämpande verksamhet också ska få behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information som behövs i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Behandling av känsliga personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

I 2 kap. 11 § brottsdatalagen finns bestämmelser om känsliga personuppgifter. Där föreskrivs att personuppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening eller som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning inte får behandlas. Om uppgifter om en person behandlas får de dock kompletteras med känsliga personuppgifter när det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen.

För att kunna pröva frågor om förmåner och stöd i socialförsäkringen behöver Försäkringskassan behandla känsliga personuppgifter. Det gäller främst uppgifter om hälsa. Det kan även finnas behov av att behandla känsliga personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Känsliga personuppgifter, främst uppgifter om hälsa, kan förekomma i en brottsutredning om bidragsbrott eller i en underrättelseverksamhet som rör misstankar om bidragsbrott. Syftet med behandlingen kommer emellertid aldrig ensamt vara att registrera känsliga personuppgifter. Känsliga personuppgifter kommer bara att registreras som ett komplement till andra personuppgifter och kommer bara att behandlas om det krävs för att utreda, förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Bedömningen är därför att den behandling av känsliga personuppgifter som kommer att ske i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet är förenlig med den behandling av känsliga personuppgifter som brottsdatalagen tillåter.

Behandling av personuppgifter vid nationellt forensiskt centrum

Inom Polismyndigheten är det nationellt forensiskt centrum som ansvarar för den forensiska verksamheten. Forensisk verksamhet handlar främst om att ta fram teknisk bevisning för att kunna styrka

brott. Forensisk verksamhet, till exempel teknisk analys eller undersökning, kan även skapa underlag som kan användas i verksamhet som syftar till att förebygga, förhindra eller upptäcka brott, så kallade forensiska uppslag. Den rättsliga grunden för den personuppgiftsbehandling som utförs av nationellt forensiskt centrum är Polismyndighetens brottsbekämpande uppdrag. Behandlingen har därmed stöd i 2 kap. 1 § polisens brottsdatalag. Det finns därtill bestämmelser om de ändamål för vilka nationellt forensiskt centrum får utföra behandling av personuppgifter. I 6 kap. 1 § första stycket 2 polisens brottsdatalag föreskrivs att nationellt forensiskt centrum får behandla personuppgifter för att utföra forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser åt den egna myndigheten eller åt Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket eller allmän domstol.

Det kan uppkomma behov för Försäkringskassan att ta hjälp av nationellt forensiskt centrum i den brottsbekämpande verksamheten. När Försäkringskassan biträder åklagaren i en förundersökning kan i och för sig åklagaren vända sig till nationellt forensiskt centrum och ge i uppdrag att ta fram ett sakkunnigutlåtande. Det är dock en fördel om även Försäkringskassan, efter instruktion av åklagaren, kan ge nationellt forensiskt centrum i uppdrag att till exempel utföra en forensisk undersökning. I Försäkringskassans verksamhet med att förebygga, förhindra och upptäcka brott kan myndigheten också ha behov av analyser och undersökningar från nationellt forensiskt centrum. Det kan till exempel gälla hjälp med it-forensisk undersökning. Ändamålsbestämmelsen i 6 kap. 1 § första stycket 2 polisens brottsdatalag behöver därför ändras så att den ger nationellt forensiskt centrum stöd för att utföra den behandling av personuppgifter som behövs för att utföra forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser åt Försäkringskassan.

I avsnitt 7.3.3 lämnas ett förslag som också rör personuppgifter hos nationellt forensiskt centrum. Där föreslås att Försäkringskassan ska ha möjlighet att ta del av personuppgifter som behandlas i forensisk uppslagsverksamhet.

Behandling som utförs av andra offentliga och enskilda aktörer

De förslag som lämnas innebär även behandling av personuppgifter hos andra än de brottsbekämpande myndigheterna. Det föreslås nämligen att myndigheter och andra offentliga och enskilda aktörer under vissa förutsättningar ska lämna uppgifter till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Den behandling av personuppgifter som till följd av dessa förslag kommer att utföras av myndigheter och andra offentliga och enskilda aktörer regleras av EU:s dataskyddsförordning.[233] Behandling av personuppgifter är tillåten enligt artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 1 § dataskyddslagen om behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av lag eller förordning. Den behandling av personuppgifter som informationsutbytet innebär kommer även att vara tillåten enligt artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 2 § dataskyddslagen eftersom brottsbekämpning är ett allmänt intresse. Behandlingen av personuppgifter är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse.

Utöver de uppgiftsskyldigheter som föreslås i denna promemoria kan det finnas behov för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet att begära in personuppgifter från en enskild. I arbetet med en brottsutredning eller i underrättelseverksamhet kan till exempel uppgifter från enskilda näringsidkare vara av intresse. Det kan gälla uppgifter om köp från en butik eller om någon har företagit resor med ett transportföretag. Det kan även gälla personuppgifter i form av material från kamerabevakning som bedrivs av enskilda.

I 2 kap. 5 § dataskyddslagen finns en bestämmelse som ger enskilda rätt att behandla personuppgifter när det är nödvändigt för att tillmötesgå en begäran från en brottsbekämpande myndighet i myndighetens brottsbekämpande verksamhet. Bakgrunden till bestämmelsen är att det i situationer, där möjligheterna till ett utlämnande inte är särskilt reglerat, rådde en osäkerhet bland enskilda om det dataskyddsrättsliga regelverket medgav att personuppgifter fick lämnas ut.[234] Därför infördes bestämmelsen som innebär att enskilda får behandla personuppgifter för att lämna ut sådana uppgifter som har begärts av Ekobrottsmyndigheten, Kustbevak-

[233] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG.
[234] Se prop. 2024/25:65 s. 177 ff.

ningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott.

Bestämmelsen i 2 kap. 5 § dataskyddslagen bör även omfatta Försäkringskassan. En förutsättning för att en enskild ska få behandla personuppgifter med stöd av bestämmelsen är att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska ha begärt att få ta del av uppgifterna. Det ankommer på Försäkringskassan att begränsa en förfrågan till sådana uppgifter som är nödvändiga för verksamheten. Personuppgifter ska vidare bara få behandlas om de ska tillföras Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Bestämmelsen ska alltså inte ge stöd för behandling av personuppgifter för utlämnande av personuppgifter till Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd.

Den behandling av personuppgifter som kommer att ske hos enskilda kommer i stor utsträckning att vara styrd av vilken behandling som får ske hos Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Behandlingen av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet regleras av brottsdatalagen och den myndighetsspecifika brottsdatalag som föreslås i kapitel 6. Behandlingen av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet är, liksom i fråga om behandling av personuppgifter hos övriga brottsbekämpande myndigheter, underställd stränga krav.

När Försäkringskassan utformar sin begäran måste den ta hänsyn till kraven i den dataskyddslagstiftning som gäller för den brottsbekämpande verksamheten. Många gånger måste en behandling av personuppgift ske hos myndigheten redan för att utforma begäran, nämligen i de fall myndigheten frågar om vissa identifierade eller identifierbara personer. Men även om begäran är utformad på annat sätt måste myndigheten säkerställa att begäran inte blir för omfattande. Begäran måste vara utformad på ett sådant sätt att svaret inte kan förväntas omfatta personuppgifter som är onödiga eller fler än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med begäran. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet behöver alltså utforma sin begäran på ett sådant sätt att de personuppgifter som kan förväntas inkomma till myndigheten med anledning av begäran får behandlas. Det medför i förlängningen att även den behandling av personuppgift som kan förväntas ske hos den enskilde är nödvändig och proportionerlig.

Mot denna bakgrund bedöms en bestämmelse som ger enskilda en möjlighet att behandla personuppgifter för att tillmötesgå en begäran från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet vara en nödvändig och proportionerlig åtgärd för att uppnå det allmänna intresset av att bekämpa brottslighet. Den enskilde har vid ett utlämnande ansvar för att behandlingen av personuppgifter inte går utöver vad som är nödvändigt för att efterkomma myndighetens begäran enligt principen om uppgiftsminimering, se artikel 5.1 c i EU:s dataskyddsförordning. Vid tveksamhet bör samråd kunna ske med Försäkringskassan för att klargöra vilka uppgifter som faktiskt behövs.

Det kan konstateras att de personuppgifter som lämnas till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet får ett starkt skydd där, inte bara genom det dataskyddsrättsliga regelverk som föreslås i kapitel 6, utan också genom att uppgifterna i regel skyddas av stark sekretess, till exempel enligt bestämmelserna i 18 kap. 1, 1 a och 2 §§ och 35 kap. 1 § OSL. De personuppgifter som tas emot av den brottsbekämpande myndigheten blir i de allra flesta fall offentliga först om eller när åtal väcks.

En bestämmelse som innebär att enskilda ska få behandla personuppgifter för att lämna ut sådana uppgifter som har begärts av Försäkringskassan för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda brott uppfyller alltså kraven på proportionalitet och nödvändighet enligt EU:s dataskyddsförordning. Försäkringskassan ska därför tas med bland de brottsbekämpande myndigheter som anges i 2 kap. 5 § dataskyddslagen.

9.5 En begränsning av skyddet för den personliga integriteten

Bedömning

Den behandling av personuppgifter som föreslås ska få utföras med anledning av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet innebär en begränsning av skyddet för den personliga integriteten som var och en har rätt till enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsreformen.

Skälen för utredningens bedömning

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Skyddet för den personliga integriteten är ett uttryck för respekten för individens självbestämmande. Att grundlagen skyddar den personliga integriteten betonar vikten av respekt för individens rätt att själv förfoga över och ta ställning till det allmännas tillgång till sådan information som rör hans eller hennes privata förhållanden.[235]

De förslag som lämnas skapar förutsättningar för att en stor mängd personuppgifter ska kunna lämnas till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och behandlas där. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att ta emot en stor mängd personuppgifter från andra brottsbekämpande myndigheter. Uppgifter kommer också att lämnas till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet från alla de myndigheter samt offentliga och enskilda aktörer som omfattas av lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. Bland dem ingår Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd, som alltså kommer att lämna uppgifter till myndighetens brottsbekämpande verksamhet. Därutöver ska till exempel banker, kreditinstitut och andra finansiella företag lämna uppgifter till Försäkringskassan brottsbekämpande verksamhet enligt vad som föreslås.

Dessutom kan Försäkringskassan i sin brottsbekämpande verksamhet, till exempel genom spaning eller annat underrättelsearbete, samla in personuppgifter på egen hand. Försäkringskassan kommer också att samla in uppgifter genom att hålla förhör under genomförandet av en förundersökning.

Behandlingen av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet utförs utan samtycke från den som personuppgifterna avser. Bland de personuppgifter som behandlas kommer det att ingå känsliga personuppgifter, bland annat uppgifter om hälsa. Behandlingen kommer också avse uppgifter om brottsmisstankar och uppgifter om att en enskild är föremål för en brottsutredning. Den typen av uppgifter är integritetskänsliga. Den totala mängden personuppgifter som kan komma att behandlas ger

[235] Prop. 2009/10:80 s. 176.

förutsättningar för kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Detta gäller även om behandling av uppgifter bara sker i den utsträckning som behövs för att förebygga, förhindra, upptäcka och utreda brottslig verksamhet.

Den sammantagna bedömningen är att de förslag som lämnas innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten. Därmed innebär förslagen en inskränkning av det skydd för den personliga integriteten som var och en har rätt till enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. Enligt 2 kap. 20 § regeringsformen får en sådan begränsning endast göras genom lag.

För att det ska vara möjligt att i lag inskränka rätten till personlig integritet ställs krav på att begränsningarna ska vara nödvändiga för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett begränsningarna och inte heller sträcka sig så långt att de utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Detta följer av bestämmelsen i 2 kap. 21 § regeringsformen.

I följande avsnitt redovisas en proportionalitets- och nödvändighetsbedömning som gäller frågan om det finns förutsättningar att begränsa den grundlagsskyddade rätten till personlig integritet genom den behandling av personuppgifter som föreslås i denna promemoria.

9.6 Sammantagen proportionalitets- och nödvändighetsbedömning

Bedömning

Den behandling av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet som föreslås är en proportionerlig och nödvändig begränsning av skyddet för den personliga integriteten för att kunna förebygga, förhindra, upptäcka och utreda brottslig verksamhet på ett effektivt sätt.

Skälen för utredningens bedömning

I föregående avsnitt har bedömningen gjorts att den behandling av personuppgifter som föreslås ska få utföras med anledning av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet innebär en begränsning av skyddet för den personliga integriteten som var och en har rätt till enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. Behandlingen av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamheten innebär således ett betydande intrång i den personliga integriteten. Vid en bedömning av om detta intrång är proportionerligt, med hänsyn till ändamålet, ska dock till en början beaktas att intrånget främst består i att personuppgifter, som redan behandlas av de brottsbekämpande myndigheterna, kommer att behandlas av en vidare krets när Försäkringskassan också blir en brottsbekämpande myndighet. En stor del av de personuppgifter som kommer att behandlas i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet är alltså redan i dag föremål för behandling i brottsbekämpande verksamhet.

Att ge Försäkringskassan en brottsbekämpande uppgift syftar till att åstadkomma en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott. Den åtgärd som leder till ett intrång i den personliga integriteten motiveras alltså av ett allmänt intresse.

En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan prioritera arbetet med att bekämpa bidragsbrott på ett annat sätt än vad Polismyndigheten kan. Försäkringskassans brottsbekämpande uppgift kommer nämligen att vara snävare än Polismyndighetens. När åklagare begär biträde av Polismyndigheten med att genomföra en förundersökning kan Polismyndigheten i stället behöva prioritera arbetet med andra brott. Det kan antas att en åklagare kan genomföra en brottsutredning snabbare med biträde av Försäkringskassan, jämfört med när en åklagare är beroende av biträde från Polismyndigheten. Därmed leder en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassa till en ökad effektivitet i arbetet mot bidragsbrott.

Den brottsbekämpande verksamheten hos Försäkringskassan föreslås även innefatta en underrättelseverksamhet. En underrättelseverksamhet behöver ha tillgång till information för att kunna förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. I denna promemoria lämnas förslag som innebär att underrättelseverksamheten hos Försäkringskassan ska ha tillgång till i huvudsak

samma information som övriga brottsbekämpande myndigheter. Ett värde med att även Försäkringskassan ska kunna bedriva underrättelseverksamhet är att en sådan kan antas få tillgång till mer uppgifter än vad som kommer Polismyndighetens underrättelseverksamhet till del. Bland annat kan Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd komma att lämna information som behövs i den brottsbekämpande verksamheten i större utsträckning än vad som sker i dag. Det kan nämligen upplevas enklare att lämna information till en närliggande verksamhet än att lämna information till Polismyndigheten. En ökad tillgång till information i en underrättelseverksamhet ger bättre förutsättningar att förebygga, förhindra och upptäcka samt utreda brottslig verksamhet.

Den största delen av behandlingen av personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att ske i underrättelseverksamheten. Behandlingen kommer att bestå av att samla in och analysera information. För att minska intrånget i den personliga integriteten skulle ett alternativ kunna vara att inte låta Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfatta uppgiften att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Då skulle Försäkringskassan inte kunna bedriva någon underrättelseverksamhet. Det skulle innebära att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bara skulle bestå av att biträda åklagare vid genomförandet av förundersökningar. Att inte låta Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfatta uppgiften att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet skulle dock innebära en väsentlig förlust för effektiviteten i det brottsbekämpande arbetet. Underrättelseverksamheten kan nämligen ge information som är mycket värdefull i den brottsutredande verksamheten. En underrättelseverksamhet ska dock inte bara bidra till arbetet med att ingripa mot begångna brott. En underrättelseverksamhet syftar också till att förhindra att bidragsbrott över huvud taget begås. Försäkringskassans underrättelseverksamhet kan också lämna information till den verksamhet som avser förmåner och stöd och därigenom förebygga felaktiga utbetalningar. Bedömningen är därför att en begränsning av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet till att endast avse att biträda åklagare med att utreda brott skulle leda till en väsentligt mindre effektiv ordning för att bekämpa bidragsbrott än om verksamheten även omfattar att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Att avstå från

att ge Försäkringskassan i uppgift att bedriva underrättelseverksamhet är därför ett alternativ som inte bör väljas.

Ett annat alternativ för att minska det intrång i den personliga integriteten som behandlingen av personuppgifter innebär skulle vara att begränsa den information som Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska få tillgång till. Det skulle innebära en minskning av behandlingen av personuppgifter och därmed minska intrånget i den personliga integriteten. Vid bedömningen av om detta är ett rimligt alternativ är det viktigt att beakta att de förslag om informationstillgång och uppgiftsskyldighet som lämnas i kapitel 7 gäller uppgifter som behövs i den brottsbekämpande verksamheten. Att ta bort sådan information från den brottsbekämpande verksamheten skulle avsevärt försämra möjligheten att motverka bidragsbrott. Att begränsa tillgången till information för den brottsbekämpande verksamheten är alltså inte ett alternativ om den brottsbekämpande verksamheten ska kunna leda till en mer effektiv ordning för att bekämpa bidragsbrott.

Den behandling av personuppgifter som följer av förslagen är alltså nödvändig för att kunna uppnå en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott. Intrånget i den personliga integriteten måste vägas mot behovet av en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott. Vid en proportionalitetsbedömning kan beaktas att den personliga integriteten skyddas genom att personuppgifter i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att omfattas av sekretesskydd på samma sätt som när motsvarande uppgifter behandlas av andra brottsbekämpande myndigheter.

En viktig del av integritetsskyddet är också de grundläggande principerna för behandling av personuppgifter. De gäller också för den behandling av personuppgifter som görs i den brottsbekämpande verksamheten. En sådan grundläggande princip är principen om uppgiftsminimering som kommer till uttryck i 2 kap. 8 § brottsdatalagen. Där föreskrivs att personuppgifter som behandlas ska vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålet med behandlingen. Fler personuppgifter får inte behandlas än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen. En annan grundläggande princip är att tillgången till personuppgifter ska begränsas. En personuppgiftsansvarig är skyldig att se till att tillgången till personuppgifter begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina uppgifter. Detta följer av 3 kap. 6 § brotts-

datalagen. Försäkringskassan är också skyldig att genomföra de tekniska och organisatoriska åtgärder som krävs för att skydda de personuppgifter som behandlas i verksamheten. Detta följer av 3 kap. 2–5 §§ brottsdatalagen. I kapitel 6 föreslås en brottsdatalag för Försäkringskassan med bestämmelser som också syftar till att skydda den personliga integriteten.

Sammanfattningsvis får den personuppgiftsbehandling som möjliggörs genom förslagen anses vara en proportionerlig och nödvändig begränsning av skyddet för den personliga integriteten.

10 Utvärdering och uppföljning av förslagen i denna och tidigare promemorior

10.1 Inledning

I utredningens promemorior Ds 2025:8 och Ds 2025:26 lämnades förslag på administrativa sanktioner i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen. I Ds 2025:8 föreslogs att Inspektionen för socialförsäkringen skulle ges i uppdrag att utvärdera och följa upp effekterna av administrativa sanktioner i socialförsäkringen. I Ds 2025:26 gjordes i stället bedömningen att en utvärdering och uppföljning av införandet av administrativa sanktioner bör omfatta alla de välfärdssystem som omfattas av bidragsbrottslagen. Detta kapitel tar fasta på den senare bedömningen och lämnar förslag om vilka aktörer som ska ges i uppdrag att utvärdera och följa upp dels effekterna av en ordning med administrativa sanktioner i välfärdssystemen, dels de förslag om en brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan som lämnas i denna promemoria.

10.2 Effekterna av förslagen om administrativa sanktioner ska utvärderas och följas upp sammanhållet

Bedömning

Utredningens samlade förslag om administrativa sanktioner ska utvärderas och följas upp över tid. Uppdraget att göra en

utvärdering och uppföljning av införandet av administrativa sanktioner bör omfatta alla de välfärdssystem som omfattas av bidragsbrottslagen.

Skälen för utredningens bedömning

I Ds 2025:8 föreslogs att Inspektionen för socialförsäkringen ska ges i uppdrag att utvärdera effekterna av administrativa sanktioner i socialförsäkringen. En sådan utvärdering kan undersöka vilka effekter som reformen har haft på de felaktiga utbetalningarna och för olika grupper i samhället. En utvärdering gör det därtill möjligt att undersöka om förslagen har haft en brottsförebyggande effekt.

Det har inte lämnats något motsvarande förslag om utvärdering och uppföljning av effekterna av administrativa sanktioner i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen i Ds 2025:26. I den promemorian framhölls i stället vikten av att det sker en sammanhållen utvärdering och uppföljning av effekterna av administrativa sanktioner i samtliga av de välfärdssystem som omfattas av bidragsbrottslagen. Den bedömningen görs även i denna promemoria.

De förslag om administrativa sanktioner i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen som har lämnats är i huvudsak utformade på samma sätt. Därför bör en ordning som innebär att förslagen utvärderas och följs upp isolerat från varandra inom respektive välfärdssystem undvikas. En sådan ordning riskerar att bli kostsam och ineffektiv. En sammanhållen utvärdering och uppföljning innebär att utgångspunkterna för analysen är desamma oavsett vilka delar av välfärdssystemen som beaktas. En sådan utvärdering och uppföljning innebär övergripande överväganden i fråga om exempelvis urval, tidsperiod och andra parametrar. En analys som spänner över samtliga välfärdssystem skapar också goda förutsättningar för att beskriva vilken effekt införandet av administrativa sanktioner får på de felaktiga utbetalningarna i välfärdssystemen och om de administrativa sanktionerna har en brottsförebyggande effekt. Därtill skapar det förutsättningar att utvärdera vilka effekter införandet av administrativa sanktioner får för olika grupper i samhället och att belysa eventuella ojämlikheter inom ett välfärdssystem liksom

mellan olika välfärdssystem. En sådan analys är viktig för att förstå de samhälleliga konsekvenserna av införandet av administrativa sanktioner, utöver en eventuell minskning av de felaktiga utbetalningarna. En sammanhållen utvärdering och uppföljning har också goda förutsättningar för att efter hand identifiera behov av förbättringar och justeringar av förslagen.

En utvärdering och uppföljning som omfattar även de delar av välfärdssystemen där det inte lämnas förslag om administrativa sanktioner, det vill säga de områden där Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och kommunerna fattar beslut, ger utökade möjligheter för att belysa de eventuella effekterna av utredningens förslag. Detta då dessa välfärdsområden till viss del exempelvis kan nyttjas som ett kontrafaktiskt scenario. Detta kan möjliggöra jämförelser som kan påvisa såväl effekter av förslagen som uteblivna sådana.

Den utvärdering och uppföljning som föreslås bör också inledas redan innan införandet av de administrativa sanktionerna så att relevanta indikatorer kan följas över tid och så att en så kallad metodologisk baseline[236] kan identifieras.

10.3 Utvärderingen och uppföljningen av utredningens förslag ska göras av en aktör med goda förutsättningar för uppgiften

Den aktör som ges i uppdrag att utvärdera och följa upp utredningens förslag ska vara en aktör som har goda förutsättningar att genomföra uppgiften. Det innebär att den dels måste ha tillgång till nödvändiga uppgifter, dels ha kompetens att genomföra en utvärdering och uppföljning som spänner över flera välfärdssystem och frågor. Utvärderingen och uppföljningen ska belysa makroekonomiska aspekter, exempelvis med hur mycket de felaktiga utbetalningarna minskar, effektiviteten i myndigheternas och arbetslöshetskassorna arbete och liknande. Även mikroekonomiska indikatorer ska belysas, exempelvis systematiska skillnader mellan grupper av individer som påförs sanktionsavgift. Ett exempel på detta kan vara hur män respektive kvinnor som grupp påverkas av

[236] Med baseline avses en inledande kartläggning eller datainsamling som görs innan exempelvis en insats eller reform påbörjas.

utredningens förslag. Ett annat exempel på en fråga som kan belysas i ett sådant sammanhang är om individer som tillhör olika arbetslöshetskassor behandlas lika i jämförbara ärenden om sanktionsavgift. En utvärdering och uppföljning som belyser såväl makro- som mikroekonomiska aspekter har goda förutsättningar för att visa på bredden i de konsekvenser som förslagen kan medföra. Exempelvis kan följande exempel på scenarion undersökas; om antalet individer som anmäls för bidragsbrott minskar, om personer med funktionsnedsättning som grupp missgynnas eller om de felaktiga utbetalningarna ligger kvar på samma nivå som innan införandet av administrativa sanktioner. En utvärdering och uppföljning bör även analysera effekterna på medel och lång sikt.

En utvärdering och uppföljning ska också analysera den brottsförebyggande effekten av utredningens förslag. Detta kan exempelvis röra effekterna på arbetet med att motverka bidragsbrott och annan brottslighet liksom hur förtroendet för Försäkringskassan påverkas med anledning av förslagen.

Det förekommer en viss överlappning mellan de makroekonomiska och mikroekonomiska aspekterna av utredningens förslag. Dessa indikatorer utvärderas dock i förekommande fall metodologiskt olika och ofta av olika aktörer. Då utvärderingen och uppföljningen kommer att kräva olika typer av data och metod bör uppdraget att analysera effekterna av utredningens förslag tilldelas en aktör med tillräckligt bred kompetens. På så sätt kan kunskap och erfarenhet av att arbeta med de aktuella indikatorerna och metoderna tillvaratas. Om en aktör ansvarar för utvärderingen och uppföljningen av samtliga välfärdsområden kan denna sammanhållet identifiera den statistik som behöver föras av de myndigheter och aktörer som omfattas av utredningens förslag om administrativa sanktioner, liksom de som inte omfattas. Den aktör som ges i uppdrag att utvärdera förslagen kommer att ha stor frihet, och därmed också ett stort ansvar, att självständigt identifiera relevanta indikatorer och metodologi. En sådan frihet motiveras dels av att inte i ett för tidigt skede begränsa utvärderingen och uppföljningen, dels av att aktörens särskilda kunskaper på så vis bäst kan tillvaratas. I det fall berörda myndigheter och aktörer inte är skyldiga att föra sådan statistik som avses ovan bör regeringen ge dem i uppdrag att föra och tillhandahålla den statistik som den ansvariga aktören beslutat om.

10.4 Fler än en aktör ska följa upp och utvärdera förslagen

10.4.1 Statskontoret ska ges i uppdrag att utvärdera och följa upp effekterna av de administrativa sanktionerna

Förslag

Statskontoret ska ges i uppdrag att utvärdera och följa upp effekterna av administrativa sanktioner. Brottsförebyggande rådet ska bistå Statskontoret i utvärderingen. Uppdraget ska tas fram i dialog med Statskontoret och Brottsförebyggande rådet.

Skälen för utredningens förslag

Statskontoret och Ekonomistyrningsverket är sedan 1 januari 2026 sammanslagna till en gemensam myndighet under namnet Statskontoret. Statskontoret var före sammanslagningen en utredningsmyndighet som genomförde utredningar och utvärderingar inom alla delar av den offentliga förvaltningen. Statskontoret fungerade som regeringens oberoende utredningsresurs som analyserade statlig och statligt finansierad verksamhet. Statskontoret har i närtid haft i uppdrag att kartlägga och analysera vilka effekter vissa reformer mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har på verksamheten hos Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Kartläggningen och analysen beaktade bland annat hur dessa myndigheter har förberett sig och förändrat sina arbetssätt samt hur de samarbetar med andra berörda myndigheter. Uppdraget avrapporterades den 17 december 2025. Utredningens bedömning är att den nya sammanslagna myndigheten har god förståelse för de aktuella frågorna, omfattande erfarenhet av utredning och utvärdering och god kunskap om delar av de relevanta indikatorerna.

Brottsförebyggande rådet producerar den officiella kriminalstatistiken, utvärderar reformer, bedriver forskning för att ta fram ny kunskap och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete. Brotts-

förebyggande rådet har god erfarenhet av och kompetens att utvärdera reformer och andra insatser som innefattar hanteringen av statistik på individnivå, inklusive personuppgifter. Brottsförebyggande rådet bör därför bistå Statskontoret vid framtagandet av indikatorer och metod, särskilt med beaktande av de delar av utredningens förslag som rör motverkandet av brottslighet.

10.4.2 Det nya systemet behöver vara legitimt

Utredningens förslag om administrativa sanktioner har långtgående effekter för enskilda. Förslagen innebär att administrativa sanktioner införs i flera välfärdssystem. De sanktionsavgifter som föreslås bygger på ett strikt ansvar. Ett strikt ansvar innebär att det räcker med slarv för att få en sanktionsavgift. Ett system med sanktionsavgifter är ekonomiskt betungande för enskilda och har som utgångspunkt legitimitet endast om systemet medför att de felaktiga utbetalningarna minskar. Om systemet inte får till följd att de felaktiga utbetalningarna minskar medför utredningens förslag i praktiken att enskilda åläggs en ökad börda, samtidigt som det allmännas medel fortsatt lämnas ut felaktigt. Detta riskerar att urholka förtroendet för välfärdssystemet och kan uppfattas som orättvist av dem som påförs en sanktionsavgift som bygger på strikt ansvar.

10.4.3 Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska utvärderas och följas upp

Bedömning

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska utvärderas och följas upp.

Skälen för utredningens bedömning

De förslag som lämnas i denna promemoria innebär att Försäkringskassan ska få en brottsbekämpande uppgift. Försäkrings-

kassans brottsbekämpande verksamhet föreslås bestå av såväl en brottsutredande del som en underrättelseverksamhet. Att en myndighet som har en kärnverksamhet som inte innefattar brottsbekämpning tilldelas en brottsbekämpande uppgift är inte något nytt – en sådan ordning gäller redan för bland annat Skatteverket. Att ge Försäkringskassan en brottsbekämpande uppgift kan dock väcka frågor om allmänhetens förtroende för myndigheten. En sådan ordning kan ha påverkan på individers tilltro till myndigheten, välfärdssamhället liksom brottsbekämpande myndigheter i stort och det offentliga i allmänhet.

Därtill innebär förslaget att resurser används till att bygga en ny verksamhet från grunden samtidigt som Polismyndigheten avlastas vissa arbetsuppgifter. Att Försäkringskassan ges en brottsbekämpande uppgift medför såväl en satsning på specifikt bidragsbrott som en fragmentering av brottsbekämpningen i stort. Förslagen bedöms kunna bidra till en effektivare hantering av bidragsbrott. Samtidigt kan Polismyndighetens möjligheter att bekämpa de bidragsbrott som inte omfattas av utredningens tidigare förslag om administrativa sanktionsavgifter påverkas, se vidare kapitel 12. För att den nya verksamheten vid Försäkringskassan ska få legitimitet krävs att en sådan ordning på sikt blir mer effektiv än dagens ordning. Detta är avgörande för att upprätthålla förtroendet för att allmänna medel används på ett ändamålsenligt sätt.

Av dessa skäl föreslår utredningen att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska utvärderas och följas upp. Utvärderingen och uppföljningen bör ta sikte på dels effektiviteten i arbetet med bidragsbrott, dels eventuell påverkan på förtroendet för de verksamheter och samhälleliga institutioner som identifierats ovan. En utmaning med en sådan utvärdering och uppföljning är svårigheten i att identifiera en metodologisk baseline. Detta eftersom utredningens förslag om administrativa sanktioner kommer att få stor påverkan på det brottsutredande arbetet genom att de ärendevolymer av bidragsbrott som i dag hanteras av Polismyndigheten kommer att minska betydligt. Detta får betydelse för relevanta indikatorer, så som vilka ärenden som prioriteras och hur dessa ärenden bedöms i rättsliga instanser med mera. Även allmänhetens förtroende för det allmännas förmåga att skydda offentliga medel kan tänkas påverkas av den föreslagna sanktionsväxlingen. Detta bör beaktas i valet av indikatorer och metodologi hos den utvärderande

aktören. En utvärdering och uppföljning bör inledas redan innan verksamheten etableras så att relevanta indikatorer kan identifieras eller tas fram och följas över tid.

10.4.4 Brottsförebyggande rådet ska utvärdera och följa upp den brottsbekämpande verksamheten vid Försäkringskassan

Förslag

Brottsförebyggande rådet ska ges i uppdrag att utvärdera och följa upp Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Statskontoret ska bistå Brottsförebyggande rådet i utvärderingen. Uppdraget ska tas fram i dialog med Brottsförebyggande rådet och Statskontoret.

Skälen för utredningens förslag

Brottsförebyggande rådet producerar den officiella kriminalstatistiken, utvärderar reformer, bedriver forskning för att ta fram ny kunskap och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande rådet har lång erfarenhet av och kompetens att utvärdera reformer och andra insatser som innefattar hanteringen av statistik på individnivå, inklusive personuppgifter. Brottsförebyggande rådet bör därför ges i uppdrag att utvärdera den brottsbekämpande verksamheten vid Försäkringskassan. Samtidigt kan Statskontoret bistå med bredare kompetens inom utvärdering av statliga reformer och analys av hur statlig verksamhet bedrivs, inklusive hur allmänna medel nyttjas.

Statskontoret föreslås därför bistå Brottsförebyggande rådet vid framtagandet av indikatorer och metod.

11 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

11.1 Ikraftträdande

Förslag

Lagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och övriga författningsförslag med anledning av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska träda i kraft den 1 januari 2028.

Bestämmelsen om särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Skälen för utredningens förslag

Det är angeläget att Försäkringskassan så snart som möjligt kan börja med att bedriva brottsbekämpande verksamhet. Detta gäller särskilt med hänsyn till att underrättelseverksamheten behöver påbörjas för att sedan kunna utvecklas över tid. Mot bakgrund av detta bör den föreslagna lagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet träda i kraft den 1 januari 2028. Bedömningen är att ett sådant ikraftträdande ger tillräckligt med tid för att få de resurser som behövs för att bedriva en brottsbekämpande verksamhet på plats.

Den 1 januari 2028 bör även vara tidpunkten för ikraftträdandet av den föreslagna lagen om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område och övriga författ-

ningsförslag med anledning av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Förslaget om en särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden är en följd av de förslag om administrativa sanktionsavgifter i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen som har lämnats i utredningens promemorior Ds 2025:8 och Ds 2025:26. En bestämmelse om särskild åtalsprövning syftar till att säkerställa en högre grad av likformighet och förutsebarhet i fråga om vilka överträdelser som blir föremål för ett straffrättsligt förfarande och vilka överträdelser som i stället leder till en administrativ sanktionsavgift. Vid avslutandet av en förundersökning ska åklagare pröva om det finns särskilda skäl för att väcka åtal för bidragsbrott. Om åklagare gör bedömningen att det saknas särskilda skäl för åtal ska ärendet gå tillbaka till berörd myndighet eller arbetslöshetskassa som får pröva om det finns förutsättningar att besluta om en sanktionsavgift för gärningen. En bestämmelse om särskild åtalsprövning syftar alltså till en ökad likformighet och förutsebarhet i fråga om hanteringen av en överträdelse i en ordning med parallella sanktionssystem för samma överträdelse. En särskild åtalsprövning bidrar alltså till en ökad rättssäkerhet. Med hänsyn till det lagstiftningsarbete som pågår med de förslag om administrativa sanktionsavgifter som har lämnats i Ds 2025:8 kan det förutses att bestämmelserna om administrativa sanktionsavgifter i socialförsäkringen kan komma att träda i kraft den 1 juli 2026. Med hänsyn till rättssäkerheten är det angeläget att det blir ett så litet tidsglapp som möjligt mellan ikraftträdandet av bestämmelserna om administrativa sanktionsavgifter i socialförsäkringen och ikraftträdandet av bestämmelsen om särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden. Bestämmelsen om särskild åtalsprövning bör därför träda i kraft redan den 1 januari 2027.

11.2 Inga övergångsbestämmelser

Bedömning

Det behövs inga övergångsbestämmelser.

Skälen för utredningens bedömning

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Genom lagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet får Försäkringskassan brottsbekämpande uppgifter och befogenheter. Lagen innebär att åklagare kan ta hjälp av Försäkringskassan för att genomföra en brottsutredning som rör brott som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

De förslag som lämnas ger förutsättningar och ramar för en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan. Omfattningen av den brottsutredande verksamheten hos Försäkringskassan blir beroende av i vilken utsträckning åklagare tar hjälp av myndigheten. För att resurserna hos de brottsbekämpande myndigheterna ska tas till vara på bästa sätt krävs samverkan mellan myndigheterna.

Bedömningen är att åklagare från och med ikraftträdandet bör ha möjlighet att efter eget omdöme begära biträde av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Det bedöms inte finnas något behov av att begränsa denna frihet till att endast avse brottsutredningar som påbörjas efter ikraftträdandet. Sådana övergångsbestämmelser skulle tvärtom kunna leda till onödiga begränsningar av åklagares möjlighet att begära biträde av Försäkringskassan i utredningar där sådan hjälp kan vara till fördel för utredningen. Bedömningen är att det inte heller i övrigt finns något behov av övergångsbestämmelser till lagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Samma bedömning görs i fråga om övriga författningsförslag med anledning av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Särskild åtalsprövning för bidragsbrott

Regeln om särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden, i det fall gärningen kan ligga till grund för ett beslut om sanktionsavgift, ska tillämpas omedelbart efter ikraftträdandet. Detta gäller även om den gärning som prövningen avser har begåtts före ikraftträdandet. Bedömningen är därför att det inte krävs någon övergångsbestämmelse till bestämmelsen om särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden.

12 Konsekvenser

12.1 Inledning

I det här kapitlet redovisas konsekvenserna av förslagen i enlighet med 14–16 §§ kommittéförordningen (1998:1474) och 6–9 §§ förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar. I kapitlet redogörs bland annat för hur förslagen kommer att påverka förvaltningsmyndigheter, domstolar, kommuner, företag och andra enskilda. När det gäller kostnadsökningar för staten lämnas förslag om finansiering.

Kapitlet inleds med de samlade utgångspunkterna för konsekvensbedömningarna. Detta inkluderar en diskussion om frågan om förslagens kostnadseffektivitet, ett avsnitt som problematiserar den avvägning mellan motstående intressen som behöver göras med anledning av förslagen och en beskrivning av vilka överväganden som har gjorts för att förslagen ska bli rättssäkra. Därefter följer en bedömning av vilka samhällsekonomiska konsekvenser som förslagen kan förväntas få. I avsnittet som följer beskrivs konsekvenserna för det brottsförebyggande arbetet. Sedan beskrivs de ekonomiska och administrativa konsekvenserna för olika myndigheter och de allmänna domstolarna och det lämnas förslag om hur förslagen kan finansieras. Slutligen redogörs för vilka konsekvenser förslagen bedöms få för bland annat det kommunala självstyret, företag, enskilda – inklusive barn och personer med funktionsnedsättning – jämställdheten mellan män och kvinnor, samt de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Utredningen har uppskattat de ekonomiska konsekvenserna av de förslag som lämnas utifrån underlag från Brottsförebyggande rådet, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten.

12.2 Utgångspunkter för förslagen

12.2.1 Problemet och vad som kan uppnås

Denna promemoria innehåller förslag på hur en brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan kan utformas. Förslagen kan bidra till en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott och att värna tilliten till välfärdssystemen.

Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är stor. Enligt regeringen uppskattas 15–20 miljarder kronor betalas ut felaktigt från välfärdssystemen årligen. Cirka 90 procent av de felaktiga utbetalningarna bedöms ha orsakats av att enskilda lämnar oriktiga uppgifter i ansökningar om ersättning eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden som påverkar ersättningen. Ungefär hälften av de felaktiga utbetalningarna som bedöms vara orsakade av den enskilde bedöms även bero på att den enskilde avsiktligt har lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att anmäla ändrade förhållanden.[237] Omfattningen av de felaktiga utbetalningarna i de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten uppskattas till cirka 11 miljarder kronor om året.[238]

Av en rapport från Ekonomistyrningsverket framgår att allmänheten ser allvarligt på bidragsbrott, men också anser att risken för upptäckt är låg.[239] Att upptäcktsrisken är låg får även stöd av Ekonomistyrningsverkets siffror. Exempelvis bedömer myndigheten att mindre än en fjärdedel av de uppskattade felaktiga utbetalningar som gjordes 2024 upptäcktes.[240] Även risken för att anmälas och lagföras för bidragsbrott bedöms vara låg. I 2021 års bidragsbrottsutredning konstaterades att misstänkta bidragsbrott som motsvarar ett belopp om 734 miljoner kronor anmäldes till Polismyndigheten 2021. Det utgjorde endast 10 procent av det uppskattade beloppet för misstänkta bidragsbrott samma år.[241] Under 2024 genomförde Försäkringskassan cirka 29 000 kontroll-

[237] Prop. 2023/24:1 utgiftsområde 2, avsnitt 8.3.1 och 8.4 och prop. 2025/26:1 s. 36.
[238] Ekonomistyrningsverket (2023), *Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen*, ESV 2023:22, s. 22–23.
[239] Ekonomistyrningsverket (2025), *Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2024*, ESV 2025:15, s. 56–58.
[240] Ibid. s. 17–19.
[241] SOU 2023:52 s. 248–249.

utredningar, varav cirka 60 procent avslutades med en åtgärd[242] och 8 500 ledde till en anmälan till Polismyndigheten.[243] Omkring 75 procent av anmälningarna lades därefter ner. Sett till samtliga anmälda bidragsbrott, oavsett förmån, var andelen nedlagda ärenden i stora drag detsamma.[244] I de fall det rörde sig om grovt bidragsbrott var denna siffra 85 procent.[245]

Tidigare utredningar av frågan om hur bidragsbrott kan bekämpas har noterat att det har förekommit att ärenden har hunnit preskriberas innan förundersökningen har slutförts, eftersom Polismyndigheten har prioriterat andra ärenden.[246] I rapporter från Brottsförebyggande rådet och Riksrevisionen har även konstaterats att utredningar om mängdbrott, det vill säga brott av enkel beskaffenhet där förundersökningen leds av Polismyndigheten, påverkas negativt av myndighetens prioritering av vissa andra grova brott.[247]

Det har i tidigare utredningar också lyfts fram att det ibland saknas tillräcklig kompetens hos Polismyndigheten om de förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen. Med detta avses bland annat praktisk erfarenhet av hur aktuella förmåner och stöd regleras vid de beslutande myndigheterna.[248] Även i närtid har de svårigheter som Polismyndigheten har i fråga om specialiserad kompetens, särskilt i fråga om mängdbrott och i kombination med bemanning, lyfts fram i en granskningsrapport från Riksrevisionen.[249] Det har även noterats att det finns kompetensbrister när det kommer till grova bidragsbrott där företag är en del av brottsupplägget. Exempelvis lyfte 2021 års bidragsbrottsutredning fram att Polismyndigheten saknar ekonomisk kompetens och att i de fall personal med sådan kompetens har anställts har den ofta kommit att arbeta

[242] En åtgärd är en eller flera av dessa: avslag på en ansökan, beslut om minskad ersättning, att rätten till ersättning upphör eller beslut om återkrav.
[243] Försäkringskassans årsredovisning 2024.
[244] Enligt uppgift till utredningen från Polismyndigheten. Nedlagda brott innefattar ärenden som lagts ned direkt och ärenden där en förundersökning har inletts.
[245] Utredningens uppskattning utifrån uppgifter till utredningen från Polismyndigheten.
[246] Se bland annat SOU 2017:37 s. 474–476 och SOU 2022:37 s. 362.
[247] Riksrevisionen (2023), *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas* 2023:2*;* samt Brottsförebyggande rådet (2024), *Polisens utredning av grova brott och brott mot särskilt utsatta brottsoffer Personaltillväxt och utredningsresultat – Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda*, 2024:9.
[248] SOU 2017:37 s. 282 och SOU 2022:37 s. 232.
[249] Riksrevisionen (2023), *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas*, 2023:2.

med annan grov brottslighet än bidragsbrott, eftersom behovet har ansetts vara större på andra områden.[250]

Ett effektivare arbete med att upptäcka och utreda bidragsbrott kan innebära att fler än i dag möts av en konsekvens av sitt agerande. Om fler individer som begår bidragsbrott upptäcks och får en påföljd kan allmänhetens förtroende för de rättsvårdande myndigheterna öka och de gemensamma medlen skyddas. En effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott kan också innebära färre felaktiga utbetalningar, vilket kan leda till ett stärkt förtroende för välfärdssystemen och även viljan att göra rätt.

12.2.2 Antagandet om att utredningens övriga förslag genomförs

Utredningen har i två tidigare promemorior Ds 2025:8 och Ds 2025:26 lämnat förslag om administrativa sanktioner i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen. Förslagen innebär att en sanktionsväxling ska genomföras inom dessa välfärdsområden, vilket innebär att vårdslösa bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden som huvudregel ska mötas av en administrativ sanktionsavgift i stället för en straffrättslig påföljd.

Den föreslagna sanktionsväxlingen åstadkoms genom en begränsning av skyldigheten att anmäla bidragsbrott enligt bidragsbrottslagen (2007:612). Begränsningen av anmälningsskyldigheten gäller vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden. För att sådana brott ska anmälas till Polismyndigheten ska det krävas särskilda skäl. Misstankar om grova bidragsbrott ska fortsatt alltid anmälas.

I dagsläget anmäls omkring 10 000 bidragsbrott till Polismyndigheten årligen från de myndigheter och arbetslöshetskassor som omfattas av förslagen i Ds 2025:8 och Ds 2025:26.[251] Sanktionsväxlingen väntas medföra att dessa anmälningar minskar till omkring 1 000. Förslagen som har lämnats i Ds 2025:8 och Ds 2025:26 bedöms även leda till att de felaktiga utbetalningarna från

[250] SOU 2022:37 s. 232.
[251] Arbetsförmedlingens årsredovisning 2024; uppgifter från Arbetsförmedlingen; Försäkringskassans årsredovisning 2024; Pensionsmyndighetens årsredovisning 2024; och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (2025), *Analys av arbetslöshetskassornas kontrollarbete och upptäckta felaktiga utbetalningar*, 2025:5, s. 29.

välfärdssystemen kommer att minska eftersom sanktionsavgifterna väntas verka handlingsdirigerande på sikt.

Förslagen som lämnas i denna promemoria är utformade med utgångspunkt i att förslagen om administrativa sanktionsavgifter genomförs. Det innebär att exempelvis statistik, rapporter och andra uppgifter som knyter an till den nuvarande ordningen för att utreda bidragsbrott snart kan komma att förlora i aktualitet. Den föreslagna sanktionsväxlingen skulle även kunna bidra till att åtgärda den bristande effektivitet som tidigare har identifierats i arbetet mot bidragsbrott. Införandet av administrativa sanktioner kan exempelvis medföra att Polismyndigheten kan fokusera på de grova bidragsbrotten. Ett riktat fokus på de grova bidragsbrotten skulle sannolikt leda till att fler sådana bidragsbrott utreds och till att åklagare väcker fler åtal för brott.

Det behöver även uppmärksammas att det genomförs, och har genomförts, flera andra åtgärder för att öka såväl upptäcktsrisken som sannolikheten för lagföring. Bland annat har det i närtid vidtagits åtgärder som möjliggör ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter och andra aktörer. Det har införts bestämmelser om uppgiftsskyldighet för kommuner, arbetslöshetskassor och vissa statliga myndigheter i syfte att bland annat motverka felaktiga utbetalningar. Därutöver har det införts bestämmelser om uppgiftsskyldighet i förhållande till de brottsbekämpande myndigheterna. Det har därtill i december 2025 införts en ny sekretessbrytande bestämmelse i syfte att motverka olika former av fusk, överträdelser och brottslig verksamhet.

Sammantaget kan det antas att dessa åtgärder kan bidra till att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar, öka upptäcktsrisken för den som försöker begå bidragsbrott samt ge ökade möjligheter att förbättra underlaget i samband med en anmälan till Polismyndigheten.

Dessa åtgärder tillsammans med de förslag som har lämnats i utredningens promemorior Ds 2025:8 och Ds 2025:26, får sannolikt effekter på Polismyndighetens arbete. En kommande utvärdering av den föreslagna sanktionsväxlingen och dess effekter ligger dock flera år bort. I denna promemoria görs därför jämförelser mellan den föreslagna och den nuvarande ordningen för att bekämpa bidragsbrott. När analysen av förslagens konsekvenser kräver jämförelser görs sådana med den ordning för att bekämpa bidragsbrott som

gäller i dag, det vill säga innan sanktionsväxlingen till administrativa sanktionsavgifter. Konsekvenserna av förslagen analyseras alltså inte utifrån de förutsättningar för att bekämpa bidragsbrott som kommer att gälla när sanktionsväxlingen har skett. Att konsekvenserna av förslagen analyseras utifrån nuvarande förutsättningar för att bekämpa bidragsbrott kan sägas vara en brist i det avseendet att den jämförelse som görs avser förhållanden som snart är inaktuella. Utredningen har dock gjort bedömningen att en analys av förslagens konsekvenser behöver göras utifrån en jämförelse med den verklighet som gäller i dag. Utan att jämföra med nuvarande förutsättningar för att bekämpa bidragsbrott riskerar analysen av de konsekvenser som förslagen kan komma att medföra att stå helt utan sammanhang.

12.2.3 Är förslagen kostnadseffektiva och effektiva?

Enligt uppdragsbeskrivningen ska förslagen som lämnas vara kostnadseffektiva. I avsnitt 12.5 beskrivs vilka ekonomiska och administrativa konsekvenser som förslagen bedöms medföra och i avsnitt 12.6 lämnas förslag på finansiering.

De förslag som lämnas kommer att medföra införandekostnader och löpande förvaltningskostnader. Dessa kostnader motsvaras inte av de uppskattade besparingarna för Polismyndigheten som förslagen medför. Det går inte heller att med säkerhet säga att kostnaderna kommer vägas upp av sådana minskningar av felaktiga utbetalningar som uppskattas kunna följa av att effektiviteten i arbetet med att bekämpa bidragsbrott förbättras. Därmed kan förslagen inte med säkerhet anses vara kostnadseffektiva i bemärkelsen att införandekostnaderna och de löpande förvaltningskostnaderna motsvaras av uppskattade besparingar eller minskade felaktiga utbetalningar med anledning av förslagen. Ett mer kostnadseffektivt alternativ hade varit att låta Ekobrottsmyndigheten överta huvudmannaskapet för bidragsbrott, och att låta den myndigheten begära biträde av Försäkringskassan. Detta hade inneburit betydande besparingar för Polismyndigheten. Av uppdragsbeskrivningen framgår dock att det inte bedömts vara lämpligt att Ekobrottsmyndigheten får en utökad uppgift att utreda bidragsbrott.

Förslagen är dock utformade för att i så stor utsträckning som möjligt vara kostnadseffektiva. Detta samtidigt som de följer uppdragsbeskrivningens krav om att det ska lämnas föreslag om hur en brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan kan utformas. Kostnader kan begränsas genom att Försäkringskassan i så stor utsträckning som möjligt ska kunna agera självständigt i sitt brottsutredande arbete. Detta för att säkerställa att inte Polismyndighetens resurser tas i anspråk i onödan. Ett exempel på detta är att Försäkringskassan föreslås få verkställa vissa tvångsmedel utan närvaro av polisman, se avsnitt 3.6.

Förslagen innebär även en ambitionshöjning för bekämpningen av vissa brott, framför allt grova bidragsbrott. Det kan antas att de bidragsbrott som enligt förslagen ska omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att hanteras på ett effektivare sätt än de bidragsbrott som hanteras enligt nuvarande ordning. Detta följer av att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kommer att ha fredade resurser och att bidragsbrotten därmed kommer att kunna prioriteras i en annan omfattning än vad som är möjligt i dag. I en verksamhet där arbetet med att bekämpa bidragsbrott kan prioriteras finns goda förutsättningar för att utveckla kompetens om regelverket kring förmåner och stöd och de sammanhang där bidragsbrott ofta sker. Att verksamheten på sikt kan komma att leda till att färre utredningar om bidragsbrott läggs ner och att utredningarna därmed oftare kan leda till att åtal väcks är mot bakgrund av ovanstående ett rimligt antagande. Det kan också antas att införandet av en riktad underrättelseverksamhet vid Försäkringskassan kommer att kunna förebygga och förhindra bidragsbrott på ett mer effektivt sätt än vad som i dag är fallet, vilket i sin tur kan komma att leda till färre felaktiga utbetalningar på sikt. Underrättelseverksamheten bör även kunna öka möjligheterna för att upptäcka bidragsbrott och på så vis kan verksamheten bidra till att fler överträdelser anmäls till Polismyndigheten.

Den ökade upptäcktsrisken kan även ha en avskräckande effekt för en enskild som överväger att begå bidragsbrott. Det är sannolikt att underrättelseverksamheten kommer bli mer effektiv med tiden, vilket i sin tur kan komma att bidra till en kumulativ effekt vad gäller att upptäcka och förhindra bidragsbrott.

Sammantaget bedöms en brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan medföra en effektivare ordning för att bekämpa

bidragsbrott än dagens ordning. Det bedöms dock inte vara möjligt att, utifrån förutsättningarna i uppdragsbeskrivningen, utforma den brottsbekämpande verksamheten så att den är fullt ut kostnadseffektiv i den bemärkelse som har beskrivits ovan. Utöver effektivitetsvinsten av hanteringen av bidragsbrott finns det andra faktorer som är kvantitativt svårvärderade, men som ändå har betydelse för frågan om kostnadseffektivitet. Dessa är bland annat värdet av ett ökat förtroende för socialförsäkringen och för rättsväsendet. Det är av stor betydelse att dessa faktorer i möjligaste mån kvantifieras och följs upp över tid, inte minst för att kunna bedöma legitimiteten av den föreslagna ordningen.

12.2.4 En avvägning mellan olika intressen måste göras

I detta kapitel kommer såväl positiva som negativa aspekter av utredningens förslag att diskuteras. Övergripande kan dock sägas att de förslag som lämnas får konsekvenser framför allt för arbetet mot brottslighet i allmänhet och mot bidragsbrott i synnerhet. De myndigheter som främst berörs är Försäkringskassan, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Det är utredningens bedömning att förslagen kommer att bidra till en mer effektiv hantering av bidragsbrott. Detta gäller i synnerhet den föreslagna underrättelseverksamheten.

Mot detta måste vissa negativa konsekvenser vägas. Genom ännu en brottsbekämpande myndighet fragmenteras det brottsbekämpande arbetet ytterligare. Möjligheterna till en helhetsbild av brottsligheten minskar, vilket försvårar såväl det operativa som det strategiska polisarbetet samtidigt som det kan bli oklart vem som ska hållas ansvarig för resultaten. Med två myndigheter som utreder bidragsbrott krävs dessutom att bägge myndigheterna bygger upp och behåller liknande kompetens och kapacitet, vilket är kostnadsdrivande. Försäkringskassan kommer också att behöva hämta kompetens från andra brottsutredande myndigheter, som då riskerar att förlora densamma. Denna risk måste dock beaktas utifrån att andra myndigheter – Kustbevakningen, Skatteverket och Tullverket – redan i dag har brottsbekämpande uppgifter inom vissa avgränsade områden. Detta förefaller vara en fungerande ordning som ger önskvärda resultat.

Det finns alltså motstående intressen som måste beaktas när värdet av den föreslagna reformen uppskattas. Vilket intresse som ska ges företräde blir i slutändan en avvägning. Det ligger inte i utredningens uppdrag att bedöma om de ökade kostnaderna är godtagbara när de ställs i relation till de sammantagna samhällsvinster som förväntas uppnås genom förslagen. Utredningen anser dock att bekämpningen av bidragsbrott har varit en allt för nedprioriterad verksamhet sett till hur samhällsskadlig brottsligheten är. I 2021 års bidragsbrottsutredning framhölls att grova och systematiska brott riktade mot staten riskerar att allvarligt urholka förtroendet för det svenska välfärdssamhället. Kunskapen om att bidragsbrottsligheten är både omfattande och i sig samhällsskadlig är alltså inte ny. Det finns enligt utredningens uppfattning lite som talar för att samhällets tillkortakommanden i arbetet med att bekämpa bidragsbrott kommer att rättas till om inte det arbetet på något sätt förändras.

12.2.5 Förslagen är utformade i enlighet med uppdragsbeskrivningen

I enlighet med 6 § tredje punkten förordningen om konsekvensutredningar ska en konsekvensutredning innehålla en redogörelse för de olika alternativ som finns för att uppnå förändringen och de för- respektive nackdelar som bedöms finnas med dessa.

Enligt utredningens förslag ska anmälningar om bidragsbrott göras till Polismyndigheten, vilket innebär att den nuvarande ordningen för anmälningar av bidragsbrott inte ändras. En alternativ ordning vore att flytta hanteringen av samtliga bidragsbrott till Ekobrottsmyndigheten. Alternativet utreddes av 2021 års bidragsbrottsutredning i betänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott – Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott*, SOU 2022:37, se vidare avsnitt 2.1.3. I det betänkandet föreslogs att Ekobrottsmyndigheten skulle ta över ansvaret för bidragsbrotten. Enligt en sådan ordning skulle anmälan kunna göras direkt till åklagare vid Ekobrottsmyndigheten. På så sätt skulle anmälningarna och de efterföljande utredningarna kunna hanteras samlat inom en myndighet, i stället för att hanteras först av Polismyndigheten och därefter Åklagarmyndigheten. Det skulle innebära att Polismyndigheten inte behöver arbeta med bidragsbrott

alls. Det skulle medföra besparingar för såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten. Av uppdragsbeskrivningen framgår dock att det inte bedömts vara lämpligt att Ekobrottsmyndigheten får en utökad uppgift att utreda bidragsbrott. En sådan alternativ ordning har därför inte utretts närmare.

Enligt uppdragsbeskrivningen ska det lämnas förslag på hur en brottsutredande verksamhet vid Försäkringskassan kan utformas. En alternativ ordning där Försäkringskassan inte ges en brottsutredande verksamhet ligger således utanför uppdragsbeskrivningen och har därför inte utretts närmare. Sådana alternativa lösningar har dock i relativ närtid presenterats i tidigare utredningar, vilket beskrivs i avsnitt 2.1.3.

Med hänsyn till uppdragsbeskrivningen har utredningen inte utrett alternativet att låta den nuvarande ordningen, enligt vilken Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten hanterar samtliga bidragsbrott, fortgå under en tidsperiod för att på så vis möjliggöra en utvärdering av effekterna av sanktionsväxlingen utifrån ett brottsförebyggande och brottsutredande perspektiv. Det alternativet framstår annars som mest kostnadseffektivt.

I sammanhanget kan dock framhållas att utredningens förslag om inrättande av en brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan är möjliga att genomföra i flera steg. Det innebär att det är möjligt att avvakta med att ge Försäkringskassan brottsbekämpande uppgifter till dess att effekterna av sanktionsväxlingen har utvärderats. Det är också möjligt att utifrån utredningens förslag begränsa den brottsbekämpande uppgiften till att enbart avse underrättelseverksamhet.

12.2.6 Förslagen är utformade så att rättssäkerheten i brottsbekämpningen och allmänhetens förtroende för Försäkringskassan kan upprätthållas

Inledning

Försäkringskassan är en utbetalande myndighet som många människor är beroende av för sin försörjning. Om förslagen i denna promemoria genomförs kommer Försäkringskassan ha två vitt skilda uppgifter. Den ena uppgiften kommer att bestå i att besluta

om och betala ut förmåner och stöd i välfärdssystemen. Den andra uppgiften kommer bestå i att utreda brott samt att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Det kan påverka förtroendet för Försäkringskassan. Det finns därmed förtroendeaspekter att särskilt belysa och ta hänsyn till.

Av utredningens uppdragsbeskrivning följer att utredningen ska säkerställa att de förslag som lämnas upprätthåller en hög nivå av rättssäkerhet. Det är också utredningens uppfattning att en upprätthållen rättssäkerhet är en grundläggande förutsättning för att brottsbekämpande uppgifter ska kunna utföras utanför de traditionellt brottsbekämpande myndigheterna. Genom att förslagen utformas på ett sätt som syftar till att säkerställa en rättssäker brottsbekämpning kan också förtroendet för Försäkringskassan värnas. Frågorna om rättssäkerhet och förtroendet för Försäkringskassan hänger på så vis ihop.

Rättssäkerhet och förtroende i förhållande till den brottsutredande uppgiften

Det lämnas förslag som innebär att Försäkringskassan ska få en brottsutredande uppgift. En ordning där Försäkringskassan beslutar om förmåner och stöd och samtidigt utreder brott medför en risk för att allmänhetens förtroende för myndigheten påverkas negativt. Det är därför avgörande att allmänheten uppfattar Försäkringskassans brottsutredande verksamhet som legitim. Om så är fallet kan allmänhetens förtroende för myndigheten i stället öka. Både legitimitet och rättssäkerhet i verksamheten kan värnas om det finns vissa begräsningar i Försäkringskassans brottsutredande befogenheter. Begränsningarna kan påverka effektiviteten i myndighetens brottsutredningar, men bedöms vara nödvändiga för att förslagen ska kunna genomföras.

Försäkringskassan saknar i dag erfarenhet av brottsutredande verksamhet. Det bedöms därför vara en viktig garanti för rättssäkerheten att en förundersökning som genomförs av Försäkringskassans brottsutredande verksamhet alltid leds av åklagare. Försäkringskassans brottsutredande befogenhet är alltså begränsad till att myndigheten kan biträda åklagare i en förundersökning och vissa andra utredningar. Försäkringskassan kan även biträda Polismyndigheten, om det är fråga om en så kallad förutredning. Det lämnas

dock inga förslag om att Försäkringskassan ska ges befogenhet att självständigt bedriva förundersökning eller annan utredning.

Försäkringskassans brottsutredande verksamhet kommer inte att omfatta samtliga bidragsbrott, utan endast bidragsbrott som avser förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Det innebär att åklagare kommer att kunna utreda en del bidragsbrott med biträde av Försäkringskassan, medan andra bidragsbrott endast kan utredas med biträde av Polismyndigheten. Detta kan leda till en ojämn prioritering i arbetet med att utreda bidragsbrott, se avsnitt 12.3.4. En ojämn eller olik prioritering riskerar att bidra till att lika fall behandlas olika vilket kan innebära risker i fråga om rättssäkerhet. Utredningen bedömer dock att det, i vart fall i ett inledande skede, behöver finnas en begränsning när det kommer till vilka bidragsbrott som ska ingå i den nya verksamheten. Begränsningen bedöms vara nödvändig för att det ska vara möjligt för Försäkringskassan att bygga upp och sköta sin nya uppgift på ett rättssäkert och effektivt sätt, se vidare avsnitt 3.3.1.

Det lämnas förslag om att Försäkringskassan ska få verkställa vissa tvångsmedel. När det har övervägts om Försäkringskassan ska ges befogenhet att verkställa tvångsmedel har utredningen beaktat att många tvångsmedel innebär allvarliga ingrepp i enskildas rättssfär och i enskildas grundläggande fri- och rättigheter. Det föreslås därför att Försäkringskassan bara ska ges möjlighet att verkställa sådana tvångsmedel som myndigheten bedöms ha förutsättningar att hantera på ett rättssäkert sätt. Det ställs även krav på att de tjänstemän hos Försäkringskassan som ges möjlighet att verkställa tvångsmedel ska uppfylla vissa kompetens- och kunskapskrav. Dessutom har det bedömts som uteslutet att ge Försäkringskassan möjlighet att verkställa tvångsmedel i situationer där det kan uppstå risk för våld.

Det lämnas även förslag om att Försäkringskassan ska få besluta självständigt om vissa åtgärder som kan sägas ha tvångsmedelsliknande karaktär. Dessa åtgärder omfattar kopiering av handlingar i vissa sammanhang och uppmaning till en enskild att i vissa situationer frivilligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning. Dessa åtgärder bedöms vara av ett mindre ingripande slag. Även här gäller dock att Försäkringskassans tjänstemän ska ha fått adekvat utbildning.

Slutligen innebär förslagen att den brottsutredande verksamheten ska vara en självständig verksamhetsgren i förhållande till dels Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd, dels underrättelseverksamheten. Det innebär att sekretess kommer att gälla mellan de olika verksamhetsgrenarna. Genom bestämmelser om bland annat uppgiftsskyldighet och sekretessgenombrott kommer det att vara möjligt att utbyta uppgifter mellan de olika verksamhetsgrenarna när så behövs och om föreskrivna intresseavvägningar tillåter det. Det kommer dock inte råda ett fritt flöde av uppgifter mellan verksamhetsgrenarna, vilket bedöms vara av stor betydelse för både rättssäkerheten och allmänhetens förtroende för Försäkringskassan.

Rättssäkerhet och förtroende i förhållande till underrättelseverksamheten

Det föreslås att Försäkringskassan ska få bedriva underrättelseverksamhet. Genom en befogenhet att bedriva underrättelseverksamhet ges Försäkringskassan möjlighet att samla in och bearbeta uppgifter och kan med stöd av uppgifterna göra analyser om var, hur och när brottslighet kan förväntas äga rum. På så sätt ges Försäkringskassan förutsättningar att förhindra att brott över huvud taget begås. Detta beskrivs närmare i avsnitt 3.7.

Att samma myndighet som beslutar om förmåner och stöd också kan samla in och analysera information som gäller de personer som tar del av förmånssystemet riskerar att påverka förtroendet för myndigheten negativt. Om det kan säkerställas att underrättelseverksamheten inte bedrivs i annat syfte än för att förebygga, förhindra och upptäcka brott kan dock både rättssäkerheten och allmänhetens förtroende för Försäkringskassan värnas.

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har i dag i uppgift att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och att motverka bidragsbrott. Uppgiften innebär att myndigheterna redan har ett ansvar för att arbeta brottspreventivt. Myndigheterna har dock inte några brottsbekämpande befogenheter eller någon möjlighet att bedriva underrättelseverksamhet. Inom ramen för sina nuvarande uppgifter arbetar myndigheterna dock med kontroll av att förmåner och stöd betalas ut korrekt, se vidare avsnitt 3.7.2. Myndigheternas kontrollutredningsverksamhet har vissa likheter med den föreslagna

underrättelseverksamheten på så sätt att verksamhetens insikter kan nyttjas i processer, rutiner och liknande arbete i syfte att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Kontrollutredningsverksamhet bedrivs dock inom Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd, och inte i brottsbekämpande syfte. Det innebär att det finns olika gränser för vilken information som får samlas in och behandlas och vilka åtgärder som får vidtas inom kontrollutredningsverksamheten jämfört med vad som gäller i underrättelseverksamheten.

Av rättssäkerhetsskäl är det därför viktigt att organisatoriskt skilja på Försäkringskassans olika verksamhetsgrenar, bland annat för att säkerställa att regelverket för underrättelseverksamheten inte används för att ta fram uppgifter som inte behövs i den verksamheten, men som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten kan behöva exempelvis i sin handläggning av ett beslut om utbetalning. Resultatet av den utredning som görs i underrättelseverksamheten kommer förvisso ofta att förmedlas till kontrollutredningsverksamheten och få betydelse för arbetet med att förhindra felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott i verksamheterna som avser förmåner och stöd. Underrättelseverksamheten ska dock inte ses som ytterligare ett verktyg som Försäkringskassan kan använda i sin kontrollutredningsverksamhet eller annan verksamhet som avser förmåner och stöd. Detta är viktigt att notera inte minst med anledning av den kritik som har riktats mot Försäkringskassans kontrollutredningsverksamhet i en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen. I rapporten konstateras att viss handläggning inom kontrollutredningsverksamheten närmar sig brottsutredning, trots att det saknas lagstöd för sådan utredning.[252]

Förslaget om underrättelverksamhet ställer mycket höga krav på verksamhetens, och i förlängningen de anställdas, integritet. Genom förslaget ges Försäkringskassan ytterligare ett stort och ansvarsfullt uppdrag. Om underrättelseverksamheten bedrivs ändamålsenligt och effektivt kan den bidra till en positiv effekt på allmänhetens förtroende för Försäkringskassan. Detta gäller särskilt om arbetet i verksamheten bidrar till en effektivare brottsbekämpning och minskad bidragsbrottslighet.

[252] Inspektionen för socialförsäkringen (2025), *Kontrollutredningar vid misstänkta bidragsbrott*, ISF Rapport 2025:14.

Förslaget om en särskild åtalsprövning ökar rättssäkerheten

När det gäller bidragsbrott i de förmåner och stöd som omfattas av de förslag om administrativa sanktionsavgifter som har lämnats i Ds 2025:8 och Ds 2025:26 är det i huvudsak endast grova bidragsbrott som ska hanteras i ett straffrättsligt förfarande. Misstanke om vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden ska endast anmälas till Polismyndigheten om det finns särskilda skäl.

För att ytterligare säkerställa att det bara är vissa bidragsbrott som hanteras i ett straffrättsligt förfarande föreslås i kapitel 5 att det ska införas en bestämmelse om särskild åtalsprövning för bidragsbrott. En särskild åtalsprövning innebär att åklagare endast ska väcka åtal för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden om det är påkallat av särskilda skäl. En förutsättning för att bestämmelsen om särskild åtalsprövning ska tillämpas är att gärningen även kan ligga till grund för ett beslut om sanktionsavgift för samma person. En bestämmelse om särskild åtalsprövning minskar risken för att samma gärningar får olika straff till följd av att myndigheter eller andra aktörer gör olika bedömningar av vad som är särskilda skäl för att anmäla misstanke om bidragsbrott. Detta är särskilt angeläget då de förslag som lämnats i Ds 2025:8 och Ds 2025:26 innebär att ett stort antal aktörer, däribland 24 arbetslöshetskassor, ska fatta beslut om administrativa sanktioner.

Den åtalsprövningsregel som föreslås bedöms alltså förbättra förutsättningarna för likformighet och förutsebarhet vid bestämmandet av straff för en överträdelse. Detta bedöms vara till fördel både för rättssäkerheten och för allmänhetens förtroende för systemet. Mot bakgrund av ovanstående bedöms förslagen vara utformade så att allmänhetens förtroende värnas och rättssäkerheten upprätthålls.

12.3 Samhällsekonomiska konsekvenser

12.3.1 Utgångspunkter

Konsekvenserna av förslagen kommer att påverkas av hur omfattande den brottsbekämpande verksamheten vid Försäkringskassan blir i praktiken. Det bör i sammanhanget återigen påpekas att om förslagen i Ds 2025:8 och Ds 2025:26 genomförs innebär det att exempelvis statistik, rapporter och andra uppgifter som knyter an till den nuvarande ordningen för att utreda bidragsbrott snart kan komma att förlora i aktualitet. Det medför att det i viss mån är svårt att ta ställning till vilka effekter som skulle kunna uppnås med en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan, eftersom förslagen utgår från en snart inaktuell ordning. Detta gäller såväl i vilken mån förslagen kommer att bidra till att effektivisera arbetet med bidragsbrott som vilka kostnader och besparingar som förslagen medför. Det är mot denna bakgrund svårt att förutse de mer långsiktiga samhällsekonomiska konsekvenserna av förslagen. Det är dock möjligt att göra vissa antaganden i fråga om de samhällsekonomiska konsekvenserna.

12.3.2 Få anmälningar om bidragsbrott leder till åtal

Omkring 62 procent av alla bidragsbrott som hanterades av Polismyndigheten 2024 rörde förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan. Anmälningarna om bidragsbrott leder sällan till åtal. Detta avspeglas även i 2024 års siffror. Tabell 12.1 återger hur många bidragsbrott mot Försäkringskassan som hanterades av Polismyndigheten 2024, fördelade på brottskod.

Tabell 12.1 Antal ärenden om bidragsbrott mot Försäkringskassan

2024 års uppgifter

Brottsgrad	Anmäldes	Lades ner	Överlämnades till Åklagarmyndigheten
Grovt	156	133	23
Normalgraden	5 856	4 421	1 435
Ringa	223	132	91
Vårdslöst	19	19	0
Summa	**6 254**	**4 705**	**1 549**

Anm: Utredningens sammanställning efter underlag från Polismyndigheten. Nedlagda brott innefattar ärenden som lagts ned direkt efter att en anmälan inkommit liksom ärenden där förundersökning inletts.

För misstänkta brott som avsåg förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan lades omkring 75 procent ned. I de fall det rörde sig om grovt bidragsbrott var denna siffra 85 procent.[253] Om åtal väcktes ledde det i de allra flesta fall till en fällande dom.[254] Detta är en indikation på att målen är väl underbyggda i de fall åtal väcks.

Det finns betydande skillnader över tid i fråga om både vilka bidragsbrott som anmäls och hur stor andel av dessa som avser förmåner eller stöd som beslutas av Försäkringskassan. Antalet anmälda bidragsbrott av normalgraden har ökat kraftigt sedan 2015; det rör sig om en trefaldig ökning. Ökningen är dessutom något större för bidragsbrott av normalgraden som avser förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan.

Vad gäller anmälda grova bidragsbrott är utvecklingen dock den omvända. De anmälda grova bidragsbrotten var omkring en tredjedel fler 2023 jämfört med 2025.[255] En betydande del av anmälningarna om grovt bidragsbrott leder inte till åtal. Orsakerna till detta kan vara många. Exempelvis kan det vara så att de subjektiva rekvisiten, det vill säga uppsåt, inte kan styrkas. Det har dock i närtid vidtagits åtgärder som möjliggör ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter och andra aktörer, se avsnitt 12.2.2. Dessa åtgärder skulle kunna medföra att det framöver blir enklare att styrka att en enskild har begått en handling med uppsåt.

Det är dock utredningens uppfattning att grunden till den höga andelen nedlagda brott främst är att Polismyndigheten prioriterar

[253] Utredningens uppskattning utifrån uppgifter från Polismyndigheten.
[254] Uppgifter till utredningen från Brottsförebyggande rådet.
[255] Uppgifter till utredningen från Brottsförebyggande rådet.

annan grov brottslighet.[256] När utredningar av en viss typ av brott inte prioriteras kan det även antas att det är svårt att utveckla, och bibehålla, kompetens avseende den brottstypen, vilket kan tänkas påverka kvaliteten i utredningarna. En lång ledtid medför också att det blir svårare att upprätthålla kvaliteten i utredningsmaterialet och innebär att det kan bli svårare att styrka brott. Detta kan i sin tur leda till att utredningar läggs ner. Det är vidare utredningens förståelse att viss kompetensbrist, i synnerhet finansiell och digital kompetens[257], påverkar Polismyndighetens förmåga att utreda bidragsbrott negativt, vilket sannolikt också bidrar till att brottsutredningar läggs ner.

12.3.3 Ett riktat fokus till en högre kostnad

Ett riktat fokus på arbetet med bidragsbrott kan verka avskräckande och minska de felaktiga utbetalningarna

Förslagen kommer att medföra en ambitionshöjning vad gäller bekämpning av bidragsbrott som rör de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Detta genom att arbetet med dessa bidragsbrott prioriteras, jämfört med hur det ser ut i dag. Genom en ökad prioritering bör möjligheterna att utreda brotten också förbättras och effektiviseras. Om fler bidragsbrott blir föremål för utredning i nära anslutning till gärningstillfället kan det antas att utredningarna kommer att hålla högre kvalitet. Vidare kan det antas att en brottsbekämpande verksamhet med fokus på bidragsbrott inom ett avgränsat område, i detta fall de förmåner och stöd som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten beslutar om, kan leda till bättre genomförda utredningar. En verksamhet som kan ha ett kontinuerligt fokus på en specifik form av brottslighet kan antas leda till högre kvalitet och effektivitet i utredningsarbetet. Om utredningarna blir bättre kan det också

[256] Muntlig uppgift från Polismyndigheten till utredningen den 13 november 2025; Riksrevisionen (2023), *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas*, 2023:2; och Brottsförebyggande rådet (2024), *Polisens utredning av grova brott och brott mot särskilt utsatta brottsoffer Personaltillväxt och utredningsresultat – Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda*, 2024:9.
[257] Riksrevisionen (2023), *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas*, 2023:2, s. 245–247.

tänkas att åtal kan komma att väckas i en större andel ärenden. Därmed kan bidragsbrott komma att beivras i större utsträckning. Det kan i sin tur avskräcka enskilda från att begå bidragsbrott och öka förtroendet för de rättsvårdande myndigheterna och det allmännas förmåga att skydda de gemensamma medlen.

Därtill kan den föreslagna underrättelseverksamheten antas bidra till att dels fler bidragsbrott upptäcks, dels att pågående eller framtida bidragsbrott förebyggs eller förhindras. Detta kan åstadkommas genom att verksamheten kommer att ha ett specifikt fokus på bidragsbrott inom det aktuella området och fredade resurser för detta arbete. Det kan också antas att verksamheten kommer att få tillgång till fler uppgifter om misstänkt bidragsbrottslighet än vad Polismyndighetens underrättelseverksamhet får i dag, se avsnitt 3.7 och avsnitt 12.4. Om bidragsbrott upptäcks innan de hinner begås i större utsträckning kan detta komma att leda till färre felaktiga utbetalningar. Detta kan i sin tur leda till ett stärkt förtroende för välfärdssystemen. Förslagen kan alltså innebära besparingar för det allmänna i form av minskade felaktiga utbetalningar.

Det är inte möjligt att avgöra exakt hur stora dessa besparingar kan komma att bli. I tabell 12.2 redogörs för ett antal scenarion över de ekonomiska effekterna av en minskning av felaktiga utbetalningar. Omfattningen av de felaktiga utbetalningarna i de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten uppskattas till cirka 11 miljarder kronor om året.[258] Detta omfattar stöd, bidrag och ersättningar i socialförsäkringsbalken, det statliga tandvårdsstödet samt aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Av tabell 12.2 framgår att även om förslagen endast leder till att de felaktiga utbetalningarna inom detta välfärdsområde minskar med en procent uppnås en icke försumbar ekonomisk effekt. Det skulle i så fall innebära en besparing på ungefär 110 miljoner kronor om året. Det är utredningens bedömning att de felaktiga utbetalningarna kommer minska med i varje fall mellan 1 till 5 procent.

[258] Ekonomistyrningsverket (2023), *Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen*, ESV 2023:22, s. 22–23.

Tabell 12.2 Scenarion av minskning av felaktiga utbetalningar i de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

Minskning i procent	1	5	10
Minskning i mnkr	110	550	1 100

Anm: Utredningens uppskattade scenarion utifrån Ekonomistyrningsverkets uppskattade felaktiga utbetalningar 2021.

En ambitionshöjning medför högre kostnader för att utreda bidragsbrott

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska bistå åklagare vid utredning av grova bidragsbrott och bidragsbrott som anmälts på grund av särskilda skäl. Detta förutsätter att Försäkringskassan har grundläggande förutsättningar för att bedriva brottsutredande verksamhet, se kapitel 4. I avsnitt 12.5 redogörs bland annat för de faktorer som kan antas påverka antalet bidragsbrott som kan komma att hanteras av Försäkringskassans brottsutredande verksamhet på kort sikt. Antalet kommer bland annat vara beroende av i vilken omfattning Åklagarmyndigheten kommer att begära biträde av Försäkringskassans verksamhet. Det finns alltså stora osäkerheter när antalet ärenden som kan komma att hanteras i Försäkringskassans brottsutredande verksamhet ska uppskattas.

Ett möjligt scenario utgår från Försäkringskassans uppskattning om att omkring 950 anmälningar om bidragsbrott till Polismyndigheten kommer att göras årligen. Av dessa uppskattar Försäkringskassan att 150 ärenden kommer avse grovt bidragsbrott och att 800 anmälningar kommer att ha gjorts på grund av särskilda skäl. I den senare siffran ingår uppskattningsvis 350 anmälningar rörande aktivitetsstöd, etableringsersättning och utvecklingsersättningar, det vill säga stöd som hör till arbetsmarknadsområdet men som beslutas av Försäkringskassan. Det uppskattade antalet grova bidragsbrott speglar i stort de senaste årens siffror. Det uppskattade antalet anmälningar på grund av särskilda skäl motsvarar i stort den uppskattning som gjordes i Ds 2025:8 och Ds 2025:26.

De aktuella brotten kan även komma att kräva specialistkunskaper, exempelvis om aktuella förmåner och stöd, digital och finansiell kompetens. En utredning av dessa brott kan också innebära hantering av beslag, analys av mobiltelefoner och datorer,

olika typer av spaning och verkställande, eller medverkan vid verkställande, av vissa tvångsmedel. Dessa kompetenser och kapaciteter kommer behöva finnas både hos Försäkringskassan och Polismyndigheten som utredande myndigheter. Kostnader för samma typ av hantering för de bidragsbrott som inte omfattas av utredningens förslag kommer även fortsättningsvis att bäras av Polismyndigheten. Därtill kommer Polismyndigheten fortsatt vara mottagare av samtliga anmälningar om bidragsbrott. Det finns heller inga formella hinder för åklagare att anlita biträde av Polismyndigheten i en förundersökning om ett sådant brott som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Myndigheten kommer också i förekommande fall att bistå Försäkringskassan med handräckning vid genomförande av en brottsutredning. Detta innebär att Polismyndigheten endast marginellt kan avlastas med anledning av utredningens förslag, se avsnitt 12.5.6. Flera av kostnaderna är också fasta och kommer därmed att belasta både Försäkringskassan och Polismyndigheten. I avsnitt 12.5.2 redovisas utredningens uppskattningar av Försäkringskassans införandekostnader och löpande förvaltningskostnader för den brottsutredande verksamheten.

12.3.4 Konsekvenser i fråga om personalförsörjning

För att Försäkringskassan ska kunna bedriva ett effektivt utredningsarbete krävs kunskap om de aktuella förmånerna. För att tillvarata den kunskap som finns vid Försäkringskassan, som gäller de förmåner och stöd som Försäkringskassan beslutar om, krävs en riktad rekrytering inför den nya brottsbekämpande uppgiften. Om Försäkringskassan lyckas rekrytera medarbetare med kunskap om socialförsäkringen från sin befintliga verksamhet kan den kunskap som myndigheten besitter tillvaratas. Samma resonemang gäller för de förmåner som Pensionsmyndigheten beslutar om liksom de stöd som Arbetsförmedlingen handlägger men som Försäkringskassan beslutar om.

Kompetens som rör brottsutredning och underrättelseverksamhet finns dock inte hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller Arbetsförmedlingen. Behovet av sådan kompetens kan därför inte tillgodoses genom rekrytering från de myndigheterna. Det kan

i sammanhanget uppmärksammas att utredning av grova bidragsbrott ofta kräver särskild kompetens inom exempelvis spårsäkring, internetspaning och hantering av beslag. Försäkringskassan kommer därför behöva rekrytera personal från andra myndigheter med erfarenhet av brottsutredningar, exempelvis Polismyndigheten, Skatteverket eller Ekobrottsmyndigheten. Utbildningsinsatser bedöms inte till fullo kunna ersätta rekrytering från dessa myndigheter. Det kan antas att det kommer att ta tid att bygga upp en fullständig brottsutredande förmåga i den nya brottsbekämpande verksamheten. Det är dock åklagaren som avgör från vilken myndighet denne vill begära biträde av i en förundersökning. Om åklagare i ett inledande skede efter förslagens ikraftträdande till viss del anlitar biträde av Polismyndigheten, i stället för att fullt ut nyttja Försäkringskassans nya verksamhet, kan Försäkringskassan ges möjlighet att utveckla specialistkunskaper under uppbyggnaden av verksamheten.

Polismyndighetens utredare lämnar inte sällan myndigheten till förmån för arbete på en annan myndighet.[259] Det finns en risk för att förslagen bidrar till att Polismyndighetens svårigheter att behålla och ersätta kvalificerade utredare.[260] Detta kan få en negativ påverkan på utredningen av de bidragsbrott som även i fortsättningen kommer att utredas vid Polismyndigheten. Förslagen riskerar därmed leda till en initial ineffektivitet i arbetet med bidragsbrott hos Försäkringskassan liksom i viss mån bidra till ineffektivitet i arbetet med bidragsbrott hos Polismyndigheten. Förslagen kan också medföra att kompetens måste hämtas från andra brottsutredande myndigheter som då förlorar densamma. Det finns därtill ett behov av att Försäkringskassan ändamålsenligt rekryterar personal med sådan kompetens som Riksrevisionen har bedömt saknas i Polismyndighetens utredningar om bidragsbrott, se avsnitt 12.2.1. Det rör sig bland annat om digital kompetens och finansiell kompetens.[261]

[259] Riksrevisionen (2023), *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas*, 2023:2.
[260] Ibid.
[261] Riksrevisionen (2023), *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas*, 2023:2.

12.3.5 Förslagen medför parallell hantering av bidragsbrott

De förslag som lämnas innebär att bidragsbrott kommer att utredas av åklagare med biträde från Försäkringskassan eller Polismyndigheten, eller från båda myndigheterna. Därtill kommer vissa bidragsbrott att utredas endast av Polismyndigheten. Var ett bidragsbrott kommer att utredas beror på vilken myndighet eller aktör som fattar beslut om den förmån eller det stöd som bidragsbrottet avser. Förslagen medför alltså att olika bidragsbrott kommer att hanteras av olika brottsbekämpande myndigheter, beroende på vilken del av välfärdssystemet som bidragsbrottet riktar sig mot.

Det faktum att det sker en ambitionshöjning i arbetet med att bekämpa sådana bidragsbrott som avser förmåner och stöd som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten beslutar om kan medföra att sådana ärenden blir föremål för en snabb utredningsprocess medan de bidragsbrott som hanteras med biträde från Polismyndigheten fortsatt, eller i än större utsträckning än vad som är fallet i dag, prioriteras bort till förmån för andra grövre brott. Detta kan medföra att bidragsbrott hanteras olika, beroende på vilken del av välfärdssystemet bidragsbrottet riktar sig mot.

12.3.6 Fler brottsbekämpande myndigheter kan påverka effektiviteten

Det finns en risk för ineffektivitet när ytterligare en myndighet ska involveras i det brottsbekämpande arbetet. Detta inte minst när det är frågan om blandbrottslighet där förundersökningar behöver samordnas mellan flera olika brottsbekämpande myndigheter. Det finns alltså en risk för att förslagen i vissa situationer kan komma att inverka negativt på effektiviteten i en brottsutredning som involverar flera brott. I vissa fall kan det problemet dock avhjälpas av att åklagare föreslås kunna anlita biträde av Försäkringskassan även i fråga om andra brott än de som uttryckligen ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, om det finns särskilda skäl för det. Detta kräver dock att det bedöms vara lämpligt med hänsyn till brottets beskaffenhet, vilket inte alltid kommer att vara fallet. En annan lösning vid utredningar som involverar flera brott är att åklagare endast anlitar biträde av Polismyndigheten, trots

att vissa av brotten omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Förslagen förutsätter en samverkan mellan Försäkringskassan och Polismyndigheten. Enligt utredningens förslag ska Försäkringskassan få verkställa vissa tvångsmedel som åklagare beslutar om, till exempel beslag och genomsökning på distans. Det gäller i de fall våld mot person inte behöver användas och då det inte föreligger risk för våld mot Försäkringskassans personal. Många beslut om tvångsmedel kommer dock endast att kunna verkställas av polisman. Det föreslås att åklagare ska få ge Försäkringskassan i uppdrag att medverka när Polismyndigheten verkställer beslut om husrannsakan eller genomsökning på distans. Därutöver förutsätts det att polisman ska närvara vid exempelvis förhör om bedömningen görs att det föreligger en risk för våldsanvändning mot Försäkringskassans personal.

Det kommer således uppstå flera situationer där omfattande samverkan kommer att krävas och där både Polismyndigheten och Försäkringskassan kommer att behöva lämna sitt biträde i en brottsutredning. Detta ställer höga krav på en fungerande samverkan mellan myndigheterna. Det finns en risk att Polismyndighetens prioritering av andra grova brott påverkar utredningsarbetet av de bidragsbrott som utreds med biträde från Försäkringskassan, särskilt i de fall handräckning behövs.

12.4 Konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet

Bedömning

Förslagen bidrar till det brottsförebyggande arbetet inom de välfärdsområden som omfattas.

Förslagen kan bidra till att förebygga organiserad brottslighet.

Skälen för utredningens bedömning

Det brottsförebyggande arbetet mot vissa bidragsbrott stärks

De förslag som lämnas innebär en ambitionshöjning i arbetet med att bekämpa bidragsbrott. Detta åstadkoms bland annat genom att underrättelseverksamheten kommer att ha avsatta resurser för att arbeta riktat, och specialiserat, mot i huvudsak bidragsbrott. Som tidigare förts fram kan det antas att detta kommer att få till följd att fler bidragsbrott upptäcks och förhindras.

Det kan antas att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att lämna fler uppgifter till Försäkringskassans underrättelseverksamhet jämfört med i vilken mån dessa myndigheter lämnar uppgifter till Polismyndighetens underrättelseverksamhet i dag. Detta beror på att det förmodligen är en lägre tröskel för en tjänsteman vid dessa myndigheter att lämna en uppgift till en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan än vad det är att lämna motsvarande uppgifter till Polismyndigheten, se vidare avsnitt 3.7.2. En ökad tillgång till information kan i sig tänkas ge en underrättelseverksamhet ökade möjligheter att förebygga, förhindra och upptäcka bidragsbrott.

Försäkringskassans underrättelseverksamhet kommer också att omfatta vissa andra brott än bidragsbrott, se avsnitt 3.3.2. Således kan underrättelseverksamheten komma att förebygga, förhindra och upptäcka även annan brottslighet.

Samtidigt som förslagen bedöms öka samhällets förmåga att förebygga, förhindra och upptäcka bidragsbrott som avser förmåner och stöd som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten beslutar om finns en risk att bidragsbrottslighet ökar i de delar av välfärden som inte omfattas av utredningens förslag. Detta gäller särskilt om brottsligheten i de välfärdsområden som ska hanteras vid Polismyndigheten prioriteras ner till förmån för annan brottslighet. I ett scenario där det av allmänheten upplevs som att bidragsbrott som inte omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet inte upptäcks kan det också tänkas att fler individer kommer försöka tillskansa sig medel som de inte har rätt till genom att begå bidragsbrott inom dessa områden. Ett exempel på ett område som är särskilt utsatt för bidragsbrottslighet är subventionerade anställningar. Sådana anställningar är en del av många upplägg inom arbetslivs-

kriminalitet.[262] Uppskattningsvis betalades omkring 1,2 miljarder kronor ut felaktigt i löne- och nystartsjobbersättning 2021. Huvudparten av de felaktiga utbetalningarna var orsakade av den som sökt stödet.[263] Om bidragsbrottsligheten inom detta eller andra välfärdsområden ökar kan detta medföra betydande kostnader för samhället.

Möjligheterna att förebygga organiserad brottslighet

Brottsbekämpande samverkan bedrivs i dag bland annat inom ramen för satsningen mot den grova organiserade brottsligheten i regionala underrättelsecentrum eller Nationella underrättelsecentret.[264] Där deltar sedan många år Försäkringskassan som en av de samverkande myndigheterna, utifrån sin nuvarande uppgift som socialförsäkringsmyndighet. Välfärdsbrottslighet har identifierats som ett problemområde som behöver adresseras särskilt, bland annat då den organiserade brottsligheten använder välfärden för att få en grundförsörjning och kapital till annan brottslighet, inklusive grov brottslighet. Det är därför angeläget att fler bidragsbrott leder till en påföljd och att arbetet mot organiserade upplägg stärks.

En fragmenterad brottsbekämpning kan leda till en försämrad helhetssyn vad gäller organiserad brottslighet. Den ekonomiska brottsligheten är en stor och ökande andel av den organiserade brottsligheten. Att behandla bidragsbrottslighet som en isolerad del av den ekonomiska brottsligheten riskerar att försämra möjligheterna att bekämpa organiserad brottslighet. Det är avgörande för brottsbekämpningen att proaktiva åtgärder vidtas och att myndigheternas samlade lägesbilder förbättras.

En särskilt fokuserad underrättelseverksamhet som arbetar riktat mot bidragsbrott liksom riktade resurser mot att utreda grova bidragsbrott borde i sig kunna stärka arbetet mot den organiserade brottsligheten. Detta särskilt då det i dagsläget inte finns motsvarande riktad verksamhet vid Polismyndigheten. För att den organi-

[262] Riksrevisionen (2023), *Subventionerade anställningar – att motverka fel i ett system med allvarliga risker*, 2023:17.
[263] Ibid.
[264] Polisen (2026), *Myndighetsgemensam satsnings mot organiserad brottslighet*, [https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/myndighetsgemensam-satsning-mot-organiserad-brottslighet/], (Hämtad 2026-02-13).

serade brottsligheten ska kunna stävjas är det dock avgörande att Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter får sådan information som behövs för att utreda även annan brottslighet. För att kunna bekämpa den organiserade brottsligheten är det med andra ord avgörande att Försäkringskassan i sin nya roll som brottsbekämpande myndighet delar information enligt vad som i övrigt gäller för brottsbekämpande myndigheter. I detta ingår exempelvis att dela information som inhämtats via extraktion av mobiltelefoner och datorer samt information om beslag. På samma sätt är det avgörande att Försäkringskassan också förses med information, se kapitel 7.

Sammanfattningsvis kan alltså informationsutbyte och samverkan utgöra en betydelsefull del i Försäkringskassans brottsförebyggande arbete. Genom sådan samverkan kan arbetet i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet få betydelse i annan brottsbekämpning och inte minst sådan brottsbekämpning som avser organiserad brottslighet.

12.5 Ekonomiska och administrativa konsekvenser

12.5.1 Inledning

Det lämnas förslag om hur en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan utformas. Förslagen innebär bland annat att åklagare ska få anlita biträde av Försäkringskassan i utredningar om bidragsbrott som avser förmåner eller stöd som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten beslutar om. Förslagen innebär också att Försäkringskassan ska få bedriva underrättelseverksamhet. Förslagen medför flera ekonomiska och administrativa konsekvenser för Försäkringskassan. Till exempel kommer den brottsutredande verksamheten kräva att det ska finnas personal med kunskap om brottsutredande arbete. Verksamheten kommer också ställa nya krav på myndighetens lokaler. Försäkringskassan behöver vidare skapa förutsättningar för att möjliggöra ett informationsutbyte mellan myndighetens olika verksamhetsgrenar, med andra myndigheter samt med vissa andra aktörer. Försäkringskassan måste också säkerställa att myndighetens behandling av personuppgifter uppfyller

kraven för dataskydd inom brottsdatalagens tillämpningsområde, se kapitel 6. Hanteringen av information ställer krav på it-system och på kunskaper hos de som arbetar i den brottsbekämpande verksamheten.

Förslagen medför också ekonomiska och administrativa konsekvenser för Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. Även Brottsförebyggande rådet och Statskontoret påverkas ekonomiskt och administrativt av utredningens förslag.

12.5.2 Försäkringskassans brottsutredande verksamhet

Bedömning

Försäkringskassan får ökade kostnader till följd av att myndigheten ska bedriva brottsutredande verksamhet. Den nya uppgiften kommer att medföra kostnader vid införandet och därefter löpande kostnader som främst kommer bestå av personalkostnader. Kostnaderna uppstår också på grund av ett behov av ändamålsenliga lokaler och it-system.

Skälen för utredningens bedömning

Nuvarande ordning för utredning av bidragsbrott

Efter att en anmälan om bidragsbrott inkommit till Polismyndigheten görs en bedömning av om ärendet är av enkel beskaffenhet eller inte. Bidragsbrott som bedöms som grova anses i regel inte vara av enkel beskaffenhet.[265] Ärenden som inte är av enkel beskaffenhet ska enligt 23 kap. 3 § första stycket 3 rättegångsbalken förundersökningsledas av åklagare. Övriga bidragsbrott bedöms i regel vara av enkel beskaffenhet och förundersökningsleds av Polismyndigheten. I vissa fall involveras en åklagare i en bedömning av om ett

[265] Uppgifter till utredningen från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten samt Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål, ÅFS 2005:9, konsoliderad version – senast ändrad genom ÅFS 2019:2.

bidragsbrott är att betrakta som grovt, men till största del görs en sådan bedömning av Polismyndigheten. Andelen bidragsbrott som förundersökningsleds vid Polismyndigheten är omkring 85 procent. De bidragsbrott som bedöms som grova lämnas i regel över till åklagare relativt snabbt. I vissa fall kan det dock krävas kompletteringar och ytterligare utredning vid Polismyndigheten för att anmälan ska bli tillräckligt robust för att lämnas över till åklagare.[266]

Uppskattat antal ärenden om bidragsbrott i den brottsutredande verksamheten

Förslagen innebär att det inrättas en brottsutredande verksamhet vid Försäkringskassan. Denna ska på begäran av åklagare bistå i utredningar om bidragsbrott inom de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Utredningen föreslår ingen ändring när det kommer till vilken myndighet som ska ta emot anmälningar om bidragsbrott. Misstänkta bidragsbrott ska därmed fortsatt anmälas till Polismyndigheten.

De bidragsbrott som kommer att utredas av Försäkringskassans brottsutredande verksamhet är huvudsakligen grova bidragsbrott. Verksamheten kommer dock även att utreda vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden som har anmälts på grund av särskilda skäl.

Försäkringskassan har uppskattat att omkring 950 anmälningar om bidragsbrott kommer att göras till Polismyndigheten årligen. Av dessa uppskattar Försäkringskassan att omkring 150 ärenden kommer att uppfylla rekvisiten för grovt bidragsbrott och att 800 anmälningar kommer att ha gjorts på grund av särskilda skäl. Det uppskattade antalet grova bidragsbrott speglar i stort de senaste årens siffror. Det uppskattade antalet anmälningar som kan komma att göras på grund av särskilda skäl motsvarar i stort den uppskattning som gjordes i utredningens promemorior Ds 2025:8 och Ds 2025:26. Det föreslås att förslagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska träda i kraft den 1 januari 2028, se kapitel 11. Det innebär alltså att åklagare från och med 2028 skulle kunna anlita biträde av Försäkringskassan i uppskattningsvis 950 ärenden om året.

[266] Uppgifter till utredningen från Polismyndigheten.

Det är dock inte rimligt att anta att Försäkringskassan redan under det första verksamhetsåret kommer att bistå åklagare i 950 ärenden om bidragsbrott. Detta bland annat eftersom verksamheten kommer att ha ett stort rekryterings- och utbildningsbehov och då rutiner kommer behöva komma på plats och en ändamålsenlig samverkan utformas.

Förslagen innebär också att åklagare kommer att kunna anlita biträde av såväl Försäkringskassan som Polismyndigheten vid utredning av sådana bidragsbrott som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Hur många ärenden som på kort sikt kan komma att utredas med biträde från Försäkringskassan respektive med biträde från Polismyndigheten har därför inte uppskattats.

Det finns vidare anledning att anta att en specialiserad och riktad underrättelseverksamhet vid Försäkringskassan kan medföra att antalet anmälningar av grova bidragsbrott ökar över tid, se avsnitt 12.5.2. Denna verksamhet kan samtidigt också få till följd att brottsliga upplägg identifieras i ett tidigt skede och att bidragsbrott på så vis förhindras. Det är dock i nuläget inte möjligt att uppskatta hur volymerna kommer att påverkas av den föreslagna underrättelseverksamheten.

Det kan i sammanhanget också uppmärksammas att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten från och med den 1 december 2025 har fått nya utredningsbefogenheter i form av utökade möjligheter till uppgiftsinhämtning. De nya befogenheterna innebär huvudsakligen att fler uppgifter ska kunna hämtas in om såväl den försäkrade som andra fysiska och juridiska personer.[267] Försäkringskassan bedömer att detta kan leda till att fler bidragsbrott gällande bland annat assistansersättning anmäls. Utredningen instämmer i den bedömningen. Ökningen förväntas uppgå till omkring 15 anmälningar årligen. Utredningen delar Försäkringskassans bedömning att dessa anmälningar sannolikt kommer att avse grova bidragsbrott. Därmed kan den nya möjligheten till uppgiftsinhämtning medföra att de grova bidragsbrott som ska utredas av Försäkringskassan kan komma att öka något på kort sikt.

Vad gäller de anmälningar som görs på grund av särskilda skäl kan det antas att en viss andel kommer att skickas tillbaka till den anmälande myndigheten. Detta med anledning av den särskilda åtals-

[267] Prop. 2024/25:179.

prövning som har föreslagits och som kan medföra att åklagaren bedömer att det av särskilda skäl inte är påkallat att väcka åtal, trots att myndigheten har anmält misstänkt bidragsbrott. Den särskilda åtalsprövningen kan alltså medföra att antalet ärenden i vilka åklagare anlitar biträde av Försäkringskassans brottsutredande verksamhet kan komma att bli färre än de 950 ärenden per år som har uppskattats ovan. Det går dock inte att närmare precisera i vilken utsträckning den särskilda åtalsprövningen kommer påverka antalet ärenden.

Det är rimligt att anta att berörda aktörer över tid blir bättre på att urskilja när och på vilka grunder en anmälan om bidragsbrott ska göras till Polismyndigheten på grund av särskilda skäl. Genom praxisbildning bör antalet anmälningar som görs på grund av särskilda skäl därmed sjunka på längre sikt. Därtill kommer ett antal anmälningar att bli föremål för avskrivning. Med anledning av att det finns faktorer som kan tänkas öka såväl som minska volymerna av ärenden hos Försäkringskassans brottsutredande verksamhet, och osäkerheten i hur arbetsgången mellan Försäkringskassan, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten kommer att fungera i praktiken, lämnas inga uppskattningar om hur volymerna kan komma att utvecklas. Antalet anmälningar är också till stor del beroende av det antal kontrollutredningar som görs av Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd, vilket ytterligare försvårar bedömningen av hur antalet ärenden kan komma att utvecklas över tid. En försiktig bedömning är dock att antalet anmälningar som görs på grund av särskilda skäl minskar över tid.

Uppskattningar av införandekostnader och löpande förvaltningskostnader för den brottsutredande verksamheten

I kapitel 4 redogörs för vissa organisatoriska utgångspunkter som bedöms som nödvändiga för att etablera en effektiv brottsbekämpande verksamhet vid Försäkringskassan. De resonemang som förs i det kapitlet ligger också till grund för de uppskattningar som Försäkringskassan har gjort i fråga om storlek på verksamheten. Försäkringskassans underlag ligger till grund för en uppskattning av införandekostnader och löpande förvaltningskostnader.

Myndighetens it-system behöver utvecklas eller upphandlas inför att myndigheten ges en brottsbekämpande uppgift. Försäkringskassan behöver därför göra en initial investering i it-system. Bedömningen är att Försäkringskassan bör kunna utgå från det it-system som används i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Det systemet är uppkopplat mot både Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Försäkringskassan har uppskattat utvecklingskostnaden för det särskilda it-systemet som kommer att behövas i den brottsutredande verksamheten till 13 miljoner kronor. Denna kostnad innefattar inte en initial analysfas för att utreda frågan om det finns delar av det system som i dag används av Skatteverket som kan komma att användas av Försäkringskassan. I analysfasen ska Försäkringskassan titta närmare på vilka anpassningar av systemet som kan behövas och vad som helt och hållet behöver utvecklas av Försäkringskassan.

Kostnaden för analysfasen uppskattas till 3 miljoner kronor. Själva utvecklingskostnaden för it-systemet uppskattas till 10 miljoner kronor. I dessa kostnader inkluderar utredningen även kostnader för analysverktyg för finansiell information, tekniska lösningar som möjliggör direkttillgång till vissa register och verktyg för forensiska undersökningar. I den uppskattade kostnaden om 13 miljoner kronor är utvecklingskostnaderna för anslutning av Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten inräknade. Försäkringskassan har uppskattat anslutningen till omkring 1 miljon kronor per myndighet.

Försäkringskassan har även gjort en uppskattning av de sammanlagda införandekostnaderna samt de löpande kostnaderna. Utöver kostnader för den initiala investeringen i it-system utgörs införandekostnaderna av kostnader för utbildning, verksamhetsutveckling och utveckling av metodstöd med mera. De löpande kostnaderna består i huvudsak av personalkostnader samt vissa kostnader för licenser och drift av it-system med mera. Det bör påpekas att såväl investeringskostnaden för it-system som de löpande kostnaderna för underhåll av detsamma är förenade med ett stort mått av osäkerhet.

Personalkostnaderna utgår från att Försäkringskassan i sin brottsutredande verksamhet har ett behov av vissa nyckelkompetenser för att kunna utreda brott. Det rör sig bland annat om utredare, analytiker och it-forensiker. I huvudsak är de löpande

kostnaderna beroende av antalet årsarbetare som ska komma att arbeta inom den brottsutredande verksamheten. Enligt Försäkringskassans uppskattningar kommer den nya brottsutredande uppgiften att kräva omkring 20 årsarbetare som arbetar med de misstänkta bidragsbrott som anmäls på grund av särskilda skäl. Därtill bedömer Försäkringskassan att det kommer krävas 60 årsarbetare för att arbeta med grova bidragsbrott. Bedömningen från Försäkringskassan är att de grova bidragsbrotten primärt kommer att röra assistansersättning och tandvård. Sådana ärenden är typiskt sett utredningskrävande eftersom det ofta finns omfattande material att inhämta och analysera samt många vittnen som ska förhöras.

Försäkringskassan har gjort sina antaganden om personalförsörjningen för grova bidragsbrott med utgångspunkt i att 30 procent av de ärenden som Försäkringskassan ska utreda kommer att leda till åtal. Detta kan sättas i relation till de omkring 24 procent av antalet bidragsbrott som slutredovisades till åklagare 2024.[268] Det ska dock i sammanhanget uppmärksammas att samtliga slutredovisade förundersökningar inte leder till åtal. Försäkringskassans uppskattning av andelen förundersökningar som kommer att leda till åtal bör också sättas i relation till att cirka 15 procent av de anmälda grova bidragsbrotten överlämnades till åklagare 2024.[269] Försäkringskassan framhåller att 30 procent är ett rimligt mål givet den ambitionshöjning förslagen avser. Mot denna bakgrund görs bedömningen att det kan komma att ske en ökning av andelen grova bidragsbrott som leder till åtal med anledning av utredningens förslag. Även antalet grova bidragsbrott som leder till åtal kan komma att öka framöver, både med anledning av utredningens förslag och med beaktande av den utökade möjligheten till uppgiftsinhämtning som har beskrivits ovan.

I dagsläget arbetar omkring 80 årsarbetare vid Polismyndigheten med bidragsbrott. Polismyndigheten hanterar omkring 10 gånger fler ärenden om bidragsbrott, än vad Försäkringskassans brottsutredande verksamhet förväntas hantera. Att den föreslagna verksamheten hos Försäkringskassan har ett behov av samma antal årsarbetare som i dag hanterar omkring 10 gånger fler ärenden är inte rimligt. De ärenden som i dag utreds vid Polismyndigheten kan i och

[268] Brottsförebyggande rådet (2025), *Handläggningsresultat*, [https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/handlaggningsresultat], (Hämtad 2026-01-13).
[269] Utredningens uppskattning utifrån underlag från Polismyndigheten.

för sig inte på ett rättvisande sätt rakt av jämföras med de ärenden som kan komma att utredas med biträde av Försäkringskassan. Bland annat kan Polismyndigheten på egen hand skriva av ärenden. Det finns också andra skillnader som exempelvis att Polismyndigheten i dag är förundersökningsledare i ärenden där saken bedöms vara av enkel beskaffenhet. Försäkringskassan kommer inte att vara förundersökningsledare, utan i stället biträda åklagare som kommer att leda samtliga förundersökningar. Som utgångspunkt kommer saken inte heller att vara av enkel beskaffenhet i de förundersökningar som genomförs med biträde av Försäkringskassan. Det ska även beaktas att den brottsutredande verksamheten vid Försäkringskassan innebär en ambitionshöjning i arbetet mot bidragsbrott. Det går att argumentera för att en högre ambitionsnivå torde kräva större resurser. Samtidigt kommer verksamheten vid Försäkringskassan att ha fredade resurser, vilket Polismyndigheten inte har.

Mot denna bakgrund bedömer utredningen att 40 årsarbetare i brottsutredande tjänst vid Försäkringskassan är en mer rimlig nivå att utgå från vid en uppskattning av vilka kostnader verksamheten kan komma att medföra på kort sikt. Denna siffra ger utrymme för en it-forensiker, en analytiker och några utredare vid varje ort där den brottsutredande verksamheten kommer vara verksam, vilket bedöms vara tillräckligt för att bedriva utredningsarbete i hela landet. Det är dock viktigt att denna siffra behandlas just som en uppskattning. Uppskattningen utgår även från hur situationen kan komma att se ut i det inledande skede när Försäkringskassan bygger upp en brottsutredande verksamhet. Det är dock viktigt att verksamheten är flexibel och vid behov kan justera antalet anställda. Det kan krävas exempelvis om utredningarna kommer att röra mer komplex och omfattande brottslighet än förväntat, eller om åklagare anlitar biträde av Försäkringskassan i fler ärenden än utredningen har uppskattat.

Enligt utredningens förslag kommer åklagare kunna anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningar även i fråga om ett antal andra uppräknade brott utöver bidragsbrott, se avsnitt 3.3.2. Om det finns särskilda skäl får åklagare även anlita biträde av Försäkringskassan beträffande brott som inte uttryckligen ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, se avsnitt 3.3.3. Detta innebär att verksamheten kan komma att hantera

även andra ärenden än sådana som rör bidragsbrott. Det går i nuläget inte att precisera omfattningen av detta. Det är dock viktigt att verksamheten ges förutsättningar för att vid behov utökas om även dessa ärendetyper visar sig bli resurskrävande.

Utöver de kostnader som kommer att uppstå för personal behöver Försäkringskassan säkerställa att verksamheten bedrivs i ändamålsenliga lokaler. Försäkringskassan har uppgett att myndigheten kommer kunna nyttja befintliga lokaler på de sju orter[270] som är tänkta att ha brottsutredande verksamhet.[271] Dessa behöver dock anpassas då den nya verksamheten är i behov av avgränsade ytor med tillträdesskydd. Därtill behöver lokalerna anpassas för att det ska vara ska vara möjligt att hålla förhör i dem och för att göra plats åt beslagtagna föremål. De beslagtagna föremålen kan exempelvis vara telefoner och datorer, olika typer av handlingar och kontanter. Dessa behöver hanteras och förvaras ändamålsenligt. Försäkringskassan uppskattar att det sannolikt kommer att röra sig om låga volymer av beslagtagna föremål och att det i vart fall inte kommer göras mer än 1 500 beslag årligen, vilket är i nivå med Skatteverkets årliga hantering. Denna siffra kan också sättas i relation till de omkring 650 beslag som gjordes i ärenden om grova bidragsbrott av Polismyndigheten 2024.[272]

Försäkringskassan har uppskattat anpassningskostnaden för samtliga lokaler till omkring 5 miljoner kronor. Utredningen har inte funnit skäl att ifrågasätta denna siffra. Det bör dock påpekas att denna kostnadsuppskattning utgår från antagandet att förhör med individer som bedöms utgöra ett hot mot Försäkringskassans personal ska hållas i exempelvis Polismyndighetens lokaler. En sådan lösning kommer att vara kostnadsdrivande för såväl Polismyndigheten som Försäkringskassan.

Den brottsutredande verksamheten kommer att behöva verka över hela landet och stundtals kommer geografiska avstånd medföra utmaningar. Exempelvis kan det förekomma stora avstånd mellan utredare och vittnen. Det är avgörande att Försäkringskassan säkrar kapacitet i detta avseende, så att inte Polismyndighetens resurser tas i anspråk mer än nödvändigt. Det går dock inte att i nuläget närmare precisera omfattningen av kostnaderna i dessa delar.

[270] Göteborg, Linköping, Malmö, Stockholm, Umeå, Uppsala och Örebro.
[271] Dock med undantag för Örebro.
[272] Enligt underlag till utredningen från Polismyndigheten.

Tabell 12.3 återspeglar de uppskattade kostnaderna för Försäkringskassans brottsutredande verksamhet. Uppskattningarna baseras på att 40 årsarbetare arbetar med att utreda bidragsbrott, varav två tredjedelar av dessa arbetar i mer resurskrävande ärenden. Tabellen inkluderar också de uppskattade införandekostnaderna för it-system och verksamhetsutveckling med mera. De löpande kostnaderna avser främst handläggningskostnader, inklusive overheadkostnader för chefer och administrativt stöd med mera.

Givet de många osäkerhetsfaktorer som kan komma att påverka antalet ärenden som kommer att hanteras i den brottsutredande verksamheten görs inga uppskattningar på medel till lång sikt. Det är dock utredningens bedömning att det uppskattade antalet anmälningar om bidragsbrott är stabilt på kort sikt, med undantag för en marginell ökning av ärenden om grovt bidragsbrott.

Tabell 12.3 Försäkringskassans kostnader för en brottsutredande verksamhet

I mnkr

	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Införandekostnad						
Lokalanpassning	5					
Införande, it analys	3					
Införande, it-system	3					
Införande, övrigt	11	2				
Avskrivningar och räntor		2	2	2	2	2
Löpande kostnad						
Personalkostnader	9	54	54	54	54	54
Övrigt	1	5	10	10	10	10
Summa	**32**	**63**	**66**	**66**	**66**	**66**

Anm: Utredningens uppskattning utifrån underlag från Försäkringskassan. Avrundat till miljontals kronor. Införandekostnaderna i tabellen för it-system avser de uppskattningsvis 20 procent av it-investeringarna som belastar anslagen direkt 2027. Övriga 80 procent av investeringen lånefinansieras och avskrivs på 5 år. Övriga införandekostnader avser kostnader för verksamhetsutveckling, utbildning med mera. Övriga löpande kostnader avser licenskostnader, drift och it-underhåll. Löpande it-utveckling uppskattas först från 2029. 2024 års kostnadsnivå.

12.5.3 Försäkringskassans underrättelseverksamhet

Bedömning

Försäkringskassan får ökade kostnader till följd av förslaget om att myndigheten ska bedriva underrättelseverksamhet. Den nya uppgiften kommer att medföra kostnader vid införandet och därefter löpande kostnader. Dessa kommer främst bero på personalkostnader och it-system.

Skälen för utredningens bedömning

Inledning

I dag bedrivs ingen underrättelseverksamhet vid Försäkringskassan. Den underrättelseverksamhet som i dag hanterar underrättelser om bidragsbrott bedrivs vid Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket. Det finns alltså i dagsläget ingen särskilt inrättad verksamhet som arbetar specifikt med bidragsbrott på ett underrättelsestadium, se avsnitt 2.1.2.

Utredningens förslag om en underrättelseverksamhet vid Försäkringskassan innebär att myndigheten ges befogenheter att vidta åtgärder för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet som i huvudsak rör bidragsbrott och vissa andra uppräknade brott, se avsnitt 3.7.

Den närmare omfattningen av en underrättelseverksamhet vid Försäkringskassan bestäms främst av antalet anställda som verksamheten bedöms ha behov av. En underrättelseverksamhets storlek styrs i princip uteslutande av ambitionsnivån. Nedan redogörs för ett antal scenarion i fråga om underrättelseverksamhetens storlek för att ge en bild av kostnaderna för verksamheten. Inledningsvis behandlas också frågan om kostnaderna för it-system.

Kostnader för it-system

Oavsett antalet anställda kommer underrättelseverksamheten att vara bunden till vissa it-system för att tillgodose de krav på säkerhet som ställs i en underrättelseverksamhet. En förutsättning för att Försäkringskassan ska kunna bedriva ett effektivt underrättelsearbete är att underrättelser enkelt kan lämnas till och från verksamheten. Enligt Försäkringskassan behöver ett it-system för detta utvecklas eller upphandlas, till vilket andra brottsbekämpande myndigheter kan anslutas och där ett grafiskt användarsnitt visar de uppgifter som delas i systemet. Enligt Försäkringskassan kostar detta omkring 4 miljoner kronor per brottsbekämpande myndighet.[273] Utöver detta tillkommer kostnader för Pensionsmyndighetens anslutning, vilken Försäkringskassan uppskattat till omkring 3 miljoner kronor. Anslutning för Försäkringskassans verksamhet som avser förmåner och stöd är också nödvändig för att säkra enkel informationsöverföring. Enligt Försäkringskassan kommer det kosta 3 miljoner kronor för en sådan anslutning. Sammantaget rör det sig alltså om 26 miljoner kronor för utvecklingen av ett it-system som möjliggör nödvändig informationsdelning till och från Försäkringskassans underrättelseverksamhet. Från denna så kallade vita miljö ska information kunna föras vidare till en miljö i underrättelseverksamheten med en högre nivå av informationssäkerhet, en så kallad röd miljö. De it-system som i dag nyttjas för Skatteverkets underrättelseverksamhet är också uppdelade i två delar, där den ena har en högre nivå av informationssäkerhet.

Försäkringskassan behöver också utveckla ett it-system för den röda miljön. I denna säkra miljö ska uppgifter som bedömts vara av relevans för underrättelsearbetet hanteras och analyseras. Det övergripande syftet med arbetet i denna miljö är att bearbeta och analysera information i syfte att upptäcka eller förhindra brottslig verksamhet. Enligt Försäkringskassan behövs dels en miljö där samtliga uppgifter kan lagras och behandlas, dels omfattande analysverktyg. För att uppnå en högre grad av säkerhet behövs egna servrar vars kapacitet behöver vara så pass stor att den kan tillgodose behoven på minst 10 års sikt.

[273] Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket och Tullverket.

I tabell 12.4 lämnas uppskattningar för kostnaderna för de it-system som kan komma att behövas i Försäkringskassans underrättelseverksamhet. En analys av vilka system och verktyg som krävs kan, enligt Försäkringskassan, ta upp emot 9 månader och kosta omkring 3 miljoner kronor. Innan en sådan analys har genomförts är en uppskattning av kostnaderna för en röd miljö förenade med ett stort mått av osäkerhet. Försäkringskassan har dock uppskattat kostnaden för den säkerhetsnivå som kan komma att krävas för den röda miljön till 60 miljoner kronor. Därutöver tillkommer en löpande kostnad för analysverktyg på omkring 10 miljoner kronor. Även uppskattningen för den kostnaden omges av osäkerhet, med anledning av att nämnda analys inte har genomförts.

Tabell 12.4 Försäkringskassans kostnader för it-system i underrättelseverksamheten

I mnkr

	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Införandekostnad						
Införande vit miljö	5					
Analys	3					
Införande, röd miljö	12					
Avskrivningar och räntor	1	16	16	16	15	15
Löpande kostnad						
Analysverktyg	5	10	10	10	10	10
Övrigt		14	17	17	17	17
Summa	**26**	**40**	**43**	**43**	**42**	**42**

Anm: Utredningens uppskattning utifrån underlag från Försäkringskassan. Avrundat till hela miljontals kronor. Införandekostnaderna i tabellen för it-system avser de uppskattningsvis 20 procent av it-investeringarna som belastar anslagen direkt 2027. Övriga 80 procent av investeringen lånefinansieras och avskrivs på 5 år. Övriga löpande kostnader avser förvaltning av utvecklat it-system. Löpande it-utveckling beräknas först från 2029. 2024 års kostnadsnivå.

Storleken på övriga kostnader är beroende av verksamhetens ambitionsnivå

Försäkringskassans uppskattar att en underrättelseverksamhet i vart fall behöver bemannas av omkring 20 årsarbetare för att uppnå tillräcklig initial effekt. Enligt Försäkringskassan kan en mindre underrättelseverksamhet främst omhänderta inkommande information, utgöra övergripande overheadfunktioner och delta i olika former av samverkan i syfte att minska den organiserade brotts-

ligheten. För att kunna bedriva ett underrättelsearbete som kan identifiera mönster, aktörer och tillvägagångssätt med mera uppskattar Försäkringskassan att verksamheten bör bestå av 40–70 årsarbetare, varav den senare siffran speglar en hög ambitionsnivå på längre sikt. Försäkringskassan uppskattar att verksamheten initialt behöver bestå av 15 årsarbetare för att sedan växa i omfattning under de första åren. Verksamhetens omfattning beror alltså på vilken typ av arbete som ska bedrivas och vilka effekter som ska uppnås.

Det är svårt att uppskatta den potentiella effekten av den underrättelseverksamhet som föreslås, dels då den styrs av ambitionsnivån vid ett genomförande, dels då de underrättelseverksamheter som bedrivs i dag rapporterar utfall på skilda sätt. Det är dock tydligt att en underrättelseverksamhet med fördel byggs ut över tid eftersom det alltid finns mer underrättelser att analysera. Försäkringskassans uppskattning av antalet anställda i underrättelseverksamheten kan jämföras med Skatteverkets underrättelseverksamhet som i dag uppgår till omkring 50–60 årsarbetare.

Tabell 12.5 visar tre tänkbara scenarion över förvaltningskostnader för Försäkringskassans underrättelseverksamhet. I de kostnader som anges i tabellen ingår inte införandekostnader för it-system, vilka i stället har presenterats i tabell 12.4. Givet de många osäkerhetsfaktorerna lämnas inga prognoser på medel eller lång sikt. Utredningen ser inte heller skäl att anta att omfattningen av underrättelseverksamheten kommer att behöva förändras på kort sikt. Efter en fullständig uppbyggnad av verksamheten är kostnader därför konstanta på kort sikt.

Tabell 12.5 Försäkringskassans övriga kostnader för underrättelseverksamheten

I mnkr

	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Införandekostnad	10					
Personalkostnader, låg nivå	2	18	18	18	18	18
Personalkostnader, mellannivå	3	22	35	35	35	35
Personalkostnader, hög nivå	3	26	48	61	61	61

Anm: Utredningens uppskattning utifrån underlag från Försäkringskassan. 2024 års kostnadsnivå. Uppgifterna i tabellen utgår från att verksamheten i ett lågt, mellan och högt scenario uppskattas vara fullt utbyggd 2028, 2029 respektive 2030. Införandekostnader avse kostnader för verksamhetsutveckling och utbildning med mera.

12.5.4 Sammantagna uppskattade kostnader för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Sammantaget uppskattas införandekostnaderna för it-system för den brottsbekämpande verksamheten till 99 miljoner kronor. Av dessa uppskattas 20 procent belasta anslaget 2027 medan resterande del lånefinansieras. Därutöver tillkommer införandekostnader för bland annat it-analys, verksamhetsutveckling och utbildningar med mera. Sammantaget uppskattas införandekostnaderna till 132 miljoner kronor. Förslagen medför även löpande kostnader. De löpande kostnaderna, liksom införandekostnaderna, finns återgivna i tabell 12.6.

Tabell 12.6 Försäkringskassans samlade kostnader

I mnkr

	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Införandekostnader						
Lokalanpassning	5					
Analys	6					
Brottsutredande verksamhet	11	2				
It-system, brottsutredande verksamhet	3					
Underrättelseverksamhet	10					
It-system, underrättelseverksamhet	17					
Avskrivningar och räntor	1	18	18	18	17	17
Löpande kostnader						
Brottsutredande verksamhet	9	54	54	54	54	54
Underrättelseverksamhet, mellannivå	3	22	35	35	35	35
Analysverktyg, underrättelseverksamhet	5	10	10	10	10	10
Övrigt	1	19	27	27	27	27
Summa	**71**	**125**	**144**	**144**	**143**	**143**

Anm: Utredningens uppskattning utifrån underlag från Försäkringskassan. 2024 års kostnadsnivå. Avskrivningar och räntor har summerats utifrån tabell 12.3 och 12.4. Övriga löpande kostnader har summerats utifrån tabell 12.3 och 12.4. En storlek på mellannivå för underrättelseverksamheten är den enda nivå som avspeglas i tabellen, se tabell 12.5.

Det bör påpekas att de uppskattade löpande kostnaderna utgår från en underrättelseverksamhet som storleksmässigt uppgår till mellannivå. Alternativa nivåer finns återgivna i tabell 12.5. I de uppskattade kostnaderna för personal ingår overheadkostnader, det vill säga stödjande funktioner som chefer och administration med mera. Vissa personalkostnader uppstår redan 2027. De löpande kostnaderna för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet uppskattas uppgå till omkring 144 miljoner kronor årligen från och med 2029.

12.5.5 Pensionsmyndigheten

Bedömning

Pensionsmyndigheten får ökade kostnader till följd av den brottsbekämpande verksamheten vid Försäkringskassan. De ökade kostnaderna utgörs av införandekostnader för it-system för informationsutbyte.

Skälen för utredningens bedömning

Förslagen innebär att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten föreslås omfatta bidragsbrott som avser förmåner och stöd som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten beslutar om och vissa andra brott med koppling till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd.

För att Pensionsmyndigheten på ett effektivt sätt ska kunna utbyta information med Försäkringskassans underrättelseverksamhet krävs tillgång till ett gemensamt it-system. En kostnad för Pensionsmyndigheten kan uppkomma vid anslutning till det it-system som Försäkringskassan kommer att använda sig av. Försäkringskassan har uppgett att det kostar den myndigheten 3 miljoner kronor för en anslutning av Pensionsmyndigheten. Det är därför rimligt att anta att en anslutning av Pensionsmyndigheten till det system Försäkringskassan kommer att använda sig av kommer att kosta myndigheten 3 miljoner kronor.

Förslagen medför också löpande kostnader för att lämna och ta emot underrättelseinformation. Det ingår dock redan i dagsläget i myndighetens uppdrag att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och motverka bidragsbrott. Det informationsutbyte som kan förväntas ske mellan Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten med anledning av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet bedöms i huvudsak motsvara det utbyte som i dag sker mellan Pensionsmyndigheten och Polismyndigheten. Sammanfattningsvis uppskattas alltså förslagen medföra en införandekostnad om 3 miljoner kronor för Pensionsmyndigheten.

12.5.6 Polismyndigheten

Bedömning

Polismyndigheten bedöms i mindre utsträckning än i dag bistå åklagare med att utreda bidragsbrott när Försäkringskassan får en brottsutredande verksamhet. Detta kan innebära minskade kostnader för Polismyndigheten.

Skälen för utredningens bedömning

Polismyndighetens fortsatta arbete med att utreda bidragsbrott

I dagsläget bedöms merparten av vårdslösa bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden vara av enkel beskaffenhet. Förundersökningen avseende dessa brott leds därför som utgångspunkt av Polismyndigheten.[274]

Ett införande av administrativa sanktionsavgifter i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen innebär att det kommer att krävas särskilda skäl för att anmäla vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott eller bidragsbrott av normalgraden inom dessa områden. Utredningens bedömning är att de bidragsbrott som det kommer att finnas särskilda skäl att anmäla till Polismyndigheten i regel kommer att vara av sådan karaktär att de inte kommer att anses vara av enkel beskaffenhet. Utredningen bedömer därmed att åklagare huvudsakligen kommer att leda förundersökningen i ärenden om bidragsbrott som har anmälts på grund av särskilda skäl. Åklagare kommer att kunna anlita biträde av Försäkringskassan i arbetet med att utreda bidragsbrott som rör de förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Det kan i sammanhanget påpekas att utredningens förslag inte hindrar att åklagare anlitar biträde av Polismyndigheten i dessa utredningar. Det kommer att vara upp till åklagaren att avgöra vilken myndighet som ska genomföra en utredning. Möjligheten för åklagare att anlita biträde av Försäk-

[274] Se 23 kap. 3 § första stycket 3 rättegångsbalken och 4 § ÅFS 2005:9.

ringskassan bedöms dock innebära att Polismyndigheten kan komma att avlastas i arbetet med att utreda grova bidragsbrott som rör förmåner eller stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Förslagen innebär också att Polismyndigheten kan komma att avlastas i fråga om sådana bidragsbrott som anmäls på grund av särskilda skäl. Det rör sig om uppskattningsvis 150 respektive 800 ärenden årligen på kort sikt, beroende på hur lång tid det tar för Försäkringskassan att etablera en effektiv brottsutredande verksamhet.

I teorin skulle en avlastning i dessa ärenden kunna medföra en besparing för Polismyndigheten. Enligt utredningens uppskattning kan denna besparing komma att uppgå till maximalt omkring 37 miljoner kronor årligen. Den siffran baseras på kostnaden som Polismyndigheten hade 2024 för att utreda bidragsbrott.[275] Uppskattningen speglar således 2024 års kostnadsläge. Det framgår inte av Polismyndighetens underlag om kostnaden inkluderar omkringliggande kostnader eller kostnader för exempelvis it-stöd. Uppskattningen grundar sig vidare på antagandet att hela kostnaden kan avlastas Polismyndigheten.

Det bör dock framhållas att Polismyndigheten även fortsättningsvis kommer att vara involverad i utredningar om bidragsbrott som genomförs av Försäkringskassan och som exempelvis kräver flera olika expertisområden, verkställande av hemliga tvångsmedel eller verkställande av andra tvångsmedel som Försäkringskassan inte har befogenhet att verkställa. Därtill kommer Polismyndigheten även på andra sätt att vara inblandad i hanteringen av de bidragsbrott som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Polismyndigheten kommer bland annat att ta emot anmälningar om bidragsbrott och bistå Försäkringskassan med handräckning. En genomsnittlig handräckning av Polismyndigheten uppskattas till en kostnad om 3 717 kronor.[276] Handräckning aktualiseras bland annat i samband med hämtning till förhör, eller i det fall Polismyndighetens lokaler behöver nyttjas, när det föreligger risk för våld.

Eftersom förslagen innebär att Polismyndigheten även fortsättningsvis kommer att ta emot samtliga anmälningar om bidragsbrott kommer myndigheten som utgångspunkt att vara den som beslutar om en anmälan ska skrivas av eller om förundersökning ska inledas.

[275] Utredningens uppskattning utifrån underlag från Polismyndigheten.
[276] Enligt underlag från Polismyndigheten.

Polismyndigheten kommer även att genomföra så kallade förutredningar och ha möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra dessa.

Denna ordning medför att Polismyndigheten kommer att behöva lägga resurser på att administrera anmälningar och inleda förundersökningar om bidragsbrott som senare kommer att utredas av Försäkringskassan. Många ärenden om bidragsbrott kommer dock att innehålla kopplingar till annan brottslighet eller bidragsbrottslighet inom andra delar av välfärden. Därmed kan det vara en fördel att Polismyndigheten även fortsättningsvis tar emot anmälningarna, så att samband mellan olika brott inte tappas bort.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att Polismyndigheten även fortsättningsvis kommer att vara involverad i hanteringen av de bidragsbrott som omfattas Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

När det gäller bidragsbrott som avser andra förmåner eller stöd, än sådana som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten, kommer förslagen inte innebära någon förändring för Polismyndighetens arbete med bidragsbrott. Dessa bidragsbrott ska således även fortsättningsvis utredas av Polismyndigheten.

Särskilt om Polismyndighetens fortsatta arbete med att verkställa vissa tvångsmedel

Även i de förundersökningar där åklagare kan anlita biträde av Försäkringskassan kommer åklagaren ofta behöva biträde av Polismyndigheten för att verkställa beslut om tvångsmedel. Försäkringskassan föreslås endast få befogenhet att självständigt verkställa vissa tvångsmedel så som beslag och genomsökning på distans, i de fall våld mot person inte behöver användas, se avsnitt 3.6.1. Hanteringen av ärenden i Försäkringskassans brottsutredande verksamhet kommer i förekommande fall att behöva samordnas mellan Försäkringskassan, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Även om Försäkringskassan föreslås få befogenhet att självständigt verkställa vissa tvångsmedel är bedömningen att även Polismyndigheten kommer att behöva verkställa beslut om tvångsmedel i många situationer.

Möjliga besparingar och kostnadsdrivande faktorer

Utifrån de förslag som lämnas kan det sammanfattningsvis konstateras att Polismyndigheten kommer att avlastas i arbetet med bidragsbrott som avser förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten till viss del. Polismyndigheten kommer dock även fortsättningsvis att behöva delta i arbetet med dessa brott i den utsträckning som har beskrivits ovan.

Det är inte möjligt att kvantifiera Polismyndighetens arbete med exempelvis inkommande anmälningar och verkställandet av tvångsmedel. Det går inte heller att närmare uppskatta antalet ärenden i vilka Polismyndigheten även fortsättningsvis kommer att biträda åklagare i utredning av bidragsbrottslighet. Den uppskattade besparingen utgår från ett scenario där Polismyndigheten till fullo avlastas samtliga arbetsmoment kopplade till utredning av bidragsbrott som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Detta kommer dock inte att bli fallet i verkligheten. Givet de många osäkerhetsfaktorerna går det alltså inte att närmare precisera den möjliga besparingen för Polismyndigheten med anledning av utredningens förslag.

Utredningens förslag kommer även att medföra vissa kostnader för Polismyndigheten. Den föreslagna brottsbekämpande verksamheten vid Försäkringskassan kommer i stor utsträckning att behöva samverka med Polismyndigheten, vilket är kostnadsdrivande. Det går dock inte att i nuläget precisera omfattningen av dessa kostnader.

12.5.7 Åklagarmyndigheten

Bedömning

Åklagarmyndigheten får ökade kostnader till följd av förslaget om en brottsutredande verksamhet vid Försäkringskassan. De ökade kostnaderna utgörs av införandekostnader för it-system för informationsutbyte, personalkostnader och organisatoriska förändringar.

Skälen för utredningens bedömning

När förslagen har trätt i kraft kommer Åklagarmyndigheten att kunna anlita biträde av Försäkringskassan i utredningar om bidragsbrott som rör förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Detta kommer att kräva en ny typ av informationsutbyte mellan Försäkringskassan och Åklagarmyndigheten. Det sker redan i dag ett informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter i samband med brottsutredningar. Åklagarmyndigheten har uppgett att informationsutbytet med Försäkringskassan kan hanteras på ett liknande sätt. För att uppnå effektivitet i Försäkringskassans brottsutredande verksamhet krävs att informationsutbytet i största möjliga mån är enkelt. Åklagarmyndighetens nuvarande ärendehanteringssystem bör därför utvecklas till att omfatta ett så kallat strukturerat utbyte med Försäkringskassan, det vill säga att Försäkringskassan ska kunna utbyta information med Åklagarmyndigheten genom det ärendehanteringssystem som Åklagarmyndigheten i dag nyttjar. Detta arbetssätt motsvarar det som i dag är gällande mellan Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Enligt Åklagarmyndigheten uppskattas kostnaden för detta uppgå till omkring 1,5 miljoner kronor, i 2024 års kostnadsnivå. I denna siffra ingår såväl utvecklingskostnader som införandekostnader.

Utredningens förslag innebär att Åklagarmyndigheten kommer att förundersökningsleda ärenden med biträde från en myndighet som initialt inte har någon erfarenhet av brottsutredning. Därtill behöver Åklagarmyndigheten göra vissa organisatoriska förändringar och utbildningsinsatser med anledning av att åklagare i förekommande fall ska anlita biträde av Försäkringskassan i stället för Polismyndigheten. Enligt uppgift från Åklagarmyndigheten krävs uppskattningsvis ytterligare tio årsarbetare för att genomföra utredningens förslag, från och med det år förslagen träder i kraft. Detta medför en årlig kostnad om knappt 16 miljoner kronor[277] Åklagarmyndigheten har bedömt att förslagen om den särskilda åtalsprövningsregeln i sig inte kommer att föranleda några ökade kostnader.

[277] Denna siffra utgår från att en årsarbetskraft kostade 1,2 miljoner kronor 2024 och att kostnaden för en årsarbetskraft vid Åklagarmyndigheten ökar med omkring 55 000 kr årligen.

Bedömningen är att förslagen kommer att leda till fler åtal för bidragsbrott inom de förmåner och stöd som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten beslutar om. Detta åstadkoms bland annat genom att Polismyndigheten snabbare överlämnar ett ärende till Åklagarmyndigheten, som därefter kan anlita biträde av en myndighet som har god kunskap om de förmåner eller stöd som brottet avser och som därtill har fredade resurser för att genomföra förundersökningen. Utredningens bedömning är även att förundersökningar kommer att genomföras i närmare anslutning till anmälan än vad som sker i dag, vilket är till fördel för brottsutredningen.

Sammantaget uppskattas utredningens förslag medföra en införandekostnad om 1,5 miljoner kronor och löpande kostnader på omkring 16 miljoner kronor årligen för Åklagarmyndigheten.

12.5.8 De allmänna domstolarna

Bedömning

De allmänna domstolarna kan komma att få ökade kostnader till följd av utredningens förslag.

Skälen för utredningens bedömning

Bedömningen är att förslagen kan komma att leda till ökade kostnader för fler mål om bidragsbrott i allmän domstol. Detta med anledning av den effektivitetshöjning som förslagen kan medföra för arbetet med att upptäcka och utreda vissa brott. Det går dock inte att närmare precisera hur många fler mål som kan bli föremål för prövning i domstol.

I tabell 12.7 redovisas ett antal scenarion över ökade kostnader till följd av fler mål i allmän domstol. Grunden för uppskattningarna är snittkostnaden för ett brottmål i tingsrätt om 15 548 kronor 2024, som förefaller öka med omkring 600 kronor per år.[278] Uppräknat med en årlig ökning på omkring 600 kronor skulle förslagen kunna leda till en kostnadsökning för de allmänna domstolarna om cirka en

[278] Domstolsverkets årsredovisning 2024, s. 158.

till tre miljoner kronor 2029. De uppskattade kostnaderna utgår från att samtliga mål avgörs slutligt i tingsrätt och ökningen av antalet mål har uppskattats skönsmässigt. Med anledning av den stora osäkerheten i att uppskatta hur många mål som kan komma att överklagas lämnas inga vidare uppskattningar för antal mål och associerade kostnader för överklagande till högre instans (hovrätt eller Högsta domstolen).

Tabell 12.7 Scenarion om ökade kostnader i tingsrätt 2029

I mnkr

Ökning av antal mål	50 mål	100 mål	150 mål
Kostnadsökning	1	2	3

Anm: Utredningens uppskattning utifrån 2024 års uppskattade snittkostnad för ett brottsmål i tingsrätt på 15 548 kronor, uppräknat med omkring 600 kronor per år.

12.5.9 Statskontoret

Bedömning

Statskontoret får ökade kostnader för att utvärdera och följa upp effekterna av utredningens förslag.

Skälen för utredningens bedömning

Statskontoret föreslås utvärdera och följa upp effekterna av införandet av administrativa sanktioner i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen, se kapitel 10. Statskontoret föreslås även bistå Brottsförebyggande rådet vid utvärderingen och uppföljningen av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Förslagen medför ökade kostnader för Statskontoret. Kostnaderna återspeglar i huvudsak den analysfas som behövs inför en utvärdering liksom de fortsatta kostnaderna för att följa upp utredningens förslag över tid. I tabell 12.8 framgår kostnadsuppskattningarna för utvärderingen och uppföljningen.

Tabell 12.8 Statskontorets kostnader för uppföljning och utvärdering

I mnkr

Område	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Administrativa sanktioner	1	3	3	0,5	0,5	0,5
Brottsbekämpande verksamhet				0,3	0,2	0,1
Summa	**1**	**3**	**3**	**0,8**	**0,7**	**0,6**

Anm: Utredningens uppskattning utifrån underlag från Brottsförebyggande rådet. Statskontoret har getts möjlighet att inkomma med kostnadsuppskattningar, men valt att avstå.

12.5.10 Brottsförebyggande rådet

Bedömning

Brottsförebyggande rådet får ökade kostnader för att utvärdera och följa upp effekterna av utredningens förslag.

Skälen för utredningens bedömning

Brottsförebyggande rådet föreslås utvärdera och följa upp effekterna av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, se kapitel 10. Brottsförebyggande rådet föreslås även bistå Statskontoret vid utvärderingen och uppföljningen av effekterna av administrativa sanktioner i socialförsäkringen, i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen. Förslagen medför ökade kostnader för Brottsförebyggande rådet. Kostnaderna återspeglar i huvudsak den analysfas som behövs inför en utvärdering liksom de fortsatta kostnaderna för att följa upp utredningens förslag över tid. I tabell 12.9 framgår kostnadsuppskattningarna för utvärderingen och uppföljningen.

Tabell 12.9 Brottsförebyggande rådets kostnader för uppföljning och utvärdering

I mnkr

Område	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Brottsbekämpande verksamhet	0,5	0,35	0,2	2,4	2,4	0,2
Administrativa sanktioner	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
Summa	**0,7**	**0,65**	**0,3**	**2,5**	**2,5**	**0,3**

Anm: Utredningens uppskattning utifrån underlag från Brottsförebyggande rådet.

12.5.11 Övriga förvaltningsmyndigheter

Bedömning

Konsekvenserna för övriga förvaltningsmyndigheter med anledning av förslagen bedöms bli begränsade.

Skälen för utredningens bedömning

Att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet medför att övriga förvaltningsmyndigheter i större utsträckning än i dag kommer att lämna uppgifter till Försäkringskassan. Myndigheterna har dock redan i dag en skyldighet att lämna motsvarande uppgifter till andra brottsbekämpande myndigheter. Förslagen förväntas därför få begränsade konsekvenser och inte leda till någon ytterligare administration eller betydande kostnad för dem.

Förslagen kan innebära att något fler enskilda kan komma att dömas till fängelsestraff, vilket ger konsekvenser för Kriminalvården. Dessa konsekvenser bedöms dock bli begränsade och kostnaderna kommer inte ge några nämnvärda budgetmässiga konsekvenser.

12.5.12 Kommunerna

Bedömning

Konsekvenserna för kommunerna med anledning av förslagen bedöms bli begränsade.

Skälen för utredningens bedömning

Att Försäkringskassan blir en brottsbekämpande myndighet medför att kommunerna i större utsträckning än i dag kommer att lämna uppgifter till Försäkringskassan. Kommunerna har dock redan i dag en skyldighet att lämna motsvarande uppgifter till andra brottsbekämpande myndigheter. Förslagen förväntas därför få begränsade konsekvenser för kommunerna och inte leda till någon ytterligare administration eller betydande kostnad för dem.

12.5.13 Sammantagna ekonomiska och administrativa konsekvenser

Sammantaget medför utredningens förslag införandekostnader för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Åklagarmyndigheten. De totala införandekostnaderna uppskattas till knappt 137 miljoner kronor. Förslagen medför också löpande förvaltningskostnader för Brottsförebyggande rådet, Försäkringskassan, Statskontoret, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. Den sammantagna löpande förvaltningskostnaden för dessa myndigheter 2029 uppskattas till omkring 165 miljoner kronor. Uppskattningen utgår från en underrättelseverksamhet som storleksmässigt uppgår till mellannivå, se avsnitt 12.5.4. Den bygger också på ett antagande om en ökad måltillströmning till tingsrätterna om 100 mål, se avsnitt 12.5.8. Det bör i sammanhanget påpekas att kostnaderna för Brottsförebyggande rådet och Statskontoret varierar från år till år. Förslagen bedöms inte medföra några besparingar för Polismyndigheten vid ikraftträdandet eller på kort sikt. Förslagen väntas dock medföra att de felaktiga utbetalningarna kan minska med mellan en

till fem procent vilket ger en besparing på mellan 110 och 550 miljoner kronor.

12.6 Finansiering av förslagen

Bedömning

Förslagen medför införandekostnader och löpande kostnader för Försäkringskassan.

Även Brottsförebyggande rådet, Statskontoret, Pensionsmyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna får ökade kostnader.

För att finansiera de initiala investeringskostnaderna kan Försäkringskassan nyttja sin låneram. Detsamma gäller för övriga myndigheter. Införandekostnader och löpande kostnader för Försäkringskassan bör finansieras genom en förstärkning av anslaget. De löpande förvaltningskostnaderna för övriga myndigheter kan finansieras genom ökade anslag eller genom omfördelning inom respektive ram.

Skälen för utredningens bedömning

Förslagen medför en investeringskostnad för Försäkringskassan som kan hanteras genom låneram

Förslagen medför att Försäkringskassan får i uppgift att bedriva brottsbekämpande verksamhet. För att förslagen ska kunna genomföras behövs en initial investering. Försäkringskassan bör kunna nyttja sin låneram för att göra nödvändiga investeringar under 2027.

Investeringskostnader för Pensionsmyndigheten och Åklagarmyndigheten kan tas via låneram

Förslagen medför mindre införandekostnader för Pensionsmyndigheten och Åklagarmyndigheten. Myndigheterna bör kunna nyttja

sina respektive låneramar för att göra nödvändiga investeringar under 2027.

Införandekostnader och löpande kostnader för Försäkringskassan bör finansieras genom anslagsförstärkning

Införandekostnader och löpande kostnaderna för utredningens förslag belastar myndighetens anslag. Förslagen bör finansieras genom en ökning av anslagen eftersom myndigheten får en helt ny uppgift.

Förslagen bedöms innebära en minskning av de felaktiga utbetalningarna. Redan vid en tvåprocentig minskning av de felaktiga utbetalningarna överstiger denna besparing de uppskattade kostnaderna för staten i detta hänseende.

Löpande kostnader för Brottsförebyggande rådet, Statskontoret, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna kan tas via ram

De löpande kostnaderna för utredningens förslag belastar myndigheternas anslag. Förslagen kan finansieras genom omfördelning inom respektive ram. Omfördelningar inom befintlig ram kan innebära att verksamhet som bedrivs hos myndigheterna inte längre kommer kunna bedrivas på samma sätt som i dag. Alternativet är att myndigheterna, om möjligt, genom effektiviseringar frigör resurser för tillkommande uppgifter.

12.7 Konsekvenser för det kommunala självstyret

Bedömning

Förslagen innebär inte någon inskränkning av det kommunala självstyret.

Skälen för utredningens bedömning

Det kommunala självstyret är en grundlagsfäst del av Sveriges demokratiska system och innebär att det ska finnas en självständig och, inom vissa ramar, fri bestämmanderätt för kommuner. Förslagen berör inte den grundläggande ansvarsfördelningen mellan staten och kommuner, och inte heller i något annat avseende kommuner på ett sådant sätt att de bedöms påverka det kommunala självstyret.

12.8 Konsekvenser för företag

Bedömning

Förslagen bedöms medföra en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott vilket kan få en positiv effekt för företag som gör rätt för sig. En mer effektiv brottsbekämpning kan avskräcka individer som bedriver oseriösa företag och därmed leda till bättre konkurrensvillkor för andra företag. Förslagen kan dock samtidigt medföra att oseriösa aktörer i större utsträckning försöker missbruka de välfärdsområden som inte omfattas av utredningens förslag.

Förslagen bedöms innebära en viss utökad administration för banker och andra finansiella företag.

Skälen för utredningens bedömning

För företag som gör rätt för sig kan förslagen leda till positiva effekter. Detta genom att de avskräcker individer som bedriver oseriösa företag som snedvrider konkurrensen, exempelvis inom personlig assistans eller tandvård.

Samtidigt medför förslagen en risk för att bidragsbrottsligheten kan öka inom de delar av välfärden som inte omfattas av utredningens förslag, se avsnitt 12.4. I ett scenario där det av allmänheten upplevs som att bidragsbrott som inte omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet inte möts av en konsekvens kan det också tänkas att fler oseriösa företag kommer försöka

tillskansa sig medel de inte har rätt till genom att begå bidragsbrott. Ett exempel på ett område som är särskilt utsatt för bidragsbrottslighet är subventionerade anställningar. Sådana anställningar är en del av många upplägg inom arbetslivskriminalitet.[279] Uppskattningsvis omkring 1,2 miljarder kronor betalades felaktigt ut i löne- och nystartsjobbersättning 2021, där huvudparten av de felaktiga utbetalningarna var orsakade av den som sökt stödet.[280] Om oseriösa aktörer i större utsträckning försöker missbruka detta eller andra välfärdsområden som inte omfattas av förslagen riskerar konkurrensen att snedvridas.

Banker och andra finansiella företag ska i vissa fall på begäran från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet lämna ut finansiell information som rör enskildas förhållanden till företaget, se avsnitt 7.5.1. En sådan uppgiftsskyldighet har banker och andra finansiella företag redan i förhållande till andra brottsbekämpande myndigheter. Att denna uppgiftsskyldighet nu vidgas till att även gälla gentemot Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet förväntas endast innebära en viss utökad administration men ingen kostnad av betydelse för banker och andra finansiella företag.

12.9 Konsekvenser för enskilda

Bedömning

Förslagen riskerar att medföra att enskildas förtroende för Försäkringskassan påverkas. Förslagen innebär också att personuppgifter, som ofta kan vara av känslig karaktär, kommer att hanteras i den brottsbekämpande verksamheten. Det medför en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet. Konsekvenserna för enskilda bedöms dock vara godtagbara i förhållande till intresset av att förbättra effektiviteten i arbetet med att bekämpa bidragsbrott.

[279] Riksrevisionen (2023), *Subventionerade anställningar – att motverka fel i ett system med allvarliga risker*, RIR 2023:17.
[280] Ibid.

Skälen för utredningens bedömning

I avsnitt 12.2.6 görs bedömningen att det finns risk för att förtroendet för Försäkringskassan påverkas negativt när en myndighet som många människor är beroende av för sin försörjning får en brottsbekämpande uppgift. Om allmänhetens förtroende för myndigheten minskar kan det få konsekvenser för de grupper som är mest beroende av socialförsäkringen, häribland personer med funktionsnedsättning. Ett minskat förtroende för Försäkringskassan kan exempelvis leda till underutnyttjande av socialförsäkringen eller rädsla för att anmäla förändrade behov. Samtidigt kan förslagen få positiva konsekvenser för samma personer om den föreslagna verksamheten uppfattas som legitim och om förslagen leder till ett ökat förtroende för Försäkringskassan och välfärdssystemen i stort.

Förtroendet för Försäkringskassan kommer att vara avhängigt av hur den brottsutredande verksamheten och underrättelseverksamhetens arbete bedrivs och uppfattas av enskilda. Förslagen är utformade för att den brottsbekämpande verksamheten ska kunna bedrivas på ett rättssäkert sätt, vilket bör kunna bidra till att enskilda känner förtroende för verksamheten.

Om det även säkerställs att den information som hanteras i underrättelseverksamheten bidrar till en effektivare brottsbekämpning och minskad bidragsbrottslighet kan enskildas förtroende för myndigheten tänkas öka. På så sätt kan också förtroendet för välfärdssystemen stärkas.

Förslagen om att Försäkringskassan ska få en brottsbekämpande verksamhet medför att personuppgifter kommer att behandlas i den nya verksamheten. Det innebär i sin tur en risk för enskildas personliga integritet. I kapitel 9 redogörs utförligt för integritetsskyddsfrågor.

Konsekvenserna för enskilda, inklusive personer med funktionsnedsättning bedöms mot bakgrund av ovanstående vara godtagbara.

12.9.1 Konsekvenser för barn

Bedömning

Barn kan påverkas negativt av förslagen om de leder till att vårdnadshavare avstår från att söka om en förmån eller stöd. Sammantaget bedöms konsekvenserna dock vara proportionerliga.

Skälen för utredningens bedömning

Enligt barnkonventionen[281] ska det vid åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Därtill har barn, enligt barnkonventionen, rätt till en viss levnadsstandard.

Förslagen kan leda till negativa konsekvenser för barn i det enskilda fallet. Om förslagen leder till ett minskat förtroende för Försäkringskassan kan det leda till att en vårdnadshavare inte ansöker om en förmån som denne har behov av, eller på grund av rädsla för att göra fel avstår från att anmäla ändrade behov eller liknande. Det kan i sin tur påverka ett barn, om det exempelvis leder till att vårdnadshavarens förmåga att försörja sig och sitt barn minskar. Det kan då finnas en risk för att barnets basala behov inte blir tillgodosedda. Samtidigt kan förslagen få positiva konsekvenser för barn om den föreslagna verksamheten lyckas skapa en högre legitimitet och ett ökat förtroende för Försäkringskassan och välfärdssystemen i stort.

Den sammantagna bedömningen är att oproportionerliga konsekvenser både för barn som grupp och för ett barn i det enskilda fallet kan undvikas. Förslagen bedöms vara förenliga med barnkonventionen.

[281] Förenta nationerna (1989), *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*.

12.10 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Bedömning

Förslagen bedöms inte i sig innebära några generella konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Skälen för utredningens bedömning

Förslagen kommer att träffa både kvinnor och män. Den sammantagna bedömningen är att förslagen inte har några generella, varken positiva eller negativa, konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

12.11 Skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen m.m.

Bedömning

Förslagen bryter inte mot de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen eller till Europakonventionen.

Skälen för utredningens bedömning

Förslagen har utformats för att uppfylla kraven på rättssäkerhet enligt Europakonventionen. I arbetet har även förslagens förenlighet med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen beaktats. Den sammantagna bedömningen är att förslagen inte strider mot eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

Det införs en ny lag om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Lagens innehåll

1 § *I denna lag finns bestämmelser om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.*

I lagen finns bestämmelser om

– brott som ingår i den brottsbekämpande verksamheten i 2 §,

– uppgifter och befogenheter i den brottsbekämpande verksamheten i 3–14 §§,

– skyldighet att lämna uppgifter till verksamhet som avser förmåner och stöd i 15–16 §§, och

– jäv i 17 §.

I paragrafen finns en upplysning om lagens innehåll.

Brott som ingår i den brottsbekämpande verksamheten

2 § *Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet omfattar brott enligt*

1. bidragsbrottslagen (2007:612), om gärningen avser sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten,

2. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–3 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten,

3. 9 kap. 1–3 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten, och

4. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, om gärningen har samband med sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

I paragrafen anges vilka brott som ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 3.3.

Med förmåner och stöd avses i paragrafen sådana ekonomiska förmåner och sådana ekonomiska stöd som anges i 1 § bidragsbrottslagen. Flertalet av de förmåner och stöd som avses i paragrafen regleras i socialförsäkringsbalken, men förmåner och stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten regleras även i andra lagar eller förordningar. Som exempel kan nämnas det statliga tandvårdsstödet och stöd till enskilda som tar del av arbetsmarknadspolitiska program.

Av *första punkten* följer att den brottsbekämpande verksamheten omfattar brott enligt bidragsbrottslagen (2007:612). En förutsättning för att brottet ska ingå i verksamheten är dock att gärningen avser sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Av *andra punkten* framgår att den brottsbekämpande verksamheten omfattar olovlig identitetsanvändning, urkundsförfalskning, förvanskning av urkund, grov urkundsförfalskning, brukande av falsk urkund, osann och vårdslös försäkran, osant intygande, brukande av osann urkund, missbruk av urkund eller handling och förnekande av underskrift. De uppräknade brotten ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet om gärningen avser uppgift eller handling i ärende i den verksamhet som avser förmåner och stöd hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

I *tredje punkten* anges att den brottsbekämpande verksamheten omfattar bedrägeri, ringa bedrägeri och grovt bedrägeri, förutsatt att gärningen har samband med sådana förmåner eller stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Ett sådant samband kan exempelvis finnas om vinning

för gärningspersonen uppstår som en följd av en felaktigt utbetald förmån, men omständigheterna är sådana att gärningen inte uppfyller rekvisiten för ett bidragsbrott. Frågan om det finns ett samband mellan en gärning och förmåner eller stöd får avgöras i det enskilda fallet.

Av *fjärde punkten* framgår att brott enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott ingår i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Brotten omfattas av verksamheten endast om gärningen har samband med sådana förmåner och stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Ett sådant samband kan finnas exempelvis om förmåner eller stöd från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten används för att dölja brottsvinster. Frågan om det finns ett samband mellan en gärning och förmåner eller stöd får dock avgöras i det enskilda fallet.

Uppgifter och befogenheter i den brottsbekämpande verksamheten

Utredning om brott

3 § *Åklagare som leder en förundersökning enligt 23 kap. rättegångsbalken får, i fråga om brott som anges i 2 §, anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningen.*

Åklagare eller Polismyndigheten får även anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om brott som anges i 2 § innan en förundersökning har inletts.

I paragrafen regleras en åklagares möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra en förundersökning som gäller ett sådant brott som anges i 2 §. Paragrafen reglerar även en åklagares och Polismyndighetens möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet i en så kallad förutredning. Övervägandena finns i avsnitt 3.4.

Bestämmelsen i *första stycket* har sin huvudsakliga förebild i 2 § första stycket lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet och 23 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken. Av bestämmelsen följer att en åklagare som leder en förundersökning i

fråga om ett sådant brott som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet får anlita biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningen. Bestämmelsen ger Försäkringskassan en motsvarande befogenhet att lämna biträde åt åklagaren för att genomföra förundersökningen. Det innebär att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet kan vidta brottsutredande åtgärder, förutsatt att åtgärderna inte kräver en polismans befogenheter eller annan särskild yrkeskompetens som inte finns hos Försäkringskassan. Det är dock alltid åklagaren som leder förundersökningen och ytterst beslutar vilka åtgärder som ska vidtas. Försäkringskassans möjlighet att besluta om eller verkställa tvångsmedel begränsas vidare av 6–13 §§.

Bestämmelsen i första stycket innebär en möjlighet, men inte någon skyldighet, för åklagaren att anlita biträde av Försäkringskassan. Den utgör därutöver inte någon inskränkning av åklagarens möjlighet att anlita biträde av Polismyndigheten för att genomföra en förundersökning, även om förundersökningen rör ett sådant brott som räknas upp i 2 § denna lag.

I *andra stycket* finns en bestämmelse som är utformad delvis efter förebild av 2 § andra stycket lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Av bestämmelsen följer att åklagare eller Polismyndigheten får anlita biträde av Försäkringskassan i utredning innan en förundersökning har inletts, för det fall att brottet omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. En sådan utredning kallas ofta för förutredning och genomförs för att det ska vara möjligt att ta ställning till om en förundersökning ska inledas. Bestämmelsen ger Försäkringskassan en motsvarande befogenhet att biträda en åklagare eller Polismyndigheten i en sådan förutredning. Försäkringskassans biträde kan exempelvis innebära att myndigheten tar fram vissa kompletterande uppgifter efter det att en anmälan om misstänkt brott har gjorts till Polismyndigheten.

4 § *Åklagare får anlita biträde av Försäkringskassan enligt 3 § även i utredning om annat brott än som anges i 2 §, om det finns särskilda skäl för det.*

I paragrafen, som delvis har sin förebild i 1 § andra stycket och 2 § andra stycket lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, regleras en åklagares möjlighet att anlita biträde av

Försäkringskassan för att genomföra en förundersökning eller en förutredning i fråga om annat brott än de som räknas upp i 2 §. Paragrafen ger Försäkringskassan en motsvarande befogenhet att lämna biträde åt åklagaren för att genomföra utredningen. Övervägandena finns i avsnitt 3.4.

Av paragrafen följer att det krävs särskilda skäl för att en åklagare ska kunna anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om annat brott än de som uttryckligen omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Ett exempel på när det skulle kunna finnas särskilda skäl är om det i en utredning förekommer brottslighet som inte anges i 2 §, men som har samband med ett sådant bidragsbrott som lämpligen bör utredas av Försäkringskassan. Om det bedöms som lämpligt med hänsyn till brottens beskaffenhet kan det i ett sådant fall finnas särskilda skäl för åklagaren att anlita biträde av Försäkringskassan.

Det är åklagaren som avgör om biträde ska anlitas av Försäkringskassan för att genomföra en utredning. Det är därmed även åklagaren som ska bedöma om det finns särskilda skäl för att anlita sådant biträde.

Utredning om självständigt förverkande

5 § *Åklagare får anlita biträde av Försäkringskassan i utredning om självständigt förverkande, om det finns särskilda skäl för det.*

I paragrafen regleras en åklagares möjlighet att anlita biträde av Försäkringskassan i en utredning om självständigt förverkande. Paragrafen ger Försäkringskassan en motsvarande befogenhet att lämna biträde åt åklagaren för att genomföra utredningen. Paragrafen är utformad delvis efter förebild av 1 § andra stycket och 2 § andra stycket lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 3.5.

Av paragrafen följer att åklagaren får anlita biträde av Försäkringskassan i en utredning om självständigt förverkande, om det finns särskilda skäl för det. Särskilda skäl kan finnas exempelvis om egendom misstänks härröra från eller på annat sätt ha samband med sådan brottslig verksamhet som omfattas av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Det är åklagaren som avgör om biträde ska anlitas av Försäkringskassan. Det är därmed även åklagaren som ska bedöma om det finns särskilda skäl för att anlita sådant biträde.

Regler om utredning om självständigt förverkande finns i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

Tvångsmedel

6 § *Försäkringskassan får verkställa beslut om beslag och penningbeslag enligt 27 kap. 1 och 1 a §§ rättegångsbalken i de fall våld mot person inte behöver användas.*

I paragrafen, som har utformats efter förebild av 3 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, regleras Försäkringskassans befogenhet att verkställa beslut om beslag och penningbeslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

Av paragrafen framgår att Försäkringskassan får verkställa beslut om beslag och penningbeslag enligt 27 kap. 1 och 1 a §§ rättegångsbalken om verkställigheten kan ske utan att våld mot person behöver användas.

Det är den åklagare som leder en förundersökning eller utredning om självständigt förverkande som i det enskilda fallet avgör om Försäkringskassan får verkställa beslutet. Det ankommer på åklagaren att i samband med detta göra en bedömning av om det finns risk för att tjänstemannen vid Försäkringskassan kan mötas av våld eller hot om våld vid förrättningen eller om tvång kommer att behövas för att genomföra åtgärden. Försäkringskassan kan behöva förse åklagaren med underlag för dessa bedömningar.

7 § *Om en husrannsakan eller en genomsökning på distans enligt 28 kap. rättegångsbalken verkställs av en polisman, får åklagaren ge Försäkringskassan i uppdrag att medverka vid förrättningen. Försäkringskassan får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan eller det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen på distans avser.*

I paragrafen regleras Försäkringskassans befogenhet att medverka vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Paragrafen har sin förebild i 4 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

Av paragrafen följer att den åklagare som leder en förundersökning eller utredning om självständigt förverkande kan ge Försäkringskassan i uppdrag att medverka vid en husrannsakan eller genomsökning på distans om en sådan förrättning verkställs av en polisman. Reglerna om husrannsakan och genomsökning på distans finns i 28 kap. rättegångsbalken.

Den medverkande tjänstemannen från Försäkringskassan har i princip samma befogenhet som polismannen att genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan eller genomsöka de externt avläsningsbara informationssystem som är föremål för genomsökningen på distans. Tjänstemannen får dock inte använda våld vid förrättningen. Polismannen som verkställer beslutet om husrannsakan eller genomsökning på distans är vidare ensamt ansvarig för verkställigheten.

8 § *Försäkringskassan får verkställa beslut om genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 b § rättegångsbalken i de fall våld mot person inte behöver användas.*

I paragrafen regleras Försäkringskassans befogenhet att verkställa beslut om genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

Av paragrafen följer att Försäkringskassan får verkställa beslut om genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 b § rättegångsbalken om våld mot person inte behöver användas.

Det är den åklagare som leder en förundersökning eller utredning om självständigt förverkande som i det enskilda fallet avgör om Försäkringskassan får verkställa beslutet. Det ankommer på åklagaren att i samband med detta göra en bedömning av om det finns risk för att tjänstemannen vid Försäkringskassan kan mötas av våld eller hot om våld vid förrättningen eller om tvång kommer att behövas för att genomföra åtgärden. Försäkringskassan kan behöva förse åklagaren med underlag för dessa bedömningar.

9 § *När Försäkringskassan medverkar vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans får Försäkringskassan besluta att en handling ska kopieras enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken. Försäkringskassan får även besluta att en handling som omfattas av ett beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken ska kopieras.*

I paragrafen regleras Försäkringskassans befogenhet att besluta om kopiering. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

Paragrafen ger Försäkringskassan rätt att besluta att en handling ska kopieras enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken i de fall som Försäkringskassan medverkar vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. I 27 kap. 17 a § rättegångsbalken anges bland annat att en handling som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott. Av paragrafen följer även att Försäkringskassan får besluta om kopiering av en handling som omfattas av ett beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken. Detta förutsätter att Försäkringskassan hanterar handlingen i en utredning där myndigheten biträder åklagare.

10 § *Försäkringskassan får verkställa beslut om kroppsbesiktning genom ett prov för dna-analys enligt 28 kap. 12 a § första stycket 3 och 12 c § rättegångsbalken i de fall våld mot person inte behöver användas.*

I paragrafen regleras Försäkringskassans befogenhet att verkställa beslut om kroppsbesiktning genom ett prov för dna-analys. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

Paragrafen ger Försäkringskassan rätt att verkställa beslut om kroppsbesiktning genom ett prov för dna-analys enligt 28 kap. 12 a § första stycket 3 och 12 c § rättegångsbalken i de fall våld mot person inte behöver användas.

Kroppsbesiktning genom ett prov för dna-analys får göras av Försäkringskassan på den som skäligen kan misstänkas för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan, om syftet är att göra en dna-analys av provet och registrera dna-profilen i ett biometriregister som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Kroppsbesiktningen ska göras genom att salivprov tas.

Det är den åklagare som leder förundersökningen som i det enskilda fallet avgör om Försäkringskassan får verkställa beslutet. Åklagaren ska i samband med detta göra en bedömning av om det finns risk för att tjänstemannen vid Försäkringskassan kommer att mötas av våld eller hot om våld vid förrättningen eller om tvång kommer att behövas för att genomföra åtgärden. Om den misstänkte motsätter sig att ett prov för dna-analys tas kan våld behöva användas, vilket innebär att beslutet i ett sådant fall inte kan verkställas av Försäkringskassan.

11 § *Försäkringskassan får uppmana den som ska förhöras att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken.*

Paragrafen reglerar Försäkringskassans befogenhet att uppmana den som ska förhöras att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

Paragrafen ger Försäkringskassan en möjlighet att uppmana en person som ska förhöras att tillfälligt lämna ifrån sig sin mobiltelefon eller annan liknande utrustning. Den som ska förhöras är enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig egendomen om det kan antas att utredningen annars försvåras. Om den som ska förhöras motsätter sig detta kan våld behöva användas. I sådant fall får egendomen omhändertas av en polisman i enlighet med 23 kap. 9 a § rättegångsbalken. Försäkringskassan kan endast uppmana den som ska förhöras att lämna ifrån sig utrustningen på frivillig väg.

12 § *När Försäkringskassan verkställer beslut om genomsökning på distans får Försäkringskassan uppmana den som närvarar vid åtgärden att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken.*

I paragrafen regleras Försäkringskassans befogenhet att uppmana den som närvarar vid en genomsökning på distans att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

I paragrafen ges Försäkringskassan en möjlighet att uppmana den som närvarar vid en genomsökning på distans att tillfälligt lämna

ifrån sig sin mobiltelefon eller annan kommunikationsutrustning. Den rätten gäller när Försäkringskassan verkställer en sådan genomsökning. Den som närvarar vid en genomsökning på distans är enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig egendomen om det kan antas att utredningen annars försvåras. Om den som närvarar motsätter sig detta kan våld behöva användas och egendomen får i sådant fall omhändertas av en polisman i enlighet med 28 kap. 10 f § rättegångsbalken. Försäkringskassan kan endast uppmana den som ska närvara vid åtgärden att lämna ifrån sig utrustningen på frivillig väg.

13 § *Försäkringskassan får inte, utöver vad som följer av 6–12 §§, besluta om eller verkställa beslut om tvångsmedel.*

Paragrafen innehåller en förtydligande bestämmelse om att Försäkringskassans befogenhet att besluta om eller verkställa tvångsmedel inte får gå utöver vad som anges i denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.1.

Om det i en förundersökning uppstår behov av att använda andra tvångsmedel, än de som Försäkringskassan får verkställa, innebär det att åklagaren kommer att behöva anlita biträde av Polismyndigheten för verkställande av tvångsmedlet. Detta gäller även om förundersökningen i övrigt genomförs med Försäkringskassans biträde.

Förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet

14 § *Försäkringskassan ska förebygga, förhindra och upptäcka sådan brottslig verksamhet som anges i 2 §.*

I paragrafen regleras Försäkringskassans uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Paragrafen har sin förebild i 6 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 3.7.

Av paragrafen följer att Försäkringskassan även ska bedriva annan brottsbekämpande verksamhet än sådan som ryms i en utredning om brott eller självständigt förverkande. Det som avses med att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet är framför allt så kallad underrättelseverksamhet.

Paragrafen innebär även att Försäkringskassan får i uppgift att verka för att förebygga brott genom bland annat informationsinsatser och samverkan med andra myndigheter.

Av paragrafen framgår att Försäkringskassans uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet endast avser sådan brottslig verksamhet som räknas upp i 2 §.

Skyldighet att lämna uppgifter till verksamhet som avser förmåner och stöd

15 § *Uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och som kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd ska lämnas till den verksamheten.*

När det pågår en förundersökning avgör åklagaren om och i så fall när det är lämpligt att lämna uppgifterna.

I paragrafen finns en bestämmelse om uppgiftsskyldighet för Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet gentemot Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som avser förmåner och stöd. Paragrafen är utformad efter förebild av 8 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 3.8.1.

Av *första stycket* följer att uppgifter som förekommer i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska lämnas till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd om uppgifterna kan antas ha särskild betydelse i ett ärende i någon av dessa verksamheter. Det krävs inte att det redan finns ett ärende i Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd, utan uppgiften kan även antas ha särskild betydelse för ett framtida ärende som initieras med anledning av uppgifterna som lämnas. Att endast uppgifter som kan antas ha särskild betydelse får lämnas innebär att det ska röra sig om en uppgift som den brottsbekämpande verksamheten kan anta att det finns ett konkret behov av i den mottagande verksamheten, och som skulle kunna påverka utgången i ett ärende i denna verksamhet. Det får därmed inte ske ett slentrianmässigt överlämnande av uppgifter eller mer omfattande överlämnanden än nödvändigt.

Av *andra stycket* följer att det är den åklagare som leder en förundersökning som ska avgöra om, och i så fall vid vilken tidpunkt, det är lämpligt att lämna uppgifterna medan en förundersökning pågår. En skyldighet enligt första stycket kvarstår dock i grunden. Om åklagaren bedömer att det inte är lämpligt att lämna uppgifterna medan förundersökningen pågår ska uppgifterna lämnas efter att den lagts ner eller avslutats på något annat sätt.

Uppgiftsskyldigheten i paragrafen kräver inte att uppgifter begärs ut för att vara tillämplig. Utgångspunkten är därmed att uppgifter ska lämnas ut på eget initiativ om förutsättningarna i paragrafen och i 16 § är uppfyllda. Uppgifter ska dock även lämnas på begäran. Även i en sådan situation är det den brottsbekämpande verksamheten, eller i förekommande fall åklagaren, som prövar om förutsättningarna för ett utlämnande är uppfyllda.

16 § *En uppgift enligt 15 § som omfattas av sekretess ska inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.*

I paragrafen regleras den intresseavvägning som ska göras innan en uppgift lämnas ut enligt 15 §. En bestämmelse med motsvarande lydelse finns i 9 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 3.8.1.

Av paragrafen framgår att en uppgift inte ska lämnas till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd om uppgiften omfattas av sekretess och övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Detta innebär att den brottsbekämpande verksamheten, trots att förutsättningarna för utlämnande enligt 15 § är uppfyllda, ska göra en intresseavvägning innan en sekretessbelagd uppgift lämnas ut.

Kravet på övervägande skäl ger uttryck för att intresset av att Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd ska ha tillräcklig information för att kunna fatta välgrundade beslut och undvika felaktiga utbetalningar normalt sett har företräde framför andra intressen. Med andra ord kan det sägas råda en presumtion för uppgiftslämnande. I vissa situationer kan det dock finnas skäl för att inte lämna uppgifter.

Det måste särskilt beaktas om underrättelseinformation har lämnats till Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet med förbehåll om att informationen helt eller delvis inte får delas vidare.

Försäkringskassan bör vid intresseavvägningen även kunna beakta om sekretesskyddet för en uppgift riskerar att upphöra eller försvagas om uppgifterna lämnas ut.

Jäv

17 § *Om det för en anställd vid Försäkringskassan finns omständigheter som enligt 4 kap. 13 § rättegångsbalken skulle utgöra jäv, får den anställde inte besluta om eller vidta någon åtgärd i brottsbekämpande verksamhet. Jäv får inte grundas på en åtgärd som en anställd har vidtagit i tjänsten, eller en gärning som har begåtts mot honom eller henne i eller för hans eller hennes tjänst. Även om anställd är jävig, får han eller hon vidta sådana åtgärder som inte utan fara kan skjutas upp.*

En fråga om jäv prövas av Försäkringskassan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om jäv i den brottsbekämpande verksamheten. Paragrafen är utformad efter förebild av 11 kap. 1 § tullbefogenhetslagen (2024:710), 2 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32) och 7 § polislagen (1984:387), men motsvarar även delvis 7 kap. 9 § rättegångsbalken. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

I *första stycket* anges vad som gäller i fråga om jäv för en anställd vid Försäkringskassan. Om det för den anställda finns omständigheter som skulle utgöra jäv mot domare enligt 4 kap. 13 § rättegångsbalken, får den anställda inte besluta om eller vidta någon åtgärd i den brottsbekämpande verksamheten. Jäv får dock inte grundas på en åtgärd som en anställd har vidtagit i tjänsten, eller en gärning som har begåtts mot honom eller henne i eller för hans eller hennes tjänst. Det innebär exempelvis att det inte går att göra en anställd jävig genom att hota honom eller henne. Vidare gäller att en åtgärd får vidtas trots att en anställd är jävig, om åtgärden är så brådskande att den inte utan fara kan skjutas upp.

Av *andra stycket* följer att det är Försäkringskassan som prövar frågan om en anställd är jävig.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.2 Förslaget till lag om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Det införs en ny lag om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

1 kap. Allmänna bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § *Denna lag gäller utöver brottsdatalagen (2018:1177) när Försäkringskassan i egenskap av behörig myndighet behandlar personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.*

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde och är utformad efter förebild av 1 kap. 1 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Lagen gäller utöver brottsdatalagen (2018:1177) när Försäkringskassan i egenskap av behörig myndighet enligt brottsdatalagen behandlar personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Lagen är tillämplig även när Försäkringskassan behandlar personuppgifter inom ramen för det internationella samarbetet, till exempel för att fullgöra åtaganden att lämna uppgifter till utländsk brottsbekämpande verksamhet. Dessa yttre ramar för lagens tillämpningsområde följer av att en behandling av personuppgifter som ska ha stöd i lagen måste vila på någon av de rättsliga grunder som anges i 2 kap. 1 §.

Att lagen gäller utöver brottsdatalagen innebär att de grundläggande bestämmelserna om hur personuppgifter får behandlas finns i brottsdatalagen. Försäkringskassans brottsdatalag innehåller endast preciseringar, undantag eller avvikelser från bestämmelserna i brottsdatalagen. Bestämmelserna i lagen ska läsas tillsammans med regleringen i brottsdatalagen.

Av 1 kap. 3 § brottsdatalagen följer att lagen bara gäller för sådan behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad och för annan behandling av personuppgifter som ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier. Uttrycken behörig myndighet, personuppgift och behandling av personuppgifter definieras i 1 kap. 6 § brottsdatalagen.

2 § *Om det i lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen, eller i föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den lagen, finns bestämmelser om behandling av personuppgifter som avviker från vad som föreskrivs i denna lag, ska de bestämmelserna tillämpas i stället för vad som föreskrivs i denna lag.*

I paragrafen anges hur regleringen i lagen förhåller sig till lagen (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen. Paragrafen är utformad efter förebild av 1 kap. 1 a § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Bestämmelsen innebär att bestämmelser om behandling av personuppgifter i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen, eller i föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, har företräde jämfört med vad som föreskrivs i Försäkringskassans brottsdatalag. I nuläget finns emellertid inga bestämmelser om behandling av personuppgifter i lagen om finansiell information i brottsbekämpningen eller i den anslutande förordningen (2022:620) om finansiell information i brottsbekämpningen.

Personuppgiftsansvar

3 § *Försäkringskassan är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför.*

I paragrafen anges att Försäkringskassan är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför. I 3 kap. 1 § brottsdatalagen (2018:1177) anges den personuppgiftsansvariges skyldigheter. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.

Behandling av uppgifter om juridiska personer

4 § *Bestämmelserna om personuppgifter i följande paragrafer gäller också vid behandling av uppgifter om juridiska personer:*

1. 2 § om personuppgiftsansvar,

2. 2 kap. 1 § om rättsliga grunder för behandling av personuppgifter,

3. 2 kap. 5 § om utlämnande av personuppgifter,

4. 3 kap. 2 § om gemensamt tillgängliga uppgifter, och

5. 4 kap. 1–4, 7 och 8 §§ om längsta tid som personuppgifter får behandlas.

Bestämmelserna om personuppgifter i följande paragrafer i brottsdatalagen (2018:1177) gäller också vid sådan behandling:

1. 2 kap. 2 § om diarieföring och handläggning i vissa fall,

2. 2 kap. 3 § andra stycket om ändamålet med behandlingen,

3. 2 kap. 17 § om längsta tid som personuppgifter får behandlas,

4. 2 kap. 4 och 22 §§ om behandling för nya ändamål, och

5. 3 kap. 6 § om tillgången till personuppgifter.

I paragrafen, som är utformad efter förebild av 1 kap. 3 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, anges vilka bestämmelser i lagen och i brottsdatalagen som gäller för behandling av uppgifter om juridiska personer. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

2 kap. Grundläggande bestämmelser om behandling av personuppgifter

Rättsliga grunder

1 § *Försäkringskassan får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna utföra följande uppgifter:*

1. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet,
2. utreda brott, eller
3. fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden.

I paragrafen, som är utformad efter förebild av 2 kap. 1 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, regleras de tillåtna rättsliga grunderna för behandling av personuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.1.

Behandling för nya ändamål

2 § *Förutsättningarna för att behandla personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § för nya ändamål regleras i 2 kap. 4 och 22 §§ brottsdatalagen (2018:1177).*

I paragrafen finns en upplysning om att förutsättningarna för att personuppgifter ska få behandlas för nya ändamål regleras i 2 kap. 4 och 22 §§ brottsdatalagen (2018:1177). Bestämmelsen är utformad efter förebild av 2 kap. 2 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.2.

Innan personuppgifter får behandlas för ett nytt ändamål inom eller utanför brottsdatalagens tillämpningsområde krävs det en prövning enligt 2 kap. 4 eller 22 §§ brottsdatalagen. Det innebär att det ska finnas rättslig grund för den nya behandlingen och att det ska vara nödvändigt och proportionerligt att personuppgifterna behandlas för det nya ändamålet. Se vidare författningskommentaren till de paragraferna (prop. 2017/18:232 s. 442 f. och 451 f.).

Särskilda upplysningar

3 § *Bestämmelserna om särskilda upplysningar i 2 kap. 3 § andra stycket, 9 och 10 §§ brottsdatalagen (2018:1177) gäller endast vid behandling av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §.*

I paragrafen, som är utformad efter förebild av 2 kap. 3 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, begränsas tillämpningen av bestämmelserna om särskilda upplysningar i 2 kap. 3 § andra stycket, 9 och 10 §§ brottsdatalagen (2018:1177). Övervägandena finns i avsnitt 6.9.3.

Bestämmelsen innebär att det endast är personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 § som i vissa fall ska förses med särskilda upplysningar. När personuppgifter behandlas bara av ett fåtal personer behöver särskilda upplysningar inte lämnas.

Sökning

4 § *Sökförbudet i 2 kap. 14 § brottsdatalagen (2018:1177) hindrar inte sökning i syfte att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter som rör hälsa.*

I paragrafen görs undantag från det generella sökförbudet i 2 kap. 14 § brottsdatalagen (2018:1177). Övervägandena finns i avsnitt 6.7.4.

I 2 kap. 14 § brottsdatalagen föreskrivs att det är förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Se vidare författningskommentaren till den bestämmelsen (prop. 2017/18:232 s. 155 ff. och 448). Undantaget från det generella sökförbudet gäller vid sökning i alla slags personuppgifter, dvs. både personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och personuppgifter som inte har det. Undantaget från sökförbudet medger att uppgifter som rör hälsa används som sökbegrepp, även om det skulle leda till ett urval av personer grundat på känsliga uppgifter.

I vilken utsträckning det är tillåtet att behandla någon eller några av de personuppgifter i det urval som sökningen resulterat i får prövas mot huvudregeln om behandling av känsliga personuppgifter i 2 kap. 11 § brottsdatalagen. Rätten att göra sökning enligt denna paragraf medför således inte en generell rätt att fortsätta att behandla uppgifterna.

Utlämnande av personuppgifter

5 § *Om det är förenligt med svenska intressen får personuppgifter lämnas ut till*

1. Interpol,

2. Europol, eller

3. en polismyndighet eller åklagarmyndighet i en stat som är ansluten till Interpol.

Personuppgifter får lämnas ut enligt första stycket endast om mottagaren behöver uppgifterna för att utföra en uppgift som avses i 1 §.

Personuppgifter får vidare lämnas ut till en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, om utlämnandet följer av en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt efter riksdagens godkännande.

Paragrafen innehåller sekretessbrytande bestämmelser om utlämnande av personuppgifter till utländska myndigheter och mellanfolkliga organisationer. Paragrafen är utformad efter förebild av 2 kap. 7 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Paragrafen kompletterar bestämmelserna i 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och innehåller vissa mer preciserade situationer där uppgifter får lämnas ut till en utländsk mottagare, trots att det råder sekretess för uppgiften. En förutsättning för att personuppgifter ska få lämnas ut med stöd av paragrafen är att den behandling av uppgifter som utlämnandet innebär är tillåten. Behandlingen måste alltså ha stöd i en rättslig grund enligt vad som anges i 1 §. Överföring av personuppgifter kan ske till en mellanfolklig organisation eller till en utländsk myndighet för att utreda brott. Ett exempel är när en svensk myndighet i en svensk brottsutredning begär rättsligt bistånd från en utländsk myndighet. Behandlingen sker då med stöd av den rättsliga grund som avses i 1 § 2. I underrättelseverksamhet kan det också vara nödvändigt att lämna ut uppgifter till en internationell organisation eller till en utländsk myndighet. En sådan behandling har därmed stöd i den rättsliga grund som anges i 1 § 1. Av 1 § 3 följer att personuppgifter får behandlas för att fullgöra de förpliktelser som

följer av internationella åtaganden. Även i sådana fall kan det bli aktuellt att lämna information till en utländsk myndighet.

Förutsättningarna för att behandla personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § för nya ändamål regleras i 2 kap. 4 och 22 §§ brottsdatalagen (2018:1177). De nu angivna bestämmelserna sätter gränser för när behandling som har till ändamål att överföra information till en utländsk myndighet eller organisation över huvud taget får förekomma. Vid överföring av personuppgifter till tredjeland ska regleringen i 8 kap. brottsdatalagen också tillämpas. För att utlämnande ska få ske krävs därutöver att det inte på grund av sekretess finns hinder mot att lämna över uppgifter till den utländska mottagaren, vilket nu aktuell paragraf tar sikte på.

Enligt *första stycket* får personuppgifter lämnas till Interpol, Europol eller en polismyndighet eller åklagarmyndighet i en stat som är ansluten till Interpol.

Av *andra stycket* framgår att en förutsättning för att personuppgifter ska få lämnas ut enligt första stycket är att mottagaren behöver uppgifterna för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda brott eller fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden. Bestämmelserna ger utrymme för att lämna ut uppgifter såväl på begäran som utan föregående framställning.

I *tredje stycket* anges att personuppgifter får lämnas ut till en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, om utlämnandet följer av en internationell överenskommelse som Sverige efter riksdagens godkännande har tillträtt. Bestämmelsen är tillämplig när den internationella överenskommelsen ålägger Sverige att lämna ut vissa slag av uppgifter. Däremot gäller den inte för överenskommelser där det enbart sägs att utlämnande får ske. I sådana fall kan en prövning göras enligt 8 kap. 3 § 2 offentlighets- och sekretesslagen.

6 § *Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).*

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen innehåller en bestämmelse som bryter viss sekretess som annars skulle ha gällt gentemot andra brottsbekämpande myndigheter. Paragrafen är utformad efter förebild av 2 kap. 8 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.5 och 6.9.6.

I *första stycket* regleras andra brottsbekämpande myndigheters rätt att i den brottsbekämpande verksamheten få del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, utan hinder av viss i paragrafen angiven sekretess till skydd för enskild. För att uppgifterna ska lämnas ut krävs att det finns ett behov av uppgifterna hos den mottagande myndigheten i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder. Behovet kan också bestå i den mottagande myndighetens behov av uppgifter i syfte att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Detta följer av hänvisningen till 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177). Det är den utlämnande myndigheten som ytterst avgör om den andra myndigheten behöver uppgifterna.

Av *andra stycket* framgår att Europeiska åklagarmyndighetens rätt att ta del av uppgifter i första stycket följer av 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten. Sekretess enligt 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) hindrar inte Europeiska åklagarmyndigheten att ta del av uppgifterna enligt första stycket.

7 § *Personuppgifter får lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst om det inte är olämpligt.*

Elektroniskt utlämnande genom direktåtkomst är tillåtet bara i den utsträckning som anges i 3 kap. 6 §.

Paragrafen reglerar när personuppgifter får lämnas ut elektroniskt och är utformad efter förebild av 2 kap. 9 § lagen (2018:1696) om

Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i 6.10.2.

I *första stycket* anges att personuppgifter får lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst om det inte är olämpligt. Med sådant utlämnande avses bland annat utlämnande genom e-post eller annan elektronisk överföring eller på ett usb-minne eller motsvarande medium. Vid bedömningen av om det är olämpligt att lämna ut uppgifter elektroniskt är det av betydelse vem mottagaren är. Som regel kan det inte anses vara olämpligt att lämna ut uppgifter elektroniskt till en myndighet.

När det gäller utlämnande till enskilda krävs en mer nyanserad bedömning. Om det finns en författningsreglerad skyldighet att sända en handling till en viss person får det avgöras om elektroniskt utlämnande är olämpligt med hänsyn till bland annat innehållet i handlingen, vem som är mottagare, behovet av att kunna visa att personen i fråga har tagit del av handlingen och andra omständigheter. Det ska också vägas in om det på grund av uppgifternas art, struktur, antal eller någon annan särskild omständighet finns anledning att befara att utlämnandet kan leda till integritetsrisker. Om det kan antas att personuppgifterna kan komma att behandlas i strid med dataskyddsförordningen eller dataskyddslagen om de lämnas ut elektroniskt gäller sekretess enligt 21 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). De får då inte lämnas ut till följd av sekretess.

Det kan också finnas särskild anledning att iaktta försiktighet när det gäller utlämnande av bild- och ljudupptagningar (jfr prop. 2017/18:269 s. 348 och prop. 2016/17:68 s. 51 f.).

Vid prövningen av om personuppgifter bör lämnas ut elektroniskt bör även informationssäkerheten vägas in.

Om någon begär att få tillgång till en allmän handling med stöd av tryckfrihetsförordningen får den utlämnande myndigheten inte efterforska syftet med begäran, vilket kan ha betydelse vid prövningen av om det i ett enskilt fall är lämpligt att lämna ut en handling med personuppgifter elektroniskt.

I *andra stycket* finns en upplysning om att direktåtkomst endast är tillåten i den utsträckning som anges i 3 kap. 6 §.

Rätt att meddela föreskrifter

8 § *Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om*

1. att personuppgifter får lämnas ut i andra fall än som anges i 5 och 6 §§, och

2. begränsning av möjligheten att lämna ut personuppgifter elektroniskt enligt 6 § första stycket.

I paragrafen finns en upplysning om att regeringen kan meddela föreskrifter om att personuppgifter får lämnas ut i andra fall än som anges i 5 och 6 §§ och om begränsning av möjligheten att lämna ut personuppgifter elektroniskt enligt 7 § första stycket. Paragrafen är utformad efter förbild av 2 kap. 10 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.5 och 6.10.2.

3 kap. Gemensamt tillgängliga uppgifter

Allmän bestämmelse

1 § *Detta kapitel innehåller särskilda bestämmelser för behandling av personuppgifter som görs eller har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §. Uppgifter som endast ett fåtal personer har rätt att ta del av anses inte som gemensamt tillgängliga.*

Detta kapitel gäller inte när personuppgifter behandlas med stöd av 2 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Av paragrafen framgår att kapitlet innehåller bestämmelser om behandling av personuppgifter som görs eller har gjorts gemensamt tillgängliga. Paragrafen är utformad efter förebild av 3 kap. 1 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.1.

Av *första stycket* framgår att uppgifter som endast ett fåtal personer har rätt att ta del av inte är att anse som gemensamt tillgängliga.

Avgörande för bedömningen av om personuppgifter är att anse som gemensamt tillgängliga eller inte är om uppgifterna bara är

åtkomliga för en bestämd och begränsad personkrets. Om avsikten är att uppgifterna ska vara åtkomliga för en i förväg obestämd krets av tjänstemän inom Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet får uppgifterna alltid anses vara gemensamt tillgängliga. Om uppgifterna däremot lagras på ett sådant sätt att endast en viss person har tillgång till dem, kan uppgifterna normalt inte anses gemensamt tillgängliga. Personuppgifter som lagras elektroniskt på hårddisken i en dator eller en server i samband med att en enskild tjänsteman arbetar med ordbehandling och som är åtkomliga endast för tjänstemannen själv kan alltså inte anses vara gemensamt tillgängliga. Det är först när insamlade uppgifter görs tillgängliga för fler än ett fåtal personer som bestämmelserna i 3 kap. blir tillämpliga. Var gränsen går för när fler än ett fåtal personer har tillgång till uppgifter får bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter i ett enskilt fall, men en tumregel kan vara att uppgifterna är att anse som gemensamt tillgängliga om antalet deltagare i gruppen överstiger ett tiotal (jfr prop. 2016/17:89 s. 147).

Av *andra stycket* framgår att bestämmelserna i 3 kap. inte gäller när personuppgifter behandlas med stöd av bestämmelsen i 2 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177). Den bestämmelsen gäller behandling av personuppgifter för diarieföring eller för att utföra nödvändiga handläggningsåtgärder.

Personuppgifter som får göras gemensamt tillgängliga

2 § *Följande personuppgifter får göras gemensamt tillgängliga:*

1. Uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslighet, om den misstänkta verksamheten

a) innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, eller

b) sker systematiskt.

2. Uppgifter som förekommer i ett ärende om utredning av brott.

3. Uppgifter som behandlas i syfte att fullgöra internationella åtaganden, om det krävs för att den aktuella förpliktelsen ska kunna fullgöras.

I paragrafen, som har utformats efter förebild av 3 kap. 2 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom

brottsdatalagens område, anges vilka uppgifter som får göras gemensamt tillgängliga. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.2.

Uppräkningen i paragrafen av uppgifter som får göras gemensamt tillgängliga är uttömmande. Det är alltså inte tillåtet att göra personuppgifter gemensamt tillgängliga i andra fall än de som framgår av bestämmelsen.

I *första punkten* regleras vilka uppgifter som får göras gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans underrättelseverksamhet. Där anges att uppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslighet får göras gemensamt tillgängliga, givet att den misstänkta brottsligheten innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, eller sker systematiskt. Att personuppgifterna ”kan antas ha samband” med den brottsliga verksamheten innebär att de ska kunna antas ha någon direkt eller indirekt koppling till den brottsliga verksamheten. Det kan vara fråga om uppgifter om en misstänkt, ett vittne eller någon annan person som har direkt anknytning till brottsligheten. Det kan också vara fråga om uppgifter om kunder till tandvårds- eller assistansbolag, uppgifter om anhöriga eller uppgifter om samband mellan olika personer och bolag (jfr prop. 2016/17:89 s. 149). När det gäller vad som avses med att misstänkt brottslighet sker systematiskt ger uttalanden i förarbetena till motsvarande bestämmelse i den numera upphävda 3 kap. 2 § polisdatalagen (2010:361) vid handen att vad som åsyftas är brottslighet som sker upprepat (se prop. 2009/10:85 s. 336 f.). Det är alltså inte tillräckligt att den misstänka verksamheten innehåller moment av planering.

Av *andra punkten* framgår att personuppgifter som förekommer i ett ärende om utredning av brott alltid får göras gemensamt tillgängliga.

Bestämmelsen i *tredje punkten* innebär att det är tillåtet att göra uppgifter gemensamt tillgängliga för att fullgöra internationella åtaganden, under förutsättning att det krävs för att den aktuella förpliktelsen ska kunna fullgöras.

Särskilda upplysningar

3 § *Om uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga direkt kan hänföras till en person som inte är misstänkt för att ha utövat eller för*

att komma att utöva sådan brottslig verksamhet som avses i 2 § 1, ska det genom en särskild upplysning eller på något annat sätt framgå att personen inte är misstänkt.

Uppgifter om en person som kan antas ha direkt samband med sådan brottslig verksamhet som avses i 2 § 1 ska förses med en upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak, om det inte på grund av omständigheterna är onödigt.

I paragrafen ställs det krav på att uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i underrättelseverksamhet i vissa fall ska förses med särskilda upplysningar. Paragrafen är utformad efter förbild av 3 kap. 3 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.3.

Enligt *första stycket* ska det framgå av uppgifter i underrättelseverksamhet att en person inte är misstänkt för att utöva brottslig verksamhet. Det ska alltså gå att skilja mellan personer som är föremål för Försäkringskassans intresse på grund av misstänkt inblandning i brottslig verksamhet och personer som inte är det.

Enligt *andra stycket* ska uppgifter om personer som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, eller sker systematiskt, förses med en upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak. Kravet på särskild upplysning gäller bara uppgifter om en person som kan antas ha direkt samband med misstänkt brottslig verksamhet. Sambandet kan till exempel bestå i att en person ofta träffar eller har annan kontakt med personer som är misstänkta för att utöva brottslig verksamhet. Uppgifter om den som är anhörig till en person som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet faller alltså utanför, utom i de fall där båda kan antas ha direkt samband med brottslig verksamhet.

Uppgifter som rör en person som är misstänkt för att utöva eller för att komma att utöva brottslig verksamhet behöver förses med upplysning om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak. De uppgifter som är av intresse är, förutom uppgifter om på vilket sätt personen är knuten till den brottsliga verksamheten, framför allt uppgifter som belyser brottslighetens art och omfattning. Uppgifter av det slaget kan behöva förses med särskilda

upplysningar för att personens anknytning till brottsligheten ska kunna bedömas.

Om det på grund av omständigheterna är onödigt, behöver en uppgift inte förses med någon uppgift om uppgiftslämnarens trovärdighet och uppgifternas riktighet i sak. Så kan till exempel vara fallet om det är fråga om uppgifter som hämtas från förundersökningar eller från domar och där uppgiftens källa framgår.

Sökning

4 § *Vid sökning i automatiserade behandlingssystem på namn, personnummer, samordningsnummer eller andra liknande identitetsbeteckningar i uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga får endast sådana uppgifter tas fram som anger att den sökta personen*

1. är anmäld för brott,

2. är eller har varit misstänkt för brott,

3. är misstänkt för att ha utövat eller komma att utöva sådan brottslig verksamhet som avses i 2 § 1,

4. har anmält ett brott,

5. är målsägande i ett ärende som rör ansvar för brott,

6. förekommer i ett ärende som vittne eller annan som lämnar eller har lämnat uppgifter eller yttrande,

7. har gett in eller tillhandahållits en handling,

8. har bedömts kunna komma att möta ett ingripande med grovt våld, eller

9. är eller har varit registrerad som funktionär i en eller flera juridiska personer vilka kan antas ha samband med brottslig verksamhet.

Paragrafen, som är utformad efter förebild av 3 kap. 4 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, innehåller en allmän begränsning av vilka uppgifter som får tas fram vid sökning i gemensamt tillgängliga uppgifter på namn, personnummer, samordningsnummer eller liknande identitetsbeteckningar. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.4.

Bestämmelsen gäller endast vid sökning i automatiserade behandlingssystem. Med automatiserade behandlingssystem avses för verksamheten särskilt utformade eller anpassade behandlings-

system där personuppgifter behandlas mer eller mindre strukturerat, till exempel verksamhetsstöd i form av dokument- och ärendehanteringssystem och olika typer av register och databaser (jfr prop. 2017/18:232 s. 177).

5 § *Bestämmelserna i 4 § gäller inte vid sökning i en viss handling eller i ett visst ärende.*

Bestämmelserna i 4 § gäller inte heller vid sökning som görs av särskilt angivna tjänstemän

1. när de utför beredningsuppgifter i underrättelseverksamhet och arbetet befinner sig i ett inledande skede,

2. i syfte att i underrättelseverksamhet bearbeta och analysera personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 § 1 eller 2 och som enbart dessa tjänstemän har tillgång till, eller

3. i syfte att utreda brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer.

Paragrafen, som är utformad efter förebild av 3 kap. 5 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, innehåller undantag från begränsningarna i 4 §. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.4.

Enligt *första stycket* gäller inga begränsningar vid sökning i en viss handling eller ett visst ärende.

Enligt *andra stycket* gäller begränsningarna i 4 § inte heller vid vissa sökningar som utförs av särskilt angivna tjänstemän. Det gäller enligt *första punkten* när en sådan tjänsteman utför beredningsuppgifter i underrättelseverksamhet och arbetet befinner sig i ett inledande skede. Syftet med bestämmelsen är att tjänstemännen inledningsvis ska ha större möjligheter att göra sökningar för att kunna finna samband med befintliga underrättelseuppgifter. Det är således bara under en begränsad tid från det att uppgifterna kommit in som punkten är tillämplig. Så snart beredningsarbetet har avslutats upphör möjligheten att göra sökningar med stöd av den nu aktuella punkten.

Enligt *andra punkten* är sökningar som utförs i syfte att i underrättelseverksamheten bearbeta och analysera personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga tillåtna, om det endast är de tjänstemän som får göra sökningen som också har tillgång till uppgifterna.

Enligt *tredje punkten* gäller inte begränsningarna i 4 § vid sökning i syfte att utreda brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer.

Direktåtkomst

6 § *Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.*

I paragrafen anges vilka myndigheter som får medges direktåtkomst till uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och för vilka syften. Övervägandena finns i avsnitt 6.10.1.

Att en myndighet ges direktåtkomst till uppgifter innebär att myndigheten har direkt tillgång till register, databaser och andra samlingar av uppgifter som behandlas automatiserat och på egen hand kan söka efter information (jfr prop. 2016/17:89 s. 146).

I paragrafen anges att Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket får medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Bestämmelsen innebär inte att de angivna myndigheterna har en absolut rätt till direktåtkomst. Det är upp till Försäkringskassan att bevilja sådan åtkomst. Bestämmelsen reglerar endast formen för utlämnande av uppgifter, det vill säga genom direktåtkomst. Möjligheten att lämna ut vissa uppgifter genom direktåtkomst kan vara begränsad genom att uppgifterna är skyddade av sekretess. Den sekretessbrytande bestämmelsen i 2 kap. 6 § skapar dock förutsättningar för ett regelmässigt uppgiftslämnande genom direktåtkomst.

Rätt att meddela föreskrifter

7 § *Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om ytterligare undantag från 4 §, utöver vad som framgår av 5 §.*

I paragrafen finns en upplysning om att regeringen kan meddela föreskrifter om ytterligare undantag från den begränsning av möjligheterna att söka fram information om en viss person som anges i 4 §, utöver vad som framgår av 5 §. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.4.

8 § *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om*

1. begränsning av tillgången till sådana personuppgifter som avses i 4 §,

2. under vilka förutsättningar sökning får utföras med stöd av 5 §, och

3. omfattningen av direktåtkomst enligt 6 § och om behörighet och säkerhet vid sådan åtkomst.

I paragrafen finns en upplysning om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, kan meddela föreskrifter om begränsning av tillgången till sådana uppgifter som avses i 4 §, under vilka förutsättningar sökningar får utföras med stöd av 5 § och omfattningen av direktåtkomst enligt 6 § och om behörighet och säkerhet vid sådan åtkomst. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.4 och 6.10.1

4 kap. Längsta tid som personuppgifter får behandlas

Allmän bestämmelse

1 § *Detta kapitel gäller bara för automatiserad behandling.*

Av 2 kap. 17 § första stycket brottsdatalagen (2018:1177) framgår att personuppgifter inte får behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

I paragrafen finns en allmän bestämmelse om längsta tid som personuppgifter får behandlas. Paragrafen är utformad efter förebild av 4 kap. 1 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.1.

I *första stycket* anges att bestämmelserna i kapitlet endast gäller för uppgifter som behandlas automatiserat.

I *andra stycket* finns en upplysning om den grundläggande bestämmelsen i 2 kap. 17 § första stycket brottsdatalagen (2018:1177) om att personuppgifter inte får behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. I övriga paragrafer i kapitlet anges hur länge vissa typer av personuppgifter får behandlas inom den ram som sätts av denna huvudregel. Oavsett vilken bedömning som görs av nyttan med behandlingen av en viss personuppgift får den inte behandlas längre än vad som anges i respektive paragraf.

Personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga

2 § *Personuppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga får inte behandlas längre än*

1. ett år efter det att ärendet avslutades, om de behandlas i ett ärende, eller

2. ett år efter det att de behandlades automatiserat första gången, om de inte kan hänföras till ett ärende.

Bestämmelsen i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen (2018:1177) gäller inte vid tillämpningen av denna paragraf.

Första stycket gäller inte personuppgifter i ärenden om utredning av brott.

I paragrafen anges hur länge uppgifter som inte har gjorts gemensamt tillgängliga får behandlas. Paragrafen är utformad efter förebild av 4 kap. 2 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.2.

I *första stycket* anges hur länge uppgifterna får behandlas.

Enligt *andra stycket* gäller inte bestämmelsen i 2 kap. 17 § brottsdatalagen (2018:1177) vid tillämpningen av paragrafen. Det innebär att personuppgifterna inte får arkiveras digitalt. Utgångspunkten är alltså att all automatiserad behandling av uppgifterna ska upphöra när den tid som anges i paragrafen har löpt ut, vilket innebär att de ska tas bort. Endast om det har meddelats uttryckliga föreskrifter som innebär att uppgifterna i fråga får behandlas för arkivändamål av

allmänt intresse eller för vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål får de behandlas automatiserat längre än vad som anges i denna paragraf (jfr 9 §).

I *tredje stycket* ange att paragrafen inte ska tillämpas på ärenden om utredning av brott.

Gemensamt tillgängliga uppgifter i ärenden om utredning av brott

3 § *Om en brottsanmälan avskrivs på grund av att den påstådda gärningen inte utgör ett brott, får personuppgifter som finns i anmälan och som har gjorts gemensamt tillgängliga inte längre behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde. Om en brottsanmälan i annat fall inte har lett till förundersökning eller annan motsvarande utredning, får personuppgifterna inte behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde när åtal inte längre får väckas för brottet.*

I paragrafen anges hur länge personuppgifter i en anmälan om brott får behandlas. Paragrafen är utformad efter förebild av 4 kap. 3 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.3.

Huvudregeln är att uppgifter i en brottsanmälan, som inte har lett till förundersökning eller annan motsvarande utredning, får behandlas fram till den tidpunkt när brottet preskriberas. Detta eftersom förundersökning kan inledas om det kommer fram omständigheter som gör att brottet kan klaras upp. När brottet inte längre kan bli föremål för åtal, får uppgifterna däremot inte längre behandlas i den brottsbekämpande verksamheten.

Från denna huvudregel görs i paragrafens första mening undantag för uppgifter i sådana anmälningar som har avskrivits på den grunden att det inte finns något brott, till exempel anmälningar som gäller gärningar som inte är straffbara. Uppgifter i en sådan anmälan får, när beslut om avskrivning har meddelats, inte behandlas i den brottsbekämpande verksamheten.

4 § *Om en förundersökning har lett till åtal eller annan domstolsprövning, får personuppgifter som finns i förundersökningen och som har gjorts gemensamt tillgängliga inte behandlas för ändamål inom*

denna lags tillämpningsområde längre än fem år efter utgången av det kalenderår då domstolens avgörande fick laga kraft.

Om en förundersökning har lagts ner eller avslutats på annat sätt än genom åtal, får personuppgifterna i förundersökningen inte behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde längre än fem år efter utgången av det kalenderår då åklagarens eller förundersökningsledarens beslut meddelades.

Första och andra styckena gäller även personuppgifter i andra utredningar som handläggs enligt bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken.

I paragrafen regleras hur länge personuppgifter i förundersökningar och andra utredningar som handläggs enligt bestämmelserna i 23 kap. rättegångsbalken får behandlas. Paragrafen är utformad efter förebild av 4 kap. 4 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Överväganden finns i avsnitt 6.11.4.

Personuppgifter i en förundersökning som har lett till åtal eller annan domstolsprövning får enligt *första stycket* bli föremål för fortsatt behandling även under viss tid efter det att saken har avslutats. I fråga om sådana förundersökningar räknas tiden om fem år från utgången av det kalenderår då domstolens dom eller beslut fick laga kraft.

I *andra stycket* regleras förundersökningar som inte har lett till domstolsprövning. Hit hör bland annat nedlagda förundersökningar och förundersökningar om brott som har lagförts genom strafföreläggande. I dessa fall räknas femårsfristen från utgången av det kalenderår då förundersökningen avslutades.

Enligt bestämmelsen i *tredje stycket* gäller vad som föreskrivs i första och andra stycket även för behandling av personuppgifter i andra utredningar som handläggs enligt bestämmelserna i 23 kap. rättegångsbalken. Exempel på sådana utredningar är så kallade förutredningar (jfr 23 kap. 4 § tredje stycket rättegångsbalken) och utredningar om självständigt förverkande som handläggs enligt vissa bestämmelser i rättegångsbalken, se 2 kap. 5 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

5 § *Om en förundersökning mot en person har lagts ned, om ett åtal har lagts ned eller om en frikännande dom har fått laga kraft, får personen inte längre vara sökbar som misstänkt.*

Paragrafen, som är utformad efter förebild av 4 kap. 5 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, reglerar vad som gäller i fråga om personuppgifter som rör någon som har varit misstänkt i en förundersökning som har lagts ned eller där åtal har lagts ned eller frikännande dom har fått laga kraft. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.4.

Enligt paragrafen får en person inte vara sökbar som misstänkt efter det att förundersökningen mot personen har lagts ned. Detta gäller oavsett skälet för nedläggningsbeslutet. Om förundersökningen har lett till åtal, men detta har lagts ned eller lett till en frikännande dom, får den åtalade personen inte längre vara sökbar som misstänkt för brottet. Detta hindrar inte, om förundersökningen omfattar flera brott, att personen får vara sökbar som misstänkt för andra brott i förundersökningen och där motsvarande nedläggningsbeslut eller frikännande dom avseende dessa brott inte har meddelats.

Bestämmelsen innebär inte att alla handlingar där det förekommer uppgifter om att en viss person har pekats ut eller hörts som misstänkt måste förstöras. Däremot ska det inte längre vara möjligt att vid sökning i elektroniskt lagrat material återfinna den utpekade personen om man söker efter misstänkta personer. Bestämmelsen utesluter alltså inte att det vid en sökning kommer fram uppgifter om en person som tidigare har varit misstänkt, förutsatt att det framgår att han eller hon inte längre är misstänkt för brottet i fråga. Bestämmelsen hindrar alltså inte fortsatt behandling av andra personuppgifter avseende den tidigare misstänkta personen än själva brottsmisstanken.

Övriga gemensamt tillgängliga uppgifter

6 § *Personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 § 1 eller 3 får som längst behandlas under den tid som anges i 7 och 8 §§.*

Bestämmelsen i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen (2018:1177) gäller inte vid tillämpningen av 7 och 8 §§.

I paragrafen anges att det i de följande paragraferna finns bestämmelser om hur länge vissa typer av gemensamt tillgängliga uppgifter, som inte förekommer i utredning av brott, får behandlas. Paragrafen är utformad efter förbild av 4 kap. 6 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.5, 6.11.6 och 6.11.7.

I *första stycket* finns en upplysning om att de aktuella personuppgifterna som längst får behandlas under den tid som anges i 7 och 8 §§.

Enligt *andra stycket* gäller inte bestämmelsen i 2 kap. 17 § andra stycket brottsdatalagen (2018:1177) vid tillämpningen av 7 och 8 §§. Det innebär att personuppgifterna inte får arkiveras digitalt. Utgångspunkten är alltså att all automatiserad behandling av personuppgifterna ska upphöra när den tid som anges i 7 och 8 §§ har löpt ut. Endast om det har meddelats uttryckliga föreskrifter som innebär att uppgifterna i fråga får behandlas för arkivändamål av allmänt intresse eller för vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål får de behandlas automatiserat längre än vad som anges i de följande paragraferna (jfr 9 §).

7 § *Personuppgifter som kan antas ha samband med sådan brottslig verksamhet som anges i 3 kap. 2 § 1 får inte behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Personuppgifter som kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer får inte behandlas längre än fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes. Om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av de tidsfristerna, får de uppgifter som redan finns om personen fortsätta att behandlas så länge någon av uppgifterna får behandlas.*

Paragrafen reglerar hur länge personuppgifter får behandlas i underrättelseverksamhet. Paragrafen är utformad efter förebild av 4 kap. 7 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av person-

uppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.5.

Av paragrafens framgår att personuppgifter som kan antas ha samband med misstänkt brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, eller som sker systematiskt, får behandlas som längst tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Om den misstänkta brottsliga verksamheten i stället innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer, får uppgifterna behandlas som längst fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes.

Fristen för hur länge personuppgifter får behandlas kan påverkas av om det görs en ny registrering beträffande personen. För att fristen ska påverkas ska det vara fråga om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet. Andra uppgifter som tillförs, till exempel uppgifter om ändrade bostadsförhållanden eller annat som inte har betydelse för anknytningen till den brottsliga verksamheten, påverkar alltså inte hur länge personuppgifterna får behandlas.

8 § *Personuppgifter som behandlas med stöd av 3 kap. 2 § 3 får inte behandlas längre än ett år efter utgången av det kalenderår då ärendet som uppgifterna behandlades i avslutades.*

I paragrafen regleras hur länge uppgifter som behövs för att fullgöra internationella åtaganden får behandlas. Paragrafen är utformad efter förebild av 4 kap. 8 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.6.

Sådana uppgifter som omfattas av paragrafen får inte behandlas längre än ett år efter utgången av det kalenderår då ärendet som uppgifterna behandlades i avslutades.

Rätt att meddela föreskrifter

9 § *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om*

1. att vissa kategorier av personuppgifter får fortsätta behandlas för ändamål inom denna lags tillämpningsområde under längre tid än vad som anges i 3, 4, 7 och 8 §§,

2. att personuppgifter får behandlas för arkivändamål av allmänt intresse eller vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål under längre tid än vad som anges i 2 § första stycket, 7 och 8 §§, och

3. begränsning av behandlingen av personuppgifter för ändamål inom denna lags tillämpningsområde vid digital arkivering.

I paragrafen finns en upplysning om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, kan meddela föreskrifter i vissa frågor. Paragrafen är utformad efter förebild av 4 kap. 9 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.8.

Av *första punkten* framgår att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, kan meddela föreskrifter om att vissa kategorier av personuppgifter får fortsätta behandlas för ändamål inom lagens tillämpningsområde under längre tid än vad som anges i 3, 4, 7 och 8 §§. En förutsättning för sådana föreskrifter är att de tidsfrister som sätts för behandlingen hålls inom de ramar som anges i 2 kap. 17 § brottsdatalagen (2018:1177).

I *andra punkten* anges att föreskrifter kan meddelas om att personuppgifter, trots att den tillåtna tiden för behandling har löpt ut, får fortsätta att behandlas för arkivändamål av allmänt intresse och vetenskapliga, statistiska eller historiska ändamål.

I *tredje punkten* anges att föreskrifter kan meddelas om begränsning av behandlingen av personuppgifter för ändamål inom lagens tillämpningsområde vid digital arkivering.

5 kap. Övriga bestämmelser

Administrativa sanktionsavgifter

1 § *En sanktionsavgift får tas ut av den personuppgiftsansvarige vid överträdelse av bestämmelserna i*

1. 2 kap. 1 § om rättsliga grunder för behandling av personuppgifter,

2. 3 kap. 3 § om särskilda upplysningar, eller

3. 4 kap. 2–4, 7 eller 8 § om längsta tid som personuppgifter får behandlas.

Sanktionsavgiften ska bestämmas till högst 10 000 000 kronor.

Paragrafen reglerar vid vilka överträdelser av bestämmelser i lagen som en sanktionsavgift får tas ut. Paragrafen är utformad efter förebild av 5 kap. 1 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.13.1.

I *första stycket* anges uttömmande vid vilka överträdelser av lagen som en sanktionsavgift får tas ut av den personuppgiftsansvariga. Tillsynsmyndigheten avgör i det enskilda fallet om det är påkallat att ta ut sanktionsavgift, vilket framgår av formuleringen att avgift får tas ut. Sanktionsavgift kan tas ut för överträdelse av bestämmelserna om tillåtna rättsliga grunder, särskilda upplysningar och längsta tid som personuppgifter får behandlas. Brottsdatalagens (2018:1177) förfaranderegler när det gäller sanktionsavgift tillämpas även vid överträdelser enligt denna lag.

I *andra stycket* anges att sanktionsavgiften ska bestämmas till högst 10 000 000 kronor.

Skadestånd

2 § *Bestämmelsen om skadestånd i 7 kap. 1 § brottsdatalagen (2018:1177) ska tillämpas vid behandling av personuppgifter i strid med denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den.*

I paragrafen regleras den registrerades rätt till skadestånd för behandling av personuppgifter i strid med denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den. Paragrafen är utformad efter förebild av 5 kap. 2 § lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Övervägandena finns i avsnitt 6.13.2.

Paragrafen hänvisar till 7 kap. 1 § brottsdatalagen (2018:1177), som ska tillämpas vid behandling av personuppgifter i strid med denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den. Det innebär att den personuppgiftsansvariga ska ersätta den registrerade för den skada och kränkning av den personliga integ-

riteten som behandlingen av personuppgifter har orsakat. Med skada avses personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada. Med kränkning avses ideell skada som består i att den enskildes integritet kränkts genom behandlingen. Se vidare författningskommentaren till 7 kap. 1 § brottsdatalagen (prop. 2017/18:232 s. 486 f.).

Överklagande

3 § *Bestämmelser om överklagande finns i 7 kap. brottsdatalagen (2018:1177).*

I paragrafen finns en upplysning om att det i 7 kap. brottsdatalagen (2018:1177) finns bestämmelser om överklagande. Övervägandena finns i avsnitt 6.13.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.3 Förslaget till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612)

Ändringen i bidragsbrottslagen (2007:612) innebär dels att nuvarande 7 § ska betecknas 8 §, dels att det ska införas en ny paragraf 7 § med följande lydelse.

7 § *Åtal för brott enligt 2 och 4 §§ får väckas endast om det är påkallat av särskilda skäl, om ett oriktigt uppgiftslämnande eller en underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som skulle omfattas av åtalet även kan ligga till grund för ett beslut om administrativ sanktionsavgift för samma person.*

I paragrafen finns en ny bestämmelse om särskild åtalsprövning för vissa bidragsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Kravet på särskild åtalsprövning gäller bidragsbrott av normalgraden och ringa brott samt vårdslöst bidragsbrott. Det framgår av hänvisningen till 2 och 4 §§. Bestämmelsen ska alltså inte tillämpas när det är fråga om åtal för grovt bidragsbrott.

En annan förutsättning för att bestämmelsen om särskild åtalsprövning ska tillämpas är att det oriktiga uppgiftslämnandet eller den underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden, som skulle omfattas av åtalet, kan ligga till grund för ett beslut om administrativ sanktionsavgift för samma person. Åtalsprövningsregeln ska alltså inte tillämpas när det är fråga om ett bidragsbrott där det inte finns möjlighet att besluta om en sanktionsavgift för den som åtalet skulle avse.

Av bestämmelsen framgår att åtal får väckas endast om det är påkallat av särskilda skäl. Vad som utgör särskilda skäl för att väcka åtal är avsett att överensstämma med vad som är särskilda skäl för att anmäla misstanke om andra bidragsbrott än grova brott enligt bestämmelsen i 6 § andra stycket som har föreslagits i Ds 2025:26.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2027. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.4 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Ändringen i socialförsäkringsbalken innebär att 114 kap. 2 § ändras.

114 kap.

2 § Detta kapitel gäller vid behandling av personuppgifter i verksamhet som avser förmåner enligt denna balk samt andra förmåner och ersättningar som enligt lag eller förordning eller särskilt beslut av regeringen handläggs av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Kapitlet gäller endast om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte vid behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan bedriver enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

I paragrafen anges tillämpningsområdet för kapitlet. Ändringen består i att paragrafen får ett nytt *tredje stycke*. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I *tredje stycket* anges att bestämmelserna i kapitlet inte gäller vid behandling av personuppgifter i den brottsbekämpande verksamhet som Försäkringskassan bedriver enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Vid sådan behandling av personuppgifter tillämpas i stället lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.5 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Ändringen i rättegångsbalken innebär att 7 kap. 9 § ändras.

7 kap.

9 § Det som anges i 6 § om åklagare tillämpas även på anställda vid Skatteverket och andra anställda än åklagare vid Ekobrottsmyndigheten som har att vidta åtgärd eller meddela beslut i brottsbekämpande verksamhet. En fråga om jäv prövas av respektive myndighet.

Bestämmelser om jäv för anställda vid

1. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen finns i 7 § polislagen (1984:387),

2. Tullverket finns i 11 kap. 1 § tullbefogenhetslagen (2024:710),

3. Kustbevakningen finns i 2 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32), *och*

4. Försäkringskassan finns i 17 § lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

I paragrafen regleras jäv för anställda vid Skatteverket och vid Ekobrottsmyndigheten som vidtar åtgärder eller meddelar beslut i brottsbekämpande verksamhet. Paragrafen innehåller också en upplysning om var det finns bestämmelser om jäv för anställda vid andra brottsbekämpande myndigheter.

Andra stycket ändras genom att en ny punkt, *fjärde punkten*, läggs till. Där anges var det finns bestämmelser om jäv för anställda inom Försäkringskassan. I punkten hänvisas till 17 § lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.6 Förslaget till lag om ändring i förvaltningslagen (2017:900)

Ändringen i förvaltningslagen innebär att 3 § ändras.

3 § I brottsbekämpande verksamhet hos Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* eller en åklagarmyndighet tillämpas inte 9 § andra stycket och 10–49 §§.

I paragrafen finns bestämmelser om undantag från vissa av lagens bestämmelser i brottsbekämpande verksamhet.

Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en myndighet i vars brottsbekämpande verksamhet vissa av lagens bestämmelser inte ska gälla. Övervägandena finns i avsnitt 3.10.

Av paragrafen följer att 9 § andra stycket och 10–49 §§ inte tillämpas i den brottsbekämpande verksamheten hos de uppräknade myndigheterna. Med uttrycket brottsbekämpande verksamhet avses verksamhet som syftar till att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller beivra brott. Det är den faktiska brottsbekämpande verksamheten som omfattas. Med brottsbekämpande verksamhet avses inte exempelvis personalärenden hos de berörda myndigheterna. Detta gäller oavsett om ett beslut som rör personalen har ett visst samband med den brottsbekämpande verksamheten. Undantaget omfattar inte heller exempelvis frågor om utlämnande av allmänna handlingar som har anknytning till den brottsbekämpande verksamheten (se prop. 2016/17:180 s. 287 f.).

Paragrafen innebär att det enbart är bestämmelserna i lagens 5–8 §§ om legalitet, objektivitet och proportionalitet, service och tillgänglighet i förhållande till allmänheten och samverkan med andra myndigheter och bestämmelsen i 9 § första stycket om krav på enkel, snabb och kostnadseffektiv handläggning som ska tillämpas vid ärendehandläggning i den brottsbekämpande verksamheten hos Försäkringskassan. Paragrafen hindrar inte att Försäkringskassan också tillämpar lagens övriga bestämmelser, om myndigheten bedömer att det är lämpligt och något annat inte är särskilt föreskrivet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.7 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Ändringarna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) innebär att 18 kap. 1, 2, 3 och 17 §§, 32 kap. 3 a §, 35 kap. 1 och 10 §§ samt 37 kap. 6 § ändras.

18 kap.

1 § Sekretess gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål eller till angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

Sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, för uppgift som hänför sig till

1. verksamhet som rör utredning i frågor om näringsförbud eller förbud att lämna juridiskt eller ekonomiskt biträde, eller

2. annan verksamhet än sådan som avses i 1 eller i första stycket som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* eller Kustbevakningen.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst fyrtio år.

I paragrafen regleras sekretess för uppgifter som hänför sig till bland annat förundersökning i brottmål.

I *andra stycket andra punkten* görs en ändring som innebär att sekretesskyddet enligt sådan verksamhet som beskrivs i den punkten ska gälla även hos Försäkringskassan. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.1.

2 § Sekretess gäller för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller

förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas.

Sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i första stycket, för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i

1. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

2. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

3. 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

4. 2 kap. 1 § 1 lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter, *eller*

5. 2 kap. 1 § 1 lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Sekretess enligt första stycket gäller inte för uppgift som hänför sig till verksamhet hos Säkerhetspolisen och som har förts in i en allmän handling före år 1949.

Paragrafen reglerar sekretess till skydd för underrättelseverksamhet.

Paragrafen ändras på så sätt att det i *andra stycket* läggs till en ny punkt, *femte punkten*. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.2.

Den nya *femte punkten* innebär att sekretess gäller, under motsvarande förutsättningar som anges i paragrafens första stycke, för uppgift som hänför sig till Försäkringskassans underrättelseverksamhet. Det framgår av hänvisningen till 2 kap. 1 § 1 lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, där det anges att Försäkringskassan får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet.

3 § Sekretessen enligt 1 och 2 §§ gäller i annan verksamhet än sådan som där avses hos en myndighet för att biträda en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* eller Kustbevakningen med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Sekretessen gäller också hos tillsynsmyndigheten i konkurs och hos Kronofogdemyndigheten för uppgift som gäller misstanke om brott.

Sekretessen enligt 1 a § gäller i annan verksamhet än sådan som där avses hos en myndighet för att biträda en åklagarmyndighet med en utredning om självständigt förverkande.

Paragrafen reglerar sekretess hos myndigheter som biträder brottsbekämpande myndigheter med att förebygga, uppdaga, utreda och beivra brott.

I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att sekretess enligt paragrafen gäller hos en myndighet som biträder Försäkringskassan med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.3.

17 § Sekretess gäller i verksamhet som avser rättsligt samarbete på begäran av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, för uppgift som hänför sig till en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller en angelägenhet som angår tvångsmedel, om det kan antas att det varit en förutsättning för den andra statens eller den mellanfolkliga domstolens begäran att uppgiften inte skulle röjas.

Motsvarande sekretess gäller hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, Migrationsverket, *Försäkringskassan,* Regeringskansliet och en utlandsmyndighet för uppgift som avser en registrering i Schengens informationssystem om

1. omhändertagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning,
2. diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller, eller
3. okända efterlysta personer som söks för identifiering.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst fyrtio år.

Paragrafen reglerar sekretess till skydd för uppgifter i utländska brottsutredningar när dessa förekommer hos svenska myndigheter. Paragrafens *andra stycke* ändras på så sätt att sekretess enligt det stycket ska gälla även hos Försäkringskassan. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.4.

Ändringen i andra stycket innebär att sekretess gäller hos Försäkringskassan för uppgift som avser en registrering i Schengens

informationssystem enligt vad som framgår av punkterna 1–3. Sekretess gäller under de förutsättningar som anges i första stycket.

32 kap.

3 a § Sekretessen enligt 3 § hindrar inte att uppgift om en enskilds personliga förhållanden lämnas till

1. en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* eller Skatteverket, om uppgiften behövs för att utreda ett begånget brott för vilket fängelse är föreskrivet eller för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket fängelse är föreskrivet, eller
2. en kommun eller en myndighet som ansvarar för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, om uppgiften behövs för att förebygga en hotande olycka eller för att begränsa verkningarna av en redan inträffad olycka.

Paragrafen bryter sekretessen för uppgifter som har inhämtats genom kameraövervakning i förhållande till vissa myndigheter. *Första punkten* har ändrats. Ändringen innebär att Försäkringskassan anges som en av de myndigheter som sekretessen bryts i förhållande till. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.1.

Ändringen innebär att sekretess enligt 3 § inte hindrar att en uppgift om enskilds personliga förhållanden lämnas till Försäkringskassan, om uppgiften behövs för att utreda ett begånget brott för vilket fängelse är föreskrivet eller för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket fängelse är föreskrivet.

35 kap.

1 § Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men och uppgiften förekommer i

1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,

2. angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i brottmål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder,

3. angelägenhet som avser säkerhetsprövning enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585),

4. annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott eller verkställa uppbörd och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* eller Kustbevakningen,

5. register som förs av Polismyndigheten enligt 5 kap. lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas med stöd av de bestämmelserna, eller uppgifter som behandlas av Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten med stöd av lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter,

6. register som förs enligt lagen (1998:621) om misstankeregister,

7. register som förs av Skatteverket enligt lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag,

8. särskilt ärenderegister över brottmål som förs av åklagarmyndighet, om uppgiften inte hänför sig till registrering som avses i 5 kap. 1 §,

9. register som förs av Tullverket enligt lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag,

10. utredning om självständigt förverkande, *eller*

11. register som förs av Försäkringskassan enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag.

Sekretessen enligt första stycket 2 gäller hos domstol i dess rättskipande eller rättsvårdande verksamhet endast om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men om uppgiften röjs. Vid förhandling om användning av tvångsmedel gäller sekretess för uppgift om vem som är misstänkt endast om det kan antas att fara uppkommer för att den misstänkte eller någon närstående till honom eller henne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Första stycket gäller inte om annat följer av 2, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen reglerar sekretess för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden om uppgiften förekommer i verksamhet som bland annat syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Paragrafen ändras genom att ett tillägg görs i *första stycket fjärde punkten* och att det läggs till en ny punkt, elfte *punkten*, i samma stycke. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Ändringen i *första stycket fjärde punkten* innebär att bestämmelsen kompletteras på så sätt att sekretess enligt paragrafen gäller för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om uppgiften förekommer i sådan verksamhet som beskrivs i punkten och som bedrivs av Försäkringskassan.

Den nya *elfte punkten* innebär att sekretess enligt paragrafen gäller för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden om uppgiften förekommer i register som förs av Försäkringskassan enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller som annars behandlas där med stöd av samma lag.

10 § Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas ut

1. till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
2. till en enskild enligt vad som föreskrivs i säkerhetsskyddslagen (2018:585) och i förordning som har meddelats med stöd i den lagen,
3. till en enskild enligt vad som föreskrivs i 27 kap. 8 § rättegångsbalken,
4. enligt vad som föreskrivs i

– lagen (1998:621) om misstankeregister,

– lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

– lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

– lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

– lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,

– lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område,
– lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter,
– *lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, eller*
– förordningar som har stöd i dessa lagar.

Paragrafen innehåller hänvisningar till sekretessbrytande bestämmelser i ett antal lagar. Paragrafen har ändrats genom att det i *fjärde punkten* har det lagts till en strecksats av vilken det framgår att sekretess enligt 1 § inte hindrar att en uppgift lämnas ut enligt vad som föreskrivs i lagen (2026:000) om Försäkringskassans behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. I 2 kap. 5 och 6 §§ i den lagen finns bestämmelser om att personuppgifter får lämnas ut utan hinder av sekretess. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.2.

37 kap.

6 § Sekretess gäller hos Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, *Försäkringskassan* och Migrationsverket för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men och uppgiften förekommer i en angelägenhet som avser en registrering i Schengens informationssystem om

1. omhändertagande av en person som har efterlysts för överlämnande eller utlämning,
2. en försvunnen person eller en sårbar person som behöver hindras från att resa,
3. diskreta kontroller, undersökningskontroller eller särskilda kontroller,
4. en okänd efterlyst person som söks för identifiering,
5. nekad inresa och vistelse, eller
6. återvändande.

Motsvarande sekretess gäller hos en myndighet som prövar ansökningar om visering, uppehållstillstånd eller medborgarskap.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen reglerar sekretess till skydd för enskilds personliga förhållanden för uppgifter som avser registreringar i Schengens informationssystem.

Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Ändringen innebär att sekretess enligt bestämmelsen gäller hos Försäkringskassan. Övervägandena finns i avsnitt 8.6.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Ändringarna i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område innebär att 2 kap. 8 och 9 §§, 3 kap. 7 §, 5 kap. 16 § samt 6 kap. 1 och 7 §§ ändras.

2 kap.

8 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

Första och andra styckena gäller inte uppgifter som behandlas i särskilda register enligt 5 kap.

Genom paragrafen bryts viss sekretess som annars skulle ha gällt gentemot andra brottsbekämpande myndigheter. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

I *första stycket* regleras brottsbekämpande myndigheters rätt att, trots viss i paragrafen angiven sekretess till skydd för enskild, i den brottsbekämpande verksamheten få del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga inom lagens tillämpningsområde. Ändringen innebär att Försäkringskassan ingår bland de brottsbekämpande myndigheter som trots sekretess har rätt att få del av uppgifter enligt bestämmelsen. Försäkringskassan har rätt att ta del av uppgifter enligt bestämmelsen om myndigheten behöver uppgifterna i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

9 § Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, *Försäkringskassan* och Kriminalvården har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av uppgifter i biometriregister som förs enligt 5 kap., om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser som ger vissa brottsbekämpande myndigheter rätt att, trots sekretess, ta del av uppgifter i biometriregister. Paragrafen ändras genom ett tillägg i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.2.

Ändringen i *första stycket* innebär att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av de myndigheter som trots sekretess har rätt att ta del av uppgifter i registren.

3 kap.

7 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

I paragrafen anges vilka myndigheter som får medges direktåtkomst till uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och för vilka syften. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de uppräknade myndigheter som får medges direktåtkomst enligt bestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

5 kap.

16 § Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, *Försäkringskassan* och Kriminalvården får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till uppgifter i biometriregister.

Paragrafen innehåller bestämmelser om direktåtkomst till uppgifter i biometriregistren. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av de myndigheter som får medges sådan direktåtkomst. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.2.

Tillägget innebär att Försäkringskassan får medges direktåtkomst till uppgifter i biometriregistren i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, eller utreda brott.

6 kap.

1 § Vid Nationellt forensiskt centrum får personuppgifter behandlas om det behövs för att

1. sammanställa det underlag i form av insamlade spår eller annat som krävs för att sådana forensiska åtgärder som anges i 2 ska kunna utföras,
2. utföra forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser åt den egna myndigheten eller åt Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, *Försäkringskassan* eller allmän domstol,
3. begära forensiska analyser, undersökningar eller jämförelser av eller utföra sådana åtgärder åt
   a) Rättsmedicinalverket,
   b) ett utländskt forensiskt laboratorium, eller
   c) en utländsk brottsbekämpande myndighet eller en mellanfolklig organisation eller ett EU-organ med brottsbekämpande uppgifter,
4. begära forensiska analyser eller undersökningar av andra svenska expertorgan,
5. ta fram uppslag i syfte att underlätta arbetet med att förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda och beivra brott, genom att använda resultat från sådana åtgärder som anges i 2 eller i 2 § andra stycket,
6. utföra jämförelser enligt 6 a kap., eller
7. använda en dna-baserad släktforskningsdatabas för att utföra jämförelser enligt 6 b kap.

Personuppgifter får också behandlas vid Nationellt forensiskt centrum om det behövs för

1. forskning och statistik, eller
2. kvaliteten i den forensiska verksamheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Polismyndighetens behandling av personuppgifter för forensiska ändamål. Paragrafen ändras genom ett tillägg i *första stycket andra punkten*. Tillägget innebär att personuppgifter får behandlas vid Nationellt forensiskt centrum även för att utföra forensiska analyser, undersökningar och jämförelser åt Försäkringskassan. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

7 § Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som behandlas enligt 1 § första stycket 5, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Första stycket gäller inte uppgifter som behandlas i särskilda register enligt 5 kap.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som bryter viss sekretess som annars skulle ha gällt gentemot andra brottsbekämpande myndigheter. Paragrafens *första stycke* ändras genom att Försäkringskassan läggs till de myndigheter som den sekretessbrytande bestämmelsen kan tillämpas gentemot. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.3.

Genom ändringen har Försäkringskassan, trots den sekretess som anges i bestämmelsen, rätt att ta del av vissa personuppgifter om myndigheten behöver uppgifterna i syfta att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Ändringarna i lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område innebär att 2 kap. 8 § och 3 kap. 6 § ändras.

2 kap.

8 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Tullverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som bryter viss sekretess som annars skulle ha gällt gentemot andra brottsbekämpande myndigheter. *Första stycket* ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till de brottsbekämpande myndigheter som har rätt att få del av uppgifter enligt bestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

Ett uppgiftslämnande enligt bestämmelsen förutsätter att Försäkringskassan behöver uppgifterna i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

3 kap.

6 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, *Försäkringskassan* och Kustbevakningen får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till person-uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

I paragrafen anges vilka myndigheter som får medges direktåtkomst till uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och för vilka syften. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de uppräknade myndigheter som får medges direktåtkomst enligt bestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Ändringarna i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område innebär att 2 kap. 8 § och 3 kap. 7 § ändras.

2 kap.

8 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som bryter viss sekretess som annars skulle ha gällt gentemot andra brottsbekämpande myndigheter. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

I *första stycket* regleras brottsbekämpande myndigheters rätt att, trots viss i paragrafen angiven sekretess till skydd för enskild, i den brottsbekämpande verksamheten få del av personuppgifter som har

gjorts gemensamt tillgängliga. Tillägget i stycket innebär att Försäkringskassan anges som en av de brottsbekämpande myndigheter som har rätt att få del av uppgifter enligt bestämmelsen. Försäkringskassan har rätt att ta del av uppgifter enligt bestämmelsen om myndigheten behöver uppgifterna i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

3 kap.

7 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 § första stycket 1, 2 eller 4–7.

I paragrafen anges vilka myndigheter som får medge direktåtkomst till uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och för vilka syften. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de uppräknade myndigheter som får medges direktåtkomst enligt bestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Ändringarna i lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område innebär att 2 kap. 7 § och 3 kap. 6 § ändras.

2 kap.

7 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som bryter viss sekretess som annars skulle ha gällt gentemot andra brottsbekämpande myndigheter. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

I *första stycket* regleras brottsbekämpande myndigheters rätt att, trots viss i paragrafen angiven sekretess till skydd för enskild, i den brottsbekämpande verksamheten få del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga. Ändringen innebär att Försäkringskassan anges som en av de brottsbekämpande myndigheter som har rätt att få del av uppgifter enligt bestämmelsen. Försäkringskassan har rätt att ta del av uppgifter enligt bestämmelsen om myndigheten behöver uppgifterna i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

3 kap.

6 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

I paragrafen anges vilka myndigheter som får medges direktåtkomst till uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och för vilka

syften. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de uppräknade myndigheter som får medges direktåtkomst enligt bestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Ändringarna i lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område innebär att 2 kap. 6 § och 3 kap. 5 § ändras.

2 kap.

6 § Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket har, trots sekretess enligt 21 kap. 3 § första stycket och 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), rätt att ta del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 3 kap. 2 §, om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177).

Europeiska åklagarmyndigheten har enligt 4 § lagen (2024:461) om Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten rätt att ta del av uppgifterna enligt första stycket. Denna rätt inskränks inte av vad som anges i 18 kap. 1 och 17 §§ offentlighets- och sekretesslagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som bryter viss sekretess som annars skulle ha gällt gentemot andra brottsbekämpande

myndigheter. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

I *första stycket* regleras brottsbekämpande myndigheters rätt att, trots viss i paragrafen angiven sekretess till skydd för enskild, i den brottsbekämpande verksamheten få del av personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga. Ändringen innebär att Försäkringskassan anges som en av de brottsbekämpande myndigheter som har rätt att få del av uppgifter enligt bestämmelsen. Försäkringskassan har rätt att ta del av uppgifter enligt bestämmelsen om myndigheten behöver uppgifterna i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott.

3 kap.

5 § Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket får för ett syfte som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) medges direktåtkomst till personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga med stöd av 2 §.

I paragrafen anges vilka myndigheter som får medges direktåtkomst till uppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga och för vilka syften. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de uppräknade myndigheter som får medges direktåtkomst enligt bestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter

Ändringarna i lagen (2019:1182) innebär att 2 kap. 4 § ändras.

2 kap.

4 § Personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § får även behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information som behövs

1. för något av de syften som anges i 1 kap. 2 § brottsdatalagen (2018:1177) hos Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* eller Skatteverket,

2. i en myndighets verksamhet, om informationen tillhandahålls inom ramen för myndighetsöverskridande samverkan mot brott,

3. i Försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet och militära säkerhetstjänst och i Försvarets radioanstalts försvarsunderrättelseverksamhet, om det finns särskilda skäl att tillhandahålla informationen,

4. i en myndighets verksamhet om Säkerhetspolisen enligt lag eller förordning ska bistå myndigheten med en viss uppgift,

5. i brottsbekämpande verksamhet hos en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, eller

6. i verksamhet hos utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst.

Personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § får även behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen och, i den utsträckning skyldighet att lämna uppgifter följer av lag eller förordning, till andra.

I ett enskilt fall får personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § även behandlas för att tillhandahålla information för något annat ändamål än de som anges i första och andra styckena, under förutsättning att ändamålet inte är oförenligt med det ändamål som uppgifterna samlades in för.

I paragrafen anges i vilken utsträckning Säkerhetspolisen får behandla personuppgifter i syfta att kunna tillhandahålla infor-

mation till bland annat brottsbekämpande myndigheter. I *första stycket första punkten* läggs Försäkringskassan till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i den punkten. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Ändringen i *första stycket första punkten* innebär att personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § även får behandlas om det är nödvändigt för att tillhandahålla information för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott hos Försäkringskassan.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Ändringarna i lagen (1998:620) innebär att 2 och 6 §§ ändras.

2 § Belastningsregistret ska föras för att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet hos

1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* och Kustbevakningen för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott,
2. åklagarmyndigheter för beslut om förundersökning och åtal samt för utfärdande av strafföreläggande,
3. allmänna domstolar för straffmätning och val av påföljd, och
4. Polismyndigheten och andra myndigheter vid sådan lämplighetsprövning, tillståndsprövning eller annan prövning som anges i författning.

Registret får användas också för att till en enskild lämna uppgifter som är av särskild betydelse i hans eller hennes verksamhet.

I paragrafen regleras för vilka ändamål som belastningsregistret får föras. Paragrafen har ändrats genom att Försäkringskassan har lagts

till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket första punkten*. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.1.

Tillägget i *första stycket första punkten* innebär att belastningsregistret ska föras bland annat för att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet hos Försäkringskassan för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda brott.

6 § Personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av

1. Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Integritetsskyddsmyndigheten eller Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd för deras tillsynsverksamhet,

2. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan*, Kustbevakningen, en åklagarmyndighet eller allmän domstol för sådan verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,

3. allmän förvaltningsdomstol för prövning enligt 2 § första stycket 4, eller

4. en myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att en myndighet som avses i första stycket får ha direktåtkomst till registret.

Uppgifter som har förts in i registret med stöd av 4 a § och som avser en gärning som inte motsvarar brott enligt svensk lag eller en gärning som någon har begått innan han eller hon har fyllt 15 år, får dock endast lämnas ut till dem som anges i första stycket 1 och endast om uppgifterna behövs där för tillsynen över Polismyndighetens personuppgiftsbehandling enligt denna lag.

I paragrafen regleras tillgången till de personuppgifter som finns i belastningsregistret. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket andra punkten*. Tillägget innebär att personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av Försäkringskassan för verksamhet bestående i att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister

Ändringarna i lagen (1998:621) om misstankeregister innebär att 2 och 5 §§ ändras.

2 § Misstankeregistret ska föras för att underlätta tillgången till sådana uppgifter om skälig misstanke om brott som behövs i verksamhet hos

1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan* och Kustbevakningen för att samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott,
2. åklagarmyndigheter för beslut om förundersökning och åtal, och
3. Polismyndigheten och andra myndigheter vid sådan lämplighetsprövning, tillståndsprövning eller annan prövning som anges i författning.

Registret får användas också för att till en enskild lämna uppgifter som är av särskild betydelse i hans eller hennes verksamhet.

I paragrafen regleras för vilka ändamål som misstankeregistret får föras. Paragrafen har ändrats genom att Försäkringskassan har lagts till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket första punkten*. Tillägget innebär att misstankeregistret ska föras bland annat för att underlätta tillgången till sådana uppgifter om skälig misstanke om brott som behövs i verksamhet hos Försäkringskassan för att samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.2.

5 § Uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av

1. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndighet, *Försäkringskassan* eller allmän domstol för verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,

2. myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Regeringen får föreskriva att en myndighet som avses i första stycket får ha direktåtkomst till registret.

Att uppgifter får lämnas ut i vissa andra fall framgår av 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen reglerar utlämnande av uppgifter i registret till vissa myndigheter. Paragrafen har ändrats genom att Försäkringskassan har lagts till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket första punkten*. Tillägget innebär att uppgifter ur misstankeregistret ska lämnas ut om det begärs av Försäkringskassan för verksamhet bestående i att samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.16 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning

Ändringarna i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning innebär att 2 kap. 5 § ändras.

2 kap.

5 § Enskilda får behandla personuppgifter för att lämna uppgifter som har begärts av Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Åklagarmyndigheten för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott.

Paragrafen innehåller en rättslig grund som innebär en möjlighet för enskilda att behandla personuppgifter för att lämna sådana uppgifter till brottsbekämpande myndigheter. Paragrafen ändras genom att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter. Övervägandena finns i 9.4.

Genom att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i paragrafen är bestämmelsen tillämplig när en enskild behandlar personuppgifter för att lämna uppgifter som har begärts av Försäkringskassan för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda brott.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna

Ändringarna i lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna innebär att 2 § ändras.

2 § Med brottsbekämpande myndigheter avses i denna lag Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Skatte-

verket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Åklagarmyndigheten.

I paragrafen anges vilka myndigheter som är att anse som brottsbekämpande myndigheter i lagen. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en sådan myndighet. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1.

Ändringen av paragrafen innebär att uppgiftsskyldigheten för statliga myndigheter, kommuner, regioner och vissa enskilda verksamheter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola som följer av lagen kommer att gälla i förhållande till Försäkringskassan i dess brottsbekämpande verksamhet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Ändringarna i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen innebär att 2 § ändras.

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, regionerna och arbetslöshetskassorna.

Underrättelseskyldigheten gäller inte i Skatteverkets *eller Försäkringskassans* brottsbekämpande verksamhet.

För regionerna gäller inte underrättelseskyldigheten i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Detsamma gäller för

en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för.

I paragrafen anges vilka myndigheter och organisationer som omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen. Paragrafen ändras genom ett tillägg i paragrafens *andra stycke*. Övervägandena finns i avsnitt 7.7.1.

Enligt paragrafens *första stycke*, som är oförändrat, gäller underrättelseskyldighet enligt lagen bland annat för Försäkringskassan. Ändringen i *andra stycket* innebär att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet undantas från skyldigheten. Underrättelseskyldigheten som regleras i lagen gäller därmed inte i Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.19 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem

Ändringarna i lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem innebär att 3 § ändras.

3 § Följande myndigheter har rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet:

1. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, Tullverket, Kustbevakningen, *Försäkringskassan* och Skatteverket, om uppgifterna behövs i en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller för att besvara en begäran från Europol,

2. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, en åklagarmyndighet, *Försäkringskassan* och Skatteverket, om uppgifterna behövs i en utredning om självständigt förverkande,

3. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Skatteverket, om uppgifterna behövs i verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslighet som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794 av den 11 maj 2016 om Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) och om ersättande och upphävande av rådets beslut 2009/371/RIF, 2009/934/RIF, 2009/935/RIF, 2009/936/RIF och 2009/968/RIF,

4. en åklagarmyndighet, om uppgifterna behövs i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder, och

5. Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, om uppgifterna behövs i deras verksamhet som kontor för återvinning av tillgångar enligt rådets beslut 2007/845/RIF av den 6 december 2007 om samarbete mellan medlemsstaternas kontor för återvinning av tillgångar när det gäller att spåra och identifiera vinning eller annan egendom som härrör från brott.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka myndigheter som har rätt att ta del av uppgifter i konto- och värdefackssystemet. Paragrafen ändras på det sättet att Försäkringskassan blir en av de myndigheter som har rätt att ta del av uppgifter i systemet. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.3.

I *första punkten* läggs Försäkringskassan till uppräkningen av de myndigheter som har rätt att ta del av uppgifter enligt den punkten. Ändringen innebär att Försäkringskassan får söka i konto- och värdefackssystemet om det behövs under en förundersökning. Försäkringskassan får också söka i systemet för att besvara en begäran från Europol.

Ändringen i *andra punkten* innebär att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av de myndigheter som har rätt att ta del av uppgifter enligt den punkten. Genom tillägget ges Försäkringskassan rätt att ta del av uppgifter genom konto- och värdefackssystemet vid en utredning om självständigt förverkande.

Slutligen ändras *tredje punkten* genom att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av de myndigheter som har rätt att ta del av uppgifter enligt den punkten. Genom tillägget ges Försäkringskassan rätt att söka i konto- och värdefackssystemet om det behövs

i verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brott sådana brott som anges i punkten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder

Ändringarna i lagen (2004:46) om värdepappersfonder innebär att 2 kap. 19 § ändras.

2 kap.

19 a § Ett fondbolag och ett förvaringsinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett fondbolag eller ett förvaringsinstitut eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafens *första stycke* har ändrats på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande

myndigheter som omfattas av bestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras där ska gälla i förhållande till Försäkringskassan, om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.21 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument

Ändringarna i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument innebär att 8 kap. 2 a § ändras.

8 kap.

2 a § En svensk värdepapperscentral och ett kontoförande institut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

En svensk värdepapperscentral eller ett kontoförande institut eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en

myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifter enligt första stycket ska lämnas.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av brottsbekämpande myndigheter i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket även gäller i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldigheten gäller därmed om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.22 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Ändringarna i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse innebär att 1 kap. 10 b § ändras.

1 kap.

10 b § Ett kreditinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket

lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett kreditinstitut eller den som är verksam i den verksamheten får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till bland de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. För att ett kreditinstitut ska vara skyldigt att lämna uppgifter krävs att Försäkringskassan har begärt uppgifter och att uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.23 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat

Ändringarna i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat innebär att 6 kap. 7 a § ändras.

6 kap.

7 a § Ett försäkringsföretag, ett tjänstepensionsföretag och ett blandat finansiellt holdingföretag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett försäkringsföretag, ett tjänstepensionsföretag eller ett blandat finansiellt holdingföretag eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.24 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

Ändringarna i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden innebär att 1 kap. 11 b § ändras.

1 kap.

11 b § Ett värdepappersbolag, en börs och en central motpart ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett värdepappersbolag, en börs eller en central motpart eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster

Ändringarna i lagen (2010:751) om betaltjänster innebär att 3 kap. 13 a § ändras.

3 kap.

13 a § Betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett betalningsinstitut eller en registrerad betaltjänstleverantör eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.26 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)

Ändringarna i försäkringsrörelselagen (2010:2043) innebär att 19 kap. 45 a § ändras.

19 kap.

45 a § Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 45 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett företag som omfattas av uppgiftsskyldigheten i första stycket eller den som är verksam i ett sådant företag får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter

och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:755) om elektroniska pengar

Ändringarna i lagen (2011:755) om elektroniska pengar innebär att 3 kap. 13 a § ändras.

3 kap.

13 a § Institut för elektroniska pengar och registrerade utgivare ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett institut för elektroniska pengar eller en registrerad utgivare eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.28 Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder

Ändringarna i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder innebär att 8 kap. 24 a § ändras.

8 kap.

24 a § En AIF-förvaltare och ett förvaringsinstitut ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

En AIF-förvaltare eller ett förvaringsinstitut eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för

kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.29 Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag

Ändringarna i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag innebär att 6 kap. 10 a § ändras.

6 kap.

10 a § Ett finansiellt holdingföretag, ett blandat finansiellt holdingföretag och ett värdepappersinriktat holdingföretag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till

företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett finansiellt holdingföretag, ett blandat finansiellt holdingföretag eller ett värdepappersinriktat holdingföretag eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldigheten gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.30 Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag

Ändringarna i lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag innebär att 16 kap. 36 a § ändras.

16 kap.

36 a § Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 36 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett företag som omfattas av uppgiftsskyldigheten i första stycket eller den som är verksam i ett sådant företag får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.31 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering

Ändringarna i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering innebär att 1 kap. 6 a § ändras.

1 kap.

6 a § En leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

En leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster eller den som är verksam i en sådan verksamhet får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifter enligt första stycket ska lämnas.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som

innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.32 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt)

Ändringarna i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt) innebär att 1 kap. 5 a § ändras.

1 kap.

5 a § Ett PEPP-sparinstitut, en PEPP-distributör och ett förvaringsinstitut som avses i 5 § ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett PEPP-sparinstitut, en PEPP-distributör och ett förvaringsinstitut som avses i 5 § eller den som är verksam i någon av de verksamheterna får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.33 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar

Ändringarna i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar innebär att 1 kap. 3 a § ändras.

1 kap.

3 a § Ett clearingbolag ska på begäran av Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, *Försäkringskassan* eller Tullverket lämna uppgifter om enskildas förhållanden till bolaget, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form.

Ett clearingbolag eller den som är verksam i den verksamheten får inte obehörigen röja för kunden eller för någon utomstående att en

myndighet har gjort en begäran eller att uppgifter har lämnats enligt första stycket.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt andra stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bland annat en bestämmelse om uppgiftsskyldighet. Paragrafen ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till som en av de brottsbekämpande myndigheter som räknas upp i *första stycket*. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att den uppgiftsskyldighet som regleras i stycket gäller även i förhållande till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldighet gäller om Försäkringskassan begär uppgifter och uppgifterna behövs i ett enskilt fall i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i ett år eller mer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.34 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)

Ändringarna i socialtjänstlagen (2025:400) innebär att 15 kap. 7 § ändras.

15 kap.

7 § Socialnämnden ska lämna

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten,

Skatteverket, Tullverket *eller Försäkringskassan i dess verksamhet enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet*,

2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), eller

3. uppgifter om en studerande, om uppgifterna behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden i vissa fall ska lämna uppgifter om att någon vistas i bland annat ett familjehem eller stödboende. Paragrafen ändras genom att Försäkringskassan läggs till de myndigheter som en socialnämnd ska lämna uppgifter till enligt *första punkten*. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.3.

Ändringen i *första punkten* innebär att socialnämnden ska lämna uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende eller hem från vård eller boende, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av Försäkringskassan i dess brottsbekämpande verksamhet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.35 Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Ändringarna i patientsäkerhetslagen (2010:659) innebär att 6 kap. 15 § ändras.

6 kap.

15 § Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är hälso- och sjukvårdspersonalen skyldig att lämna ut sådana uppgifter som

1. gäller huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, Tullverket, *Försäkringskassan i dess verksamhet enligt lagen (2026:000) om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet* eller, under höjd beredskap, av Försvarsmakten,

2. begärs av Säkerhetspolisen i ett enskilt fall och behövs i myndighetens verksamhet för personskydd för

a. statschefen, tronföljaren, en annan medlem av kungahuset, en talman, en riksdagsledamot, statsministern, ett statsråd, en statssekreterare eller kabinettssekreteraren,

b. en person vars personskydd Säkerhetspolisen ansvarar för i samband med statsbesök och liknande händelser, eller

c. en person som Säkerhetspolisen i ett enskilt fall har beslutat om personskydd för,

3. begärs av Säkerhetspolisen i ett enskilt fall och behövs i myndighetens verksamhet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar terroristbrottslighet eller brott enligt 18 eller 19 kap. brottsbalken eller annat brott mot Sveriges säkerhet,

4. behövs för en rättsmedicinsk undersökning,

5. Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor behöver för sin verksamhet,

6. behövs för prövning av ett ärende om att avskilja en studerande från högskoleutbildning eller polisprogrammet, eller

7. behövs för prövning av någons lämplighet att ha körkort, traktorkort eller taxiförarlegitimation enligt taxitrafiklagen (2012:211).

Paragrafen innehåller bestämmelser som anger i vilken utsträckning hälso- och sjukvårdspersonal är skyldig att lämna ut uppgifter. Paragrafen ändras genom att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet läggs till de myndigheter som hälso- och sjukvårdspersonal är skyldiga att lämna uppgifter till enligt *första punkten*. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.3.

Ändringen i *första punkten* innebär att hälso- och sjukvårdspersonalens skyldighet att lämna ut uppgifter även ska omfatta Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet. Hälso- och sjukvårdspersonal är därmed skyldig att lämna ut uppgifter som gäller huruvida någon vistas på en sjukvårdsinrättning, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.36 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Ändringarna i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism innebär att 4 a kap. 1 § ändras.

4 a kap.

1 § Samverkan enligt detta kapitel får ske för att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism. I samverkan får delta

1. brottsbekämpande myndigheter, Finansinspektionen och verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1 (kreditinstitut), eller
2. brottsbekämpande myndigheter och tillsynsmyndigheter.

Med brottsbekämpande myndigheter avses Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, *Försäkringskassan* och Åklagarmyndigheten.

Med tillsynsmyndigheter avses myndigheter som utövar tillsyn enligt denna lag.

Paragrafen anger ändamål för och deltagare i samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Av *andra stycket* framgår vilka som är brottsbekämpande myndigheter enligt lagen. Stycket ändras på så sätt att Försäkringskassan läggs till i uppräkningen av de myndigheter som avses med brottsbekämpande myndigheter enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.37 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot

Ändringarna i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot innebär att i 2 kap. 4 § ändras.

2 kap.

4 § För att genomföra en utredning om självständigt förverkande får åklagaren anlita biträde av en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket *eller Försäkringskassan* som respektive myndighet har utsett.

Paragrafen reglerar en åklagares möjlighet att få biträde av andra myndigheter för att genomföra en utredning om självständigt förverkande.

Den åklagare som leder en utredning om självständigt förverkande får anlita biträde av vissa anställda vid andra myndigheter för att genomföra utredningen. Ändringen innebär att en anställd vid Försäkringskassan, som Försäkringskassan har utsett, får anlitas som biträde i en sådan utredning. Övervägandena finns i avsnitt 3.5.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

13.38 Förslaget till lag om ändring i lagen (2025:1268) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

Ändringarna i lagen (2025:1268) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd innebär att 2 § ändras.

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets *eller Försäkringskassans* brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet gäller även för regionerna och en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Skyldigheten gäller dock inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen reglerar vilka som omfattas av en underrättelseskyldighet enligt lagen. Ändringen i *första stycket* innebär att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet undantas från underrättelseskyldigheten. Övervägandena finns i avsnitt 7.7.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Av bestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2028. Övervägandena finns i kapitel 11.

Socialdepartementet

Uppdragsbeskrivning

En effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott

Sammanfattning

En utredare ska se över 2021 års bidragsbrottsutrednings (S 2021:03) förslag om ett administrativt sanktionssystem och förslag om en bidragsspärr. Utredaren ska också lämna förslag om att ge Försäkringskassan brottsbekämpande befogenheter och förutsättningar att inrätta en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid myndigheten. Syftet är att effektivisera arbetet med att bekämpa bidragsbrott och motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Utredaren ska bl.a.

- analysera och bedöma hur 2021 års bidragsbrottsutrednings förslag om ett administrativt sanktionssystem, inklusive justeringar som följer av denna uppdragsbeskrivning, kan konstrueras så att det blir kostnadseffektivt samtidigt som rättssäkerheten värnas och lämna ett sådant förslag,
- analysera remissutfallet för 2021 års bidragsbrottsutrednings förslag om en bidragsspärr och vid behov se över och justera den närmare utformningen av förslaget,
- analysera och föreslå hur en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas och vilka brottsbekämpande befogenheter myndigheten ska ha, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över det föreslagna administrativa sanktionssystemet och uppdraget att se över förslaget om en bidragsspärr ska redovisas senast den 3 mars 2025. Uppdraget ska slutredovisas senast den 2 mars 2026.

Uppdraget att se över förslaget om ett administrativt sanktionssystem

I betänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott – Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37) föreslår 2021 års bidragsbrottsutredning bl.a. att det ska införas ett administrativt sanktionssystem för vissa felaktiga utbetalningar av ekonomiska förmåner och stöd enligt bidragsbrottslagen (2007:612), nedan benämnt ersättningar, inom välfärdssystemens område.

Betänkandet har remitterats och majoriteten av de instanser som kommenterar förslaget om ett administrativt sanktionssystem är positiva till att införa ett sanktionssystem, däribland flera rättsvårdande myndigheter och flertalet av de aktörer som utredningen föreslår ska hantera sanktionsavgifterna. Flera remissinstanser har samtidigt haft synpunkter på den närmare utformningen av det föreslagna systemet.

Den föreslagna konstruktionen av det administrativa sanktionssystemet uppskattas av 2021 års bidragsbrottsutredning ge ökade förvaltningskostnader om sammanlagt ca 470 miljoner kronor årligen för berörda myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor. Även om de uppskattade förvaltningskostnaderna är förknippade med ett visst mått av osäkerhet och bedöms avta efterhand indikerar de att förslaget i sig inte är kostnadseffektivt. Dessutom ifrågasätter Försäkringskassan, Centrala studiestödsnämnden, Domstolsverket, Riksdagens ombudsmän (JO), Brottsförebyggande rådet, ett antal kommuner samt Sveriges Kommuner och Regioner i sina respektive remissyttranden utredningens kostnadsbedömning. Ett administrativt sanktionssystem kan emellertid förväntas leda till minskade kostnader för samhället, t.ex. skulle en mycket liten preventiv effekt innebära besparingar för samhället även om det är svårt att göra en exakt beräkning. 2021 års bidragsbrottsutredning har genom ett räkneexempel uppskattat att en minskning av felaktiga utbetalningar med 5 procent skulle innebära en årlig besparing för samhället med mellan 400 miljoner kronor och 1 miljard kronor.

Som flera remissinstanser anger, kan ett administrativt sanktionssystem vara en effektiv åtgärd för att motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar

från välfärdssystemen. Av de anledningar som anges ovan, bör det undersökas hur utformningen av systemet eller införandetakten kan justeras i syfte att minska kostnaderna och göra systemet mer kostnadseffektivt. Samtidigt kräver ett system som bygger på strikt ansvar att proportionalitetsaspekter övervägs noggrant. Det är viktigt att systemet är tydligt, begripligt och förutsägbart och det behöver säkerställas att förslaget, efter justeringar, är rättssäkert och förenligt med grundläggande fri- och rättigheter, såsom den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. När det gäller hur sanktionsavgiften, som ska tillfalla staten, ska betalas behöver det också beaktas att ett eventuellt förenande av kommunal och statlig verksamhet ska vara proportionerligt i förhållande till den kommunala självstyrelsen. Därtill finns behov av att se över och eventuellt göra andra justeringar i det föreslagna systemet för att bl.a. omhänderta vissa synpunkter som remissinstanserna lämnat. Exempelvis har flera remissinstanser kritiserat utredningens bedömning att det inte i nuläget bör införas ett förfarande där åklagare ges möjlighet att, i en brottmålsprocess avseende bidragsbrott, samtidigt föra talan om sanktionsavgift för samma överträdelse.

Regelverk inom välfärdsystemens område bör ge ett bra skydd mot brott och olika brottsliga upplägg. Det bör därför eftersträvas att förslaget utformas på ett robust och enkelt sätt, och om så är möjligt med en hög automatiseringsgrad, i syfte att ge samtliga aktörer goda förutsättningar att förebygga brott och felaktiga utbetalningar.

2021 års bidragsbrottsutredning bedömer i betänkandet *Ett starkt och samlat skydd av välfärdssystemen* (SOU 2023:52) att det finns stora behov hos olika aktörer att ta del av uppgifter om beslut av sanktionsavgifter och föreslår därför ett register för beslutade administrativa sanktioner. Betänkandet har remitterats med sista svarsdag den 27 december 2023.

Utredaren ska därför

- analysera de sammanlagda intäkterna och kostnaderna för staten, kommuner och arbetslöshetskassorna för ett administrativt sanktionssystem, särskilt införande- och förvaltningskostnaderna, med hänsyn till bl.a. den preventiva effekten samt föreslå hur systemet, inklusive eventuella ändringar som utredaren föreslår, kan konstrueras så

att det blir kostnadseffektivt samtidigt som en hög nivå av rättssäkerhet upprätthålls,

- analysera och ta ställning till om sanktionssystemet endast ska omfatta utbetalningar av vissa ekonomiska ersättningar och i så fall vilka,
- analysera risker som ett strikt ansvar för att lämna korrekta uppgifter kan ge upphov till, t.ex. risken för underutnyttjande av välfärdssystemen bland socialt och ekonomiskt utsatta grupper samt risken för att bestämmelsen om nedsättning av sanktionsavgiften kräver en administrativt betungande prövning i ett stort antal fall, och föreslå åtgärder eller justeringar som motverkar sådana risker,
- analysera och ta ställning till om en sanktionsavgift inte bör tas ut när en felaktig utbetalning, alternativt en sanktionsavgift, understiger t.ex. en viss beloppsgräns, i vilka fall en sanktionsavgift ska kunna sättas ned samt om en sanktionsavgift ska kunna betalas genom kvittning,
- analysera och ta ställning till om beslut om sanktionsavgifter ska kunna omprövas och överklagas på samma sätt och inom samma tidsperiod som gäller för de grundläggande besluten om respektive underliggande ersättningar alternativt för beslut om återkrav av desamma,
- analysera och ta ställning till hur ordningen för underrättelse om och verkställighet av beslut om sanktionsavgift kan utformas på ett effektivt och rättssäkert sätt,
- analysera och ta ställning till hur den enskildes ansvar att lämna korrekta uppgifter ska förhålla sig till myndighetens utredningsansvar och serviceskyldighet,
- analysera och ta ställning till om det finns behov av en skyldighet att anmäla bidragsbrott i fler fall än de som anges i utredningens betänkande, t.ex. om det kan misstänkas att gärningen har koppling till organiserad brottslighet, och i så fall föreslå under vilka förutsättningar anmälan ska ske,
- analysera och ta ställning till om ett samordnat förfarande i allmän domstol för bidragsbrott och administrativ sanktionsavgift bör införas,
- analysera hur systemet med sanktionsavgifter förhåller sig till det sanktionssystem som finns inom arbetslöshetsförsäkringen och om dessa är förenliga samt vid behov föreslå hur eventuella hinder i det administrativa sanktionssystemet kan undanröjas,
- analysera de rättsliga förutsättningarna för och bedöma om det är mest effektivt att Kammarkollegiet eller den aktör som administrerar ersättningen, tar emot betalningar av sanktionsavgifter och ansvarar för indrivning av obetalda avgifter,

- analysera och ta ställning till om införandetakten bör anpassas, t.ex. genom att sanktionssystemet först införs beträffande vissa ekonomiska ersättningar där behoven, med utgångspunkt i bl.a. de studier av omfattningen av felaktiga utbetalningar som genomförts, bedöms vara som störst och därvid beakta att lika överträdelser inte skulle leda till lika påföljd under en införandeperiod,
- beakta remissutfallet för förslaget om ett register över beslutade sanktionsavgifter i SOU 2023:52,
- beakta behovet av skydd för den personliga integriteten och göra en integritetsanalys,
- föreslå ett samlat regelverk för ett administrativt sanktionssystem, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över förslaget om en bidragsspärr

I SOU 2023:52 föreslår 2021 års bidragsbrottsutredning bl.a. att det ska införas ett system med bidragsspärr för den som av allmän domstol döms eller av åklagare meddelas ett strafföreläggande för bidragsbrott av s.k. normalgraden eller grovt bidragsbrott. Den som får en bidragsspärr föreslås under viss tid hindras från att ta del av sådana förmåner och stöd från det allmänna som träffas av spärren. Förslaget om en bidragsspärr är nära sammankopplat med förslaget om ett administrativt sanktionssystem.

Betänkandet har remitterats med sista svarsdag den 27 december 2023. Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Utredningen om inrättande av Utbetalningsmyndigheten och Åklagarmyndigheten har den 25 oktober 2023 även deltagit vid ett remissmöte. Vid mötet behandlades förslaget om en bidragsspärr.

Vid remissmötet framkom bl.a. att en majoritet av de myndigheter som deltog är positiva till att införa ett system med bidragsspärr samtidigt som flera av deltagarna har synpunkter på den närmare utformningen av systemet. Flera av de myndigheter som är positiva lyfte bl.a. att förslaget inte är tillräckligt långtgående, att den förebyggande och allmänpreventiva effekten kommer vara begränsad, att det finns ett behov av en bidragsspärr med bredare träffyta och att det är problematiskt att det kommer ta lång tid innan en domstol fattar beslut om bidragsspärr från det att brottet har begåtts. Flera myndigheter påtalade också behovet av att i samband med

handläggningen av ersättningar inom välfärdssystemens områden ha omedelbar tillgång till uppgifterna i det föreslagna bidragsspärrsregistret. Åklagarmyndigheten avstyrker förslaget. Myndigheten anser att utredningen inte fullt ut har analyserat de effekter som förslaget skulle få för det brottsbekämpande arbetet och att förslaget inte är förenligt med kraven att det straffrättsliga systemet ska vara förutsebart, konsekvent och sammanhängande. Åklagarmyndigheten anser vidare att förslaget kommer leda till att lika allvarliga brott straffas olika. Försäkringskassan ställer sig frågande till om utredningens förslag motiverar kostnaden för det, utifrån att utredningen bedömt att enbart 200–250 personer per år kommer att meddelas en bidragsspärr. Försäkringskassan anser även att kostnadsberäkningen för myndigheten är för låg. Pensionsmyndigheten tar inte ställning vare sig för eller emot förslaget. Myndigheten anser att förslaget inte är tillräckligt utrett och motiverat, bl.a. i fråga om konsekvenser för enskilda och förmåner som omfattas av förslaget. Behov av ytterligare analyser lyfts även av en del av de myndigheter som ställer sig positiva till ett system med bidragsspärr.

Utredaren ska därför

- analysera remissutfallet för 2021 års bidragsbrottsutrednings förslag om ett system med bidragsspärr och, med beaktande av bl.a. synpunkter som kom fram vid remissmötet den 25 oktober 2023, vid behov se över och justera den närmare utformningen av förslaget,
- särskilt beakta att förslaget om ett administrativt sanktionssystem och förslaget om bidragsspärr är nära förknippade med varandra,
- föreslå hur systemet med bidragsspärr kan konstrueras så att det blir kostnadseffektivt samtidigt som en hög nivå av rättssäkerhet upprätthålls,
- beakta behovet av skydd för den personliga integriteten och göra en integritetsanalys,
- föreslå ett samlat regelverk för förslaget om bidragsspärr, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att lämna förslag om en ordning där Försäkringskassan har i uppgift att utreda bidragsbrott

Regeringen bedömer i budgetpropositionen för 2024 att ca 15–20 miljarder kronor betalas ut felaktigt från välfärdssystemen varje år. Ungefär hälften av de felaktiga utbetalningarna har uppskattats vara avsiktliga (prop. 2023/24:1

utg.omr. 2 avsnitt 8.3–8.4). Angrepp på utbetalande system och undandragande av skatter och avgifter bedöms fortsatt vara några av de allvarligaste hoten mot samhället från den organiserade brottsligheten (Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet 2021 och 2023).

Det är relativt få överträdelser mot trygghetssystemen som leder till anmälan och lagföring. Under 2022 genomförde Försäkringskassan ca 29 500 kontrollutredningar, varav ca 8 150 ledde till polisanmälan. I ca 55 procent av kontrollutredningarna vidtogs åtgärder, t.ex. beslut om indragen ersättning, återkrav eller polisanmälan (Försäkringskassans årsredovisning 2022, s. 115–116 och 120). Personuppklaringsprocenten för bidragsbrott mot Försäkringskassan, dvs. antalet personuppklarade bidragsbrott under året av samtliga handlagda brott samma år, uppgick till 43 procent år 2022 (Brå, Kriminalstatistik 2022, Handlagda brott, Slutlig statistik). Tiden mellan att en misstanke om bidragsbrott uppstår och beslut om åtal fattas är i många fall lång och vissa ärenden om bidragsbrott hinner t.o.m. bli preskriberade innan förundersökningen är klar (SOU 2022:37 s. 362). Sedan den 1 januari 2020 gäller för ringa och vårdslösa bidragsbrott, i likhet med vad som gäller för bidragsbrott av normalgraden, en preskriptionstid på fem år, att jämföras med två år dessförinnan. För grova bidragsbrott är preskriptionstiden tio år. Den förändrade preskriptionstiden har ännu inte kunnat utvärderas, men möjligen kan den förändrade preskriptionstiden leda till att färre bidragsbrott preskriberas innan förundersökningen är klar. När brott mot välfärdsystemen inte leder till lagföring minskar den allmänpreventiva effekt som ligger i risken för att bli lagförd.

För att upprätthålla allmänhetens tillit till välfärdssystemen och säkerställa att ersättning lämnas till dem som har rätt till det är det avgörande att bidragsbrott och andra felaktiga utbetalningar upptäcks och beivras. I flera betänkanden framhålls att det finns brister i arbetet med brottsutredningar som avser bidragsbrott. Svagheterna har framför allt ansetts bero på två saker: dels att utredning av bidragsbrott inte har kunnat prioriteras i tillräcklig utsträckning i förhållande till andra brottstyper vid Polismyndigheten, dels att det har saknats kompetens hos de aktörer som ansvarar för att anmäla, utreda och lagföra bidragsbrott (Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra [SOU 2017:37] s. 477, Bidragsbrott och underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen – en utvärdering [SOU 2018:14] s. 323–

329 och SOU 2022:37 s. 182–190). I de nämnda betänkandena lämnas olika förslag på lösningar. Det har till viss del gjorts insatser, även om mer behöver göras, för att förbättra arbetet med brottsutredningar samt stärka samverkan mellan de brottsbekämpande och de utbetalande myndigheterna. Arbetet har bl.a. bedrivits inom ramen för regeringsuppdrag till Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (t.ex. Ju 2018/03037) och genom t.ex. förstärkningar och kompetenshöjande åtgärder inom Försäkringskassans kontrollutredningsverksamhet (se t.ex. Försäkringskassans årsredovisningar för 2018–2022).

Utredningen om organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet mot välfärden (Ju 2015:10) har i SOU 2017:37 lämnat förslag om att hos Försäkringskassan inrätta en ny enhet för utredning av brott enligt bidragsbrottslagen enligt den modell som finns hos Skatteverket (s. 481–492). Förslaget fick kritik av remissinstanserna som invände bl.a. att det är en polisiär uppgift att utreda brott och att det finns farhågor om att rättssäkerhet och allmänhetens förtroende för myndigheten inte kommer kunna bibehållas om Försäkringskassan både beviljar ersättningar och utreder brott. Vidare lyftes oklarheter kring hur kunskapsöverföring skulle ske och om förslagen skulle leda till en faktisk effektivare hantering av bidragsbrott.

Utredningen om utvärdering av bidragsbrottslagen (Fi 2016:08) har i betänkandet 2018:14 bedömt att det av rättssäkerhets- och resursskäl är angeläget att uppgiften att utreda brott är förbehållen de rättsvårdande myndigheterna (s. 321).

Den senaste utredningen på området, 2021 års bidragsbrottsutredning, har i SOU 2022:37 bl.a. föreslagit att ansvaret för att utreda bidragsbrott ska flyttas till Ekobrottsmyndigheten. Flera remissinstanser har uttalat sig positivt gällande förslaget, men samtidigt har andra instanser utryckt att utredningens motivering till förslaget brister.

En alternativ ordning för bidragsbrottsbekämpning bör övervägas för att komma till rätta med de brister som tidigare har identifierats i arbetet med brottsutredningar avseende bidragsbrott och för att värna tilliten till välfärdssystemen. En sådan alternativ ordning skulle kunna vara att Försäkringskassans kompetens inom socialförsäkringsområdet tas tillvara och att myndigheten ges vissa befogenheter att utreda bidragsbrott. Det

bedöms inte lämpligt att Ekobrottsmyndigheten inom ramen för denna utredning föreslås få en utökad uppgift att utreda alla bidragsbrott.

Hur kan en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan utformas?

Om en särskild avgränsad verksamhet inrättas som koncentrerar sina insatser mot bidragsbrott skapas förutsättningar för att bygga upp den specialiserade kompetens som är nödvändig. Bekämpningen av den organiserade brottsligheten och det grova våldet medför stora påfrestningar för Polismyndigheten och det är viktigt att samhällets samlade resurser används på ett effektivt sätt. Om den särskilda avgränsade verksamheten placeras vid en myndighet som beslutar om ersättningar inom trygghetssystemen kan den specifika kompetens som finns hos dem som agerar inom de utbetalande systemen tas till vara och resurser kan dessutom fredas från annan brottsbekämpande verksamhet. Försäkringskassan anmäler majoriteten av de misstänkta bidragsbrotten. Under 2022 utgjorde 74 procent av samtliga anmälda bidragsbrott brott mot Försäkringskassan (officiell kriminalstatistik, Brå). Myndigheten har också god kännedom om de komplexa regelverk som ersättningar och bidrag inom socialförsäkringen baseras på. Därigenom har myndigheten goda förutsättningar att upprätthålla kompetensförsörjningen inom området.

En jämförelse kan göras med Skatteverket, som har en brottsbekämpande verksamhet. Skatteverket har till viss del en brottsutredande uppgift. Av 6 § andra stycket och 19 § förordningen (2017:154) med instruktion för Skatteverket framgår att Skatteverket ska medverka i brottsutredningar som rör vissa brott och att det för uppgiften ska finnas en eller flera särskilda enheter vid myndigheten. Den brottsbekämpande uppgiften regleras närmare i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Enligt den lagen får åklagare som bedriver förundersökning enligt 23 kap. rättegångsbalken begära biträde av skattebrottsenheten. Åklagare får begära biträde också i fråga om utredning av brott innan förundersökning har inletts. Skattebrottsenhetens verksamhet är således i huvudsak en uppdragsverksamhet. Utredningen om organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet mot välfärden föreslog att en bidragsbrottsenhet hos Försäkringskassan, till skillnad mot den ordning som gäller inom skatteområdet, även ska ges befogenhet att inleda och leda förundersökningar och befogenhet att bedriva underrättelseverksamhet inom ramen för ett brottsförebyggande uppdrag (SOU 2017:37 s. 500–507).

Regeringen beslutade den 28 september 2023 kommittédirektiven Utökade befogenheter för Skatteverket inom brottsbekämpning och folkbokföring (dir. 2023:134). I den utredningens uppdrag ingår bl.a. att analysera och ta ställning till om Skatteverket gällande vissa brott ska ges befogenhet att inleda förundersökning.

Även Tullverket ska enligt 4 § förordningen (2016:1332) med instruktion för Tullverket bedriva viss utrednings- och åklagarverksamhet i fråga om brott mot bestämmelser om in- och utförsel av varor. Tullverket kan inleda förundersökning för brott som följer av smugglingslagen (2000:1225), narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor. Vissa skattebrott, innehavsbrott och rattfylleribrott omfattas också av Tullverkets förundersökningsrätt. Förundersökningsledningen sköts av Tullverket om brottet är av enkel beskaffenhet. Om brottet inte är av enkel beskaffenhet tas ledningen över av allmän åklagare så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet (19 § andra stycket smugglingslagen). Allmän åklagare ska även ta över ledningen av förundersökningen när detta är påkallat av särskilda skäl. Tullverket har därutöver egna åklagare som bl.a. får föra talan i vissa bötesmål.

Som framgår av den kritik som tidigare lyfts fram i bl.a. SOU 2018:14 och remissyttranden avseende SOU 2017:37 mot liknande förslag, är en ordning där Försäkringskassan ges befogenheter att fatta beslut om att inleda förundersökning, inte okomplicerad. Försäkringskassans förtroende bland medborgarna är dessutom centralt, inte minst för personer som har stora och återkommande behov av ersättning. Det är dock inte skäl nog att avstå från att utreda frågan och därigenom utesluta olika alternativ som skulle kunna bidra till att på ett effektivt sätt motverka bidragsbrott och den kriminella ekonomin i stort.

En avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan skulle sannolikt ofta behöva ha ett nära samarbete med polis och åklagare i alla delar av den misstänkta brottsligheten som rör anknytande brottslighet som inte skulle utredas vid Försäkringskassan. Därmed uppstår risk för dubbelarbete och ineffektivitet, särskilt om det införs ett administrativt sanktionssystem, vilket behöver beaktas vid utformningen av utredningens förslag. Därutöver bör det beaktas att det behov av nyanställningar som uppstår för Försäkringskassan kan medföra konsekvenser för brottsbekämpande myndigheters personalförsörjning.

För att Försäkringskassan på ett ändamålsenligt och rättssäkert sätt ska kunna bidra till brottsbekämpningen bör det mot bakgrund av ovan övervägas att inrätta en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till hur en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid Försäkringskassan ska utformas,
- analysera och ta ställning till hur omfattade den bidragsbrottsutredande uppgiften ska vara och i vilken omfattning Försäkringskassan ska tilldelas brottsbekämpande befogenheter,
- överväga vilka konsekvenser den bidragsbrottsutredande uppgiften och de brottsbekämpande befogenheter som föreslås får för Ekobrottsmyndighetens, Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens personalförsörjning,
- analysera och ta ställning till vilka rättsliga konsekvenser som kan uppstå när brott utreds utanför rättsväsendet,
- analysera och ta ställning till eventuella följdändringar i andra myndigheters brottsbekämpande befogenheter eller uppgifter och föreslå ett resurseffektivt gränssnitt som tillvaratar kompetensen hos samtliga berörda myndigheter,
- i arbetet beakta den kritik som tidigare lyfts fram mot liknande förslag i bl.a. SOU 2018:14, de särskilda yttranden som har fogats till SOU 2022:37 samt remissyttranden avseende SOU 2017:37 och SOU 2022:37,
- analysera och säkerställa att de förslag som lämnas är kostnadseffektiva och upprätthåller en hög nivå av rättssäkerhet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Vilket informationsbehov har en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott hos Försäkringskassan?

Förslag om att ge Försäkringskassan möjligheter att utreda bidragsbrott aktualiserar behov av att hantera information. Det handlar bl.a. om uppgifter om enskildas hälsa, ekonomi och andra personuppgifter. Det kan också handla om uppgifter om företag. I vissa fall kan det uppstå behov av att hämta in uppgifter från andra myndigheter.

Förutsättningarna för informationshanteringen som följer av förslaget behöver analyseras utifrån befintlig lagstiftning, särskilt regleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och gällande dataskydds-reglering, bl.a. brottsdatalagen (2018:1177). Det behöver vidare analyseras hur förslaget och ett eventuellt behov av utökat informationsutbyte förhåller sig till det grundlagsfästa skyddet för den personliga integriteten (2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen).

Utredaren ska därför

- analysera och bedöma vilka behov de förändrade befogenheterna medför i fråga om informationshantering, beakta behovet av skydd för den personliga integriteten och göra en integritetsanalys,
- analysera hur förslaget förhåller sig till regelverken för offentlighet och sekretess, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Kostnadsberäkningar och andra konsekvensbeskrivningar ska utformas i enlighet med vad som anges i kommittéförordningen (1998:1474). Utredaren ska redovisa de konsekvenser som de lämnade förslagen bedöms få för enskilda, bl.a. i fråga om den personliga integriteten, för de berörda statliga myndigheterna, arbetslöshetskassorna och kommunerna samt för brottsbekämpningen vad gäller samtliga ersättningar som omfattas av bidragsbrottslagen. I 14 kap. 3 § regeringsformen anges att en inskränkning av den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen. Det innebär att en proportionalitetsprövning ska göras under lagstiftningsprocessen. Om något av förslagen i betänkandet påverkar den kommunala självstyrelsen ska därför, utöver förslagets konsekvenser, också de särskilda avvägningar som lett fram till förslagen särskilt redovisas. Utredaren behöver även beskriva konsekvenserna av att en uppgift att utreda bidragsbrott delvis läggs utanför rättsväsendet och vilka konsekvenser detta medför för rättssäkerheten och för de berörda brottsbekämpande myndigheterna. Utredaren ska därutöver under arbetet beakta funktionshinderperspektivet och belysa konsekvenserna för barn och beakta barnets rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Kontakter och redovisning av uppdraget

Vid genomförande av uppdraget ska utredaren samråda med berörda statliga myndigheter och kommuner och andra för sammanhanget relevanta aktörer. Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och utredningsväsendet. Till stöd för arbetet ska utredaren inrätta en referensgrupp med representanter för berörda statliga myndigheter, ett urval av kommuner och Regeringskansliet.

Uppdraget att se över det föreslagna administrativa sanktionssystemet och uppdraget att se över förslaget om en bidragsspärr ska redovisas senast den 3 mars 2025. Uppdraget ska slutredovisas senast den 2 mars 2026.

Departementsserien 2026

Kronologisk förteckning

1. Nya möjligheter att bekämpa onlinerekrytering. Ju.
2. Granskning av Lantmäteriets informationssäkerhet. LI.
3. Utökat skydd för vissa civila vapentransporter. Fö.
4. En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan. S.

Departementsserien 2026

Systematisk förteckning

Försvarsdepartementet

Utökat skydd för vissa civila vapentransporter. [3]

Justitiedepartementet

Nya möjligheter att bekämpa onlinerekrytering. [1]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Granskning av Lantmäteriets informationssäkerhet. [2]

Socialdepartementet

En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan. [4]